

A FEKETE HADSEREG

**TANULMÁNY
ÉS
VÁLOGATOTT DOKUMENTUMOK
A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG
KATONAI TITKOS TÁRSASÁG 1920-AS
ÉVEKBELI MŰKÖDÉSÉRŐL**

Szerkesztette
KÁNTÁS BALÁZS

**A FEKETE HADSEREG
TANULMÁNY
ÉS
VÁLOGATOTT DOKUMENTUMOK
A
KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG
KATONAI TITKOS TÁRSASÁG
1920-AS ÉVEKBELI MŰKÖDÉSÉRŐL**

**A forrásokat közreadja, jegyzetekkel ellátta és a bevezető
tanulmányt írta:
Kántás Balázs**

**MAGYAR ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁR
BUDAPEST, 2020**

Kántás, Balázs (2020) Árnýékhadsereg? Hungarovox Kiadó, Budapest.
bővített változata

TARTALOMJEGYZÉK

A magyar fekete hadsereg? A Kettőskereszt Vérszövetség: Egy katonai titkos társaság az 1920-as években **6**

Válogatott források a Kettőskereszt Vérszövetség katonai titkos társaság működéséről **121**

1. Részlet Prónay Pál visszaemlékezéseiből az. 1. szegedi vadászászlóalj felállításáról, melyben a Kettőskereszt Vérszövetség megszervezését is említi **122**

2. Gömbös Gyula levele Bethlen István miniszterelnöknek a Héjjaskülönítmény megfékezése érdekében, melyben a Kettőskereszt Vérszövetség fegyvereseinek segítségét kéri, 1921. szeptember 30. **126**

3. Részletek Shvoy Kálmán tábornok naplójából az irreguláris-titkos katonai alakulatok regulizálásáról, illetve Héjjas Iván Alföldi Brigádjának átalakulásáról Kettőskereszt Vérszövetséggé **128**

4. Csáky Károly honvédelmi miniszter tanúvallomása a nemzetvédelmi alakulatokról Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék előtt Márffy József és társai büntetőperében, Budapest, 1924. november 28. **132**

5. Részlet a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék Márffy József és társai perében hozott elsőfokú ítélet indoklásából, mely az Ébredő Magyarok Egyesülete félkatonai alakulataival foglalkozik **144**

6. A Szózat cikke 1922. szeptember 2., p. 3. Az oláh sziguranca rémmeséje. Méreg, pokolgép, ekrazit és egyéb ostobaság **148**

7. A Magyarország cikke, 1923. július 9., p. 3. A nemzetgyűlés elé kerülnek a Kettőskereszt Vérszövetség titkai? **156**

8. A Pesti Hírlap cikke, 1923. november 29, p. 9-11. Márffyra, Marosira és Szászra halálbüntetést kér az ügyész **162**

9. Az Est cikke, 1923. október 1., p. 1. Mi lesz a konzekvencia? Írta: Rassay Károly **185**

10. A Népszava cikke, 1924. január 12. p., 6. A csongrádi bombától a Kettőskereszt Vérszövetségig **191**

11. Az Est, cikke, 1924. december 28., p. 7. Lezárult a bombamerényletek korszaka **198**

12. Fábíán Béla interpellációja a titkos társaságokról	203
13. Rassay Károly felszólalása a titkos társaságok által elkövetett bűncselekmények ügyében	258
14. Vázsonyi Vilmos felszólalása a titkos társaságok által elkövetett bűncselekmények tárgyában	266
15. Rassay Károly felszólalása, melyben Andréka Károly főkapitány-helyettest a szélsőjobboldali titkos társaságokkal való összejátszással vádolja	275
16. Drozdy Győző felszólalása Héjjas Iván különítménye büntetteiről	285
17. A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszűnt Kettőskereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.	307
18. A Magyarország cikke, 1926. április 4., p. 7. Nádosy, a titkos társaságok vezére	309
19. Részlet Ádám T. István A nyugat-magyarországi felkelés című monográfiájából. A Kettőskereszt Vérszövetség	315
20. A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságának Államrendészeti Osztálya jelentése a Kettőskereszt Vérszövetség felosztatott egyesület tárgyában Budapest főpolgármesteréhez, Budapest, 1945. december 3.	321
KÉPMELLÉKLET	325

A MAGYAR FEKETE HADSEREGBE?

A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG: EGY KATONAI TITKOS TÁRSASÁG AZ 1920-AS ÉVEKBEN

Bevezetés

Titokban működő szervezetekről írni meglehetősen hálátlan feladat, hiszen az ilyen organizációk jellemzően kevés iratot képeznek, vagy rosszabb esetben éppenséggel egyáltalán nem képeznek iratot. Minél nagyobb továbbá az időbeli távolság, annál nehezebb egy szervezet tevékenységét bármilyen módon is nyomon követni, rekonstruálni. A Horthy-korszak (1920–1944) a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely bővelkedett – elsősorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő, ezzel együtt sokszor intoleráns és erősen antiszemita szellemiségű – titkos társadalmi egyesületekben, szövetségekben, társaságokban, melyek között igen jelentős személyi átfedéseket találhatunk, illetve a politikai életre is igen nagy befolyással rendelkeztek.¹ Ezeknek a titokban működő szervezeteknek olykor volt legális fedőszervezete valamiféle, a belügyminiszter által engedélyezett és jóváhagyott alapszabállyal rendelkező

¹ UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchenyi Könyvtár, 2012, 97–100.

egyesület formájában, olykor teljesen informális keretek között, csupán a tagok közti szóbeli megbeszélések és utasítások alapján fejtették ki tevékenységüket. A Kettőskereszt Vérszövetség (rövidítve többnyire KKV vagy KKV Sz) névre hallgató katonai titkos társaság / titokban szerveződő irreguláris vagy paramilitáris alakulat ezen szervezetek közül is különösen érdekes, mert bár az 1920-as évek első felében igencsak erősen jelen volt a köztudatban, és számos törvénytelen séget (önbíráskodást, politikai és egyszerű rablógyilkosságokat, merényleteket, puccskísérleteket, stb.) írtak a számlájára a korabeli sajtóban és egyéb forrásokban, iratot mégsem igen keletkeztetett, vagy legalábbis iratai többsége nem maradt fenn közgyűjtemények őrzésében, így a létezésén kívül a történészek máig keveset tudnak róla, konkrét tevékenysége pedig leginkább találgatásokon, feltételezéseken, bizonyos személyek és események csupán részben bizonyítható hozzákötésén alapul.

A Kettőskereszt Vérszövetség alapvetően – ha ugyan hihetünk a forrásoknak és azoknak az információknak, amelyek a köztudatban róla elterjedtek – nem volt más, mint az Etelközi Szövetség nevű, nagy befolyással rendelkező, a politikai és katonai elit tagjaiból szerveződő titkos társaság egyik alszervezete, annak egyfajta katonai-félkatonai szárnya. Az Etelközi Szövetségről, a korszak kiterjedt befolyással rendelkező, a szabadkőművesség ellenében alakult, annak fehér/nacionalista változataként funkcionáló titkos

társaságáról – Zadaveczt István tábori püspök² emlékiratának,³ Prónay Pál alezredes⁴ feljegyzéseinek,⁵ illetve

² Zadaveczt István (1884–1965) hitszónok, ferences szerzetes, tábori püspök. Tizennégy éves korában lépett be a ferences közösségbe, teológiából és filozófiából doktorált, 1907-ben szentelték pappá. Baján és Gyöngyösön tanított teológiát, majd a szegedi ferences plébánia házfőnöke lett. Az 1919-es kommunista diktatúra idején nyíltan szót emelt az embertelenséggel szemben Lőw Immánuel szegedi rabbival együtt. Az ellenforradalom idején Szegeden alakult ki szoros barátsága Horthy Miklóssal, Magyarország későbbi kormányzójával. Horthy felkérésére Csernoch János hercegprímás Zadaveczet felterjesztette Rómánál tábori püspöki kinevezésére, egyben felkérte őt a magyar tábori püspökség megszervezésére. Tábori püspökként aktívan részt vett a politikában, támogatta a kormányzat irredenta céljait. A királypuccsok idején legitimista álláspontra helyezkedett, ezért barátsága Horthyval meggyengült. 1925–26-ban valószínűleg részt vett a frankhamisításban is. 1927-ben lemondott a tábori püspökségről, ezután papi tevékenységet folytatott, pasztorációs úton kétszer járt Amerikában, egyszer a Szentföldön. Könyveket írt, beszédeket tartott. A nyilas uralom alatt jelentős zsidómentő tevékenységet folytatott. 1945-ben letartóztatták és két év börtönre ítélték, 1947 tavaszán szabadult. 1947 és 1950 között a máriagyűdi ferences kolostorban lakott, 1950-ben a kolostor bezárása után Budapestre, a Lotz Károly utcába költözött. A Kádár-korszakban Budapestről kitiltották, a politikai rendőrség folyamatosan megfigyelte. 1965. november 13-án hunyt el Zsámbékon.

³ ZADRAVECZ István, *Páter Zadavecz titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967. Az eredeti forrás ma az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában található: HU-ÁBTIL-A-719.

⁴ Prónay Pál (1874–1946) földbirtokos, katonatiszt, radikális jobboldali politikus, különítményparancsnok, rövid ideig Lajtabánság de facto állam államfője. Az az első világháborúban a Jászkun Huszárezredben szolgált, és mint százados szerelt le. A tanácsköztársaság kikiáltása után, Szegeden 1919 júniusban leszerelt tisztekből és

altisztekből különítményt szervezett, amely szorosan együttműködött Horthy Nemzeti Hadseregével. A Tanácsköztársaság bukása után különítményesei számos súlyos atrocitást, önkényes gyilkosságot követtek el. Az 1920-as években vezető szerepet töltött be az Ébredő Magyarok Egyesületében. Döntő szerepet játszott a nyugat-magyarországi felkelés kirobbantásában, a felkelés során a magyar irreguláris alakulatok megakadályozták az osztrák csendőralakulatok bevonulását a Magyarország által a trianoni döntés által kiürített Sopronba és az elcsatoltnak ítélt határterületre, majd az 1921. október 4-ére összehívott nemzetgyűlésen kikiáltották a független Lajtabánságot, melynek vezetőjévé megválasztották Prónayt lajtai bán címmel. A fegyveres ellenállás kényszerítette az antant hatalmakat a soproni népszavazás kiírására. IV. Károly király második visszatérési kísérlete idején Prónay megtagadta a legitimista katonai egységek elleni fellépést, ezért Bethlen István és Gömbös Gyula kizárta az Etelközi Szövetségből, a korszak befolyásos titkos társaságából, nyugdíjazták és félreállították, azonban a továbbiakban is részt vett a szélsőjobboldali megmozdulásokban. A két világháború közti időszak egyik ismert, de az 1930-as években már nem túl meghatározó radikális jobboldali politikusa. Budapest ostroma idején újabb különítmény szervezésébe fogott, amely azonban nem játszott különösebb szerepet a háborúban. A szovjet csapatok 1945. március 20-án elfogták és elhurcolták, majd a Szovjetunió Állambiztonsági Szerveinek Különleges Tanácsa 1946. június 10-én 20 év kényszymunkára ítélte. Halálának pontos időpontja máig ismeretlen, feltehetően szovjet fogságban hunyt el 1946-ban vagy valamivel később. Tevékenységéről Bodó Béla írt angol nyelven kismonográfiát. Lásd: BODÓ Béla, *Pál Prónay. Paramilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

⁵ PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszája. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin–SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963. A könyv formában 1963-ban csak részben közreadott, eredeti forrás ma is a Politikatörténeti Intézet Levéltárában található: HU-PIL-IV-973.

Shvoy Kálmán tábornok⁶ napló-memoárjának,⁷ e három, a Kádár-korszakban könyv formában is publikált alapidokumentumnak és más forrásoknak köszönhetően – titkossága és titokzatossága ellenére viszonylag sokat tudunk.⁸

⁶ Shvoy Kálmán (1881–1971) katonatiszt, politikus, tábornok. 1895-ben hadapród tiszthelyettesé avatták a Ludovika Akadémián, a Hadiakadémiát 1902 és 1904 között végezte el. Az I. világháborúban annak kezdetétől végéig részt vett különböző vezérkari beosztásokban. 1918. december 13-a és 1919. március. 7-e között a szegedi Katonatanács elnöke volt. 1919 júniusától jelentős szerepet vállalt a Nemzeti Hadsereg szervezésében, 1922. november 20-ától a vezérkari főnöke szárnysegédje, majd 1923. március 1-jétől a honvédfőparancsnok vezérkari főnöke volt. 1924–25-ben a 9. gyalogezred parancsnoka, 1925 és 1930 között az V. vegyesdandár gyalogsági parancsnoka volt, 1926. május 1-jén léptették elő tábornokká. 1930-tól 1934. szeptember 1-jei nyugdíjaztatásáig az V. vegyesdandár parancsnoka volt, 1931. május 1-jétől altábornagyi rangban. Ezután bekapcsolódott a politikai életbe, Szeged országgyűlési képviselője és a kormánypárt véderőbizottságának elnöke lett. Gömbös Gyula 1936-os halála után szembefordult a kormánypárttal, a fajvédő és nyilas irányzatokkal egyaránt. A háború végén a nyilas hatóságok internálták, csak 1945 áprilisában tért vissza Szegedre, ahol haláláig visszavonultan élt. Bár a szocialista hatóságok igazolták, főtiszti rendfokozatától és nyugdíjától megfosztották. 1971-ben, 90 évesen hunyt el.

⁷ SHVOY Kálmán, *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945*, forráskiad. PERNEKI Mihály Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983. Az eredeti forrás a Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltárában található: HU-MNL-CSML-XIV-12.

⁸ Az Etelközi Szövetség történetéről összefoglaló tanulmányt írt többek között Fodor Miklós Zoltán. Vö. FODOR Miklós Zoltán, *Az Etelközi Szövetség története*, Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007/XXXI, 118–156. Mindazonáltal Fodor Miklós Zoltán összefoglaló tanulmánya is szórványos forrásbázison és a témában eddig megjelent

Az Etelközi Szövetség (rövidítve: EX, ET vagy X) a magyar irredenta, fajvédő legális és illegális egyesületek többségét valamilyen módon irányította, vagy legalábbis irányítani igyekezett, így azok egyfajta ernyőszervezetének is tekinthető. Tagjai a fenti rövidítéseket konspirációs okokból felváltva használták. A szervezet valószínűleg 1919 novemberében alakult Szegeden, az ellenforradalmi kormány közvetlen környezetében, és a későbbiekben kb. 5000 tagot számláló társaságot a Vezéri Tanács, más néven Nagytanács nevű, 7–12 fős vezető testület 1944. október 16-áig többnyire a Magyar Országos Véderő Egylettel (MOVE)⁹ szoros

szekunder szakirodalmon alapul, így megállapításai vállaltan igen nagyrészt feltételezések.

⁹ A Magyar Országos Véderő Egylet 1918 novemberében, félkatonai-ellenforradalmi egyesületként alakult, és fokozatosan vált a Horthy-rendszer a rendszer egyik legnagyobb tömegbázisú szervezetévé, tagsága nagy részét katonatisztek adták. Egyik alapítója Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök volt. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesületével együtt korszak egyik meghatározó antiszemita-revizionista egyesülete, a vezetésben az 1930-as évek második felétől kezdve a nyilasok és más szélsőjobboldali pártok képviselő kerültek többségbe (pl. Bánkúti László, Baross Gábor, Endre László, Feilitzsch Berthold, stb.). 1942-től vezetősége a magyar szélsőjobboldali szervezetek összefogására mozgósított, tagjai pedig nagy arányban adták a Nyilaskeresztes Párt párthadseregét. 1944 elején 144 fiókegyesülettel rendelkezett, melyek egyenként átlagosan 200 tagot számláltak. Csaknem mindegyikhez tartoztak fiatalokat tömörítő lövészkлубok. A német megszállás után belügyminiszteri rendelettel a kisebb fasiszta jellegű egyesületeket is a MOVE-be olvasztották. Az egyesület töredékesen fennmaradt iratanyaga kutatható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában: HU-MNL-

együttműködésben irányította, annak a budapesti székházában tartotta összejöveteleit. Az EX rítusaiban, külsőségeiben az általa gyűlölt, hazafiatlannak és nemzetrombolónak tartott szabadkőművességre¹⁰ kívánt hasonlítani, ironikus módon székhelyét is a betiltott Magyarországi Symbolikus Nagypáholy lefoglalt Podmaniczky utcai székházában rendezte be, ugyanott, ahol a MOVE is működött. Kapcsolatrendszerén keresztül jelentős hatást gyakorolt a korszak politikai életére, befolyását pedig jól mutatja, hogy tagjai voltak többek között Bethlen István,¹¹

OL-P 1360. Történetéről lásd: DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

¹⁰ Dömötör Mihály belügyminiszter 1920. május 18-ai 1550/res. számú rendeletével betiltotta a szabadkőművesség működését a Magyar Királyság egész területén. Az belügyminiszteri rendelet indokolása szerint a szabadkőműves páholyok az „*alapszabályaikban kitűzött, kormányhatóságilag is törvényesen elismert céljai és feladatuk megvalósítása helyett a politikai élet irányítására és a tényleges hatalomnak a kezükbe ragadására terelték át egyleti tevékenységüket*”.

¹¹ Bethlen István (1874–1946) gróf, jogász, politikus, diplomata, miniszterelnök, a Horthy-korszak politikájának egyik kulcsfigurája. Már fiatalon Ferenc József egyik magyar bizalmasa volt. 1919 februárjában kezdeményezésére alakult meg az ellenforradalmi Nemzeti Egyesülés Pártja. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, ahol a szegedi kormány képviselőjeként az ellenforradalmi komité egyik vezetője lett. A Simonyi-Semadam-kormány lemondása után létrehozta az egységes kormányzópártot, de az új kormányt nem sikerült megalakítania. A Teleki-kormány bukása után, 1921. április 14-én miniszterelnök lett. Titkos politikai egyezséget kötött a szociáldemokrata párttal, majd miután a Kiszgazda Párt felszámolására irányuló több kísérlete sikertelen maradt, híveivel együtt belépett a pártba, amelynek

Teleki Pál,¹² Károlyi Gyula,¹³ Bánffy Miklós,¹⁴ vagy éppenséggel Eckhardt Tibor,¹⁵ aki 1923 decemberétől az

Nagyatádi Szabó István mellett az egyik vezetője lett. E pártból és a hozzá csatlakozott konzervatív pártokból létrehozta a Keresztény Kisgazda Földműves és Polgári Pártot (a korabeli köznyelvben: Egységes Párt), amely magva volt a későbbi kormánypártnak. 1922-ben szűkítette a választójogot, a városok kivételével visszaállította a nyílt szavazás rendszerét. A népszövetségi kölcsön megszerzésével és a súlyos adóemelésekkel elősegítette az ország gazdasági konszolidációját, amit 1929-ig további nagy összegű külföldi kölcsönök felvételével tartott fenn. 1926-ban a személyét is érintő frankhamisítási botrány megingatta pozícióját. 1931-ben lemondott, de továbbra is jelentős szerepet játszott a magyar politikában, mint a kormányzó bizalmas barátja és tanácsadója. 1935-ben Gömbös Gyula miniszterelnökkel támadt ellentéte miatt kilépett az Egységes Pártból és ellenzékbe vonult. Az 1939-i választások után Horthy a felsőház örökös tagjává nevezte ki. 1943–44-ben egyik vezetője az angolszászok felé közeledő politikai áramlatnak, a sikertelen kiugrási kísérletnek. 1944 őszén a szovjetek letartóztatták, egy ideig házi őrizetben tartották, majd Moszkvába vitték, ahol 1946-ban egy rabkórházban hunyt el.

¹² Teleki Pál (1879–1941) politikus, miniszterelnök, földrajztudós, egyetemi tanár, az MTA tagja. Egyetemi tanulmányai után 1903-ban államtudományi doktor, majd a budapesti egyetem földrajzi tanszékén egyetemi gyakornok lett. A külföld 1909-ben figyelt fel tudományos munkásságára. Svájcban érte a Tanácsköztársaság kikiáltásának híre, 1920. április 19-étől a Simonyi-Semadam-kormány külügyminisztere, július 19-étől 1921. április 13-áig Magyarország miniszterelnöke. Ratifikáltatta a trianoni békét, fellépett a különítmények garázdálkodása ellen, meghozatta a nemzetgyűléssel a zsidóellenes numerus clausus törvényt, a Nagyatádi Szabó-féle földreformot. IV. Károly első visszatérési kísérlete után lemondott. 1926-ban belépett a kormánypártba, 1927-től 1938-ig felsőházi tag, majd ismét képviselő. 1924–25-ben népszövetségi megbízásból tagja volt a moszuli olajvidék Irakhoz tartozását javasló szakértői bizottságnak. Kiállt a Párizs környéki

békék revíziója mellett, számított Németország közreműködésére az európai status quo megbontásában, de elsőik közt ismerte fel a hitleri birodalom veszélyességét is. 1938. május 14-től vallás- és közoktatásügyi miniszter Imrédy Béla kormányában. 1938-ban a komáromi cseh-magyar tárgyalásokon előkészítője az első revíziós eredménynek. 1939. február 16-ától 1941. április 3-áig másodízben miniszterelnök. Csatlakozott az antikomintern paktumhoz, végrehajtotta Magyarország kilépését a Népszövetségből. Meghozatta a második zsidótörvényt és egy mérsékelt földreform-törvényt. A II. világháború kitörésekor elhárította a német csapatok átszállítási kérelmet, az olasz semlegességre támaszkodva a fegyveres semlegesség álláspontján állt, a lengyel menekülteket befogadta. Jugoszláviával örökbarátsági szerződést kötött semlegesítése céljából. Az 1941. márciusi belgrádi németellenes fordulat nyomán azonban Hitler éppen Jugoszlávia ellen kívánt katonai együttműködést, revíziós lehetőséget ajánlva fel Magyarországnak. 1941. április 3-án öngyilkosságot követett el, Horthyhoz írt búcsúlevelében elítélte a Jugoszlávia elleni magyar támadást.

¹³

Károlyi Gyula (1871–1947) gróf, nagybirtokos, politikus, miniszterelnök, Tanulmányait a budapesti, a bonni és berlini egyetemen végezte. 1905-től főrendiházi tag, 1906-ban Arad vármegye és város főispánja lett. 1919. május 5-én, Aradon ellenforradalmi kormányt alakított, ennek székhelyét május 29-én Szegedre helyezték át, majd július 12-én lemondott. 1927-től a felsőház tagja, 1928-tól koronaőr volt. 1930. december 9-től 1931. augusztus 24-éig külügyminiszter a Bethlen-kormányban, 1931. augusztus 24-étől 1932. október 1-jéig ismét miniszterelnök volt. A gazdasági válság mélypontján Horthy személyes bizalmasaként és rokonaként került a kormányra. A válságon az állami gazdasági beavatkozás fokozására tett intézkedések mellett elsősorban szigorú költségvetési takarékoszággal igyekezett úrrá lenni. Ezek elsősorban a kisembereket sújtották (a köztisztviselők létszámának csökkentése, fizetések leszállítása, adóemelések), és fokozták az amúgy is hatalmas méretű elégedetlenséget. 1931. szeptember 19-én kelt rendeletével elrendelte a statáriumot, korlátozta a gyülekezési jogot, betiltott minden politikai jellegű népgyűlést, felvonulást, körmenetet. Külföldi kölcsön reményében külpolitikájában közeledő lépéseket tett

Franciaország felé. 1932-ben lemondott és Szatmár vármegyei birtokára vonult vissza gazdálkodni. 1939-ben a második zsidótörvény elleni tiltakozásképpen lemondott felsőházi tagságáról. A II. világháború idején mint Horthy legszorosabb személyi és tanácsadói körének tagja támogatta a sikertelen kiugrási kísérletet. 1947-ben hunyt el Budapesten. Politikusi pályájáról lásd többek között: MÁRKUS László, *Károlyi Gyula-kormány bel- és külpolitikája, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1968.*

¹⁴ Bánffy Miklós (1874–1950) gróf, erdélyi magyar író, politikus, külügyminiszter. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte. 1906-tól 1909-ig Kolozs vármegye és Kolozsvár főispánja. 1901-től szabadelvű programmal, 1910-től pártonkívüli programmal országgyűlési képviselő. Később csatlakozott a Nemzeti Munkapárthoz. 1913–18-ban az állami színházak intendánsa. A Kisfaludy Társaság tagja. 1921. április 14-étől 1922. december 19-éig a Bethlen-kormányban a külügyminiszteri tárcát töltötte be, de mellette végig kulturális tevékenységet is folytatott. 1926-ban visszaköltözött Erdélybe és vezető szerepet játszott az erdélyi magyar irodalomban. 1939-ben vezetője lett a Nemzeti Újjászületési Front keretében szervezett Magyar Népközösségnek. 1940-ben behívott erdélyi felsőházi tag. Szerkesztette az Erdélyi Helikont, foglalkozott zenével, festészettel, színpadi rendezéssel, irodalommal, valamint Kisbán Miklós néven drámákat is írt. 1950-ben, birtokaitól megfosztva, szegényen, mellőzötten hunyt el Budapesten.

¹⁵ Eckhardt Tibor (1888–1972) politikus, ügyvéd, országgyűlési képviselő. Berlinben, Párizsban s a budapesti tudományegyetemen tanult, 1908-ban államtudományi doktorátust szerzett. Pályáját vármegyei tisztviselőként kezdte, 1918-ban Torda–Aranyos vármegyében főszolgabíró s az önkéntes karhatalom parancsnoka. 1919–20-ban az aradi, majd a szegedi ellenforradalmi kormány miniszterelnökségének sajtóügyeit irányította. 1922-ben a Keresztény Kisgazdapárt listáján nemzetgyűlési képviselő lett. 1923-ban az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik alapítója és elnöke volt, a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párt egyik vezetője, 1928-tól a Magyar Revíziós Liga ügyvezető alelnöke. Az 1926. évi választásokon kisebbségben maradt. 1930-tól a Független Kisgazdapárt tagja, Gaál Gaszton halála után a párt elnöke (1932–1940).

Ébredő Magyarok Egyesületének,¹⁶ a korszak legbefolyásosabb nacionalista tömeg-szervezetének¹⁷ elnöki

1931-től Miskolc, 1933-tól Mezőcsát országgyűlési képviselője. 1934-35-ben Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején, mint Magyarország népszövetségi főmegbízottja eredményesen képviselte a magyar érdekeket a Sándor jugoszláv király meggyilkolása miatt keletkezett feszült helyzetben. 1936-tól titkos tanácsos; országgyűlési képviselő (1935–39; 1939–41). 1940-ben lemondott a FKgP elnökségéről. 1935 után ellenezte a német orientációt, az angolszász irányzat híve volt. A kormányzó és Teleki Pál miniszterelnök megbízásából 1940 nyarán az USA-ba ment, hogy ott kapcsolatokat építsen ki, ahonnan soha nem tért vissza. Előadó lett a georgetowni egyetemen. 1945 után a szovjetellenes és antikommunista emigráció egyik vezéralakja, a Magyar Nemzeti Tanács egyik megszervezője és végrehajtó bizottsági tagja lett.

¹⁶ Az Ébredő Magyarok Egyesülete az első világháború és a forradalmak utáni Magyarország legbefolyásosabb nacionalista társadalmi egyesülete volt, mely az 1920-as évek elején saját segédrendőri milíciákat, karhatalmi alakulatokat tartott fenn, és határozottan befolyásolta a pártpolitikát is. Tagjai számos hírhedt, antiszemita és irredenta indíttatású bűncselekményt, kisebb-nagyobb terrorcselekményt követtek el. Alapítói és vezetőségi tagjai között számos politikust és befolyásos katonatisztet találunk, pl. Prónay Pált, Héjjas Ivánt, vagy Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt. Működése csúcspontján tagsága több százezresre volt tehető, elnökei az 1920-as évek elején Szmracsányi György, Eckhardt Tibor és Buday Dezső nemzetgyűlési képviselők voltak. Jelentősége 1923 után, a kormánypártból kiváló Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt (Fajvédő Párt) megjelenésével fokozatosan, majd komolyan az 1930-as években létrejövő, részben az egyesület tagjaiból szerveződő, nyugati mintájú magyar fasiszta és nemzetiszocialista pártok megalakulásával csökkent. Az ÉME a különböző radikális jobboldali politikai pártok mellett ezzel együtt egészen 1945-ig működött. Történetének első éveiről lásd: ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*; valamint: ZINNER Tibor, *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920.*

tisztét is betöltötte. A szövetségbe meghívás alapján felvételüket kérők e célra kidolgozott misztikus szertartás keretében életre-halálra szóló fogadalmat tettek az irredenta és fajvédő célok szolgálatára.¹⁸ A Vezéri Tanács az ország sorsát érintő csaknem minden fontos kérdést megtárgyalt. Az EX fedőegyesülete a Magyar Tudományos Fajvédő Egyesület volt, azonban ez jóval később, 1923-ban alakult csak meg és hagyták jóvá alapszabályát. A II. világháború alatt báró Feilitzsch Berthold,¹⁹ az EX egyik alapítója, hosszú időn

március közötti történetéhez, Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

¹⁷ Zeidler Miklós szerint a Magyar Országos Véderő Egyelet, az Ébredő Magyarok Egyesülete, az Etelközi Szövetség, a Kettőskereszt Vérszövetség és más nacionalista társaságok alapján határozták meg az ellenforradalom ideológiáját és káderállományát. Vö. ZEIDLER Miklós, *A revíziós gondolat*, Pozsony, Kalligram, 2009, 105.

¹⁸ Az EX történetének az egyik alapító, Zadravecz István tábori püspök emlékiratában egész fejezetet szentelt. ZADRAVECZ, i. m. 129–150.

¹⁹ Feilitzsch Berthold (1867–1949) osztrák származású magyar báró, földbirtokos, jogász, legitimista politikus. Pozsonyban szerzett államtudományi doktorátust, ezután Torontál vármegye alispáni hivatalának közigazgatási gyakornoka, majd jegyzője, később pedig főjegyzője lett. 1897-ben Szabolcs vármegye főispánja lett, 1906-ban a Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság ítéldbírájának nevezték ki. 1912-ben felvételt nyert a Jeruzsálemi Szent János Lovagrendbe, más néven Johannita Lovagrendbe, idővel annak egyik magyarországi vezetője lett. 1920-ban egészségügyi okokból nyugdíjazták a közszolgálatból, de 1927-ben visszatért a politikához, Bihar, majd Békés vármegye főispánja lett. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az Ébredő Magyarok Egyesületét, a Magyar Országos Véderő Egyeletet és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek

keresztül a Vezéri Tanács elnöke, a nyilasok felé fordult és fokozatosan magához ragadta az – amúgy egyre csökkenő jelentőségű – szervezet teljes irányítását.²⁰

Az Etelközi Szövetségről tehát, ha szórványosan is, de összességében igen sok minden tudható, az annak elvileg (fél)katonai szárnyát / militáns alszervezetét képező Kettőskereszt Vérszövetség esetében azonban sokkal rosszabb a helyzet. Amennyiben lehet hinni az egyébként igen ellentmondásos forrásoknak, úgy a szervezet az EX-hez

Szövetsége elnöke volt. A két világháború közti Magyarország egyik befolyásos és köztisztületben álló jobboldali személyisége volt, vezető szerepet töltött be számos irredenta titkos társaságban, többek között az Etelközi Szövetségben, illetve egyes források szerint annak katonai szárnyában, a Kettőskereszt Vérszövetségben is. A második világháború éveiben erős szélsőjobbra tolódás jellemezte, és az Etelközi Szövetség befolyásos vezetőjeként a nyilasokkal is kereste a kapcsolatot. 1949-ben hunyt el.

²⁰ Vö. SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60, 22–24. Az EX kétoldalas alkotmánya fennmaradt továbbá dr. Minich József népbíróági perének iratanyagában: HU-BFL-XXVI-2-b-8311/1947. Idézi: ZINNER Tibor, *Adatok a szélsőjobboldali szervezetek megalakulásának körülményeihez*, Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576, 564. A szervezet működéséről fennmaradt még egy mindössze egyoldalas, 1945-ös keltezésű, kritikával kezelendő jelentés a Magyar Kommunista Párt fegyveres erők, karhatalmi osztályának iratai között: HU-MNL-OL-M-KS 274-f-11. cs.-44. őrzési egység, Jelentés az Etelközi Szövetség működéséről, 1945. május 29. Az EX működéséről kellő forráskritikával olvasandó továbbá az egyik legfontosabb forrás, Zadrevecz István tábori püspök, a szervezet egyik alapítójának és vezetőjének emlékirata. Vö. ZADRAVECZ István, i. m. 129–150.

haszonlóan minden valószínűség szerint 1919 őszén jött létre az ellenforradalom védelmére, a kommunista és más baloldali erők elleni harcra, valamint az irredentizmus céljaira. Első számú vezetője, parancsnoka Siménfalvy Tihamér²¹ honvéd

²¹ Vö. SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a róluk folytatott parlamenti viták 1922–1924-ben*, Párttörténeti Közlemények, 79–80.; Siménfalvy Tihamér (1878–1929) ezredes, később tábornok, radikális jobboldali katonatiszt volt a Horthy-korszakban, aki többek között a német és az osztrák szélsőjobboldali körökkel is kereste a kapcsolatot. Az első világháború vége felé a Székely Hadosztály vezérkari főnöke volt, majd az ellenforradalom idején Horthy Miklós belső körének tagja lett. A rendelkezésre álló adatok szerint ő volt az 1920-as években ő volt Kettőskereszt Vérszövetség parancsnoka. Az 1920-as évek elején vezérkari tisztként részt vett a katonai titkosszolgálat, a későbbi 2. vkf. osztály, illetve az ugyancsak titkosszolgálati feladatokat is ellátó későbbi 5. vkf. sajtó- és propagandaosztály megszervezésében is (Vö. UJSZÁSZY István, *Vallomások a boltak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 355.) Befolyásos tagja volt az Etelközi Szövetségnek is, később a Vitézi Rend egyik vezetője, vitézi törzskapitány lett. 1929-ben hunyt el. Siménfalvy Tihamér ezredes, később tábornok leginkább a Vitézi Rend egyik törzskapitányaként ismert, titkosszolgálati tevékenységéről jóval kevesebb forrás maradt fenn. Az általa vezetett titkosszolgálati szerv megfigyelte többek között az emigrációba távozott Károlyi Mihályt is. Vö. Siménfalvy Tihamér vszkt. ezredes felterjesztése a Kormányzó Katonai Irodájához Károlyi Mihály szabadkai tartózkodásáról, Budapest, 1924. október 1., in *Megfigyelés alatt. Dokumentumok a horthysta titkosrendőrség működéséről 1920–1944*, forráskiad. BERÁNNÉ NEMES Éva, HOLLÓS Ervin, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1977, 100–101. Az irat ma is fellelhető a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában. Jelzete: HU-MNL-OL-K 149-1924-1-2042.

ezredes, később tábornok volt, aki az 1920-as évek elején külföldi szélsőjobboldali szervezetekkel, különösen az osztrák és a német nacionalista mozgalmakkal is kereste a kapcsolatot. A szervezet vidéki vezetője elvileg Makai Imre százados volt, továbbá vezető szerepet töltöttek be benne a fehérterror²² olyan hírhedt alakjai, mint Héjjas Iván²³ és Prónay Pál különítményparancsnokok, a későbbi miniszterelnök, Gömbös Gyula²⁴ illetve Endre László,²⁵

²² A fehérterrorról lásd részletesebben például Bödők Gergely hiánypótló PhD-értekezését: BÖDÖK Gergely, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018.

²³ Héjjas Iván (1890–1950) földbirtokos, az első világháborúban katonatiszt, az Osztrák–Magyar Légierő vadászpilótája, majd a fehérterror idején különítményparancsnok, akinek nevéhez Prónay Pál századossal együtt számos önbíráskodás és politikai gyilkosság fűződik. Egyik alapítója és vezetője az Ébredő Magyarok Egyesületének; a két világháború közti Magyarország egyik meghatározó katonai múlttal rendelkező szélsőjobboldali politikusa, ugyancsak Prónay Pállal együtt egyik értelmi szerzője és irányítója az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésnek is. Az 1920-as években alkut kötött a Bethlen-kormánnyal és konszolidálódott, irreguláris katonai tevékenységét látszólag abbahagyta. 1927–1931 között a kunszentmiklósi választókerület parlamenti képviselője, később különböző magas pozíciókat töltött be a Kereskedelmi- és Közlekedésügyi Minisztériumban. 1944 végén a szovjetek elől Spanyolországba menekült, 1947-ben a népbíróság távollétében halálra ítélte. 1950-ben, emigrációban, a spanyolországi Vigóban hunyt el.

²⁴ Gömbös Gyula (1886–1936) katonatiszt, politikus, Magyarország honvédelmi minisztere, majd miniszterelnöke. Hivatásos katonatiszt volt, az I. világháború végéig vezérkari századosi rangot ért el. Az 1918. okt.-i forradalom után a honvédelmi minisztériumban

teljesített szolgálatot, majd Zágrábban katonai attasé, 1918 végétől a honvédelmi minisztériumban a hadműveleti osztály balkáni csoportját vezette. Politikai pályafutását 1919-ben kezdte, amikor a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) elnökévé választották. Vezetőségi tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Bécsben részt vett az ellenforradalmi komité szervezésében, a Tanácsköztársaság idején a szegedi ellenforradalmi kormány hadügyi államtitkára, 1919 júliusától Bécsben a szegedi kormány meghatalmazottja. Horthy bizalmas híve, 1920-ban Törökszentmiklóson kigazdapárti programmal mandátumot szerzett. Nagy szerepe volt az 1921. szeptember-októberében részt vett a nyugat-magyarországi felkelés szervezésében és az 1921. október királypuccs letörésében. 1922 januárjában csatlakozott a Bethlen–Nagyatádi-féle Egységes Párthoz és irányította az 1922. évi választási harcot. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az ÉMÉ-t, a MOVÉ-t és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek Szövetsége alelnöke, így a nacionalista mozgalmak egyik irányítója volt. 1923 nyarán kilépett a kormánypártból és megalakította a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot. 1928-ban megegyezett Bethlen Istvánnal, visszatért az Egységes Pártba és hadügyi államtitkár lett. 1929. október 10-étől a Bethlen- és a Károlyi-kormányban honvédelmi miniszter. 1932. október 1-étől a nagybirtokosok és a jobboldali katonai körök támogatásával miniszterelnök. Meghirdette 95 pontból álló programját, törvényt hozatott a kormányzói jogkör kiterjesztéséről, átszervezte a kormánypártot (Nemzeti Egység Pártja), intézkedéseket léptetett életbe a totális fasizmus kiépítésére, a nagybirtok megsegítése érdekében (hitbizományi reform, törlesztések részleteinek elhalasztása, telepítési törvény), kísérletezett a szakszervezetek felszámolásával, a munkásosztály fasiszta jellegű szervezetekbe való bevonásával (Nemzeti Munkaközpont). Folytatta a fasiszta Olaszországgal és Németországgal való szoros együttműködés kiépítését. 1933 júniusában a kormányfők közül elsőnek kereste fel Hitlert. 1934-ben szerződést kötött Olaszországgal és Ausztriával (római hármas paktum), majd Németországgal is, és elkötelezte magát a németek agressziós politikája mellett. Az 1934 októberében Sándor jugoszláv király és Barthou francia

Prohászka Ottokár püspök,²⁶ Zadavec István tábori püspök, Klebersberg Kunó²⁷ belügy-, majd közoktatási

külgyminiszter ellen elkövetett marseille-i merénylet Magyarországon való előkészítése miatt súlyos külpolitikai bonyodalom keletkezett, melyet csak Olaszország támogatásával tudott leküzdeni. 1935 márciusában szembekerült a kormánypárt konzervatívabb Bethlen-csoportjával, de felülkerekedett. Átalakította kormányát, majd kormányzói kézirattal feloszlatta a nemzetgyűlést. Az általa irányított 1935. évi választásokat a minden addiginál erősebb kormányterror jellemezte. A választások után régi szegedi különítményes tisztársait fontos politikai és katonai pozíciókba helyezte. 1936-ban, vesebetegségben hunyt el. Életéről az egyik legfrissebb monográfia: VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.; valamint ennek bővített változata: VONYÓ József, *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

²⁵ Endre László (1895–1946) katonatiszt, különítményparancsnok, az ÉME és a MOVE vezetőségi tagja, 1923-tól Gödöllő főszolgabírója, majd 1944-ben a Sztójay-kormány belügyi államtitkára, a magyarországi holokauszt aktív részese és egyik irányítója. A népbíróság 1946-ban halálra ítélte, majd kivégezték. Pályájáról részletesebben lásd: VÁGI Zoltán, *Endre László. Fajvédelem és antiszemitizmus a közigazgatási gyakorlatban 1919–1944*, in *Tanulmányok a Holokausztról II.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2002, 81–154.

²⁶ Prohászka Ottokár (1858–1927) Székesfehérvár püspöke, teológus professzor, hitszónok, a dualizmus és a Horthy-korszak elejének egyik legnagyobb köztisztletnek örvendő egyházi személyisége.

²⁷ Klebersberg Kunó (1875–1932) gróf, miniszter, az MTA tagja. Budapesten, Berlinben, Münchenben és Párizsban végezte tanulmányait. A miniszterelnökségen fogalmazó, majd osztálytanácsos, 1910-től közigazgatási bíró, 1914-től vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár. Az I. világháború idején a Nemzeti Munkapárt egyik országos szervezője. 1917-től a Hadigondozó Hivatal elnöke, majd a miniszterelnökség politikai államtitkára és Kolozsvár országgyűlési képviselője. 1919 februárjában Bethlen István gróffal együtt

miniszter, Habsburg Albrecht főherceg,²⁸ valamint Görgey György ezredes.²⁹ A Kettőskereszt Vérszövetség alakulását tehát a Szegeden szerveződő ellenkormány Horthy Miklós vezette fegyveres erejéhez és a fővezér³⁰ közvetlen

megszervezte a Nemzeti Egyesülés Pártját. Az 1920-ig egyesült keresztény párti, az 1922-től egységes párti képviselő. 1921. december 3-ától 1922. június 16-áig belügyminiszter, 1922. június 16-ától 1931. augusztus 24-éig vallás- és közoktatásügyi miniszter, időközben 1930-ban népjóléti és munkaügyi miniszter is a Bethlen-kormányban. A Magyar Történelmi Társulat és több társadalmi és tudományos egyesület elnöke volt. Minisztersége idején kiépítették a tanyasi iskolák hálózatát, megreformálták a polgári iskolát és leányközépiskolát, lerakták a szegedi egyetem alapjait és felállították a bécsi, berlini és római magyar intézeteket.

²⁸ Habsburg-Lotharingiai Albrecht vagy Albert (1897–1955) magyar királyi herceg, földbirtokos, politikus. 1926-ban a frankhamisítási per egyik vádlottja, 1927-től a magyar országgyűlés felsőházának tagja. 1930-ban rangon aluli házasságot kötött, ezért a Habsburg család hagyományai szerint utódait már nem illette meg a főhercegi cím. Hitler 1933-as hatalomra kerülése után a szélsőjobboldal aktív politikusa lett, egyike a vállaltan nácibarát magyar politikusoknak. Baráti kapcsolatok fűzték a Harmadik Birodalom elitjéhez, különösen Heinrich Himmler SS-vezetőhöz, a világháború alatt az SS és a Gestapo társadalmi kapcsolataként működött, a háború vége felé pedig már aspirált a magyar kormányzói címre is. 1945-ben a Vörös Hadsereg elől Ausztriába, majd Argentínába menekült, ahol emigrációban hunyt el 1955-ben.

²⁹ Görgey György (1882–?) ezredes, később tábornok. 1919-ben az ellenforradalmi Nemzeti Hadsereg egyik tiszti különítményének parancsnoka, az úgynevezett szegedi kapitányok egyike. Horthy Miklós bizalmas katonatársaként 1920 és 1927 között a kormányzói testőrség parancsnoka, majd a Magyar Királyi Honvédség meneszkari felügyelője.

³⁰ Pölöskei Ferenc egyenesen azt írja, hogy nem csupán a tiszti különítmények, de az Ébredő Magyarok Egyesülete, a Magyar Országos

környezetéhez szokás kötni,³¹ alapításában pedig olyan, később befolyásos katonatisztek és politikusok vettek részt, akiknek egy részétől a Tanácsköztársaság bukása utáni időkben nem állt messze a katonai diktatúra bevezetésének gondolata. Az elképzelésre e bizonytalan időkben minden valószínűség szerint Horthy Miklós, Magyarország nem sokkal később megválasztott régens államfője is hajlott, és csak fokozatosan, az antant és Bethlen István mérsékeltebb környezetének nyomására mondott le a hadsereg által vezetett állam gondolatáról, és tért vissza az alkotmányos, parlamentáris keretekhez.³² Horthy maga egyébként

Véderő Egylet és a Kettőskereszt Vérszövetség fegyveres, paramilitáris alakulatai már 1919-ben a Nemzeti Hadsereg és annak fővezére, Horthy Miklós közvetlen irányítása alatt álltak. Habár kétségtelenül voltak átfedések az irredenta egyesületek tagsága és a Nemzeti Hadsereg személyi állománya között, illetve a szegedi ellenforradalmi kormány éppen a Kettőskereszt Vérszövetség égisze alatt igyekezett a különböző fegyveres csoportokat valamiféle egységes irányítás alá vonni, az antibolsevizmus eszméje pedig szinte minden ekkoriban működő fegyveres formációt összekötött, ez így igen erős leegyszerűsítésnek hangzik. Vö. PÖLÖSKEI Ferenc, *Hungary After Two Revolutions 1919–1922*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980, 15.

³¹ Erről többek között Mester Miklós (1906–1989) történész és politikus, aki a Horthy-korszakban maga is számos titkos társaság tagja volt, számol be egy vele időskorában készült interjúbán: OSZK 1956-os Intézet OHA–45. sz. 53. Mester Miklós–interjú. Készítette Gyurgyák János–Varga Tamás 1986-ban. Idézi: SZEKÉR Nóra, *A Magyar Közösség története*, PhD-értekezés, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2009, 75.

³² TURBU CZ Dávid, *Horthy Miklós*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2011, 66–92.

valószínűleg sem a KKVSz-nek, sem az EX-nek nem volt tagja formálisan, nem vett részt a társaságok beavatási szertartásain és esküjüket sem tette le, mivel pragmatikus, mondhatni kissé földhözragadt katonatisztként és politikusként nem vonzotta különösebben a titkosság, a titokzatosság és a miszticizmus. Ezzel együtt azonban valószínűleg mindkét, egymással szoros személyi átfedéseket sejtető társaság informálisan a vezetőjeként ismerte el,³³ és befolyását bizalmasain keresztül mindkettőben érvényesíteni tudta, csak úgy, mint a hozzájuk igen szorosan kötődő, nyíltan működő nacionalista egyesületekben.³⁴

A Kettőskereszt Vérszövetség katonailag szervezett egységeinek tagjait igen szigorú eskü kötötte, mely az alábbi módon hangzott:

„Én, XY esküszöm a mindenható Istenre, és fogadom mindenre, ami előttem szent, hogy az országfelforgató vörös elemek, azoknak izgatása és mozgolódása ellen, ha kell, fegyverrel a közeért is harcolok, és ezeréves magyar Hazám elrablott területeinek visszaszerzése érdekében, ha kell, életemet is feláldozom. Vezéreimnek és általuk kinevezett előljáróimnak

³³ Az Etelközi Szövetség fővezéri székét a vezetőségi tagok elvileg Horthy Miklós kormányzónak szánták, aki ezt azonban nem fogadta el, ám a tagok ettől függetlenül őt tekintették a szervezet valódi vezetőjének. Erről többek között Prónay Pál, Shvoy Kálmán és Zadravecz István is beszámol a visszaemlékezéseiben több helyen. Vö. PRÓNAY, i. m. passim.; SHVOY, i. m. passim.; ZADRAVECZ, i. m. 130–132.

³⁴ Ungváry, i. m. 98–99.

parancsait a leghívebben teljesítem. Ha ezen eskümet megszegném, alávetem magam a Kettőskereszt Vérszövetség vérbíráskodás-ítéleteinek. Isten engem úgy segítjen!”³⁵

Noha a szervezet alapszabálya eddig nem került elő levéltári dokumentumok közül, az eskü szövege alapján is lehet következtetni a KKVSz nacionalista-irredenta, antibolsevista, ettől szinte elválaszthatatlanul antiszemita, illetve a katonák / katonaviselt férfiak felülreprezentáltsága és az organizáció paramilitáris felépítése okán pedig egyértelműen militarista szellemiségére. Az Umlauf Szigfrid³⁶ százados vezetése alatt álló budapesti zászlóalj egyik tagja, Kürthy Endre később arról számolt be, hogy ő maga mintegy háromszáz tagot szerzett az egyesületnek. A szövetség tagjai gyűléseit a Nyár utca 9. szám alatti iskola tornatermében tartották, amelyet a főváros bocsátott rendelkezésükre, amennyiben lehet hinni a forrásoknak. A KKVSz legális fedőszerve minden valószínűség szerint a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület

³⁵ ZINNER, i. m. 568. Az eskü szövege dr. Kiss Gábor Jenő büntetőperének iratanyagában maradt meg, aki az ÉME Tiszamarosszögi Nemzetvédelmi Osztályának parancsnoka volt, amely a Kettőskereszt Vérszövetség és a Héjjas Iván parancsnoksága alatt álló Alföldi Brigádhoz tartozott. Az Ebredő Magyarok Egyesülete, különösen annak nemzetvédelmi osztályai, az Alföldi Brigád és a KKVSz működése nyilván nem elválasztható egymástól. HU-BFL-VII-5-c-198/1940.

³⁶ Umlauf Szigfrid huszár százados, különítményparancsnok, Héjjas Iván és Prónay Pál mellett egyik alacsonyabb rangú, hírhedt vezetője a fehérterrornak és a hozzá köthető politikai gyilkosságoknak.

volt, mely azonban jóval később alakult meg, mint a titkos társaság maga, alapszabályát azonban csak 1922-ben hagyták jóvá.³⁷ Egy, a szervezetről Budapest Fővárosi Levéltárában fennmaradt, 1946-os rendőrségi jelentés szerint:

„A Szövetség területi szempontból budapesti és vidéki főosztályokra oszlott. Minden főosztálynak vezérmegfigyelői, főmegfigyelői és megfigyelői voltak. Ezek havi jelentésekben számoltak be a körzetükben lejátszódó baloldali megmozdulásokról. Ha bárkiről bármilyen adatra volt szükség, úgy ezek a megfigyelők kötelesek voltak azokat azonnal beszerezni. A tagok politikai meggyőződése a jobboldali antiszemita és antibolsevista karakteren belül nem volt korlátozva. Így tagjai között Horthy-pártiakat, legitimistákat, fajvédőket és nemzetiszocialistákat is lehetett találni.

Céljuk nemcsak a baloldal figyelemmel kísérése volt, hanem a megbízható jobboldali elemek összetartása és felfegyverzése is. Fegyveres terrorkülönítményei leginkább a Nagy-Alföldön dolgoztak.

Antibolsevista célkitűzéseik révén meglehetősen politikai súlyuk volt, ez azonban a Bethlen-éra alatt kezdett eltűnni, mint ahogy az egész Vérszövetség jelentősége is a harmincas években, különösen egyéb

³⁷ SERFŐZŐ, i. m. 79.; A Budapesti Főkapitányság 10 326/1923. főkapitányi jelentése szerint 234 791/1922-BM.VII. sz. alatt hagyta jóvá a belügyminiszter a Magyar Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület alapszabályát. Lásd: HU-BFL-IV-1407-b-XI. üo.-151/1922. Idézi: ZINNER, i. m. 564.

*korszervi jobboldali megmozdulások miatt, erősen csökkent. Leginkább az Etelközi Szövetség vette át a helyüket.”*³⁸

Az idézett – valószínűleg jórészt spekulatív, illetve a szervezet múltbéli szerepét eltúlozni igyekvő politikai rendőrségi jelentés szerint Horthy Miklós kormányzó tagsága ugyancsak nem állapítható meg a szervezetben, de befolyását kétségtelenül érvényesítette benne. A KKVSz vezetőségi tagjai között pedig olyan prominens személyeket találunk, mint: Than Károly báró, Kárpáthi Kamilló tábornok, vitéz Jánky Kocsárd tábornok, ifj. Horthy István, Erdélyi Lóránt vármegyei főjegyző, Héjjas Iván, Szigetváry alezredes, Teleki Mihály és Teleki Béla grófok, Vass grófné, dr. Petrányi Rezső, Teleki Tibor gróf, képviselő, Ernst Vilmos főjegyző, Ferentzy Kálmán iskolaigazgató, Hatvany Lajos báró, Helle százados, vitéz Kemény János vármegyei főjegyző, Klebersberg Kunó, Prónay Pál, Prohászka Ottokár püspök, stb.³⁹ Ebből a – jórészt jobboldali személyiségeket tömörítő, ám egyúttal véletlenszerűnek is ható – névsorból talán az asszimilálódott zsidó polgárcsaládból származó, a horthyzmussal, túlhajtott nacionalizmussal vagy antiszemitizmussal nehezen vádolható

³⁸ HU-BFL-VI-15-c-205/1945 – A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság Államrendészeti Osztálya jelentése a Kettőskereszt Vérszövetség feloszlott egyesület adatai tárgyában Budapest főváros főpolgármesteréhez, Budapest, 1945. december 03.

³⁹ Uo.

Hatvany Lajos⁴⁰ báró személye a legérdekesebb, és mutat rá arra a legjobban, hogy ezt a forrást is alapos kritikával érdemes kezelni.

Ungváry Krisztián szerint a szervezet KKV Sz titkos megbeszéléseit a Nádor laktanyában (a Prónay-különítmény egyik székhelyén, ez tehát a Prónay Pál paramilitáris alakulatával való szoros személyi átfedésekre utal) tartotta, tagjai pedig elsősorban csendőr- és katonatisztek, valamint földbirtokosok és közigazgatási tisztviselők voltak. A budapesti központon kívül minden nagyobb városban,

⁴⁰ Hatvany Lajos (1880–1961) eredetileg Deutsch, majd Hatvany-Deutsch, végül Hatvany Lajos, báró, író, irodalomtörténész, újságíró, lapkiadó, mecénás. Gazdag gyártulajdonos családban nőtt fel, családja előszeretettel támogatta a kultúrát. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, 1905-ben bölcsészdoktori diplomát szerzett. 1908-ban Ignótussal és Fenyő Miksával megalapították a Nyugat című folyóiratot, mely a 20. század első harmadában a legnagyobb hatású irodalmi lap volt. 1911-ben Osvát Ernővel való személyes összetűzése miatt megvált a Nyugattól, és több évre Berlinbe költözött. 1917-ben tért vissza Magyarországra, ekkortól a Pesti Napló, majd az Esztendő című lapok szerkesztője volt. Az 1918-19-es polgári forradalom alatt a Magyar Nemzeti Tanács tagja és a Vörösmarty Akadémia egyik alapítója volt. A tanácsköztársaság végén Bécsbe emigrált, majd Berlinben és Párizsban élt. 1927-ben költözött vissza Magyarországra, ekkor a Horthy-rendszer bíráló írásai miatt bíróság elé állították és másfél év börtönre ítélték, de külföldi nyomásra végül kegyelmet kapott. 1938-ban újra emigrált, előbb Párizsban, majd Oxfordban élt. 1947-ben tért újra haza Magyarországra. A budapesti egyetem bölcsészettudományi karán tanított, 1959-ben Kossuth-díjjal tüntették ki. 1960-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. 1960-ban, 80 éves korában hunyt el Budapesten.

E közkézen forgó információhalmazzal egybevág, hogy Ujszászy István tábornok, a katonai titkosszolgálat és a későbbi Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában, 1948-ban írott feljegyzései, melyek között találhatunk egy igen érdekes dokumentumot. E dokumentum tanúsága szerint az 1920-as években a honvédségen belül félig-meddig illegalitásban, de természetesen a kormány és a kormányzó tudtával és beleegyezésével működött egy – elsősorban irredenta indíttatású – külföldi szabotázs-, diverzáns- és terrorakciókat kidolgozó és kivitelező, titkosszolgálati jellegű csoport, melynek a vezetője ugyancsak Siménfalvy Tihamér ezredes, a KKVSz igazgatója, később pedig Papp Dezső⁴³ alezredes volt. A Siménfalvy-csoport a Várban, a külügyminisztérium épületében működött, tevékenysége elsősorban a kisantant államokra terjedt ki, középtávú célja pedig a magyarlakta területek esetleges visszafoglalásának előkészítése volt. Ujszászy feljegyzése

államigazgatásban, illetve a honvéd vezérkarban tevékenykedő magas rangú tagjai révén az EX kiugrási kísérlet megghiúsításában is jelentős szerepet játszhatott. Vö. SZEKER Nóra, *Titkos társaság. A Magyar Testvéri Közösség Története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2017, 80–81.

⁴³ Papp Dezső (?–?) katonatiszt, honvéd alezredes. 1917-től szolgált a honvédségben, 1926-ban a külügyi és a honvédelmi minisztérium közös alárendeltségében működő különleges titkosszolgálati csoport vezetőjének nevezték ki. A csoport felszámolása után, 1938 előtt Papp Dezső a szegedi V. hadtest 2. osztályának parancsnoka volt. Életrajza további motívumai ismeretlenek. Vö. UJSZÁSZY, i. m. 358.

szerint Héjjas Iván különítményei, majd 1932-től az úgynevezett (második) Rongyos Gárda is ugyanennek a csoportnak voltak informálisan alárendelve, 1936-ban pedig ebből a titkos katonai csoportból nőtt ki a honvéd vezérkar 5. számú, sajtó- és propagandaosztálya, immár Homlok Sándor⁴⁴ ezredes irányítása alatt. Ez az osztály nevével ellentétben nem csupán a magyar honvédség propagandacéljait szolgálta, hanem a korábbi titkos csoporthoz hasonlóan kisantant államokban szabotázs- és diverzánsakciókat is előkészített és végrehajtott, és tette mindezt a miniszterelnökséggel és a külügyminisztériummal szoros együttműködésben. A Siménfalvy-, később Papp-csoport, majd végül a Homlok Sándor ezredes vezetése alatt álló 5. vkf. osztály kétségkívül létezett, és tevékenységükből, valamint Siménfalvy Tihamér szervezői tevékenységéből

44

Homlok Sándor (1892–1963) született Holmok, katonatiszt, ezredes, később vezérőrnagy. Az I. világháborúban a 70. honvéd gyaloghadosztály vezérkari főnöke volt, majd a Kormányzó Katonai Irodájánál, illetve a Honvéd Vezérkarnál töltött be különböző pozíciókat. 1927 és 1934 között Párizsban volt katonai attasé, 1935 és 1945 között a Honvéd Vezérkar 5., sajtó- és propagandaosztályát vezette, mely a valóságban a szomszédos államok területén végrehajtott szabotázs- és diverzánsakciók kivitelezésével is foglalkozott. 1940-től újra katonai attaséi szolgálatot teljesített különböző államokban, többek között Németországban, Svédországban, Finnországban és Svájcban. 1945-ben nyugállományba helyezték. Amerikai emigrációban hunyt el 1963-ban. Pályájáról lásd: SZAKÁLY Sándor, *A 2. vkf. osztály, Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéről, 1918–1945*, Budapest, Magyar Napló Kiadó–Veritas Történetkutató Intézet, 2015, 158–159.

(1929-ben bekövetkezett haláláig) akár a Kettőskereszt Vérszövetséggel való szoros átfedésekre is következtethetünk.⁴⁵ A külügyminisztérium és a honvédelmi minisztérium közös irányítása alatt álló titkos hírszerző-szabotőr-diverzáns csoport tervezett létrehozásáról 1920-ból egy rövid, levéltárban fennmaradt feljegyzés is beszámol:

„Megállapodás az elszakadt részekben folytatandó irredenta szervezéséről: Az irredenta legfelsőbb vezetésére egy a kormány ingerenciája alatt álló titkos szerv létesítetik egy polgári és egy katonai egyén vezetése alatt. Ezen szerv politikai kérdésekben a külügyminisztérium, katonai kérdésekben a katonai vezetőségtől kapja az általános irányelvekre vonatkozó utasításait, úgy azonban, hogy politikai tekintetben a nemzeti kisebbségek miniszterével egyetértően jár el. Ezen központi titkos szerv végrehajtó orgánumaiként társadalmi

⁴⁵ Többek között a kalandos életű, számos különítményt, irreguláris katonai alakulatot és gyakorlatilag minden két világháború között működő szélsőjobboldali egyesületet és pártot megjárt, a nyilasokból kiábránduló és végül 1944-45-ben ellenállóként és zsidómentőként ismertté váló Zsabka Kálmán alhadnagy, amúgy civilben költő, színész és filmproducer élete is rámutat a különböző paramilitáris alakulatok, irredenta társadalmi szervezetek, illetve az állami szervek, így a titkosszolgálatok szoros kapcsolatára. Zsabka Kálmán altisztként történő leszerelése után titkos tiszti állományban a Siménfalvy-csoport, majd a VKF-5 tagja is volt, korábban pedig az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályához és Prónay-különítményhez fűzték szoros szálak, így tagsága a Kettőskereszt Vérszövetségben is erősen valószínűsíthető. Vö. BARTHA Ákos, PÓCS Nándor, SZÉCSÉNYI András, *Egy bosszán „ébredő” túlélőművész. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I. rész*, Múltunk, 2019/2, 138–180, 159–160.

*szervezetek (ligák) létesítendőek külön-külön az egyes nemzetiségi csoportok részére. Anyagi támogatás az irredenta céljaira a kormány illetőleg egyes reszortok részéről kizárólag a központi titkos szerv útján folyósíthatók.”*⁴⁶

Ezzel együtt ezeket a forrásokat is alapos kritikával kell kezelnünk, ugyanis egyrészt Ujszászy a saját feljegyzéseit az ÁVH fogságában, legalább részben jó eséllyel kényszer hatása alatt írhatta, másrészt hiába az esetleges személyi átfedések, de egyik, a Siménfalvy-csoportról szóló forrás nem nevezi meg a Kettőskereszt Vérszövetséget.⁴⁷

Nándori Pál jogtörténész ugyanakkor az I. Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter elleni, halálos kimenetelű marseille-i merénylet⁴⁸ nemzetközi jogi

⁴⁶ HU-MNL-OL-MOL-K 64-5. csomó-7.II. tétel-60/res/1920. Cím és aláírás nélkül, 1920. 04. 06. Idézi: ANGYAL Béla, *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből*, Fórum Intézet – Lilium Aurum Kiadó, Dunaszerdahely, 2002, 50. A felvidéken működő magyar titkosszolgálati sejtek tevékenysége kapcsán ugyanerre az iratra hivatkozik jóval korábban Boros Ferenc is: BOROS Ferenc, *Magyar-csehszlovák kapcsolatok 1918-1921-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970, 231.

⁴⁷ UJSZÁSZY, i. m. 354–359.

⁴⁸ 1934. október 9-én Marseille-ben I. Sándor jugoszláv király és Louis Barthou francia külügyminiszter a király franciaországi diplomáciai látogatása alkalmával közös limuzinban utazott. Az autóra hirtelen többször rálöttek, és a merényletben mind a jugoszláv király, mind a francia külügyminiszter életét veszítette. A gyilkosságot horvát usztasák és macedón terroristák követték el, akiket nagy valószínűséggel Magyarországon, a Zala megyei Jankapusztán képezték ki a magyar

vonatkozásait vizsgáló monográfiájában egyértelműen leírja, hogy a Siménfalvy-csoport lényegében azonos a KKVSz-szel.⁴⁹ Nándori – részben levéltári forrásokra hivatkozva – állítja, hogy a KKVSz a kezdetektől fogva kormányzati irányítás alatt állt, nem önszerveződő titkos társaság, hanem állami szerv, titkos katonai alakulat volt, melynek elsődleges célja valóban a kisantant államok elleni terrorcselekmények, szabotázs- és diverzánsakciók, középtávon pedig a magyarlakta területeken zavargások kirobbantása és a területi revízió előkészítése volt.⁵⁰ Egy általa idézett külügyminisztériumi tervezet szerint a szerv katonai parancsnoka ugyancsak Siménfalvy Tihamér ezredes, politikai vezetője pedig Kánya Kálmán⁵¹ volt, a diverziós tevékenység

katonai titkosszolgálatok és Héjjas Iván különítményének tagjai. Vö. SÓREGI Zoltán, *Adalékok a marseille-i merényletbe*, Archívnet, 2013/4.

https://archivnet.hu/hadtortenet/adalekok_a_marseillei_merenylet_hatteréhez.html

⁴⁹ NÁNDORI Pál, *A Marseille-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972, 24.

⁵⁰ HU-MNL-OL-K 64-a-1921-41-187. Feljegyzés az elcsatolt területeken folytatandó diverziós tevékenységről, 1921. Idézi: NÁNDORI, i. m. uo.

⁵¹ Kánya Kálmán (1869–1945) diplomata, politikus, külügyminiszter. Diplomáciai pályafutását Konstantinápolyban kezdte mint alkonzul, 1904-ben konzullá nevezték ki, 1905-től a közös külügyminisztériumban teljesített szolgálatot. 1913-ban a Monarchia mexikói követe, meghatalmazott miniszter. 1920-tól 1925-ig a külügyminiszter állandó helyettese. 1925-ben berlini követ lett, majd 1933. február 4-től 1938. november 28-áig külügyminiszter a Gömbös-, Darányi- és Imrédy-kormányokban. Az ő külügyministersége alatt ment

pedig a tervek szerint elsősorban Csehszlovákia, Románia, illetve kiemelten a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság / Jugoszlávia ellen irányult. Egy másik, a külügyminiszter számára készült előterjesztés mély részletekbe menően ecseteli a határon túl elkövetendő diverziós, szabotázs- és terrorcselekmények mikéntjét, Nándori Pál pedig annak tartalmi összefoglalóját is nyújtja, így érdemes könyvből egy terjedelmesebb részt idéznünk:

„A tervezet bevezetőjében megállapítja: „A megszállt területen a magyar irredentizmus sikerét a megszálló életét és vagyonbiztonságát rendszeresen támadó aknamunka nagyban elősegítené, mert a lelkeket a

végbe Magyarország csatlakozása a Berlin–Róma-tengelyhez a revizionista politikai törekvések jegyében. Ezen belül az Olaszországgal való fokozott együttműködéssel igyekezett ellensúlyozni Németország egyre növekvő hegemoniáját, de megkísérelt a lehetőségekhez képest jó kapcsolatokat fenntartani a nyugati hatalmakkal, illetve a kisantant felé is tett közeledő lépéseket. 1938 augusztusában Horthy és Imrédy németországi látogatása napjaiban Bledben megegyezett a kisantant államokkal Magyarország fegyverkezési egyenjogúsága elismerésének kérdésében, amivel legalizálni kívánta a magyar háborús készülődést. 1938. szeptember 20-án Imrédy miniszterelnökkel Berchtesgadenbe repült és felkérte Hitlert a magyar területi igények támogatására. 1938 októberében vezetője volt a komáromi magyar–csehszlovák tárgyalásokon részt vevő delegációnak. Miután az 1938. november 21-ei német olasz demars miatt Kárpát-Ukrajna tervezett megrohanásától az Imrédy-kormánynak el kellett állnia, lemondott a külügyministerségről. 1935. október 4-én Horthy örökös felsőházi taggá nevezte ki. A II. világháború idején a Bethlen–Kállay vezette politikai csoporthoz tartozott. 1945-ben hunyt el.

félelem könnyen megszállja, és ebbeli állapotában gyávasága szembetűnően mutatkozik. A jól megválasztott időben és módon alkalmazott fellépés mindig eredményre vezet."

A terrorista akciók végrehajtására a megszállt területeken, a magyar kormány pénzügyi támogatásával szintén titokban létrehozott irredenta szervezetek voltak kiszemelve. Az akciók végrehajtásának sikerét a tervezet az alábbi pontokban jelöli meg:

1. A terrorcselekményeket úgy kell alkalmazni és végrehajtani, hogy ezzel az elcsatolt területeken élő magyarság élet- és vagyonbiztonsága ne veszélyeztessék. /A magyar kormány tartott attól, hogy a terrorakciók végrehajtása nyomán a román, a csehszlovák és a jugoszláv kormányok a magyar kisebbséggel szemben majd retorziót fognak alkalmazni./

2. A terrorista cselekmények útján a személyi és tárgyi áldozatok gondos kiszemelése, /itt felsorolja a tervezet, hogy kiket kell meggyilkolni: intranzigens nacionalista politikusokat, államférfiakat, vezető személyeket, veszedelmes rendőrségi és detektívtisztületi tagokat, politikai szónokokat stb. Továbbá katonai lőszer- és anyagraktárak, laktanyák, pénzüzetek, hadiüzemek, közlekedési vonalak, hidak, műépítmények, közületek stb. felrobbantását írja elő./ Meggyilkolni tehát minden olyan személyt, akinek politikai magatartása, befolyása az elcsatolt területek visszaszerzése tekintetében számottevő akadályt jelentett.

3.. A gyilkosság és a szabotázs időpontjának a megválasztása. A tervezet külön kihangsúlyozza, hogy nagyon fontos a kül- és belpolitikai momentumok kihasználása a gyilkosság és a rombolás eredményes végrehajtásának szempontjából.

4. Az akcióhoz szükséges anyagi költségek biztosítása a kormányzat részéről.

5. A terrorcselekmények végrehajtásához szükséges eszközök beszerzése /pisztoly, bomba, mérge, robbanóanyag, pokolgép, szérum stb./.

6. Végezetül a végrehajtó személyek kiválasztása. Az aknamunka sikere esetére a tervezet gondol arra, hogy elkerülhetetlen lesz a „Magyarország elleni kegyetlen retorzió”, és azt úgy kívánják elkerülni, ha a terrorista cselekmények végrehajtását „más irányú szocialista, kommunista, parasztforgó, bukovinai vagy besszarábiai irredenta mozgalom kereteibe illesztjük be, vagy legalábbis a végrehajtásnál oly áruló nyomokat hagyunk hátra, amelyekből a fent említett más irányú mozgalom valamelyikére lehet következtetni”. Továbbá a „végrehajtó közegek oly irányú lekötése /pénz, hozzátartozók javadalma, pozíció biztosítása stb./, hogy felfedezés esetén a vallatás során az előbb említett más irányú mozgalmak szolgálatában állónak vallják magukat”.

E cél elérése érdekében a megszállt területen működő titkos irredenta vezető embereinek a hozzájárulását is kellett az akcióhoz biztosítani, a lokális viszonyok ismerete és a tanácsadói szerepük miatt. Ha e hozzájárulás és biztosíték – az elaborátum szerint – megvan, a tervezett akció alapjait a következők képeznék:

a) megszervezendő egy végrehajtó terrorista csoport, „elszánt, bosszúvágyó vagy pénzért kapható, testi ügyességgel bíró, szófukar, esetleg tényleg elszánt nők”. Ezeket a személyeket elméletileg és gyakorlatilag speciális tanfolyamon tanítják meg a terrorcselekmények végrehajtására;

- b) a megszállt területeken a „komoly intranzigens gondolkodású és széles látókörű férfiak előzetes bemondása alapján, összeállítandó a kiszemelt személyi és tárgyi áldozatok jegyzéke, és az itteni /a magyar kormányról van szó – N. P./ megítélés szerinti időpontban azok valamelyike vagy több ellen az aknamunka kezdetét venné”;
- c) az akció végrehajtásához szükséges terroristáknak a helyszínre való küldése, már jóval a cselekmény megkezdése előtt;
- d) a gyilkossághoz és a szabotázsához szükséges eszközöket Magyarországon kell beszerezni és innen a tett színhelyére elszállítani;
- e) a terroristák „pénzzel való ellátása és siker esetén bőséges megjutalmazása és szökésük előkészítése”.

A tervet végezetül bejelenti: a terrorista cselekmények és a velük kapcsolatos precízebb végrehajtási metódusokat egy részletesebb javaslat fogja ismertetni.”⁵²

A Kettőskereszt Vérszövetség / Siménfalvy-csoport a források tanúsága szerint továbbá nem csupán a kisantant államok területén készített elő diverzánsakciókat és terrorcselekményeket, de kereste a kapcsolatot a német és osztrák szélsőjobboldali szervezetekkel is, illetve 1921-ben egy grazi tárgyaláson felmerült az is, hogy egy esetleges későbbi háború kitörése esetén a magyar és az német fél

⁵² HU-MNL-OL-K 64-1920-41-515. Előterjesztés a külügyminiszter részére az elcsatolt területeken megvalósítandó diverziós és terrorcselekményekről, 1920. Idézi: Nándori, i. m. 24–25; 88.

közös erővel foglalná el Csehszlovákiát.⁵³ Ezenkívül nem csupán a diverzáns- és terrorakciók kivitelezése, de az első világháború vesztes államait sújtó fegyverkezési korlátozások kijátszása is célja lehetett a KKVSz-nek, hiszen rajta keresztül nagyszámú embert lehetett titkos katonai állományba sorolni és kiképezni.⁵⁴ Ebben az értelemben a Kettőskereszt Vérszövetség akár hasonló lehetett a német Fekete Hadsereghez (Shwarze Reichswehr) is.⁵⁵ Mindazonáltal azt Nándori Pál monográfiája is elismeri, hogy az irredenta titkos katonai alakulatok⁵⁶ forrásbázisa meglehetősen szűkös, így

⁵³ HU-MNL-OL-K-64-1921-41-221. Jelentés a német ORKA és Orgesch irredenta szervezetekkel való tárgyalásról, 1921. Idézi: NÁNDORI, i. m. uo.

⁵⁴ NÁNDORI, i. m. uo.

⁵⁵ A Schwarze Reichswehr (Fekete Hadsereg) a német haderőn belüli titkos szervezet volt, mely az első világháborút elvesztett Németország súlyos fegyverkezési korlátozások alá eső haderejének titkos újralfegyverzését tűzte ki célul. Az állami hadsereg, a Reichswehr az 1920-as években hallgatólagosan támogatta a különböző nacionalista milíciák, Freikorpsok működését, és lényegében félhivatalos tartalékos egységekként tekintett rájuk.

⁵⁶ Nándori Pál felsorol még néhány titkos, paramilitáris elvek szerint működő nacionalista társaságot és egyesületet: Árpád Fiai, Árpadosok, Ifjú Gárda, Felvidéki Egyesületek Szövetsége, Délvidéki Szövetség, Mefhosz, EMKE, Turáni Vadászok, Alföldi Vadászok, valamint ide sorolja az egyetemistákat tömörítő Turul Szövetséget és a Leventemozgalmat is. Állítása szerint Gömbös Gyula miniszterelnöksége alatt ezeket a korábban polgári formációkként működő organizációkat a kormány teljes mértékben titkos katonai felügyelet alá helyezte, és a Honvédelmi Minisztérium egy titkos szervezeti egysége irányítása alá vonta. Minden szervezetnek feladata volt, hogy tagjaiban az irredenta

tényleges tevékenységükre a fennmaradt források tükrében is inkább csak következtethetünk, mint biztos állításokat tehetünk róla.⁵⁷

A Horthy-rendszer kezdetén a különböző nacionalista-irredenta egyesületek, titkos társaságok és a fegyveres testületek és egyéb állami szervek közötti személyi átfedések mindezzel együtt nyilvánvalók. Ráadásul az 1920-as évek elején a különböző (jobboldali) polgári karhatalmi milíciák hatósági jogköröket vindikáltak maguknak és / vagy gyakoroltak az (ekkor még ingatag) állam által rájuk ruházott módon, vagy éppenséggel az állam által rájuk ruházott jogkört önkényesen túllépve, így egyáltalában nem kizárható és nem meglepő az sem, hogy a nagyrészt leszerelt, aktív állományú és tartalékos katonákból álló Kettőskereszt Vérszövetség 1920-as években aktív tagjai igen nagy átfedést mutattak a későbbi magyar titkosszolgálatok apparátusával is.⁵⁸ Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök, a MOVE elnöke – mellyel

szellemet táplálja, és hogy kapcsolatokat teremtsen az elcsatolt területeken hasonló célokkal működő titkos szervezetek vezetőivel. Ennek alátámasztása céljából egy, a Nemzetek Szövetsége Levéltára őrizetében lévő dokumentumra hivatkozik: S. d. N. C. 518.M. 234. VH. Requête du Gouvernement Yougoslave en vertu de l'article paragraphe 2, du Pacte. Communication du Gouvernement Yougoslave, 34–41. 1. Idézi: NÁNDORI, i. m. 88.

⁵⁷ NÁNDORI, i. m. 88–89.

⁵⁸ A titkosszolgálati szervek és a szélsőjobboldali szervezetek közti átfedésekre felhívja a figyelmet többek között Kovács Tamás tanulmánya: KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendszetének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 66–92.

elsősorban katona(viselt) tagjai révén a KKVSz valószínűleg ugyancsak szoros átfedésben kellett, hogy legyen – gyakran hangoztatta saját állítólagos titkos értesüléseit, illetve keltette katona- és politikustársaiban azt a látszatot, hogy jelentős befolyást gyakorol a hadsereg hírszerző és kémelhárító apparátusára, ami nem is nélkülözött minden alapot. 1919–1921-ben ugyanis a Szegeden alakult Nemzeti Hadsereg,⁵⁹ a katonai hírszerző és elhárító szervek,⁶⁰ valamint a MOVE között igen szoros informális kapcsolatok álltak fenn, illetve nagy befolyást gyakoroltak ezek működésére a titkos társaságok, így a többek között politikusokat és katonai

⁵⁹ Az amúgy nem csupán a fehérterror nyomán hírhedté vált tiszti különítményekből álló Nemzeti Hadsereg történetéről lásd például Jankovich Arisztid ezredes, György Sándor szerkesztésében igen részletes forráskritikai apparátussal is közreadott visszaemlékezését: JANKOVICH Arisztid, *A Nemzeti Hadsereg (1919)*, forráskiad. GYÖRGY Sándor, Budapest, Szülőföld Könyvkiadó–Trianon Múzeum, 2019.

⁶⁰ A Kettőskereszt Vérszövetség 1919–1920 során szoros átfedésben lehetett a szegedi Nemzeti Hadsereg antikommunista belső reakcióelhárító szolgálatával, a hivatalosan rövid életű, ám informálisan minden bizonnyal tovább tevékenykedő úgynevezett vörösvédelmi szervezettel, a Fővezérség II/b. osztályával is. Vö. bádoki Soós Károly honvédelmi miniszter előterjesztése Horthy Miklóshoz a „vörösvédelmi szervezet” újjászervezése és a kormányválság megoldása ügyében, 1920. július 16., in *Horthy Miklós titkos iratai*, forráskiad. SZINAI Miklós, SZÚCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1965, 27–33. A Fővezérség II/b. osztályának Kozma Miklós volt a vezetője, és irathagyatéka tanúsága szerint szoros átfedéseket mutatott a MOVE-val is. Vö. HU-MNL-OL-K 429-11. csomó-Katonai vonatkozású adatgyűjtemény.

vezetőket is tömörítő Etelközi Szövetség is.⁶¹ Ebből pedig joggal következtethetünk az EX katonai szárnyának számító KKVSz hadseregre és a politikai életre való erős befolyására is, lévén a KKVSz tagjai között igen sok lehetett a főtiszti rendfokozattal bíró katona is.⁶²

Az Etelközi Szövetséggel ellentétben, mely alapvetően nem csupán egy pragmatikus célokat követő titkos politikai organizáció, hanem titokzatos, misztikus, filozofikus-ezoterikus szellemiséget, a tagok számára egyfajta sajátos magyar nacionalista vallást, vagy legalábbis valamiféle valláspótlékot megtestesíteni kívánó szervezet volt, a KKVSZ esetében nincs tudomásunk arról, hogy a szervezetnek az igen szigorú, árulás / parancsmegtagadás esetén a tagok ellen akár halálbüntetést is kilátásba helyező eskün kívül bármiféle misztikus jellegű, akár a szabadkőművességhez hasonlatos rituáléi lettek volna. Az EX, bár feltehetőleg ülésein születtek politikai döntések is, vagy legalábbis magas rangú közhivatalnok tagjain keresztül tényleges befolyást gyakorolt azokra, alapvetően inkább politizáló, de spekulatív szellemiségű titkos társaságként írható le. Tagjai ugyanis

⁶¹ GERGELY Jenő, *Gömbös Gyula. Politikai pályakép*, Budapest, Vince Kiadó, 2001, 80–83.

⁶² Elég, ha csak Siménfalvy Tihamér, Prónay Pálra, Gömbös Gyulára vagy Görgey Györgyre gondolunk. A KKVSz helyettes parancsnoka, Héjjas Iván ugyan nem volt főtiszt, ebben az időszakban azonban tényleges befolyása nyilván jóval nagyobb volt, mint amit főhadnagyi rendfokozata alapján sejtenénk.

többszörfre nem a taggá avatás által tettek szert befolyásra, hanem épp fordítva, sokkal inkább bizonyos szintű befolyással már rendelkezű, megbízhatónak, a fennálló jobboldali politikai rendszerhez hűnek tartott embereket igyekeztek a tagok közé beszervezni, bár miként az minden ember alkotta organizáció esetében lenni szokott, az itt kialakított személyes kapcsolatok éppenséggel nem feltétlenül hátráltatták valakinek a további karrierjét sem.⁶³ A KKVSz ezzel ellentétben egy többszörfre tényleges és tartalékos katonákból, de legalábbis katonaviselt emberekből álló, paramilitáris elvek szerint szervezűdű, felfegyverzett társaság volt, célja pedig egyrészt a baloldali mozgalmak elleni operatív tevékenység (hírszerzés, adatgyűjtés, adott esetben fegyveres represszió), illetve késűbb a párizsi békeszerzűdések revíziójának előkészítése, az ország területi integritásának helyreállítása volt. A KKVSz tehát inkább volt titkos, jórészt a kormány tudtával és beleegyezésével működű, bár annak céljaitól időnként egyes tagok / csoportok szintjén önkényesen eltérű titkos katonai alakulat és titkosszolgálati jellegű szerv, mint valamiféle önszervezűdű, spekulatív titkos egyesület.

⁶³ Zadravecz István emlékiratában kárhoztatja is az Etelközi Szűvetséget, hogy egy idő után a nemes, hazafias céloktól eltért, és működését egyre inkább az emberi érdekek és gyengeségek, a tagok egymást különbűző pozíciókba segítésének szándéka, az urambátyám rendszer kezdte meghatározni, és a politikusok játékszerévé vált. Vű. ZADRAVE CZ, i. m. 140–141.

Mindezzel egybevéág Ádám T. István 1935-ben a nyugat-magyarországi felkelésről írott igen korai, ugyanakkor részben propagandacéllal, felkelők visszaemlékezései alapján íródott, így politikailag meglehetősen elfogult monográfiája, mely a Kettőskereszt Vérszövetségnek is szentel egy rövid fejezetet, amely leginkább a szervezet felkelésben való részvételéről szól.⁶⁴ E forrást politikai elfogultsága és célja miatt ugyancsak kritikával érdemes olvasnunk, ám minden bizonnyal elfogadhatjuk azt is, hogy van igazságtartalma. A szerző szerint a KKV Sz hazafias, fegyelmezett katonai társaság volt, melynek tagjai szigorú esküt tettek a haza szolgálatára, a tagsággal jogaik lényegében nem, csak kötelességeik keletkeztek. Gyűléseiket a budavári Szalag utcai iskola tornatermében tartották, szoros átfedésben voltak a Nádor laktanyában működő Prónay-különítménnyel, 1921-ben pedig a legnagyobb lelkesedéssel és tisztességgel vettek részt az antant döntése értelmében Ausztriához csatolandó Burgenland magyar részről történő megvédésében. A szerző arra is kitér, hogy a megbotránkoztató merényleteket elkövető, Márffy József⁶⁵ vezette csoport, az ÉME IX.

⁶⁴ ÁDÁM T. István, *A nyugat-magyarországi felkelés története*, Külpolitika Kiadása, Budapest, 1935, 115–118.

⁶⁵ Márffy József (1898–?) az első világháborúban katona, majd banktisztviselő, terrorista, az Ébredő Magyarok Egyesülete Nemzetvédelmi Főosztálya IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának vezetője. Társaival 1922 tavaszán elhatározták, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székhelye ellen bombamerényletet követnek el, és ezáltal

kerületi nemzetvédelmi osztálya megítélése szerint nem a KKVSz felbujtására cselekedett, ugyanakkor az ÉME nemzetvédelmi osztályai ezzel együtt a KKVSz-szel valóban szoros kapcsolatban álltak, az ÉME-tagok gyakran letették a KKVSz esküjét is,⁶⁶ és a nyugat-magyarországi felkelésben nagy arányban vettek részt.

A Kádár-korszakban a marxista történetírás rendszerlegitimációs céllal igyekezett a Horthy-rendszer valóban létező és befolyással bíró radikális jobboldali társadalmi egyesületeinek és titkos társaságainak jelentőségét és tevékenységét kissé leegyszerűsítő módon felnagyítani és kihangsúlyozni, olykor már-már afféle árnyékkormányként beállítva ezeket a társaságokat, és ez nincs másként a Kettőskereszt Vérszövetség esetében sem. Az ellenforradalomról szóló, adattartalma szempontjából használható, ám erősen propagandisztikus hangvételi monográfiájában Nemes Dezső például azt írja, a KKVSz a Horthy-korszak első időszakának egyik legjelentősebb titkos

számos, általuk hazafiatlannak, a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnék. A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónylvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt bombaper, illetve Márfy-per néven szerepel. Első fokon halálra, másodfokon 6, harmadfokon 8 év börtönbüntetésre ítélték. A börtönből való szabadulása után Kőszegen előbb mint a kormányzó Egységes Párt, majd mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett. Halálának pontos ideje nem ismert, valamikor 1945 után hunyt el.

⁶⁶ ZINNER, i. m. 124.

szervezete, melynek megalapításában a szegedi „tizenkét kapitány”,⁶⁷ a későbbi Nemzeti Hadsereg befolyásos parancsnokai vettek részt 1919 júliusában. A szervezet lényegében végig a magyar hadsereg irányítása alatt állt, és középtávú célja az volt, hogy paramilitáris egységei révén feszültséget keltsen és lázadást robbantson ki a trianoni békeszerződés után a szomszédos államokhoz csatolt magyarlakta területeken (elsősorban a Csehszlovákiához került Felvidéken), ahová majd a reguláris hadsereg rendcsinálás címén bevonult volna e területek visszafoglalása céljából. Nemes Dezső szerint emellett a KKVSz kémelhárítással, belső reakció-elhárítással és a kormány által jóváhagyott belföldi terrorcselekmények elkövetésével is foglalkozott, illetve Prónay naplójára⁶⁸ hivatkozva azt is állítja, hogy a szervezet már az Etelközi Szövetség megalakulása

⁶⁷ A „tizenkét kapitány” néven ismertté vált tisztek állítólagos névsora a következő: Gömbös Gyula, Görgey József, Görgey György, Hardy Kálmán, Igmándy-Hegyessy Géza, Keresztes-Fischer Lajos, Koós Miklós, Kozma Miklós, Magasházy László, Marton Béla, Toókos Gyula, Vetter Antal. Vö. KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendszetének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 64–92, 75.

⁶⁸ Prónay Pál naplója szerint a KKVSz „rávetette magát azon emberanyagra, amely részben az Etelközi Szövetségben volt már, vagy pedig szervezetlenül állott... Görgey György, Makay Imre, Teleki Sándor századosok, Rantzenberger Jenő vk. őrnagy, Nagy Pál honv. főparancsnokhoz beosztott Ulrik vk. ezredes, aki később vitéz Csörgyre változtatta a nevét, állott ezen szervezkedés élén.” Prónay Pál naplója, III. k. 355. Idézi: NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967, 156.

előtt létrejött, hiába tartozott később valamilyen módon – elsősorban a jelentős személyi átfedéseknek köszönhetően, például a parancsnok, Siménfalvy Tihamér EX-ben való vezetőségi tagsága okán – annak irányítása alá.⁶⁹ Nemes meglehetősen határozott állításokat tesz ugyan a KKVSz-ről, ám Prónay Pál fennmaradt feljegyzésein kívül jórészt csak sajtóforrásokra hivatkozik, így noha megállapításainak lehet ugyan igazságtartalma, de azok mindenképpen ugyancsak alapos kritikával kezelendők. Prónay maga egyébként – nyilván némi túlzással, saját történelmi szerepének hangsúlyozása érdekében – azt is írja feljegyzéseiben, hogy az ellenforradalmi, irredenta fegyveres alakulatokat, többek között a Kettőskereszt Vérszövetséget igen nagyrészt ő maga szervezte meg.⁷⁰ A szervezet vezetőiként Prónay Görgey György, Teleki Sándor, Makay Imre, Ranzenberger (később Ruskay) Jenő tiszteket, Nagy Pál tábornokot, a honvédség főparancsnokát, illetve Uhlig (később Csörgey) Károlyt, a budapesti katonai karhatalom vezérkari főnökét nevezi meg. A KKVSz létszáma egyébként az 1920-as években viszonylag nagynak mondható, ha figyelembe vesszük, hogy nem közönséges egyesületről, hanem (felfegyverzett) irreguláris katonai alakulatról beszélünk – elérhette a 15–20.000 főt is.⁷¹

⁶⁹ Vö. NEMES Dezső, i. m. 155–160.

⁷⁰ PRÓNAY, i. m. 161–163.

⁷¹ ZINNER, i. m. 173. Az adat persze becslés, de lehet reális alapja. Az Etelközi Szövetség létszáma a szervezet legsikeresebb időszakában ugyanakkor 5000 fő lehetett, így feltételezhető, hogy a KKVSz-be

Mint láthatjuk, a KKVSz forrásbázisa igencsak szórványos, a kutatók rendelkezésére álló információk a szervezet működéséről pedig a mai napig ellentmondásosak és homályosak. Az 1920-as években, a Horthy-korszak legelején, a tanácsköztársaság bukása utáni polgárháborús időket követően ugyanakkor előfordult számos megdöbbentően súlyos, olykor több ember életét követelő, a korszak titkos és kevésbé titkos társadalmi egyesületeihez, illetve paramilitáris alakulataihoz – melyek között egyébként mind a tagság, mind a vezetőség szintjén igen nagy személyi átfedések mutathatók ki – köthető, nagy nyilvánosságot kapott bűncselekmény. Ezekkel időről időre érthető módon a Kettőskereszt Vérszövetséget is kapcsolatba hozták mind a közbeszédben és a sajtóban, mind pedig a parlamentben. Így a legjobb talán, ha sorra vesszük ezek közül az esetek közül a leghírhedtebbeket, kezdve a KKVSz egyik lehetséges és valószínű genezisével, Héjjas Iván főhadnagy különítményének a fehérterror idején elkövetett bűntetteivel.⁷²

történő felvétel nem jelentett egyúttal automatikusan EX-tagságot is, még ha az egyik szervezet a másik irányítása, befolyása alatt is állt.

72

A fehérterrorról bővebben lásd például Bodó Béla angol nyelven megjelent monográfiáját: BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019.

A Héjjas-különítmény tevékenysége a Duna-Tisza-közén a fehérterror idején, valamint egy radikális különítményparancsnok utóélete

Héjjas Iván, a viszonylag jómódú parasztcsaládból származó, első világháborúból hazatért fiatal repülő főhadnagy kétségtelenül hamar a tanácsköztársaság bukása utáni ellenforradalmi megtorlás egyik hírhedt különítményparancsnokává vált, akinek nevéhez talán a legtöbb önkényesen elkövetett gyilkosság köthető.⁷³ Héjjas frontot járt katonaként 1919 tavaszán kezdte meg különítménye megszervezését gazdálkodással foglalkozó családja birtokának közelében, Kecskemét környékén a tanácsköztársaság megdöntésére. Különítménye magját a háborúból vele együtt hazatért repülőszázadának tagjai alkották, akikhez a környék paraszti származású, többnyire katonaviselt fiataljai is csatlakoztak.⁷⁴ A fiatal tartalékos

⁷³ Héjjas Iván életrajzáról és tevékenységéről bővebben lásd többek között: BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10.

⁷⁴ A fehérterror társadalmi kontextusban való vizsgálatára Paksa Rudolf teoretikus tanulmánya tesz kísérletet, ld. PAKSA Rudolf, *A fehérterror „logikája”. Események, olvasatok, kontextusok*, in *Terror 1918-1919. Forradalmárok, ellenforradalmárok, megszállók*, szerk. MÜLLER Rolf, TAKÁCS Tibor, TULIPÁN Éva, Budapest, Jaffa Kiadó, 2019, 217–245.

főhadnagy igen hamar, 1919 áprilisában a tanácskormány ellen kitört egyik komolyabb felkelés vezetőjévé emelkedett.⁷⁵

Héjjas emellett az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik alapítója és korai vezetője is volt, így ez a – ekkoriban egyre inkább paramilitáris elvek szerint szerveződő – nacionalista társadalmi egyesület sem maradhatott ki a lázadásból, sőt, a jelentős személyi átfedések okán korai tevékenysége gyakorlatilag elválaszthatatlan a Héjjas-különítmény működésétől. Egy elvesztett kecskeméti csata után Héjjas és fegyveres társai – köztük például Francia Kiss Mihály⁷⁶ vagy Liszka Béla⁷⁷ későbbi kecskeméti polgármester

75

Vö. ROMSICS Ignác, *A Duna-Tisza köze hatalmi-politikai viszonyai 1918-19-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1982.

⁷⁶ Francia Kiss Mihály (1887–1957) katona, különítményparancsnok, a fehérterror hírhedt résztvevője. Az I. világháborúban tiszthelyettesként szolgált. A Tanácsköztársaság idején a Kecskemét környéki szentkirályi ellenforradalmi Fehér Gárda egyik szervezője, összekötő saját ellenforradalmi csoportja és a Szegeden szervezkedő Prónay-különítmény között. A Tanácsköztársaság bukása után Héjjas Iván különítményének tagja, a fehérterror egyik irányítója. Prónay Pálhoz és Héjjas Ivánhoz hasonlóan nevéhez számos kegyetlen, önkényes politikai gyilkosság fűződik. Tevékenyen részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben is, mint a gerillahadviselés specialistája. A különítményesekre vonatkozó 1921. november 3-i közkegyelem miatt a Horthy-korszak során nem ítélték el semmilyen atrocitásért, melyben részt vett. 1945 után Kovács József álnéven élt Magyarországon, az orgoványi pusztákon bujdosott. 1947. május 13-án és 1948. július 28-án távollétében háborús és egyéb bűncselekmények miatt halálra ítélték. 1956-ban, a forradalom kitörése után saját nevén jelentkezett a rendőrségen, perének újrafelvételét kérte. 1957. március 8-án előzetes

– végül csatlakoztak a Szegeden szerveződő ellenforradalmi kormányhoz.⁷⁸ Horthy Miklós, a szegedi kormányhoz hű fegyveres erők parancsnoka, a Nemzeti Hadsereg későbbi fővezére és Magyarország későbbi államfője 1919 áprilisában állítólag személyesen fogadta Héjjas Ivánt, és megbízta azzal, hogy különítményét a Nemzeti Hadsereg karhatalmi segédcsapataként működtetve szűkebb pátriájában, az Alföldön tegyen rendet, és számolja fel a még megmaradt kommunista csoportokat.⁷⁹

letartóztatásba helyezték egy razziát követően, amikor elfogták. Előbb 1957. június 13-án, majd 1957. augusztus 9-én emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése, valamint más bűntettek elkövetése miatt egyaránt halálra ítélték. 1957. augusztus 13-án kivégezték Budapesten.

⁷⁷ Liszka Béla (1895–1978) katona, köztisztviselő, politikus, Kecskemét polgármestere. Középiskoláit és a jogot Kecskeméten végezte. Még a doktorátus megszerzése előtt, 1915-ben katonai szolgálatra vonult be. Előbb az orosz fronton harcolt, ahol 1916 júniusában fogságba került, de megszökött. Ezután a román fronton harcolt. A Tanácsköztársaság alatt részt vett az ellenforradalmi mozgalmakban, 1919 áprilisában élére állt a szentkirályi felkelésnek. A felkelést leverték, Liszka Béla Szegedre menekült és belépett a Nemzeti Hadseregbe. 1921. május 9-én leszerelt, május 10-én Kecskemét város szolgálatába lépett. 1922-től aljegyzőként működött, 1938-ban Kecskemét város polgármesterévé választották. 1944-ben fogadta a német megszállókat, együttműködött a Gestapóval, beleegyezésével kezdte meg működését a nyilasok kecskeméti szervezete. 1944. október 20-án az elsőők között tett esküt a Szálasi-kormányra. A háború után nyugatra menekült, Münchenben hunyt el 1978-ban.

⁷⁸ BODÓ, i. m.

⁷⁹ BODÓ, i. m.

Az ország jelentős részét megszállva tartó román hadsereg amúgy igen hamar felszámolta a tanácskormány maradványait, és 1919 nyarán Héjjas alakulatai is engedélyt kaptak a megszálló hadsereg katonai hatóságaitól, hogy Kecskemét környékén a felbomlott társadalmi rend helyreállítása céljából segédrendőri szolgálatot lássanak el. Héjjas Kecskeméten – ugyancsak a román hadsereg és a szegedi ellenkormány körül csoportosuló magyar fegyveres erők jóváhagyásával – városparancsnokká, lényegében de facto helyi rendőrkapitánnyá nyilvánította magát, és ezzel megkezdődött azon személyek internálása és önkényes kivégzése, akik a tanácsköztársaság alatt állítólag pozíciót viseltek, vagy akár csak szimpatizáltak a rövid életű kommunista kormánnyal.⁸⁰

1919 október-novemberében a román hadsereg még mindig megszállva tartotta az Alföldet, Héjjas segédrendőri alakulatai pedig körülbelül száz olyan embert gyilkoltak meg (és persze vették el ingóságait), akiknek többségében amúgy semmi köze nem volt a tanácsköztársasághoz és a vörösterrorhoz. Az áldozatok többnyire olyan elszigetelt településekről származtak, mint pl. Páhi, Kiskunfélegyháza, Kerekegyháza, Soltvadkert, Bugac, Csengőd, Akasztó, Köncsög, Kiskőrös, Móricgát, stb., melyet a román hadsereg alakulatai sem tudtak rendesen megvédeni, ezért a magyar

⁸⁰

BODÓ, i. m

paramilitáris alakulatok által alkalmazott erőszak mindenféle kontrol nélkül szabadulhatott el.⁸¹

Héjjas Iván, amennyiben lehet hinni a forrásoknak, 1919–1920 folyamán valóságos kiskirályságot, szinte különálló magánállamot működtetett Kecskeméten és környékén a saját de facto vezetése alatt, melynek sajátos rendjét a hozzá hű fegyveresek, mint formálisan a Nemzeti Hadsereg karhatalmi osztagai tartották fenn. Héjjas menyasszonya és későbbi felesége dr. Papp György kecskeméti rendőrkapitány lánya, Papp Sarolta volt, ő pedig fegyvereseivel városparancsnokként az egész várost és környékét a kezében tartotta, mindössze bizonyos Jánossy és Dornbach rendőrfelügyelők mertek vele szembeszállni. Apja, idősebb Héjjas Mihály a Kecskeméti Pinceszövetkezet igazgatója, a környék egyik befolyásos személyisége volt, és ebben az időben teljesen nyíltan egy fia fegyveresei által elkövetett rablásból származó autóval közlekedett. A Héjjas családnak pedig már a fehérterror előtt is kiterjedt kapcsolatai voltak Kecskeméten és környékén, a paramilitáris fegyveres csoport megszervezésével viszont a szinte anarchisztikus

⁸¹ Vö. például Drozdy Győző 1924. január 22-ei parlamenti felszólalásával Héjjas Iván és különítménye bűneiről, amelyben az elkövetőket és az áldozatokat is igen részletesen számba veszi a rendelkezésre álló adatok alapján. A felszólalást Drozdy emlékiratainak legújabb kiadása is közli. Vö. DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007, 408–416.

állapotokat kihasználva leginkább közönséges, haszonszerzésre berendezkedett bűnözőkként kezdtek el viselkedni. Arra is mutatnak adatok, hogy a Belügyminisztérium és a fővárosi rendőrség igen sok részletet tudott az izsáki és az orgoványi gyilkosságokról, valamint a Héjjas-különítmény tagjainak egyéb egyéni rablógyilkosságairól is, ám egy ideig halogatták az ellenük való fellépést.⁸² Az bizonyos, hogy a Héjjas-különítmény tagjai által elkövetett gyilkosságokról a kecskeméti rendőrség már 1919 végén tudott, ugyanis a kecskeméti rendőrfőkapitány egy körülbelül 40 eltűnt személy névsorát továbbította gróf Ráday Gedeon⁸³ kormánybiztosnak, aki ugyanezt az iratot

⁸² Állítólag született egy 17699/920 iktatószámú, 1920-as belügyminisztériumi jelentés Héjjas Iván és paramilitáris csoportja alföldi tevékenységéről, melyet a korabeli sajtó is idéz, illetve kivonata megjelent a *Magyar pokol* című, a Kádár-korszak alatt született, erősen propagandisztikus hangvételű forráskiadványban is. Mivel azonban az eredeti irat tudomásunk szerint nem maradt fenn levéltári őrizetben, ezt a közvetett forrást mindenképpen kellő kritikával kell kezelnünk. Vö. HALMI József, *17699/920 belügyminiszteri akta Héjjas Ivánról. A Bécsi Magyar Újság munkatársától*, in *Magyar pokol. A magyarországi fehérterror betiltott és üldözött kiadványok tükrében*, szerk. MARKOVITS Györgyi, Budapest, Magvető Könyvkiadó, 50–53.

⁸³ Ráday Gedeon (1872–1937) jogász, politikus, főispán, belügyminiszter. Iskoláit Bécsben és Budapesten végezte. Pályáját mint közigazgatási gyakornok kezdte Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében. Politikusként Tisza István hívei közé tartozott, és a főrendiházban is több jelentős sikert könyvelhetett el mint szónok. 1910-ben kinevezték Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét törvényhatósági jogú város főispánjává, de ezen tisztségeiről lemondott, amikor 1917-ben

másolatban a Nemzeti Hadsereg Fővezérségéhez is továbbküldte.⁸⁴

Héjjas és emberei cselekedeteiben tehát a túlhajtott nemzeti érzelmeken, a megrögzött antikommunizmuson és az antiszemitizmuson túl feltehetőleg a nyereségvágy is igen nagy szerepet játszott, hiszen meggyilkolt áldozataikat gyakorlatilag kivétel nélkül kirabolták, elorzott javaikat pedig a maguk hasznára fordították. Ténykedésüket nemcsak gyilkosságok, hanem egyéb erőszakos cselekmények is kísérték, pl. számos, akár több száz kisebb-nagyobb zsidóverés és halálos

bevonult a hadseregbe. A tanácsköztársaság idején fogságba esett, de megszökött, majd Bécsbe utazott, ahol a gróf Bethlen István vezette Antibolsevista Comité alelnöke volt. Ebben a minőségében szoros összeköttetésben volt a szegedi ellenforradalmi kormánnyal. A tanácskormány bukása után Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye kormánybiztos főispánja lett, ezen kívül Jász-Nagykun-Szolnok vármegye és Kecskemét kerületi kormánybiztosa. 1921 áprilisától decemberéig belügyminiszterként működött. Ráday az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja volt (vö. ZADRAVECZ, i. m. 132–133), illetve vezető szerepet tölthetett be a Kettőskereszt Vérszövetségben is (vö. SHVOY, i. m. 91.), így módon pedig szerepe lehetett abban is, hogy a fehérterror felelősei, így Héjjas Iván is elkerüljék a számonkérést. 1922-ben Nagykőrös város nemzetgyűlési képviselőjévé választotta. 1937-ben hunyt el.

⁸⁴ A kecskeméti főkapitány jelentése gróf Ráday Gedeon kormánybiztosnak a Héjjas-különítmény vérengzéseiről, az elhurcolt kommunisták legyilkolásáról és a lakosság megfélemlítéséről, Kecskemét, 1919. november 27. In *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945, I. kötet. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921*, kiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956, 221–223.

áldozatokkal többnyire nem, de súlyos sérülésekkel járó pogrom is kísérte – elég, ha például az 1919. november 17-ei izsáki pogromra gondolunk.⁸⁵

Teljesen pontos számok és névsorok⁸⁶ persze nem állnak a kutatók rendelkezésére máig sem, de miután a Tiszától keletre eső területekről 1920 áprilisában kivonult a román hadsereg, a Héjjas-különítmény az általa úgymond felszabadított területeket is megtisztította. 1920 decembere és 1922 decembere között Héjjas emberei, az úgynevezett Alföldi Brigád tagjai valószínűleg körülbelül 400 embert gyilkolhattak meg.⁸⁷

A Kettőskereszt Vérszövetség megalakulása is valamikor erre az időszakra, az ellenforradalom első hónapjaira tehető, és a szervezet kezdetben bizonyosan szoros átfedésben volt a Héjjas Iván különítményével és az Alföldi Brigáddal is.⁸⁸ Mint azt már említettük, Héjjas, amennyiben hihetünk az erről szóló forrásoknak, az 1920-as

⁸⁵ BODÓ, i. m.

⁸⁶ Vö. Bödők Gergely hiánypótló PhD-értekezése a vörös- és fehérterror témájában rendkívül részletes adattárat tartalmaz, mely táblázatszerűen a fehérterror 583 önálló eseményét és több száz halálos áldozatát dokumentálja (többségében név nélkül). BÖDÖK Gergely, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018, 292–431.

⁸⁷ BODÓ, i. m.

⁸⁸ Prónay Pál feljegyzéseiben azt írja, hogy 1919-1920 során maga szervezte-szerveztette meg a nemzetvédelmi milíciákat és a Kettőskereszt Vérszövetséget. Vö. PRÓNAY Pál, i. m. 163.

években a Kettőskereszt Vérszövetség helyettes katonai parancsnoka volt, így a különítménye és a KKVSz közötti átfedések igen egyértelműnek tűnnek.⁸⁹

A Héjjas-különítmény / Alföldi Brigád tagjai esküt is tettek, mégpedig magára vezérükre, Héjjas Iván különítményparancsnokra esküdtek fel, az eskü szövege nem meglepő módon meglehetősen hasonló a Kettőskereszt Vérszövetség fennmaradt esküjének szövegéhez is:

„Én, XY, a Héjjas-brigád tagja, esküszöm és fogadom, hogy a szervezet tagjai között a legnagyobb testvéri egyetértés megteremtésén fogok dolgozni minden erőmmel. Esküszöm és fogadom, hogy a Héjjas-brigád, illetve a Héjjas vezér által kinevezett fellelvalóim parancsait minden körülmények között lehetőség szerint teljesítem. Esküszöm s fogadom, hogy minden az alakulattal kapcsolatos titkokat megtartok, az alakulat tagjait, annak parancsnokait senkinek soha el nem árulom. Titoktartási kötelezettségem még az alakulat megszűnésével is érvényben marad. Esküszöm, hogy minden erőmmel arra fogok törekedni, hogy szervezetünk értékét és közmegebecsülését tehetséggel és munkámmal előbbre segítsem. Esküszöm, hogy semmiféle titkos, vagy nyílt destruktív irányú egyesület tagja nem vagyok, s nem leszek. Esküszöm és fogadom, hogy míg a Héjjas-brigád tagja vagyok,

⁸⁹ GYURGYÁK János, *Magyar fajvédők*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012, 256. Gyurgyák János más szerzőkhöz hasonlóan nem ad meg forrást arra vonatkozóan, honnan veszi, hogy Héjjas Iván a KKVSz helyettes katonai parancsnoka volt. Az információ mindenesetre a vonatkozó szakirodalomban igen elterjedt.

politikával és a királykérdéssel nem foglalkozom. Esküszöm, hogy a Héjjas-brigád tagjai között a legnagyobb fegyelmet meg fogom tartani és megtartatom. Fogadom, hogy sem nyílt, sem titkos ellenségeinkkel soha összeköttetésbe nem leszek. Bajtársamat semmi körülmények között, sem élve, sem sebesülve, de még meghalva sem fogom elbagyni, rajta minden körülmények között segíteni tartozom. Alávetem magam a Héjjas-brigád tagjai által választható fegyelmi és büntető bizottság bármilyen büntetésének. Isten engem úgy segítjen!”⁹⁰

Héjjas Ivánt felesküdtött emberei részéről tehát személyi kultusz övezte, a paramilitáris vezető akarata pedig számukra a törvénnyel volt egyenlő. Komoly titoktartási kötelezettség terhelte őket, melynek megszegése, vagy a parancsoknak való ellenszegülés esetén súlyos, akár halálbüntetéssel is számolhattak – éppen úgy, mint a KKVSz tagjaiként letett eskü értelmében. Az Alföldi Brigád – mely amúgy a Kettőskereszt Vérszövetség egyik önálló egységként működött⁹¹ – pedig kétségtelenül súlyos bűncselekményeket követtek el a fehérterror idején 1919 és 1921 között. Héjjas Iván és emberei egy része ezután – részben talán az Alföldön elkövetett tetteik megtorlásától való félelemtől hajtva –

⁹⁰ Az eskü szövege ugyancsak Dr. Kiss Gábor Jenő büntetőperének iratai között maradt fenn: HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Idézi: ZINNER, i. m. 568–569.

⁹¹ SERFŐZŐ, i. m. 36.

csatlakozott a nyugat-magyarországi felkeléshez,⁹² melynek során az aktív állományú, tartalékos és leszerelt katonákból, egyetemistákból és paraszti származású fiatalokból szerveződő, Rongyos Gárda elnevezésű paramilitáris diverzáns alakulat tagjaiként kétségtelenül tevékeny szerepet vállaltak többek között a soproni népszavazás kikényszerítésében, melynek eredményeképpen Sopron, a hűség városa a mai napi Magyarországhoz, nem pedig Ausztriához tartozik.⁹³

Ezzel együtt a fegyveres csoportok által elkövetett, egyre szaporodó önkényes atrocitások hatására a Friedrich István⁹⁴ vezette, megkérdőjelezhető legitimitással rendelkező

⁹² SUBA János, *Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920*, Rendvédelem-történeti Füzetek 2008/18, 131–142, 136.

⁹³ A nyugat-magyarországi felkelésről jó összefoglalót nyújt Botlik József tanulmánya. Lásd: BOTLIK József, *A nyugat-magyarországi felkelés . 1921. augusztus 28.- október 4.*, Valóság, 2007/3, 24–47, illetve 2007/4, 39–58.

⁹⁴ Friedrich István (1883–1958) legitimista politikus, miniszterelnök, mérnök, gépgyáros. A budapesti és charlottenburgi műegyetemen mérnöki oklevelet szerzett, majd a budapesti és a berlini egyetemen jogot hallgatott. 1908-ban gépjavító műhelyt, majd Mátyásföldön vas- és gépgyárat alapított. 1918-ban a Károlyi-kormányban hadügyi államtitkár volt. A Tanácsköztársaság idején, mint az egyik ellenforradalmi csoport vezetőjét letartóztatták, de megszökött. A Fehér Ház nevű ellenforradalmi szervezet tagjaként 1919. aug. 6-án részt vett a Peidl-kormányt eltávolító puccsban. Habsburg József főherceg megbízása alapján rövid ideig 1919. augusztus 7-étől november 25-ig (vitatható legitimitással rendelkező) miniszterelnök, majd 1920. március 15-ig hadügyminiszter. 1920 áprilisában kilépett a Keresztény

kormány már 1919-ben úgy döntött, hogy mindazokat a személyeket, akik bármiféle politikai tevékenységet fejtettek ki a tanácsköztársaság alatt, felelősségre kell vonni.⁹⁵ A kormány a büntetőeljárások megindítását Váry Albert⁹⁶ koronaügyész-

Nemzeti Egyesülés Pártjából és külön pártot alapított, amely 1922-ben egyesült ifjabb Andrássy Gyula csoportjával és felvette a Szövetkezett Keresztény Ellenzék nevet. Az 1920-as évek elején megalapította a Szittyák Tábora elnevezésű szélsőjobboldali szervezetet. Tisza István gyilkosainak perében vád alá helyezték, de a bíróság felmentette. 1921-ben részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben. 1922-ben az újjáalakult, erősen ellenzéki Keresztény Nemzeti Párt (Andrássy–Friedrich párt) budapesti déli listájának vezetőjeként, 1926-ban a Keresztény Gazdasági Párt színeiben, 1928-ban a budapesti déli kerület egyéni képviselőjeként nyert képviselői mandátumot, 1931-ben és 1935-ben a budapesti északi választókerület egyéni képviselője lett. 1938-ban már nem szerzett mandátumot, kikerült a politika élvonalából. 1951-ben mint politikus már elfeledettnek számított, de júliusban mégis letartóztatták Grósz József koncepciók perének kapcsán, majd augusztusban a budapesti Fővárosi Bíróság a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezésének és vezetésének hamis vádjával 15 évi börtönbüntetésre ítélte. A váci börtönben hunyt el 1958-ban.

⁹⁵ ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2017, 347.

⁹⁶ Váry Albert (1875–1953) jogász, ügyész, ügyvéd, országgyűlési képviselő. Budapesten végezte a jogi egyetemet. Diplomája megszerzése után rövid ideig ügyvédként dolgozott, majd 1904-ben vidéki bíró lett. 1908-tól Budapesten királyi ügyész, 1914-től sajtóügyekkel foglalkozó ügyész volt, lényegében a háborúellenes sajtó cenzúrázásával foglalkozott. A tanácsköztársaság alatt nem vállalt szolgálatot, annak bukása után újra elfoglalta hivatalát és a budapesti királyi ügyészség vezetőjévé nevezték ki. A Friedrich-kormány Váryt bízta meg azon személyek ellen felkutatásával és felelősségre vonásával, akik a tanácsköztársaság alatt

politikai tevékenységet végeztek. Váry Albert nyomozati tevékenysége révén körülbelül 8-10 ezer embert tartóztattak le, azonban ennél lényegesen kevesebb került később ténylegesen börtönbe. A vallomásokból, jelentésekből, beszámolókból, bírói ítéletekből készítette el *A vörös uralom áldozatai Magyarországon* című, először 1921-ben megjelenő könyvét, mely szerint a kommunista kormányzat tevékenysége 587 dokumentált halálos áldozatot követelte. A vörösterroret követő fehérterror idején a kormány Váry kezdeményezésére hozta meg azon rendeletét, mely szerint a katonai hatóságoknak polgári személyekkel szembeni intézkedési jogköre egyértelműen megszűnt. A kormány megbízásából a fehérterror tetteinek és áldozatainak felderítését is elkezdte, munkáját azonban Horthy Miklós kormányzó 1921. november 3-ai amnesztia-rendelete szimbolikussá alacsonyította. 1923 és 1926 között az emigráns magyarok hazatérésének elősegítésén fáradozott, erre megnyerte Nagy Emil és Pesthy Pál igazságügyi minisztereket, illetve a miniszterelnököt, Bethlen Istvánt is. 1926 novemberében falusi otthona, Csengőd felkérte, vállalja el az 1926. évi novemberi-decemberi választásoknál az országgyűlési képviselőiséget. Váry, mivel egyetértett Bethlen irányelveivel, eleget tett a felkérésnek. Országgyűlési képviselőként a Nemzeti Egység Pártjának volt tagja, s a párt liberális szárnyához tartozott. Első felszólalása 1927. május 4-én hangzott el, és ebben szót emelt a politikai elittekkel szembeni megbocsátás érdekében. Emiatt Wolff Károly képviselő a képviselőház folyosóján *vörös főügyésznek* nevezte. A sajtóban és a képviselőházban egyaránt küzdött a munkanélküliség ellen, szociális intézkedések bevezetését szorgalmazta. Cikkeit többek közt a Pesti Napló közölte. Váry háromszor, 1926-ban és 1931-ben és 1935-ben is megválasztották országgyűlési képviselővé. Váry nem értett egyet Gömbös Gyula fajvédő politikájával, az ország németbaráttá válásával és szélsőjobbra sodródásával pedig 1938-ban visszavonult a politikától. 1944. március elején leköltözött Balatonfüredre, majd eljárást indítottak ellene nyilasellenes nyilatkozatai és magatartása miatt. Feleségével megkíséreltek Svájcba emigrálni, sikertelenül. Ezután visszaköltöztek Budapestre, s Váry itt vészelte át az ostromot. Magyarország szovjet megszállása után a politikai rendőrség kihallgatta. 1947-ben fontos tanúvallomást tett Héjjas

helyettesre bízta. Rengeteg bejelentés érkezett, amelynek eredményeként az 1919 augusztusától decemberéig terjedő időszakban több ezer embert vettek őrizetbe.⁹⁷

Az ügyész a vallomásokból, jelentésekből, beszámolókból, bírói ítéletekből készítette el *A vörös uralom áldozatai Magyarországon* című, először 1922-ben megjelenő könyvét,⁹⁸ amely a vörösterroret atrocitásait, gyilkosságait igyekezett elfogulatlanul dokumentálni. Eszerint bizonyíthatóan 587 halálos áldozata volt a kommunista kormányzat működésének. Horthy Miklós fővezér 1919. november 16-ai budapesti bevonulása után különböző jobboldali katonai alakulatok avatkoztak bele Váry Albert munkájába. Főként az Ostenburg-Moravek Gyula,⁹⁹ Héjjas

Iván és társai népbíróági perében. A kommunista hatalomátvétel után kitelepítették Hunyára, ám a kitelepítés feloldása után sem térhetett vissza a fővárosba, így Csengődre költözött, és itt is hunyt el 1953-ban. Pályájáról lásd részletesebben Nánási László monográfiáját: NÁNÁSI László, *A jogrend szolgálatában. Váry Albert élete és működése, 1875–1943*, Budapest, Magyarország Legfőbb Ügyészsége, 2015.

⁹⁷ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630. Héjjas Iván és társai népbíróági pere – Tárgyalási jegyzőkönyvek – Váry Albert tanúvallomása, Budapest, 1947. 02. 12., 282–288.

⁹⁸ VÁRY Albert, *A vörös uralom áldozatai Magyarországon*, Vác, A Váci Királyi Országos Fegyintézet Könyomdája, 1922.

⁹⁹ Ostenburg-Moravek Gyula (1886–1944) katona- és csendőrtiszt, különítményparancsnok, radikális jobboldali politikus. A Magyarországi Tanácsköztársaság bukása után Sopron csendőrpáncsnoka volt. Különítménye gyilkolta meg – többek között – Somogyi Bélát és Bacsó Bélát, a Népszava újságíróit. 1920. március 1-jén, a kormányzóválasztáskor a csapatai biztosították a rendet a

Iván és a Prónay Pál vezette különítmények léptek fel jogtalanul polgári – főleg zsidó származású – személyek ellen,

Nemzetgyűlésben. 1921. augusztus 28-án megtagadta meg Sopron kiürítését, ezzel lehetőséget teremtve arra, hogy a város végül Magyarország része maradjon. Csendőrei segítségével a nyugat-magyarországi felkelés eredményeképp jött létre 1921. november 4-én a rövid életű Lajtabánság de facto állam. A második királypuccs alkalmával (1921. október 20–23.) különítményével Sopronban állomásozott, és IV. Károly királyhoz csatlakozott, aki Sopronban ezredessé léptette elő. 1921. október 21-én, a budaörsi csata után rövid ideig fogságban volt, majd 1921. október 25-én amnesztiában részesült. Végül nyugdíjazták és félreállították, különítményét feloszlatták. Ezek után ismert, de kevésbé befolyásos radikális jobboldali politikusként működött. 1932-ben Prónay Pállal közösen létrehozta a Magyar Országos Fasiszta Pártot, mely a kormánypárt szélsőjobboldali ellenzékeként működött, majd beleolvadt egyéb pártkezdeményekbe. 1944-ben hunyt el Budapesten.

Különítménye gyilkolta meg – többek között – Somogyi Bélát és Bacsó Bélát, a Népszava újságíróit. 1920. március 1-jén, a kormányzóválasztáskor a csapatai biztosították a rendet a Nemzetgyűlésben. 1921. augusztus 28-án megtagadta meg Sopron kiürítését, ezzel lehetőséget teremtve arra, hogy a város végül Magyarország része maradjon. Csendőrei segítségével a nyugat-magyarországi felkelés eredményeképp jött létre 1921. november 4-én a rövid életű Lajtabánság de facto állam. A második királypuccs alkalmával (1921. október 20–23.) különítményével Sopronban állomásozott, és IV. Károly királyhoz csatlakozott, aki Sopronban ezredessé léptette elő. 1921. október 21-én, a budaörsi csata után rövid ideig fogságban volt, majd 1921. október 25-én amnesztiában részesült. Végül nyugdíjazták és félreállították, különítményét feloszlatták. Ezek után ismert, de kevésbé befolyásos radikális jobboldali politikusként működött. 1932-ben Prónay Pállal közösen létrehozta a Magyar Országos Fasiszta Pártot, mely a kormánypárt szélsőjobboldali ellenzékeként működött, majd beleolvadt egyéb pártkezdeményekbe. 1944-ben hunyt el Budapesten.

és igyekeztek a nyomozati munkát is akadályozni, amennyire csak tudták.

Az fehérterror elleni tiltakozásának az lett az eredménye, hogy Váry Albert 1920. június 12-én elkészített tervezetét a minisztertanács elfogadta, s még aznap a hivatalos lapban közzé is tette. Ez kimondta, hogy minden katonai alakulat és különítmény polgári személyekkel szembeni fellépése azonnal megszüntetendő, a rendelet ellen vétő katonai személyek pedig azonnali hatállyal letartóztatandók. A rendeletet, bár eredményes volt, a jobboldal mégis gyanakvással fogadta azt. Ennek, és az ebből létrejövő folyamatos támadásoknak eredménye az lett, hogy Váryt 1920. október 26-án a Budapesti Királyi Ügyészség vezetése alól felmentették. Helyzetén Bethlen István későbbi miniszterelnök intézkedése változtatott.

Az Ébredő Magyarok Egyesülete felfegyverzett milicistái – akik egyúttal Héjjas Iván paramilitáris különítményének, és feltehetőleg a Kettőskereszt Vérszövetségnek is tagjai is voltak – 1921. augusztus 16-án, Solton meggyilkolták Léderer Adolf izraelita vallású lakost. Ez a közvéleményben igen nagy felháborodást váltott ki, a sajtó követelte a gyilkosok bíróság elé állítását. Ekkor jelentette be Bethlen a nemzetgyűlésben, hogy a solti gyilkosság tetteseinek kézre kerítésével Váry Albertet bízta meg. Emellett bejelentette azt is, hogy az 1919-ben 1920-ban és 1921-ben a Duna-Tisza közén elkövetett

erőszakoskodások, verések, elhurcolások, rablások, gyilkosságok és zsidóüldözések eseményeinek kinyomozására, illetve a hasonló további események megakadályozására Váryt küldi ki az Alföldre jelentős rendőri és csendőrségi kísérettel megerősítve.¹⁰⁰

Héjjas Iván és társai meglehetősen megkésett, 1949-es népbíróági perének iratanyagában maradt fenn gyakorlatilag az egyik legjelentősebb egykorú, 1920-as évekből származó jelentősebb dokumentum a fehérterrorral kapcsolatban folyt vizsgálatokról, ez pedig Váry Albert 1922-es összefoglaló jelentése a Duna-Tisza közén zajlott eseményekről.¹⁰¹ Az ügyész nagyjából ugyanazt írta le 1922-ben kelt jelentésében, mint amit huszonöt évvel később, 1947-ben, immár idős emberként elmondott a népbíróság előtt Héjjas Iván és társai perében. Tanúvallomása ugyanezen ügyiratban fennmaradt. E levéltári források tanúsága szerint Váry Albert valóban a Léderer Adolf sérelmére 1921. augusztus 16-án, Solton elkövetett gyilkosság kapcsán kapott megbízást a fehérterror atrocitásainak felderítésére a miniszterelnöktől. Váry ekkoriban a Budapesti Királyi Ügyészség elnökeként dolgozott, és a vörösterrorelkövetői utáni – jórészt

¹⁰⁰ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – uo. Váry Albert tanúvallomása, 282.

¹⁰¹ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Héjjas Iván és társai népbíróági pere – Vádlottakra vonatkozó iratok – Váry Albert koronaügyész-helyettes összefoglaló jelentése a fehérterror Duna-Tisza közén zajlott eseményeiről, Budapest, 1922. június 20.

elfogulatlan – nyomozásai fényében a kormány joggal várta tőle a fehérterror súlyos visszaéléseinek eredményes felderítését is.¹⁰² Katonák, vagy legalábbis annak látszó, katonai egyenruhába öltözött személyek Budapesten is hurcoltak el civileket, ezért a budapesti ügyészség beavatkozása is egyre indokoltabbnak tűnt, noha a fővárosban a katonai hatóságok a legtöbb elhurcolt embert később szabadon bocsátották.¹⁰³ A kormány a katonai hatóságok polgári személyekkel szembeni intézkedési jogkörét végül egyértelműen megszüntette,¹⁰⁴ Váry Albert mellé pedig dr. Kovács Péter ügyészt osztották be a Duna-Tisza közén elkövetett gyilkosságok kinyomozására, illetve a Belügyminisztérium – ekkoriban a Magyar Királyi Államrendőrségtől függetlenül, országos hatáskörű központi bűnügyi rendőrségként működő – nyomozó osztálya számos detektívet bocsátott az ügyészek rendelkezésére.¹⁰⁵

Váry 1921. augusztus 29-én jelent meg jelentős rendőri és csendőri kísérettel Izsákon, a szétszóródó nyomozók azonban nemsokára azt jelentették neki, hogy a különböző súlyos bűncselekményekkel gyanúsítható egyének jó része Nyugat-Magyarországra ment, hogy részt vegyenek a burgenlandi felkelésben. A rendőrök és a csendőrök 20–22

¹⁰² HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 283.

¹⁰³ Uo. 284.

¹⁰⁴ Uo. 284.

¹⁰⁵ Uo. 284.

embert állítottak elő, akiket az ügyészek ki is hallgattak Budapesten, azonban egyikük sem volt súlyos bűncselekményekkel gyanúsítható. Váry Albert megítélése szerint Léderer Adolf solti, valamint Pánczél Zoltán, Beck Sándor és Schmiedt Árpád izsáki lakosok megölése egyszerű rablógyilkosság volt, ahol a sértettek állítólagos kommunista szimpátiája vagy zsidó származása csupán ürügy volt az aljas indokból táplálkozó, alapvetően haszonszerzési célú bűncselekmény elkövetésére.¹⁰⁶ 1921. október 19-én Váry megkeresést intézett a nyugat-magyarországi főkormánybiztoshoz, gróf Sigray Antalhoz,¹⁰⁷ hogy az oda menekült 50-60, gyilkosságokkal alaposan gyanúsítható személyt adja ki az ügyészség részére. Noha Váry Albert választ a főkormánybiztostól nem kapott, az alábbi személyek

¹⁰⁶ Uo. 285.

¹⁰⁷ Sigray Antal (1879–1947) gróf, nagybirtokos, legitimista politikus. Tanulmányait Angliában és Budapesten végezte. 1904-től főrendiházi tag volt. 1919-ben Bécsben az Antibolsevista Comité egyik vezetője lett, a Friedrich-kormány Nyugat-Magyarország főkormánybiztosává nevezte ki. A második királypuccs alkalmával, 1921 októberében csatlakozott IV. Károlyhoz, a puccs összeomlása után tíz hétig vizsgálati fogságban tartották. Ezután a legitimista politikai erők egyik vezetője lett. 1920-tól 1939-ig keresztény ellenzéki programmal nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő, 1939-től a felsőház tagja. 1943. dec. 14-én felsőházi képviselőként fellépett Magyarország háborúból való kilépése és a békekötés mellett. 1944. március 19-én, a német megszálláskor a németek elhurcolták és a mauthauseni koncentrációs táborba zárták. A tábor felszabadulásakor már súlyos betegen emigrált Svájcba, majd onnan az Egyesült Államokba, ahol 1947-ben elhunyt.

ellen büntetőeljárást indított és elfogatóparancsot bocsátott ki: Francia Kiss Mihály, Danics Mihály, Tóth Ambrus, Nagy Mihály, Bán Sándor, Kállai Gábor, Schmidt Rezső, Korom József, Danics Aladár, Király Gábor, Pataki Nándor, Juhász István, Papp Kálmán, Kenei József, Kállai Gyula, Papp Sándor, Rád Árpád, Korb Géza, Tasi Gergely, Makai Antal, Baski Lajos.¹⁰⁸ Az ügyész különösen Rád / Raád Árpád főhadnagy neve kapcsán tudta összekapcsolni a Duna-Tisza közén elkövetett gyilkosságokat az Ébredő Magyarok Egyesületének működésével.¹⁰⁹

Váry Albert nyomozása során elsősorban az izsáki, a lajosmizsei és a solti gyilkosságokra helyezte a hangsúlyt, ugyanis meg volt róla győződve, hogy ezekben az ügyekben kevésbé állt fenn a politikai indíttatás, mint az anyagi haszonszerzés motivációja.¹¹⁰ Az ügyész azonban a megkezdett letartóztatásokat, helyszíni kihallgatásokat nem folytathatta sokáig, hiszen Horthy Miklós kormányzó 1921. november 3-ai amnesztiarendelete¹¹¹ gyakorlatilag semmissé

¹⁰⁸ Uo. 285.

¹⁰⁹ Uo. 286.

¹¹⁰ Uo. 287.

¹¹¹ Horthy Miklós kormányzó 1921. december 25-én kelt rendeltében országos amnesztiában részesített mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobboldali atrocitások elkövetőit. Az 1920. december 25-ei amnesztiarendelet kegyelmet hirdetett az 1918–1920 között politikai bűnökért elítéltek számára. A rendelet fontos kitétele volt, hogy a felbujtókra és vezetőkre, illetve a súlyos börtönbüntetésre ítélt személyekre nem vonatkozott. Azok kaphattak kegyelmet, akiket az

tette, de legalábbis szimbolikussá alacsonyította munkáját. A nyomozás lezárása után elhatározta, hogy a vörös uralom áldozatai névsorának közzététele után a fehérterror áldozatainak névsorát is összegyűjti, ám munkáját nem tudta eredményesen befejezni.¹¹² Noha Francia Kiss Mihályt, Danics Mihályt és társaikat megkísérelte egyszerű, az amnesztiarendelet hatálya alá nem eső köztörvényes bűncselekményekért is letartóztatni, feletteseitől azt az utasítást kapta, hogy letartóztatásukat tartsa függőben.¹¹³

Végül az ügyek kivizsgálásának befejezésére dr. Kovács Péter, a Váry Albert mellé korábban kirendelt ügyész kapott megbízást, aki – mivel értelmezése szerint a Kecskemét környékén a Héjjas-brigád tagjaiként karhatalmi szolgálatot teljesített fegyveresek jogi értelemben katonáknak

1918. október 31. és 1919. március 21. között elkövetett bűncselekményeik miatt öt évre ítélték, illetve azok, akiket a gyorsított bünvádi eljárás keretében tíz évet meg nem haladó szabadságvesztést kaptak, feltéve, ha a személy egyénisége és gondolkodásmódja távol állt a bolsevizmustól. Emellett az ellenforradalomban részt vevőkre is vonatkozott, akik olyan bűncselekményt követtek el, ami a Tanácsköztársaság elleni „közelkeseredésből vagy menthető felháborodásból fakadt.” Vö. CSONKA Laura, *Nemzetközi és hazai fellépés a népbiztosok megkegyelmezése érdekében*, Archívnet, 2015/3.

https://archivnet.hu/politika/nemzetkozi_es_hazai_fellepes_a_nepbiztosok_megkegyelmezese_erdekeben.html

¹¹² HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – uo. Váry Albert tanúvallomása, 287.

¹¹³ Uo. 287.

számítottak – az ügyet áttette a katonai hatóságokhoz.¹¹⁴ A nyomozást a legtöbb esetben – feltehetőleg a legmagasabb kormányzati körök támogatásával – a katonai hatóságok, amelyek korábban sem mutattak túl nagy együttműködést Váry Alberttel, aki számos ügyben megkereste őket,¹¹⁵ megszüntették.¹¹⁶ A gyilkosságokkal alaposan gyanúsítható, karhatalmi szolgálatot ellátó katonák kihallgatásaik alkalmával pedig mindössze egyetlen esetben említették meg parancsnokuk, Héjjas Iván főhadnagy nevét.¹¹⁷ Az érdemi felelősségre vonás a végén persze elmaradt, 1922-ben különböző köztörvényes bűncselekmények miatt mindössze Danics Mihály, Zbona Zános és más, kisebb kaliberű elkövetők kaptak néhány év börtönbüntetést.¹¹⁸ Héjjas Ivánt 1922. július 20-án – egészen más ügyben, egy második nyugat-magyarországi felkelés szervezésének kísérlete miatt –

¹¹⁴ Uo. 288.

¹¹⁵ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert összefoglaló jelentése.

¹¹⁶ A csendőri ügyészség felmentő határozata a Héjjas-különítmény gyilkos tagjai ügyében, Budapest, 1923. november 27., in *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945, I. kötet. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921*, kiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956, 225–228.

¹¹⁷ Danics Mihály és Zbona János Váry Albert 1947-es tanúvallomása szerint 1921-es kihallgatásuk során mindössze egyszer említették Héjjas Iván nevét, akkor azonban azt mondták, Héjjas adta a parancsot a gyilkosságokra. HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 287–288.

¹¹⁸ ZINNER, i. m. 174.

egy rövid időre letartóztatták, azonban nemsokára ki is engedték.¹¹⁹

Az Ébredő Magyarok Egyesületének pacifikálásával párhuzamosan a fehérterror egyik kulcsfigurája és a Duna-Tisza közén elkövetett atrocitások irányítója, a KKV Sz-ben vezető szerepet betöltő Héjjas Iván is – látszólag – konszolidálódott és pacifikálódott. A büntetést – elsősorban talán a Horthyval és Gömbös Gyulával való viszonyának köszönhetően – a Horthy-korszakban végig elkerülhette. A fehérterrorban részt vevő egykori különítmény-parancsnokok közül talán Héjjas volt az, aki társadalmi és politikai értelemben a legmagasabbra jutott.¹²⁰ 1927 és 1931 között a Gömbös Gyula által alapított, a kormányzó Egységes Pártból kivált Magyar Függetlenségi Párt (közkeletű nevén: Fajvédő Párt)¹²¹ színeiben a kunszentmiklósi választókerület

¹¹⁹ ZINNER, i. m. 173.

¹²⁰ Vö. Bódók Gergely hiánypótló PhD-értekezésével: BÓDÓK, i. m. 220.

¹²¹ A politikai konszolidáció zálogaként Bethlen István miniszterelnök törekvései és tárgyalásai nyomán az 1920-as választások két legsikeresebb pártja, a Nagyatádi-Szabó István vezette Országos Kisgazda- és Földműves Párt és a kormányon levő Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja 1922. február 2-án Keresztény Földműves-, Kisgazda- és Polgári Párt néven egyesült. Az így létrejött új pártot a közbeszédben a korszakban jórészt csak Egységes Párt néven emlegettek, és agrárpártból széles gyűjtőpárttá válva akarta folytatni konszolidációs politikáját, lehetőleg minél stabilabb parlamenti többséget szerezve az 1922-es nemzetgyűlési választásokon. Az Egységes Pártból vált ki 1923 augusztusában a Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök vezette

országgyűlési képviselője volt. 1929. június 16-án Horthy Miklós kormányzó a Margitszigeten tartott nagyszabású ünnepség keretében vitézi címet adományozott Héjjas Ivánnak, testvérének, Héjjas Aurélnak, Gömbös Gyulának és még további több tucat egykori és aktív állományú katonának.¹²²

Héjjas időközben diplomát, illetve a légi jogról szóló könyvével¹²³ jogtudományi doktorátust szerzett, majd mint egykori pilóta és egyébként korántsem inkompetens repülésügyi szakember, az 1930-as években a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium közlekedéspolitikai szakosztályának munkatársaként dolgozott magas rangú köztisztviselőként. 1940-től a közforgalmi repülési ügyek szakosztályvezetője, miniszteri osztálytanácsosa, később címzetes államtitkára,¹²⁴ illetve párhuzamosan a Magyar Légiforgalmi Rt. igazgatótanácsi tagja volt, a kormányzó pedig főhadnagyból állományon kívüli honvéd őrnaggyá is előléptette. Hivatalosan ugyan a polgári repülés felügyeletével

szélsőjobboldali frakció, amelyből 1924. november 14-én hivatalosan is megalakult a Fajvédő Párt néven ismert Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt.

¹²² BODÓ, i. m.

¹²³ HÉJJAS Iván, *Légi jog*, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Rt, 1934.

¹²⁴ Héjjas Iván 1944-ben nyugalomba vonult, ennek alkalmából pedig a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter előterjesztésére államtitkári címet kapott. HU-MNL-OL-K 27-1942. 02. 08.-26. napirendi pont.

és szervezésével foglalkozott, azonban egykori vadászpilótaként valószínűsíthetően szerepe volt a honvéd légerő szervezésében, fejlesztésében is.¹²⁵

Barátja és protektora, Gömbös Gyula miniszterelnök 1936-ban bekövetkezett halálával Héjjast ugyan politikai értelemben nagy veszteség érte – kormánytaggá pl. sosem válhatott, holott kvalitásai alapján valószínűleg a miniszteri pozíció lehetett volna a legmagasabb szint, amelyet elérhetett volna –, de a kormányzó töretlen híveként pozíciója és befolyása stabil maradt. A politikai aktivitással sem hagyott fel egészen, 1938-ban – az egykori Fajvédő Párt nyomdokain járva – új radikális jobboldali pártot alapított Magyar Fajvédők Országos Szövetsége¹²⁶ néven, mely azonban szigorúan távol tartotta magát a Nyilaskeresztes Párttól és más, nyugati mintára szerveződő magyar fasisztanemzetiszocialista pártoktól, és leginkább az autoriter konzervatív kormányzat lojális ellenzékeként működött, így

¹²⁵ Vö. Horthy Miklós kormányzó feljegyzése a magyar polgári és katonai repülés állapotáról, 1938. október, in *Horthy Miklós titkos iratai*, forráskiad. SZINAI Miklós, SZŰCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1965, 194–197.

¹²⁶ A párt fondtörtevénye, mely elsősorban tagsági igazolványokat és belépési nyilatkozatokat tartalmaz, fennmaradt a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára őrzésében: HU-MNL-OL-P 2249-81. sorozat.

nem tudott a magyarországi szélsőjobboldal számottevő erejévé válni.¹²⁷

A kormány tudtával és beleegyezésével, sőt, annak kifejezett kérésére Héjjas a második világháború idején, Magyarország hadba lépésével és a németek agressziós politikája melletti elköteleződésével egy időre a katonai / paramilitáris tevékenységhez is visszatérhetett. 1938-ban Kozma Miklós volt belügyminiszter (ekkoriban a Magyar Távirati Iroda elnök-vezérigazgatója, későbbi kárpátaljai kormányzói biztos) irányítása alatt az újjászervezett (második) Rongyos Gárda egyik vezetőjeként részt vett a kárpátaljai diverziós hadműveletben, mely az 1920-ban a trianoni békeszerződés értelmében Csehszlovákiához csatolt Kárpátalja német segítséggel történő visszafoglalását készítette elő.¹²⁸ Héjjasnak emellett valószínűleg szerepe volt Horthy Miklós fia, Horthy István kormányzó-helyettségé választásának megszervezésében is.¹²⁹

1943 végén Szombathelyi Ferenc, a honvéd vezérkar főnöke Kádár Gyula ezredes egy 5000 fős, irreguláris katonai segéderő megszervezésével bízta meg,¹³⁰ melyben a

¹²⁷ BODÓ, i. m.

¹²⁸ ORMOS Mária, *Egy magyar médiavezér. Kozma Miklós*, PolgArt Kiadó, Budapest, 2001, 549–571.

¹²⁹ Horthy Miklós kormányzó fiát, Horthy István repülő főhadnagyot 1942. február 19-én választotta kormányzóhelyettségé az országgyűlés. BODÓ, i. m.

¹³⁰ BODÓ, i. m.

kormányzó utasítására Héjjas, mint a diverziós hadviselés szakembere ugyancsak részt vett. Ez a csapattest azonban végül nem játszott szerepet Magyarország katonai védelmében, Héjjas pedig 1945-ben az előre nyomuló szovjet csapatok elől Németországba, majd Spanyolországba menekült, ahol a német háborús bűnösöknek és szövetségeiknek előszeretettel menedéket nyújtó jobboldali diktátor, Francisco Franco tudtával és beleegyezésével a Galicia tartománybeli Vigóban telepedett le.

Bár Héjjas Ivánt a népbíróság végül – koncepciók pernek korántsem nevezhető, a megszálló szovjetek által befolyásolt magyar bíróságok ítélkezési gyakorlatához képest többé-kevésbé korrekt eljárásban – 1949. augusztus 25-én, elsősorban a fehérterror idején elkövetett orgoványi gyilkosságok miatt távollétében halálra ítélte,¹³¹ az egykori milíciaparancsnok végül spanyol emigrációban hunyt el 60 éves korában, 1950-ben, feltehetőleg természetes halállal.¹³²

¹³¹ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Héjjas Iván és társai népbíróági pere – Ítélet.

¹³² Héjjas Ivánt már az 1940-es évektől kezdve súlyos gyomorbántalmak gyötörték, halálának oka feltehetőleg gyomorvérzés volt, súlyos, kezeletlen gyomorfekély vagy emésztőrendszeri rákbetegség következtében. Halálának pontos oka nem ismert.

A nyugat-magyarországi felkelésről, részben talán a Kettőskereszt Vérszövetség egyik jelentős hadműveletéről röviden

A korszak legnagyobb szélsőjobboldali egyesülete, az ÉME továbbra is fennálló katonai jellegét erősítette az Ébredők igen markáns jelenléte az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésben is.¹³³ Az ÉME, a MOVE és a KKVSz működése, főként, ami a katonai műveleteket és a paramilitáris egységek tevékenységét illeti, elválaszt-hatatlan egymástól, még ha az ÉME vagy a MOVE nem is tekinthetők egy az egyben a KKVSz fedőszerveinek,¹³⁴ hiszen Prónay, Héjjas, Gömbös és a KKVSZ különböző (állítólagos?) katonai vezetői mindkét egyesületben vezető tisztségeket töltöttek be. 1921 őszén, a Monarchia felbomlását követően jelentős feszültségeket okozott Ausztria és Magyarország kapcsolatában Burgenland hovatartozásának kérdése. Bár a Párizs környéki

¹³³

A nyugat-magyarországi felkelésről jó összefoglalót nyújt például Botlik József tanulmánya. Lásd: BOTLIK József, *A nyugat-magyarországi felkelés. 1921. augusztus 28–október 4, Valóság* 2007/3. 24–47, illetve 2007/4. 39–58. Kellő forráskritikával használható továbbá G. Soós Katalin 1967-es kismonográfiája is: G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.; valamint ugyancsak: G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971.

¹³⁴

Janet Kerekes Nemes Dezsőre hivatkozva azt írja – talán kissé leegyszerűsítő módon –, hogy a KKVSz nem volt más, mint a MOVE titkos katonai szárnya, éppen ezért a MOVE-t tekinti a KKVSz fedőszervének. Vö. Janet KERESKES, *Álarcosbál a Fehér Keresztben. A zsidó asszimiláció*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2018, 227.

békeszerződések a területet Ausztriának ítélték, a magyar kormány megtagadta e területek átadását. Az ÉME-n belül szervezkedés indult ismét Prónay Pál, Héjjas Iván, Dániel Sándor¹³⁵ és más különítményes tisztek vezetésével, melyet a Bethlen-kormány hallgatólagosan támogatott. Bár az egykori tiszti különítményeket formálisan már feloszlatták, 1921-ben még mindig működtek az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának alárendelt nemzetvédelmi osztályok. Ezek lényegében a kormány által továbbra is hallgatólagosan megtűrt, irreguláris katonai/segédrendőri alakulatok voltak, melyeknek a belső rend fenntartásában jutott volna szerep, és a honvédelmi tárcától kaptak bizonyos mértékű kiképzést és anyagi támogatást is.¹³⁶ A Bethlen-kormány intenciói ellenére az ébredő milicisták tevékeny szerepet vállaltak a nyugat-magyarországi felkelésben is, a Prónay, Héjjas, Hir György¹³⁷ és más különítményparancsnokok által szervezett, állítólag

¹³⁵ Dr. Dániel Sándor jogász, ügyvéd, az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, a szervezet félkatonai milíciákat irányító nemzetvédelmi főosztályának vezetője. A korabeli sajtóban mint „az ébredők ügyésze” szerepel igen gyakran.

¹³⁶ ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989, 124–126.

¹³⁷ Hir György (1880–1926) földbirtokos, honvéd altiszt, különítményparancsnok. Az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik vezetőségi tagja, az Etelközi Szövetség tagja. Aktív résztvevője volt a frankhamisításnak. 1920-ban kisgazda, 1922-ben egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1926-ban hunyt el gyanús körülmények között, nem kizárható, hogy a frankhamisítási ügyről ellenzéki politikusoknak adott leleplező nyilatkozatai miatt gyilkolták meg.

mintegy 2000 főnyi,¹³⁸ Rongyos Gárda névre keresztelt irreguláris katonaság bevonult Burgenland területére.

A felkelés 1921. augusztus 28-án kezdődött meg a mai Burgenland és Sopron környékének területén. A felek Ágfalvánál ütköztek meg, ahol Héjjas mintegy 120 embere keveredett tűzharcba az osztrák csendőrökkel. A rongyosok gerillaharcot folytattak az osztrákokkal, így lehetetlenné vált, hogy Ausztria birtokába vegye a neki ítélt területet. Soprontól keletre szinte minden faluban jelen voltak a felkelők. 1921. október 4-én Prónay Pál felkelőcsapata kikiáltotta Lajtabánság de facto államot, az államfői tisztséget betöltő lajtai bán pedig maga Prónay lett. Külön érdemes kiemelni, hogy a magyar és az osztrák nacionalista szervezetek közötti, korábban reménytelinek tűnő együttműködési kísérletek, többek között a Kettőskereszt Vérszövetség és a német Orgesch¹³⁹ organizáció és ausztriai társszervei tárgyalásai épp a

¹³⁸ Más források szerint a nyugat-magyarországi felkelésben ennél jóval kevesebb fő vett részt. G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

¹³⁹ Az Orgesch (Organization Escherich) Georg Escherich (1870–1941) által 1919-ben alapított bajor paramilitáris csoport volt, mely szorosan kötődött a Rudolf Kanzler (1873–1956) vezette ORKA bajor nacionalista milíciához. Mindkét szervezet szoros kapcsolatokat ápolt a Németország és Ausztria egyesítését szorgalmazó, osztrák nacionalista Heimwehr / Heimatschutz mozgalommal is. A magyar kormány, majd később a kormány ellenzékeként működő szélsőjobboldal különböző szervezetei az 1919-től kezdve mind az osztrák, mind a német (elsősorban bajor) nacionalista szervezetekkel keresete a kapcsolatot.

nyugat-magyarországi felkelés okozta konfliktus miatt fulladtak kudarcba.¹⁴⁰

Horthy Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt, a MOVE elnökét és az ÉME vezetőségi tagját nevezte ki nyugat-magyarországi ügyekért felelős kormánybiztossá, Bethlen István és kormánya pedig formálisan elhatárolhatta magát a Burgenlandot ellenőrzésük alatt tartó magyar fegyveresektől, akiknek egyébként körülbelül 70%-a volt tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének,¹⁴¹ és igen sokuk feltehetőleg a Kettőskereszt Vérszövetségnek is. Siménfalvy Tihamér, a KKVSz parancsnoka állítólag korábban maga is részt vett a nyugat-magyarországi felkelés szervezésében, illetve a Burgenlandba küldendő diverzáns alakulatok toborzásában.¹⁴² Az 1921. október 11-ei velencei konferencián Bethlen olyan alkut tudott kötni az antant hatalmakkal, mely szerint, ha az irreguláris magyar csaptok kivonulnak Burgenlandból, Sopron lakossága népszavazáson maga dönthet a város hovatartozásáról. Az 1921. december 14-e és 16-a között megtartott soproni népszavazás – részben a városban tartózkodó, ébredő illetőségű, irredenta magyar fegyveresek jelenléte miatt – Magyarország számára végül kedvezően alakult. A néhány hétig fennálló Lajtabánság de

¹⁴⁰ Vö. BELLÉR Béla, *Az ellenforradalom nemzetiségi politikájának kialakulása*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975, 199.

¹⁴¹ ZINNER, i. m. 131.

¹⁴² Vö. G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*, 106, 139–140.-

facto állam ezután megszűnt létezni, a magyar fegyveresek kivonultak a területről, Sopron pedig a Magyar Királyság része maradt.

Érdekes és ellentmondásos tény, hogy bár a Kettőskereszt Vérszövetséget Siménfalvy Tihamér tábornok mellett alapvetően Prónay Pál és Héjjas Iván nevéhez szokás kötni, és a róla elterjedt információk szerint tagjai a nyugat-magyarországi felkelésben is aktívan részt vettek, a Nyugat-Magyarországon tevékenykedő irreguláris alakulatok pacifikálására, vagy legalábbis tevékenységük a kormány kontrollja alá vonására a térségbe küldött Gömbös Gyula hátrahagyott egy Bethlen István miniszterelnöknek címzett, 1921. szeptember 30-ai keltezésű levelet.¹⁴³ Gömbös, mint a kormány megbízottja, ebben arra kéri Bethlent, hogy ha lehetséges, bocsássa a rendelkezésére a „KKV-szervezet”, tehát valószínűleg a Kettőskereszt Vérszövetség 500 jól képzett, géppuskákkal felszerelt emberét, mert nem tud szót érteni és megegyezésre jutni Héjjassal. Többek között tehát ebből a forrásból is az olvasható ki, hogy a KKV Sz ebben az időben kormányzati irányítás alatt állhatott, mint afféle titkos katonai alakulat, és fegyvereseit a miniszterelnök parancsára

¹⁴³ Gömbös Gyula levele Bethlen István miniszterelnöknek a Héjjas-különítmény megfékezése érdekében, melyben a Kettőskereszt Vérszövetség fegyvereseinek segítségét kéri, 1921. szeptember 30., in *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959, 203–204.

Gömbös szándéka szerint épp azon paramilitáris vezetők ellen kellett volna bevetni, akik nem engedelmeskednek a kormány akarátának, ugyanakkor akik a szervezetről széles körben elterjedt információk szerint amúgy vele együtt ugyancsak annak vezetői közé tartoztak. Ebből is látszik, hogy a KKVSz forrásanyaga mennyire szórványos, története pedig mennyire tele van ellentmondásokkal, és akár még arra is következtethetünk, hogy a különböző források talán személyi összetételükben nem, vagy legalábbis nem egészen ugyanazt az alakulat-együttest illetik a Kettőskereszt Vérszövetség elnevezéssel, illetve hogy a szervezeten belül esetleg különböző frakciók működhettek, és nem állt egészen egységes vezetés alatt.¹⁴⁴

A Kovács testvérek büntettei és a rendőrség kétes szerepe

A Horthy-korszak első éveinek hírhedt, közismert és hétpróbás figurái voltak a Kovács fivérek, Árpád, Kornél és Tivadar. A három testvér a Kettőskereszt Vérszövetség alapítói és fő szervezői közé tartozhattak, és a KKVSz

¹⁴⁴ Nemes Dezső is megjegyzi, hogy megítélése szerint csak úgy, miként a többi titkos társaságon, pl. az EX-en belül folyamatos csatározás zajlott a vezető pozíciókért a tagok között, úgy a KKVSz-en belül is működött egy horthysta és egy legitimista szárny, és különböző politikai irányultságú katonatisztek vetélkedtek a titkos katonai alakulat vezetéséért. Vö. NEMES, i. m. 160–161.

fedőszerve, a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület alapítóit is bennük tisztelhetjük. A Kovács fivérek saját céljaik megvalósítása érdekében létrehoztak a KKVSz-en belül egy szűkebb körű alszervezetet, amely Bujdosó Kurucok néven nevezte magát.¹⁴⁵ Részt vettek többek között az 1921-es szokolhamisításban,¹⁴⁶ melynek fő szervezője Mészáros Gyula¹⁴⁷ turkológus professzor, Teleki Pál miniszterelnök

¹⁴⁵ SERFŐZŐ, i. m. 79.

¹⁴⁶ Az 1921-ben lelepleződött szokolhamisítás, azaz a hamis csehszlovák korona forgalomba hozatalára tett kísérlet a későbbi, jóval nagyobb nemzetközi visszhangot kiváltó frankhamisítási botrány afféle főpróbájának tekinthető. Az első világháború után, amikor az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásával annak monetáris struktúrája is összeomlott, remek lehetőség kínálkozott a pénzhamisítók számára. A hamis csehszlovák koronát forgalomba hozó csoport élén Mészáros Gyula magyar turkológust, néprajztudóst, egyetemi tanárt, a Turáni Társaság tagját találjuk. A szervezet az Osztrák Keresztényszocialista Párt jelentős támogatásával Ausztriában, Grazban hamisította az új csehszlovák állami pénz legnagyobb címletét, az ötszázkoronást. A hamisító banda gyakorlatilag azonnal lebukott, amikor Bécsben, 1921 júliusában 200 darab hamis ötszázkoronást akart forgalomba hozni. Mészárost és egyik segítőtársát, Györffy Andrást az osztrák hatóságok perbe fogták, de a magyar külügyminisztérium hathatós közbenjárására jelentős összegű óvadék fejében szabadon bocsátották őket. Vö. ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56, 31–32.

¹⁴⁷ Mészáros Gyula (1883–1957) etnográfus, turkológus, egyetemi tanár. 1904–06-ban török nyelvi tanulmányokat folytatott Konstantinápolyban. 1906-tól másfél évet töltött a Volga vidéki csuvasok és tatárok között folklórgyűjtéssel. 1909-ben Budapesten doktorált török-tatár nyelvből. 1909–15 között az Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályán dolgozott. 1916-tól az I. világháború végéig egyetemi

közeli barátja volt.¹⁴⁸ Feltehetőleg igen sok közülük volt Reismann zongoragyáros meggyilkolásához, szerepet vállaltak a nyugat-magyarországi felkelésben, majd a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület nevében úgymond kulturális célra kezdtek pénzgyűjtésbe, valójában azonban nagyobb mennyiségű robbanószert és lőfegyvereket szereztek be. Eltervezték a kormány megdöntését, számos kormánytag meggyilkolását és a katonai diktatúra bevezetését, valamint tervezték a Dohány utcai zsinagóga felrobbantását is.¹⁴⁹ Az ellenzéki politikusok közül elsősorban Vázsonyi Vilmost,¹⁵⁰

tanár, a magyar tanszék vezetője Konstantinápolyban. 1920–21-ben részt vett a szokolhamisításban, Bécsben letartóztatták, majd óvadék elletében szabadon bocsátották. Tevékeny szerepet játszott a frankhamisítás előkészítésében is. A 20-as évek közepétől az ankarai néprajzi múzeum tudományos vezetője. 1932-ben hazatérve a Műemlékek Országos Bizottságának munkatársa. 1943–44 közt az újvidéki keleti kereskedelmi főiskola tanára. Később Törökországban, 1951-től New Yorkban élt emigrációban. Elméleti eredményeit a turkológiai kutatás nem fogadta el, csak néprajzi anyaggyűjtése, elsősorban csuvas anyaga képvisel jelentős tudományos értéket.

¹⁴⁸ ABLONCZY Balázs, *A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések*, Múltunk, 2008/1, 29–56

¹⁴⁹ SERFŐZŐ, i. m. 80.

¹⁵⁰ Vázsonyi Vilmos, született Weiszfeld (1868–1926) ügyvéd, miniszter, polgári liberális legitimista politikus. Budapesten végzett jogot, azután ügyvéd lett. 1894-ben megalapította a Demokratikus Kört, és még ugyanebben az évben bekerült Budapest törvényhatóságába. 1901-ben demokrata párti programmal képviselővé választották. 1904-ben a vasutassztrájk idején vezette a sztrájkolók és a kormány közötti tárgyalásokat, majd a perbe fogott vasutasok védőügyvédje volt. Mint ügyvéd sikert aratott a Polónyi-Lengyel Zoltán-féle sajtóperben, majd a

Rupert Rezsőt¹⁵¹ és Drozdy Győzőt,¹⁵² a szélsőjobboldal és az általa elkövetett atrocitások ellen igen gyakran felszólaló

Lukács-féle panamaperben is. 1917. június 15-től augusztus 18-áig az Eszterházy-, majd 1918. január 25-től május 8-áig igazságügyminiszter a második Wekerle-kormányban, közben választójogi tárcanélküli miniszter. Élesen fellépett a megélénkülő háborúellenes, forradalmi mozgalmak ellen, ellenezte a forradalmi Oroszországgal való békekötést. Választójogi törvényjavaslata védte az uralkodó körök érdekeit. Az 1918. évi polgári demokratikus forradalom napján emigrált, csak a proletárdiktatúra bukása után tért haza. Nemzeti Demokrata Polgári Párt néven újjászervezett pártjával a legitimistákat támogatta. Tevékenyen részt vett az 1924-ben alakuló, a baloldali ellenzék egy részét összefogó Demokrata Blokk létrehozásában és működésében. A frankhamisítási ügy parlamenti tárgyalásán a kisebbségi vélemény egyik szerkesztője volt, emiatt súlyos támadások érték a szélsőséges sovíniszta, nacionalista körök részéről. A parlamentben többször felszólalt az antiszemitizmus és a szélsőjobboldali mozgalmak által elkövetett atrocitások ellen. 1926-ban külföldre utazott gyógykezeltetés céljából és a frankhamisítás bírósági tárgyalása idején hirtelen meghalt.

¹⁵¹ Rupert Rezső (1880–1961) politikus, jogász, újságíró. Tanulmányait az egri jogakadémián és a budapesti tudományegyetemen végezte. Az ügyvédi oklevél megszerzése után 1909-ben Veszprémben nyitott ügyvédi irodát, és szerkesztője lett a katolikus-konzervatív irányzatú Veszprémi Hírlapnak. A polgári demokratikus forradalom győzelmét rokonszenvvel fogadta, a Tanácsköztársasággal azonban szembefordult, le is tartóztatták. Megszökve Bécsben, majd Feldbachban csatlakozott az ellenforradalomhoz. A Tanácsköztársaság bukása után Veszprémben a Kiszgazdapártot szervezte, az 1920-as választásokon ennek programjával lett képviselő. A párton belüli szabad királyválasztó ellenzéki csoporthoz tartozott, később már a köztársaság eszméjével rokonszenvezett. Szemben állt Horthy és Gömbös csoportjával, kezdettől fogva támadta a fehérterrort. 1921 májusában kilépett a Kiszgazdapártból, 1922-ben csatlakozott Rassay Károly akkor Függetlenségi, Kiszgazda, Földműves és Polgári Párt nevet viselő ellenzéki

csoportjához. Síkraszállt az 1918-as forradalom októberi programjáért, a politikai szabadságjogok kiterjesztéséért földreformot, általános és titkos választójogot, a rendszer demokratizálását követelte. 1924-ben elnöke lett a Kossuth Pártnak, amely a liberálisok baloldali képviselőit, a hazai októbrista politikusokat tömörítette, kapcsolatot tartott a baloldali emigrációval. Írásai nagyrészt a Pester Lloydban és a Világban jelentek meg, 1926-ban a parlamentből kibuktatták. Az 1935-ös választáson Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radikális Pártjával szövetségben indult és ismét mandátumhoz jutott. 1961-ben hunyt el.

¹⁵² Drozdy Győző (1885–1970) kisgazdapárti politikus, országgyűlési képviselő. Esztergomban tanítóképzőt, Budapesten gyógypedagógiai szaktanfolyamot végzett. Részt vett a Függetlenségi Kisgazda Párt megalakításában (1920. október), ennek listáján a kiskomáromi kerület nemzetgyűlési képviselője lett (1922–26). A nemzetgyűlésben számos alkalommal felszólalt az antiszemitizmus és a radikális jobboldali szervezetek által elkövetett bűncselekmények ellen. 1926-ban kivándorolt az Egyesült Államokba, Chicagóban megszervezte az Amerikai Magyar Revíziós Ligát. 1932-ben tért haza, a Nemzeti Egység Pártja programjával ismét országgyűlési képviselő lett (1935–39). Liberális politikus, az angolszász orientáció híve volt, átlépett az FKgP-be (1939). 1945 után újra bekapcsolódott a politikai életbe. 1945 tavaszán – rövid ideig – a budapesti I. kerületi. Nemzeti Bizottság elnöke volt, 1945. november 4-én az FKgP listáján mandátumot szerzett. 1946. március 12-én a munkáspártok nyomására 19 jobboldali politikussal együtt kizárták az FKgP-ből, de mandátumát 1947 nyaráig megtartotta. Egyik alapítója volt a Sulyok Dezső vezette Szabadság Pártnak. 1947 nyarán visszavonult a politikától, 1947-től 1950-ig Baracsán élt. 1951-től 1953-ig a budapesti vásárcsarnokban, mint betanított segédmunkás, 1953-tól 1954-ig az Autokernél mint könyvelő dolgozott, később különböző alkalmi munkákból tartotta fenn magát. 1965-től politikai munkássága elismerésül kivételes nyugdíj ellátásban részesült. A hatvanas évek végén az MTA Történettudományi Intézetének felkérésére megírta emlékiratait, mely több kiadásban megjelent. Ebben egyébként a Kettőskereszt Vérszövetségről azt írja, hogy a Siménfalvy Tihamér vezetett befolyásos katonai titkos társaságnak nagy szerepe volt Horthy

nemzetgyűlési képviselőket akarták meggyilkolni. A Kovács fivérek szervezkedése persze nem maradt, nem maradhatott észrevétlen a rendőrség előtt sem, egyik bűntársuk, Czigány Ferenc keresztényszocialista budapesti városatyja lakásán a nyomozók 1923 júniusában végül is 18 kilogramm ekrazitot találtak a házkutatás alkalmával.¹⁵³

A Kovács testvérek azonban magas rangú pártfogókkal bírtak, és nem meglepő módon szoros kapcsolatot áptak a Prónay-különítménnyel is. Többször hivatkoztak a Parancsnokságra, mint felettes szervükre, mely alatt nyilvánvalóan a Kettőskereszt Vérszövetség magasabb (katonai) parancsnokságát értették.¹⁵⁴ Legmagasabb rangú protektoruk maga Andréka Károly¹⁵⁵ budapesti rendőrfőkapitány-helyettes, a politikai rendőrség vezetője

Kormányzóvá választásában is. Vö. DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007, 195–196.

¹⁵³ A Kovács fivérek szervezkedéséről a sajtó is érzékletesen beszámolt. Pl. *Tízennyolc kilogramm ekrazitot találtak Czigány Ferenc pót-városatyja lakásán*, Pesti Napló, 1923. június 23.

¹⁵⁴ SERFŐZŐ, i. m. 14–15.

¹⁵⁵ Andréka Károly ellentmondásos rendőri vezetői tevékenységéről és a korszak szélsőjobboldali szervezeteihez való kötődéseiről bővebben lásd: VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015, 51–61. Andréka Károly maga amúgy igen jó példája annak, milyen magasra nyúlhatott az 1920-as években a KKV Sz befolyása, illetve hogy mennyire nem egy önálló, az államtól függetlenül vagy akár annak ellenében működő titkos társaságról, hanem kvázi állami, de legalábbis időnként állami célok szolgálatába állítható szervezetről van szó.

volt, aki számos szélsőjobboldali szervezetben, talán többek között a KKV Sz-ben maga is tag volt, ilyen irányú kapcsolatai pedig sokak előtt ismertek voltak.

Rassay Károly¹⁵⁶ liberális ellenzéki képviselő felszólalt az ügyben a nemzetgyűlésben,¹⁵⁷ mire Bethlen István miniszterelnök személyes közbenjárására végül is őrizetbe vették a Kovács fivéreket. Andréka főkapitány-helyettes azonban maga is közbenjárt értük, és a vizsgálóbíró előtt olyan vallomást tett, melyek nyomán hamarosan szabadlábra

¹⁵⁶ Rassay Károly (1886– 1958), született Rasch Károly, jogász, politikus, lapszerkesztő. 1912-ben ügyvédi irodát nyitott Zentán, 1914-ben Budapesten törvényszéki jegyző, majd kúriai tanácsjegyző, 1915- től az igazságügyi minisztériumban miniszteri titkár. 1919-ben részt vett a Tanácsköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedésekben. A Huszár-kormányban (1919. nov. 25. – 1920. márc. 15.) az igazságügyi minisztérium politikai államtitkára. 1921-ben megalapította a Független Kisgazda, Földműves és Polgári Pártot, majd Vázsonyi Vilmos halála után a Demokrata Párttal egyesülve a Független Nemzeti Demokrata Pártot. Rövid idő múltán a pártban bekövetkező szakadás miatt létrehozta a Nemzeti Szabadelvű Pártot, amely 1935-ben a Polgári Szabadságpárt nevet vette fel. Mint a polgári demokrácia híve, és mint mérsékelt, több esetben a kormányokkal szemben lojális, de a szélsőjobboldali és németbarát irányzatokkal szemben álló ellenzéki képviselő hallatta szavát a parlamentben. 1923-ban megalapította és 1944-ig szerk. az *Esti Kurir* című liberális napilapot. 1944 márciusában a németek letartóztatták és Mauthausenbe hurcolták. Visszatérése után már nem vett részt a politikai életben, 1958-ban hunyt el. Életpályájáról lásd részletesebben: L. NAGY Zsuzsa, *Egy politikus polgár portréja. Rassay Károly*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2006.

¹⁵⁷ Rassay Károly felszólalása 1923. november 29-én. Nemzetgyűlési Napló XIV, 155. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 78.

helyezték őket. Andréka többek között arra hivatkozott, hogy a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület szoros kapcsolatban állt a Kettőskereszt Vérszövetséggel, mely hazafias célokat szolgáló szervezet volt, és hogy ő maga, mint rendőri vezető számos alkalommal hagyatkozhatott a Kovács testvérekre, ha baloldali (elsősorban kommunista) vagy legitimista szervezkedésekről értesültek, ők pedig éveken keresztül a rendőrség igen hasznos informátoraiként szolgáltak.

Ugyan az ügyben Dolowschiák Mihály¹⁵⁸ királyi ügyész beterjesztette vádiratát, amelyben a Kovács testvéreket és bűntársaikat az állami és társadalmi rend felforgatására irányuló bűntettel vádolta volna meg, végül azonban csak a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület nevében úgymond hazafias célokra gyűjtött pénz elsikkasztásával vádolták őket meg. Büntetést lényegében nem kaptak, Andréka Károly főkapitány-helyettes a szélsőjobboldallal való folyamatos összejárása okán viszont a pozíciójával fizetett,¹⁵⁹ a politikai rendőrség vezetői székében Hetényi Imre¹⁶⁰ főkapitány-helyettes követte.

¹⁵⁸ Márffy József és társai perében elsőfokon ugyancsak dr. Dolowschiák Mihály képviselte a vádat. HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

¹⁵⁹ VARGA i. m. 61.; VARGA Krisztián, *Az 1945 előtti politikai rendőrség Wayand Tibor detektívfelügyelő önvallomásaiban*, Betekintő, 2009/1.

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2009_1_varga_k.pdf

¹⁶⁰ Hetényi Imre (1871–1946) orvos, jogász, rendőrtiszt, budapesti rendőrfőkapitány-helyettes. 1914-ben mint detektívfelügyelő belépett a budapesti rendőrség kötelékébe, 1918-ban tanácsos, 1920-ban

Állítólagos Ébredő merényletterv a román királyi pár ellen

Bethlen István kormánya az ország külpolitikai konszolidációja érdekében már 1921-ben kérvényezte Magyarország felvételét a Népszövetségbe, 1922-ben pedig a felvétel lehetősége egyre reálisabbá vált.¹⁶¹ Románia külpolitikai érdekeivel azonban ellentétes volt Magyarország népszövetségi felvétele, ezért – feltehetőleg a korabeli román titkosszolgálat, a Siguranța kezdeményezésére – a román állam Bukarestben 1923. február 19-én egy kirakatpert indított, melynek azonban minden valószínűség szerint nem sok valóságalapja volt. A vád szerint az Ébredő Magyarok Egyesülete vezetői, közöttük Prónay Pál, Héjjas Iván, Hír György, Turchányi Egon és páter Bónis Lajos (szerzetesi nevén: Arkangyal) merényletet terveztek a román királyi pár ellen, és egészen pontosan 1922. szeptember 3-án akarták volna őket meggyilkolni, illetve meggyilkoltatni, illetve több román állami vezető ellen elkövetett merénylettekkel akarták

főtanácsos, 1922 után főkapitány-helyettes lett. 1932 márciusában a politikai rendészeti osztály vezetésével bízták meg. A Magyar Államrendőrség titkosszolgálati részlegeinek vezetőjeként kiterjedt besúgóhálózatot működtetett a magyar állam szervein belül, jelentős politikai befolyással rendelkezett. 1938-ban nyugdíjba vonult, 1946-ban hunyt el. Vö. VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon*, 126–145.

¹⁶¹

ZINNER, i. m. 177.

volna a román állam rendjét megzavarni.¹⁶² Az ügynek összesen 21 vádlottja volt, a tárgyaláson azonban mindössze 7 személy jelent meg, és érdekes módon egyikük sem volt dokumentálhatóan az ÉME tagja.¹⁶³ A (kirakat)perről a sajtó is igen sokat cikkezett, és az ÉME mellett a vele szoros kapcsolatban álló Kettőskereszt Vérszövetség neve is szinte értelemszerűen felmerült.

A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága a román állami szervek nyomására ugyancsak nyomozást indított az ügyben, többek között Héjjas Iván különítményparancsnok, ekkoriban az ÉME a KKVSz egyik vezetője ellen, azonban az ügyészség azt bizonyítékok hiányában megszüntette. A bukaresti magyar követ ugyanakkor jelezte Daruváry Géza¹⁶⁴ igazságügy-miniszter felé, hogy a román hatóságok nyomatékosan kérik, hogy a

¹⁶² ZINNER, i. m. 177–178., valamint: GOTTFRIED Barna, *Thuróczy István és a román király elleni merénylet*, Székelyföld, 2010/7, 79–101.

¹⁶³ ZINNER, i. m. 178.

¹⁶⁴ Daruváry Géza (1866–1934) diplomata, politikus, miniszter. Jogi tanulmányai után a budapesti törvényszéknél kezdte pályafutását, majd az igazságügyminisztériumba került. 1894-től külügyi szolgálatba lépett, konzul volt több külföldi államban. 1905-ben, mint udvari tanácsos, Ferenc József kabinetirodájába került, ahol 1910-ben a miniszteri osztály vezetője lett. IV. Károly trónra lépésekor nyugalomba vonult, az ellenforradalmi rendszer első éveiben azonban ismét hivatalt vállalt. A Bethlen-kormányban 1922. június 16-ától 1923. június 11-éig igazságügy, részben ezzel párhuzamosan 1922. december 19-étől 1924. október 7-éig külügyminiszter. Minisztersége idején zajlottak le az Szovjetunióval a kereskedelmi és diplomáciai kapcsolatok felvételére irányuló, végül is eredmény nélkül maradt tárgyalások. 1934-ben hunyt el.

többször Magyarországon élő és tevékenykedő vádlottak lehetőleg tartózkodjanak a Románia területére történő belépés megkísérlésétől.

Az ügy abszurditásához az is hozzátartozik, hogy a többségében polgári személyekkel szemben megfogalmazott vádakát román katonai bíróság tárgyalta.¹⁶⁵ A fővádlottjai Thuróczy István MÁV-tisztviselő és egy bizonyos Kmoskó Miklós nevű, magyar nemzetiségű nemzetközi szélhámos volt, aki ebben az időben éppen Belmont de Fickelmont gróf álnéven működött, és egyébként 1894 és 1921 között csak Magyarországon ötször tartóztatták le és büntették, elsősorban pénzügyi bűncselekmények miatt. Kmoskót a román bíróság végül is bűnösnek találta és elítélte, csak 1930-ban szabadult.¹⁶⁶ A perben –távollétükben – elítélték többek között még Héjjas Ivánt, Prónay Pált és Hir Györgyöt is, az ítéletről pedig a nemzetközi sajtóban is számos cikk jelent meg. A román sajtó elsődlegesen a magyar állam és a magyar hadsereg felelősségét igyekezett hangsúlyozni, lehetőleg összemossa azt a korabeli magyar szélsőjobboldali egyesületekkel és titkos társaságokkal, így a Kettőskereszt Vérszövetséggel is.¹⁶⁷

Hogy a romániai ÉME-per nem valós tényeken alapult, hanem a román állam Magyarország-ellenes

¹⁶⁵ HU-MNL-OL-K 63-27/7-1924. Idézi: ZINNER, i. m. 178.

¹⁶⁶ ZINNER, i. m. 178.

¹⁶⁷ ZINNER, i. m. 179.

külpolitikai céljain, alátámasztani látszik, hogy a londoni magyar követ már 1922. szeptember 8-án jelentette Kánya Kálmánnak, a későbbi magyar külügyminiszternek, hogy a bukaresti angol ügyvivő szerint a román kormány a merénylet ügyét igen komolyan veszi.¹⁶⁸ A *Lupta* [Harc] című bukaresti napilap még arról is beszámolt, hogy az ÉME vezetői nem csupán román politikusokat akartak meggyilkolni, de még Masaryk¹⁶⁹ csehszlovák köztársasági elnök és Sándor¹⁷⁰ szerb–horvát–szlovén király is a halállistájukon szerepelt.¹⁷¹ Zinner Tibor helytálló megítélése szerint a román kormánynak többféle célja lehetett a merényletterv elhíresztelésével és a kirakatperrel: egyrészt Magyarországot és Bánffy Miklós külügyminisztert akarták lejáratni a nemzetközi szintén a Népszövetség előtt, másrészt el akarták terelni a figyelmet az erdélyi magyar optások ellen folyó perekről.¹⁷³

¹⁶⁸ HU-MNL-OL-K 67-27/7-1924-11872. számjeltávirat. Idézi: ZINNER, i. m. 179.

¹⁶⁹ Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937), csehszlovák, pontosabban cseh filozófus és egyetemi tanár, Csehszlovákia első köztársasági elnöke (1918–1935).

¹⁷⁰ I. Sándor jugoszláv király végül 1934-ben, Marseille-ben valóban merénylet áldozata lett, melyet horvát és macedón terroristák követtek el, abban a reményben, hogy halála Jugoszlávia felbomlásához vezet. A merényletben talán irredenta érzelmű magyar katonai és politikai körök is szerepet játszhattak.

¹⁷¹ ZINNER, i. m. 179.

¹⁷³ HU-MNL-OL-K 67-27/7-1924-11887. számú számjeltávirat. – Rubidó Zichy István bukaresti követől Bánffy Miklós külügyminiszternek. Idézi: ZINNER, i. m. 179.

Kánya Kálmán külügyminisztériumi vezértitkár táviratot intézett a magyar követségekhez, és felhívta a figyelmet rá, hogy kísérjék figyelemmel a román szervezkedést.

Magyarország – a mérsékelt nemzetközi botrány ellenére – 1923. január 23-án a végül is felvételt nyert a Népszövetségbe, az ország külpolitikai rehabilitációja pedig gyakorlatilag megtörtént. A romániai ÉME-per érdekes példa arra, hogyan próbáltak meg aljas külpolitikai célok érdekében felelősséget testálni amúgy nagyon is létező, számos más komoly bűncselekményt valóban elkövető szélsőjobboldali társaságokra és közéleti szereplőkre egy olyan ügyben, ahol ezek közvetlen felelőssége történetesen nem volt megállapítható. Az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Kettőskereszt Vérszövetség hírhedt politikai tevékenysége épp kapóra jött a román kormánynak, hogy Magyarország lejáratására propagandacélokból felhasználja azt.

Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy és társai puccsterve

A korszak egy másik hírhedt paramilitáris akcióterve Apor Viktor nyugalmazott pénzügyőr, tartalékos honvéd főhadnagy, az Ébredő Magyarok Egyesülete Nemzetvédelmi Főosztályának vezetője nevéhez köthető. Apor ugyancsak az ÉME, és tágabb értelemben a korabeli szélsőjobboldal ismert alakja volt, aki nem meglepő módon ugyancsak Héjjas Iván és

Prónay Pál különítményparancsnokok szűkebb köréhez tartozott, illetve egyik vezetője volt a Babarczy Jenő báró által irányított, hírhedt Ehmann-telepi különítménynek is. 1923-ban lázadás gyanújával – állítólag Héjjas és Prónay megbízásából egy meghiúsult puccskísérlethez toborozott volna embereket – több társával együtt őrizetbe vette a rendőrség.

A detektívek 1923. augusztus 30-án nagy erővel ütöttek rajta az ÉME Sörház utca 3 alatti székháza közelében lévő, Csocsó bácsi¹⁷⁴ névre hallgató kocsmán, miközben a kormány megdöntésére szövetkező milicisták éppen megbeszélést tartottak.¹⁷⁵ Apor Viktort és társait a rendőrség a csongrádi bombamerénnyel is kapcsolatba hozta, lőfegyvereket, gránátokat és folyékony robbanóanyagot foglaltak le az Ébredő Magyarok Egyesületétől.¹⁷⁶

A vádiratba belekerült az is, hogy az ÉME nemzetvédelmi osztályai titkos társaság módjára működtek, és nem meglepő módon a Kettőskereszt Vérszövetség neve itt is felmerült velük kapcsolatban. Héjjas Iván és Prónay Pál neve természetesen ugyancsak szóba került, mint lehetséges megbízóké. Prónay Pál, az ÉME Nemzetvédelmi

¹⁷⁴ A Csocsó bácsi kocsmát egy Topcsik Mujaga nevű, szerb nemzetiségű ember tulajdonában volt, eredetileg az ő beceneve volt Csocsó bácsi, ahogyan saját vendéglátóhelyét elnevezte.

¹⁷⁵ SERFŐZŐ, i. m. 82.

¹⁷⁶ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor és társai pere – A vádirat.

Főosztályának korábbi vezetője maga is tanúvallomást tett az ügyben, melyben azt állította, Apor Viktor és társai csak hazafias célok érdekében tevékenykedtek, az ÉME nemzetvédelmi osztályai pedig a hatóságok által ismert és elismert segédrendőri milíciák, melyek egyedüli célja az ország megóvása egy esetleges újabb kommunista hatalomátvételtől, ezek tagjai pedig, így Apor Viktor és társai semmiféle jogszabályt nem sértettek meg. Még ha az ügyben előállított emberek nagyrészt erdélyiek is voltak, és irredenta gondolatokat fogalmaztak meg egymás között, az irredentizmus semmiképpen sem bűn, sőt, üdvözlendő szándék, még ha pl. Erdély vagy annak egy részének visszafoglalására nyilván nem volt, és nem is lehetett reális esélyük.¹⁷⁷ A nyomozó hatóságok az ügyet a csongrádi bombamerénylettel is megpróbálták összekötni valahogyan, persze nem sok sikerrel – a személyi átfedésekre persze itt is lehetett következtetni.

Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy egyébként a (jórészt erdélyi menekültekből álló) felosztatott szervezet, a Gábor Áron Szövetség¹⁷⁸ tagjait szervezte be az ÉME

¹⁷⁷ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Prónay Pál vallomása.

¹⁷⁸ A Gábor Áron Szövetség, teljes nevén az Erdélyi Magyar Székely és Magyar Munkások Gábor Áron Szövetsége a tanácsköztársaság bukása után, 1919-ben alapult hazafias, irredenta egyesület volt, melynek tagjai elsősorban a Romániához csatolt Erdélyből a Magyar Királyság területére áttelepült erdélyi magyarok voltak. A kormány több irredenta egyesülettel együtt feloszlatta, tagjai ilyenkor

nemzetvédelmi milíciái alá, erre még megbízólevelet is kapott Héjjas és Prónay aláírásával, vallomása szerint pedig az ÉME nemzetvédelmi osztályai a hadsereg kiegészítő alakulatainak voltak tekinthetők.¹⁷⁹ Apor és társai az Alföldi Brigád tisztjei, többek között Lehrer Alfréd és Kiss Gábor Jenő segítségével toborzott tagokat, és ezek a milicisták egyszer még a csendőrség tudtával és beleegyezésével, annak kölcsönkapott fegyvereivel hadgyakorlatot is tartottak.¹⁸⁰

A vád Apor Viktor és társai ellen az ügyészség intenciója szerint lázadás lett volna, azonban a hasonló cselekményekre jellemző módon még a tárgyalásig sem jutott el. A vizsgálóbíró a rendelkezésre álló adatok, illetve a fegyverek és robbanószerkek birtoklása, valamint a toborzás pusztá ténye alapján nem látta bizonyítottnak, hogy Aporék valóban a magyar állam és kormány megdöntésére szövetkeztek volna, ezért büntetőeljárás megszüntetését kezdeményezte.¹⁸¹ A Budapesti Királyi Főügyészség az Apor Viktor és társai ellen folyó büntetőeljárást végül 1924. december 23-ai dátummal szüntette meg.¹⁸²

részben átléptek a hasonló egyesületek ernyőszervezeteként is működő Ébredő Magyarok Egyesületébe.

¹⁷⁹ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor vallomása.

¹⁸⁰ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor vallomása.

¹⁸¹ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Vizsgálóbírói határozat.

¹⁸² HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – A budapesti királyi főügyészség határozata.

Márffy József és társai bombapere

Az 1922-es választási küzdelmet olyan eseménysorozat zavarta meg, mely újabb lehetőséget is adott az államnak a szélsőségekkel szembeni erőteljesebb fellépésre. Az Ébredő Magyarok Egyesületének a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai – a kormány különböző milíciák leszerelésére több lépcsőben tett intézkedései ellenére az ÉME ekkor még mindig működtetett ilyen felfegyverzett, és gyakorlatilag tényleges állami ellenőrzés nélkül tevékenykedő paramilitáris egységeket – 1922 tavaszán elhatározták, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székhelye ellen egy nagy létszámú rendezvény alkalmával bombamerényletet követnek el, és ezáltal számos, általuk a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnek. A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt *bombaper*, illetve Márffy József elsőrendű vádlott után Márffy-per néven szerepel.¹⁸³ Nem meglepő módon itt is előkerül a Kettőskereszt Vérszövetség neve, sőt, a per iratai között voltaképpen a titkos szervezet tevékenységének egyik

¹⁸³ Márffy József és társai perének iratanyaga fennmaradt Budapest Főváros Levéltárának őrizetében: HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

legértékesebb forrását találjuk gróf Csáky Károly¹⁸⁴ honvédelmi miniszter vallomásában.¹⁸⁵

Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör összejövetelén 1922. április 2-án robbant fel a bomba, mely nyolc ember életét oltotta ki, és huszonhárom embert sebesített meg. Tekintve, hogy a korabeli szélsőséges politikai helyzetben egyre-másra követték el a zsidóság, illetve az antantbarát(nak vélt) személyekkel, intézményekkel szembeni merényleteket, és mind mögött felsejlett az Ébredő Magyarok Egyesülete, a korszak egyik legnagyobb létszámú és legnagyobb politikai befolyással bíró szélsőjobboldali társadalmi szervezete, valamint egészen konkrétan Héjjas Iván és Prónay Pál alakja, az erzsébetvárosi robbantás ügye már nem egyedül került a bíróságra, hanem a vádirat végül hármas csoportosításban

¹⁸⁴ Csáky Károly (1873–1945) gróf, tábornok, honvédelmi miniszter. A Ludovika Akadémia elvégzése után 1894-ben vezérkari szolgálatba osztották be. 1907-től a honvéd központi lovasiskola tanára, 1910-től a honvédelmi minisztériumban szolgált, később a honvéd lovassági felügyelő vezérkari főnöke lett. 1914-ben egy lovas seregtest vezérkari főnöke volt az orosz harctéren, sebesülése után a honvédelmi minisztériumba osztották be, 1915-ben ezredes lett. 1917-ben Bukovinában harcolt, 1919-ben nyugdíjba ment, 1923. június 28-ától 1929. október 10-éig a Bethlen-kormányban honvédelmi miniszter. Sürgette az antant katonai bizottság ellenőrzésének beszüntetését, fedezte a tiltott fegyvervásárlást és csempészt, egy szélsőjobboldali ausztriai katonai puccs előkészítése céljából részt vett az ausztriai Heimwehr finanszírozásában is. 1924-ben altábornagy, 1927-ben lovassági tábornok lett. 1925-től 1930-ig egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1945-ben hunyt el.

¹⁸⁵

HU-BFL-VII-5-c-25646/1924.

tárgyalta azt egyéb antiszemita és antantellenes bűncselekményekkel:

1. Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet összevonták egy, az újpesti zsinagóga ellen tervezett pogromkísérlettel, melyet két, az ÉME-hez köthető fiatalkorú egyén, Péter Tivadar és Salló János¹⁸⁶ tervezett, de azt végül nem hajtották végre.
2. A Koháry utcai törvényszéki palota, valamint a francia és a csehszlovák követségek ellen ugyancsak bombamerényletet kíséreltek meg, és csupán a szerencsén múlt, hogy ezek a bombák nem robbantak fel.
3. Miklós Andor¹⁸⁷ liberális hírlapíró és Rassay Károly liberális politikus, nemzetgyűlési képviselő, a korszak

¹⁸⁶ Salló János később, az 1930-as években ismert szélsőjobboldali politikus lett, pályáját a Turul Szövetség jobboldali diákszervezetben kezdte, majd a 1936-ban a Nemzeti Front – Magyarszocialista Párt nevű magyar nemzetiszocialista párt egyik alapítójaként látjuk viszont. Vö. PAKSA Rudolf, *Magyar nemzetiszocialisták. Az 1930-as évek új szélsőjobboldali mozgalma. pártjai, politikusai, sajtója*, Budapest, Osiris Kiadó–MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2013, 146–147.

¹⁸⁷ Miklós Andor (1880–1933) újságíró, az Est-lapok kiadója és tulajdonosa. Újságírói pályáját 1901-ben a Magyar Szónál kezdte. 1902-ben a Pesti Napló közgazdasági rovatának szerkesztésével bízta meg. 1910-ben megalapította az Az Est című politikai napilapot, melyet a 20-as, 30-as években a középrétegek népszerű és rendkívül elterjedt napilapjává fejlesztett. Főként friss, szenzációkat kereső hírszolgálatával

ismert ellenzéki politikai szereplői csomagot kaptak, benne bontásra robbanó nyeles kézigránáttal, és szintén csupán a szerencsén és a jelenlévők éberségén múlt, hogy ezek a csomagok nem robbantak fel. Ezzel párhuzamosan érkezett a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságára, a nemzetgyűlési elnökéhez, illetve a francia nagykövetségre is érkezett egy-egy életveszélyes fenyegető levél, melyet valakik „101-es bizottság” néven írtak alá.

A nyomozást Sombor-Schweinitzer József,¹⁸⁸ a korszak politikai rendőrségének egyik első embere személyesen

tűnt ki, emellett igyekezett a függetlenség látszatát megőrizni anélkül, hogy valóban ellenzéki szerepre vállalkozott volna, aki lényegében a liberális nagypolgárság álláspontját képviselte a sajtóban, később vállalata érdekkörébe vonta a Pesti Napló és Magyarország című lapokat. Sikerét annak is köszönhette, hogy a kor íróinak nagy részét, akik anyagilag rászorultak, napilapjainál rendszeresen foglalkoztatta. Tulajdonosa és irányítója volt emellett az Athenaeum Nyomdai és Irodalmi Intézetnek, a korszak legnagyobb könyv- és lapkiadójának. Felesége Gombaszögi Frida színésznő volt.

¹⁸⁸ Sombor-Schweinitzer József (1895–1950) jogász, rendőrtiszt, főkapitány-helyettes, 1919-től a magyar államrendőrség budapesti főkapitányságán különböző magas pozíciókat betöltve a Horthy-korszakban végig a magyar politikai rendőrség egyik ismert vezetője. Politikai nézeteit tekintve középutas volt, idegenkedett a szélsőségektől, és a politikai rendőrség vezetőjeként keményen fellépett mind a szélsőjobboldali, mint a szélsőbaloldali mozgalmakkal szemben. 1944. március 19-e után a Gestapo letartóztatta, és egy német koncentrációs

vezette, a rendőrség által az ÉME-től lefoglalt iratok nyomán a Fővárosi Királyi Büntetőtörvényszék azzal vádolta a nemzetvédelmi milicistákat, hogy azok „eltértek a központi nemzetvédelmi céloktól, társadalomellenes támadásokat készítettek elő, az izraelita vallást követő állampolgárok Magyarországon való megmaradását pedig úgynevezett. zsidóverések és bombamerényletek útján akarták lehetetlenné tenni.”¹⁸⁹ Márffy Józsefet és társait továbbá úgynevezett vérbíróság megszervezésével is vádolták, mely a szervezet belső, önkényes bíraskodási szerve volt, és a tagok engedetlensége, kilépése, árulásnak minősített cselekménye esetén halálos ítélet kiszabására, azaz gyilkosságra is feljogosítva érezte magát, Márffy József pedig ebből kifolyólag megfélemlítéssel és életveszélyes fenyegetéssel vette rá tettestársait, hogy a merényletek megszervezésében és végrehajtásában közreműködjenek. Ennek ellentmond, hogy az iratok nyomán Márffy József vérbíróság, belső bíraskodási szerv létrehozására csak 1923. április 14-én adott utasítást, amikor a vádban szereplő bűncselekmények jó részét már

táborba deportálták. A háború után az OSS, az amerikai katonai titkosszolgálat, a CIA elődszervezetének munkatársaként Himler Márton magyar származású amerikai ezredes segítőtársa a magyar háborús bűnösök felkutatásában. Végül az Egyesült Államokba emigrált, ahol többek között a New York-i rendőrség tanácsadójaként tevékenykedett, illetve különböző rendőrakadémiákon tanított. Philadelphiában hunyt el 1950-ben.

¹⁸⁹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az ítélet indoklásának második fejezete, valamint ZINNER, i. m. 180.

elkövették. Az ügy politikai súlyát jól mutatja, hogy az elsőfokú főtárgyaláson tanúként hallgatták ki gróf Csáky Károly honvédelmi minisztert és gróf Bethlen István miniszterelnököt. Miként azt Csáky tanúvallomásában elmondta,¹⁹⁰ a Tanácsköztársaság bukása után a zavaros, polgárháborús időkben az országnak nem volt egységes, reguláris hadereje, a Horthy Miklósék által szervezett, ugyancsak félig-meddig irreguláris Nemzeti Hadsereg mellett ellenben csak Budapesten működött körülbelül ötven polgári milícia. Ilyen szervezetek voltak többek között az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályai is. Ebben a kaotikus helyzetben a megszilárduló új magyar kormánynak szüksége volt ezekre az irreguláris, felfegyverzett félkatonai alakulatokra a rend fenntartása érdekében, Berzeviczy Béla¹⁹¹ vezérkari főnök pedig 1919–

¹⁹⁰ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 457–469. p.

¹⁹¹ Berzeviczy Béla (1870–1922) katonatiszt, tábornok, a honvéd vezérkar főnöke. A bécsi helyi Terézia Katonai Akadémián végzett, 1980-ban avatták hadnaggyá. Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregében csapatszolgálatot teljesített, 1899-től a bécsi II. hadtest parancsnokságán beosztott vezérkari tiszt, 1906-tól a magyar honvédség lovassági felügyelőjének vezérkari főnöke volt. Az I. világháború idején harctéri szolgálatot teljesített, több hadtest parancsnokaként szolgált. A monarchia összeomlását követően seregtestével visszatért Magyarországra, a kassai katonai kerület parancsnoka lett. 1919-ben nyugállományba helyezték, de szolgálatra jelentkezett a Nemzeti Hadsereg siófoki Fővezérségénél. Horthy Miklós kinevezte a kaposvári katonai körlet parancsnokává. Később a Honvédelmi Minisztérium VI.

1920-ban igyekezett ezeket a milíciákat valamennyire a honvédség ellenőrzése alá vonni. Így jött létre a Kettőskereszt Vérszövetség, mint a különböző nemzetvédelmi alakulatokat tömörítő ernyőszervezet, részben a honvédség irányítása alatt. A honvédség becsületének megóvása érdekében a honvédelmi miniszter persze tanúvallomásában azt is hangsúlyozta, hogy bár a különböző milíciák egyfajta katonai kontroll alatt működtek, személyi kérdésekbe, így az ÉME nemzetvédelmi osztályainak összetételébe a hadseregnek már nem volt beleszólása, a tagok a honvédség részéről komolyabban kiképezve és felfegyverezve nem lettek, inkább afféle tartalékos katonai karhatalmi alakulatoknak tekintették őket, amelyek szükség esetén az igen törekeny rend helyreállítása érdekében bevetethők lettek volna.¹⁹² A miniszter állítása szerint jogi értelemben vett hatósági jogosítványokkal alapvetően nem rendelkeztek, arra maximum maguk jogosították fel önkényesen önmagukat, s tényleges bevetésre a különböző nemzetvédelmi milíciák

csoportfőnöke, majd 1919-ben a Honvéd Vezérkar főnöke lett. Jelentős szerepe volt az első világháborúban összeomlott magyar hadsereg újjászervezésére tett kísérletekben, a Horthy-féle Nemzeti Hadsereg Magyar Királyi Honvédséggé történő átalakításában, illetve ezzel együtt az országszerte tevékenykedő irreguláris katonai alakulatok leszerelésében és/vagy regularizálásában. 1920 augusztusában altábornaggyá léptették elő, 1922-ben, Budapesten hunyt el.

¹⁹² Vö. ZINNER Tibor, *Adatok a szélsőjobboldali szervezetek megalkulásának körülményeihez*, Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576; 566–567.

tagjai mindössze egyszer, IV. Károly második visszatérési kísérletének alkalmával került sor 1921. október 23-án, a mozgósított milicisták pedig fegyvert és zsoldot is csak erre az időre kaptak. Ám ezután a honvédelmi tárcának a különböző irreguláris milíciákra már nem volt szüksége: a Tanácsköztársaság restaurációja, egy esetleges újabb kommunista hatalomátvétel 1922-re már nem volt valós veszély, így a konszolidálódó Horthy–Bethlen kormányzat, és általában a trianoni békeszerződés után a külfölddel való viszonyait rendezni kívánó Magyar Királyság számára feleslegessé váltak az ÉME nemzetvédelmi milíciáihoz hasonló, (szélső)jobboldali félkatonai alakulatok. A Kettőskereszt Vérszövetséget éppen azért kellett a kormánynak felosztatnia 1923-ban, mert egyes tagjai súlyos bűncselekményeket követtek el. Csáky Károly persze a Kettőskereszt Vérszövetség felosztatásán nagy valószínűséggel a különböző paramilitáris alakulatok felosztatását és / vagy regularizálását, a Nemzeti Munkavédelmi Hivatal¹⁹³ nevű szervezet életre hívását értette. A Márffy József-féle ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztály tagjai az erzsébetvárosi merénylet elkövetése idején már mindenféle komolyabb katonai kontroll és utasítás nélkül, önjelölt civilekként működtek tovább, és amit tettek, azt saját elhatározásukból tették.

¹⁹³

Az NVM-ről részletesen lásd később.

Bethlen István miniszterelnök kevésbé az ügy politikai vonatkozásai miatt, mint inkább saját magát mint magánszemélyt tisztázandó jelent meg tanúként a bíróság előtt.¹⁹⁴ Márffy József ugyanis a saját fontossága és befolyása fitogtatása céljából korábban azt állította, személyes jó ismeretséget ápol a regnáló miniszterelnökkel és családjával, s Bethlen István fiaival járt teniszezni, illetve a miniszterelnök autójával is gyakran utazott. Bethlen ezzel szemben a bíróságon kategorikusan tagadta, hogy akár ő, akár bármely családtagja akár csak felületesen is ismerné Márffyt. A Márffypert Zinner Tibor helytálló megítélése szerint elsősorban a külföldi nyomás tette szükségessé,¹⁹⁵ hogy a magyar állam demonstrálja az Antant és főként Franciaország felé, hogy az I. világháborút követő forradalmi-polgárháborús idők véget értek, a politikai-társadalmi rend helyreállt, a kormányzat elfogadta a trianoni békeszerződés által előírt területi veszteségeket, és végre megindult a konszolidáció folyamata. Ezzel együtt nem állíthatjuk, és nem is áll szándékunkban állítani, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet ne Márffy József és az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai szervezték volna meg és hajtották volna végre, hiszen ez ügyben számos meggyőző közvetett és közvetlen bizonyíték felmerült, miként arról az

¹⁹⁴ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 472–474. p.

¹⁹⁵ ZINNER, *Az ébredők fénykora*, 172.

elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve is tanúskodik. Az azonban igen valószínűnek tűnik, hogy a többi számlájukra írt bűncselekményt a rendőrség, az ügyészség és a bíróság önkényesen és politikai motivációtól hajtva igyekezett a Márffy és társai által valóban elkövetett, önmagában is borzalmas bombamerénylettel összekapcsolni. Ugyan Márffyt elsőfokon halálra ítélték, de végül sem őt, sem ugyancsak halálraítélt társait nem végezték ki. A per másodfokon a Budapesti Királyi Ítéltáblán, harmadfokon pedig a Magyar Királyi Kúrián folytatódott, és sokkal enyhébb ítéletekkel zárult.

A másodfokon eljáró Budapesti Királyi Ítéltábla Márffy József elsőrendű vádlottat 6 évi fegyházbüntetésre mint fő-, illetve és 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte; Marosi Károly; Radó József harmadrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; Szász József negyedrendű vádlottat a c) esetben közcsend elleni kihágásban bűnösnek mondta ki és 20 napi elzárásra mint fő-, illetve és 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte, Horváth-Halas József ötöd-, Vargha Ferencet hatod- és Kis Ferenc hetedrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; ifjabb Drenka Béla nyolcadrendű vádlottat közcsend elleni kihágásban bűnösnek mondta ki és egyhavi elzárásra, mint fő-, valamint 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte.

A harmadfokon eljáró Királyi Kúria Márffy Józsefet végül 8 évi fegyházbüntetésre, mint fő-, valamint 1.500.000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte, míg az egyéb semmiségi panaszokat el-, illetve visszautasította.

Márffy József valamikor 1945 után hunyt el Kőszegen. Előbb mint a kormányzó Egységes Párt helyi párttitkára, később mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett a városban. A bombaperben elítélt Márffy Józseffel való azonosságát és börtönviselt múltját sosem tagadta, noha a korábban a terhére rótt cselekmények elkövetését sosem ismerte be.

A bombaper utóéletéhez tartozik az ÉME kis könyvecske formájában megjelent propagandakiadványa, melyet az ismeretlen szerző Dr. Benevolus (azaz Dr. Jóakarató) álnéven adott közre, és amelynek címe *A Dohány utcai bombamerénylet tettesei*. A kiadvány szerzőjét nem sikerült egyértelműen beazonosítani, csak sejthetjük mögötte Budaváry Lászlót,¹⁹⁶ Ulain Ferencet,¹⁹⁷ Kmoskó Mihályt, vagy

¹⁹⁶ Budaváry László (1889–1962) néptanító, újságíró, radikális jobboldali politikus. Csáktornyán (1909–1910), Sárospatakon, Magyarokmájton és Ungváron dolgozott tanítóként tanító (1910–1913), a magyarosítás terén szerzett érdemeiért szolgálattételre a budapesti tanfelügyelőségre rendelték be, közben az I. világháborúban mint póttartalékos szakaszvezető frontszolgálatot teljesített. A Tanácsköztársaság bukása után állásából elbocsátották. A két világháború között a magyarországi szélsőjobboldal egyik meghatározó, hírhedten antiszemita politikusa és politikai újságírója, aki elsősorban, a magyarországi zsidókérdéssel foglalkozott. 1920-ban nemzetgyűlési

indítványt nyújtott be a zsidókérdés „intézményes” megoldására, amelynek lényege, hogy hogyan és miként lehet hatékonyan és gyorsan a zsidókat minden vagyonuktól megfosztani. Ő alkotta meg továbbá a zsidók megrendszabályozására a hírhedten abszurd tíz pontot, amelyet törvénytervezetként is. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, 1920-1930 között alelnöke. Politikai pályafutását a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjában kezdte, később szakított velük és kezdeményezte a Magyar Nemzeti Párt megalakítását (a párt tagjai között voltak a hírhedt különítményparancsnokok, Prónay Pál és Héjjas Iván is). A párt Prónay Fasiszta Pártjából szerveződött, amely a Mussolini-féle pártstruktúrát igyekezett Magyarországon átvenni. A belügyminisztérium 1932-ben betiltotta a pártot. Az 1930-as évek végén a nyilas mozgalomhoz csatlakozott, azonban hamar annyira kiábrándult Szálasiból, hogy népszerű könyvet írt ellenük. A II. világháború után letartóztatták, a népbíróság 12 évi börtönre ítélte (HU-BFL-XXV-1-a-1945/778). 1962-ben hunyt el Budapesten.

¹⁹⁷ Ulain Ferenc (1881–?), jogász, ügyvéd, publicista, szélsőjobboldali politikus. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron és Budapesten végezte, majd ügyvédi oklevelet szerzett és Déván ügyvédi irodát nyitott. Az I. világháború után Budapestre költözött, és jobboldali politikusként tevékenyen részt vett a Tanácsköztársaság megdöntésében. Összeköttetést hozott létre a magyar és bajor szélsőjobboldali politikai erők között, személyes kapcsolatban állt az 1920-as években még csak feltörekvő szélsőjobboldali politikus Hitlerrel, a nevéhez fűződik egy komolytalan, 1923-as hatalomátvételi kísérlet terve is, melyet Hitler és Luddendorf tábornok segítségével hajtott volna végre. 1919-ben megalapította a *Szózat* című radikális jobboldali napilapot. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, Márffy József és társai, valamint az 1920-as években számos más hírhedt antiszemita gyűlölet-bűncselekmény elkövetőinek védőügyvédje, illetve maga is számos büntetőügy vádlottja volt. 1922-től 1926-ig nemzetgyűlési képviselőként is tevékenykedett, 1923-ban kilépett az Egységes Pártból, majd 1924-ben Gömbös Gyulával együtt megalapította a Fajvédő Pártot. 1931-től ismét országgyűlési képviselő lett, később sok más szélsőjobboldali

a szélsőjobboldali tömegegyesület egy másik lelkes, korabeli vezetőjét és propagandistáját. A súlyosan kegyeletsértő és provokatív pamflet, melyre az ÉME mindössze három hónapra kapott forgalmazási engedélyt, nem kevesebbet állít, mint hogy radikális zsidók ölték vagy ölették meg saját hitsorsosaikat, hogy azzal derék, keresztény magyar emberekre kenhessék a merényletet, az egész Dohány utcai bombamerénylet mögött pedig nem más áll, mint egy jól szervezett cionista összeesküvés. A korabeli antiszemita propagandairodalomra jellemzően ez az írás is a *Cion bölcséinek jegyzőkönyveinél*¹⁹⁸ kezdi a saját narratíváját, egyúttal felszólítja a magyarországi zsidóságot, hogy ők maguk is fogjanak össze az Ébredő Magyarok Egyesületével, és működjenek közre Magyarország talpra állításában abból a gyalázatos helyzetből, ahová hittársaik juttatták az első világháború, az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása és a trianoni békeszerződés révén. A botrányos röpirat sokakban felháborodást váltott ki,

politikushoz hasonlóan a nyilasokhoz csatlakozott. Halálkozásának pontos dátuma nem ismert.

¹⁹⁸ A *Cion bölcséinek jegyzőkönyvei* a 20. század elején, Oroszországban keletkezett antiszemita pamflet, amely bizonyítani kívánja az egész világra kiterjedő cionista zsidó összeesküvést. Ismeretlen szerkesztők állították össze többek között Maurice Joly *Ahvilági párbeszédnek Machiavelli és Montesquien között* satirikus írása és más hasonló szövegek felhasználásával. Habár többszörös bizonyítást nyert, hogy hamisítványról van szó, antiszemita érzelmű személyek és az összeesküvés-elméletek hívei még ma is meg vannak győződve az eredetiségéről.

és sok korábbi szimpatizánst kiábrándított az Ébredő Magyarok Egyesületéből.

A csongrádi bombamerénylet

Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni bombamerénylet mellett a valamivel későbbi csongrádi bombamerénylet volt a korszak ugyancsak nagy sajtóvisszhangot kiváltó terrorcselekménye volt, melyet ugyancsak radikális jobboldali merénylet követek el Piroska János honvéd főhadnagy vezetése alatt. A merénylet 1923. december 26-án a csongrádi Magyar Király Szálló báltermében, a helyi zsidó nőegylet által szervezett jótékonysági rendezvényen a bálozók közé robbanószerkezetet dobtak, amely három embert megölt és további huszonöt embert megsebesített. A merényletben szerepet játszottak még Piroska János testvérei, István és György, illetve bizonyos Sági János és Kővári János gazdálkodók is. Piroska János maga készítette el, és ugyancsak ő hozta el a robbanószerkezetet Budapestről.¹⁹⁹

A merénylet végrehajtását bizonyos Bölöni Miklós és Sinkó László vállalták magukra. Sinkó a kihallgatása során azzal védekezett, hogy Piroska főhadnagy előzőleg a lakásán tartott megbeszélésen azt mondta neki, hogy a bomba csak riadalomkeltésre szolgál, de emberi élet kioltására annak robbanóereje voltaképpen alkalmatlan. Ő mégis vonakodott

¹⁹⁹

SERFŐZŐ, i. m. 98.

azt eldobni, amikor éjfélkor megjelentek a Magyar Király Szálló előtt. Bölöni Miklós erre gyávának nevezte Sinkó Lászlót, aki végül a cigarettájával gyújtotta meg a bomba gyújtózsínórját, és behajította azt a teli bálterembe. A rendőrség hamarosan elfogta az elkövetőket, és a másnap megérkező Zombori Jenő szegedi főügyész, Szalay József kerületi rendőrfőkapitány, valamint Borbola Jenő rendőrtanácsos közreműködésével lefolytatott nyomozás annyi tárgyi bizonyítékot szolgáltatott, hogy december 30-án a tettesek beismerő vallomást tettek. Letartóztatták a társaikat is, csaknem az egész helyi fajvédő csoportot. Nem meglepő módon kiderült, hogy a merénylők nagy része tagja volt az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Piroska Jánost, mivel hivatásos állományú katonatiszt volt, és az általa elkövetett bűncselekmények a katonai igazságszolgáltatás alá tartoztak, a Budapesti Hadbírósnak adták át.

Az egyre inkább kiemeltté váló nyomozásba bekapcsolódott Diószeghy Sándor miniszteri tanácsos, a Belügyminisztérium közbiztonsági osztályának vezetője is, akinek közreműködése során kiderült, hogy a merénylők csoportja a Héjjas Iván vezetésével működő Alföldi Brigádnak is tagja, így módon pedig a Kettőskereszt Vérszövetséggel és alaposan feltételezhető volt a kapcsolatuk.²⁰⁰ A nyomozás során Sági Jánosnál még egy

²⁰⁰ Az eset rekonstruálására leginkább Csongrád megye főispánjának iratai alkalmasak. HU-MNL-CSML-IV-401-a-24/1923.

megbízólevelet találtak, amelyben Héjjas Iván kinevezte őt az Alföldi Brigád csongrádi zászlóaljának szolgálatvezetőjévé.²⁰¹ Héjjas és az Alföldi Brigád kapcsán tehát a csongrádi bombamerénylet mögött ugyancsak felsejlik a Kettőskereszt Vérszövetség is.

Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter, a hadsereg becsültét mentendő – pályája során nem egyetlen alkalommal – elérte, hogy Piroska János főhadnagyot jogi értelemben ne tekintsék hivatásos katonának, épp ezért vádlottként tette társaival ő is a polgári bíróság elé állt.²⁰² Az ügyet végül a Szolnoki Királyi Törvényszék tárgyalta, a vádlottakat Ulain Ferenc, az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik vezetője, a korszak ismert radikális jobboldali politikus a védte a tárgyaláson, mely egyébként – igencsak felháborító módon – felmentő ítélettel zárult. Befolyásos katonai és politikai körök feltehetőleg itt is közbenjártak a vádlottak megsegítése érdekében, az ügyben született felmentő ítélet pedig itt sem tudható be a véletlennek.

A titkos társaságok felszámolására és az irreguláris katonai alakulatok leszerelése

²⁰¹ SERFŐZŐ, i. m. 97.

²⁰² Vö. Nemzetgyűlési Napló. XVIII, 344–345. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 100.

Az egyaránt külföldi és belföldi konszolidációra törekvő Bethlen-kormány számára mondhatni a nagy felháborodást kiváltó csongrádi bombamerénylet volt az egyik utolsó csepp a pohárban. Bethlen István ígéretet tett a parlament 1924. január 3-ai ülésén, hogy személyesen hallgatja ki Héjjas Iván hírhedt különítményparancsnokot többek között a csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban, és ha a felelőssége kiderül, akkor ugyanúgy járnak el vele, mint bárki mással.²⁰³ Héjjast a rendőrség is kihallgatta a csongrádi bombamerénylet, valamint általánosságban a nacionalista titkos társaságok szervezkedései ügyében, személyesen Nádosy Imre²⁰⁴ országos rendőrfőkapitány jelenlétében,²⁰⁵ végül azonban nem látták bizonyítottnak, hogy személyesen köze lenne bármiféle bűncselekményhez, ez pedig minden bizonnyal nem volt más, mint alku a különítményparancsnok és a kormány, esetleg személyesen Horthy Miklós kormányzó

²⁰³ Nemzetgyűlési Napló XVIII, 337–338. Idézi: SERFŐZŐ Lajos, SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, 36.

²⁰⁴ Nádosy Imre (1872–1935). jogász, országos rendőr-főkapitány (1920–1926). Az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja, illetve 1920-ban a Wolff Károly vezetésével működő titkos társaság képviselője az Egyesült Keresztény Liga vezéri tanácsában is. Tagja lehetett a Kettőskereszt Vérszövetségnek is (Vö. L. NAGY, i. m. 16.). Irányító szerepe volt a frankhamisításban. A Kúria 1926 októberében három és fél évre ítélte, de 1928 áprilisában kormányzói amnesztiában részesült, végül nyugdíjazták. A politikától végleg visszavonult, további állami hivatalt nem viselt, haláláig családja helesfai birtokán élt. 1935-ben, váratlanul hunyt el Budapesten.

²⁰⁵ SERFŐZŐ, i. m. 36.

között.²⁰⁶ Horthy mellett elsősorban Gömbös Gyula későbbi miniszterelnöknek lehetett nagy szerepe abban, hogy Héjjast a Horthy-korszakban sosem állították bíróság elé, az általa és az irányítása alatt mások által elkövetett cselekményekért komolyan sosem vonták felelősségre, holott bűnei nagyon sok ember számára nyilvánvalók voltak.²⁰⁷ Sokat elárul a radikális irredenta-nacionalista egyesületek, titkos társaságok és a hozzájuk számtalan szállal kötődő paramilitáris alakulatok és a magyar kormányzat kapcsolatáról Héjjas Iván már említett példája. Az egykori paramilitáris vezetőnek nem hogy nem kellett az igazságszolgáltatás előtt felelnie a tetteiért, de később vitézi címet is kapott,²⁰⁸ repülési jogról szóló könyvével jogi doktori címet szerzett, országgyűlési képviselő, majd a magyar állam jól fizetett és megbecsült hivatalnoka lett. Emelkedését elsősorban Gömbösnek köszönhette, aki később Magyarország miniszterelnöke is lett. A közös múlttal és közös bűnökkel rendelkező, egykor félelmetes hatalommal rendelkező különítményparancsnokok közül leginkább Prónay volt az, aki képtelen volt bármiféle, legalább részleges konszolidációra, illetve, mivel a második királypuccs²⁰⁹

²⁰⁶ BODÓ, i. m.

²⁰⁷ BODÓ, i. m.

²⁰⁸ Héjjas Ivánnak Horthy Miklós kormányzó 1929. június 16-án adományozott vitézi címet. BODÓ, i. m.

²⁰⁹ IV. Károly 1921. októberi, második visszatérési kísérletének megghiúsításában egyébként Gömbös Gyula mozgósítására a MOVE és az ÉME milicistái mellett a Kettőskereszt Vérszövetség irreguláris katonái is részt vettek. Vö. GULYÁS László, A Horthy-korszak

alkalmával nem fejezte ki kellően a kormányzó iránti hűségét, nyugdíjazták és félreállították.

A konszolidáció jegyében az ország különböző területein még mindig működő félkatonai alakulatokat, nemzetvédelmi milíciákat, így a Héjjas-féle Alföldi Brigádot és az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait ezek után lényegében lefegyverezték, illetve regularizálták, a zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi katonai jogosítványokat határozottan és egyértelműen megszüntették. Létrejött ugyanakkor a Belügyminisztérium irányítása alatt álló Nemzeti Munkavédelmi Hivatal²¹⁰ nevű, elsősorban a sztrájkok és a munkásmozgalmi szervezkedések letörésére szolgáló félkatonai szervezet – kissé anakronisztikusan mondhatnánk, egyfajta *fehér munkásőrség* –, melynek tagjait kézfegyverekkel szerelték fel, és intézkedési, valamint fegyverhasználati joguk a rendőrségével egyezett meg, ezért ez inkább rendőri, mint katonai alakulatnak volt

külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 101.

²¹⁰ A Nemzeti Munkavédelem megszervezéséről a Minisztertanács 1921. október 28-án hozott határozata alapján a belügyminiszter III-III/VII.a/1921 sz. bizalmas rendelete intézkedett. 1922. augusztus 4-én a belügyminiszter kérte a Nemzeti Munkavédelem állományának növelését (HU-MNL-OL-K 27-1922. 08. 04./33. napirendi pont).

A szervezet tagjait részben az állami alkalmazottak közül toborozták, részben egyetemi hallgatókat igyekeztek beszervezni, de tagjai közé kerültek egykori különítményesek és nemzetvédelmi milicisták is.

tekinthető.²¹¹ Az Alföldi Brigád, az Állambiztonsági Megbízottak Szervezete,²¹² illetve az ÉME nemzetvédelmi osztályai is ebbe a szervezetbe olvadtak be, tehát jóval szorosabb kormányzati kontroll alatt, de lényegében tovább működhettek.²¹³

A Kettőskereszt Vérszövetség – szoros átfedésben az Alföldi Brigáddal – feltehetőleg ugyancsak a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta tevékenységét, érdekes ugyanakkor, hogy Shvoy Kálmán tábornok a naplójában azt

²¹¹ HU-MNL-OL K 26-XXII-6010. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 36.

²¹² Az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete 1919 augusztusában alapított, polgári segédrendőri és titkosszolgálati szervezet volt, melynek a tanácsköztársaság bukása után elsődleges feladata a kommunista szervezkedések figyelése és az esetleges munkássztrájkok letörése volt. A belügyminisztérium irányítása alá tartozott, polgári ruhás, fegyvert viselő, segédrendőri munkájuk mellett polgári foglalkozásukat is tovább űző tagjainak jogosítványai nagyjából a rendőrség jogosítványainak feleltek meg. Vezetője dr. Szemere Béla kórházi főorvos volt, aki egyébként ezer szálon kötődött az Ébredő Magyarok Egyesületéhez és más szélsőjobboldali szervezetekhez, és akinek neve összefonódott egy, a német szélsőjobboldali politikai erők, Hitler és Ludendorff tábornok támogatásával tervezett, egyébként komolytalan, 1923-as államcsínykísérlettel, amelyben talán az ÁBM fegyveresei is komoly szerepet játszottak volna. A vádak alól Szemerét és társait, Bobula Titusz építészmérnököt és Ulain Ferenc ügyvéd-nemzetgyűlési képviselőt, az ÉME egyik vezetőjét végül felmentették (HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610). Az ÁBM 1922 októberében formálisan beolvadt a Nemzeti Munkavédelem szervezetébe, de egy ideig még igyekezett megőrizni önállóságát. Vö. Jegyzőkönyv az ÁBM és a NMV együttműködésére vonatkozó megállapodásról, 1922. október 2. Közli: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II.*, 187–188.

²¹³ Vö. DÓSA, i. m. 151–152.

írja, a KKVSz 1923-ban alakult meg ezen a néven, éppen a Héjjas Iván vezette Alföldi Brigád egyfajta utódszerveként, tevékenységét pedig állítólag Főtartalék fedőnéven a Belügyminisztérium és a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta. Shvoy így magának a szervezetnek a geneziséét is erre az időszakra, az 1923-as év végére datálja.²¹⁴ A KKVSz Nemzeti Munkavédelembe történő integrálásáról egyébként levéltári forrás is fennmaradt: egy bizalmas belügyminisztériumi körlevél 1926-ból, mely megtiltja az NMV tagjainak, hogy az új sztrájktoró segédrendőri szervet akár egymás között is a Kettőskereszt Vérszövetség névvel illessék, mivel ahhoz a köztudatban meglehetősen rossz emlékek fűződnek.²¹⁵

Csáky Károly honvédelmi miniszter a Márffy József és társai bombaperében tett vallomása, a Kettőskereszt Vérszövetség történetének egyik legfontosabb levéltári dokumentuma szerint a KKVSz ugyancsak a tanácsköztársaság leverése után a fővárosban és vidéken tevékenykedő paramilitáris szervezetek egységes (katonaszakmai) irányítás alá vonása és egyfajta antikommunista rendcsinálás céljából jött létre, mégpedig

²¹⁴ SHVOY Kálmán, i. m. 90–95.

²¹⁵ HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473 – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszűnt Kettőskereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

feltehetőleg valamikor 1919–1920 táján.²¹⁶ Ezután 1923 körül oszlott fel abban a formában, ahogyan korábban működött, Csáky ez alatt pedig feltehetőleg ugyancsak a KKVSz Nemzeti Munkavédelembe történő integrálását érti, ami egyébként hivatalosan 1922 vége felé, a gyakorlatban talán valamivel később következett be.

Az 1923. október 19-ei, 7502. számú kormányrendelet valóban megtiltotta az állami alkalmazottnak, így a fegyveres testületek tagjainak is a részvételét olyan egyesületekben, amelynek tevékenysége az állam törvényes rendje ellen irányul vagy azzal összeegyeztethetetlen, illetve nem rendelkeznek a belügyminiszter által jóváhagyott alapszabállyal, tehát lényegében a titkos társaságokban való tagságot tiltotta meg.²¹⁷ A valóságban persze az állam számára tovább sem volt könnyű ellenőrizni – már persze ha jobboldali társaságok esetében valóban ellenőrizni akarta –, ki miféle egyesületben, társaságban tag, kikkel, hogyan és milyen célok érdekében tart kapcsolatot, pláne, ha az adott titkos szervezet érthető konspiratív okokból nem, vagy csak minimális mértékben képzett iratot. Ily módon, bár a Kettőskereszt Vérszövetség 1923-ban, bár hivatalosan megszűnt, tagjai valamilyen formában, részben feltehetőleg

²¹⁶ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása.

²¹⁷ Budapesti Közlöny, 1923. október 24.

továbbra is állami szolgálatban, folytathatták tevékenységüket az általuk hazafiasnak tartott célok érdekében.

Ezek a nyilvánvaló ellentmondások is csak megerősítik azt a tényt, hogy a Horthy-korszak elvileg egyik legbefolyásosabb titkos társaságáról, mely a róla elterjedt információk alapján igen szoros személyi átfedésben volt a hadsereggel és egyéb állami fegyveres testületekkel, illetve magas rangú katonatiszt és politikus vezetői révén jelentős befolyást gyakorolt a korabeli politikára és a magyar állam működésére, máig mennyire keveset tudhatunk. Tudásunk jó része is a kisszámú és kellő kritikával kezelendő források okán sajnós, inkább feltételezés. Mindezzel együtt magában a Kettőskereszt Vérszövetség pusztta létezésében talán mégsem kell kételkednünk, a hozzá igen szorosan kötődő egyéb paramilitáris alakulatok, tiszti különítmények és radikális jobboldali társadalmi egyesületek 1920-as évekbeli tevékenységéről pedig számottevő mennyiségű információval rendelkezünk.

**VÁLOGATOTT FORRÁSOK
A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG
KATONAI TITKOS TÁRSASÁG
TEVÉKENYSÉGÉRŐL**

1.

Részlet Prónay Pál visszaemlékezéseiből az. 1. szegedi vadászzászlóalj felállításáról, melyben a Kettőskereszt Vérszövetség megszervezését is említi²¹⁸

Budapesten azután erélyesen hozzáálltam egy zászlóalj felállításához. Először végigjártam valamennyi, a főváros területén létező katonai ruhatárat, és lefoglaltam az egyenruhákat, lábbeliket és a hozzá szükséges felszereléseket, melyeknek egyöntetűségére különösen gondolnom kellett, miután gyalogságnak való ruha igen kevés volt.

Az első számú tiszti szakaszon Nitthaus Dezső százados indult Szegedről Budapest felé, még mindig József főherceget őrizte a várban, a főhercegi palotában. Tehát bevonultattam, mivel a zsidók által óhajtott “homo regius”-ság be nem következett, és ezen 30 vagy 40 tiszt ott úgy szólván csak a napot lopták és a főhercegi konyhán éltek, nem csináltak semmit. Nitthaus százados, aki nem lévén egészséges természetű, egy különítmény szolgálatában nem is bizonyult alkalmasnak, ezért nálam jelentkezett, és valahol egy iskolai beosztást kapott. A többi fiatal tisztnek pedig

²¹⁸ A könyvformában korábban már megjelent forrás alábbi részletét közöljük újra: PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszája. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin–SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könykiadó, 1963, 161–163.

kijelentettem – úm. Taby, Molnár, Cicatrisz, Lackovich, stb. – , miután a főhercegi udvar tányérnyalásaiból elég volt, vagy csapatszolgálatra jelentkeznek, vagy leszereltetem őket a különítményemből, ahová még mindig tartoznak. Erre azután mindannyian sürgősen jelentkeztek szolgálattételre.

Tisztjeim nagy létszámából azokat válogattam ki elsőbben csapatszolgálatra, akik a tényleges állományhoz tartoztak, vagy pedig katonatiszti pályára akartak lépni. Ilyen volt pl. Rantzenberger Győző öreg népfelkelő százados, aki azután ezt a jótéteményemet elég rútul hálálta meg.

A zászlóaljtörzs eszerint a következő tisztekből állott: utánam, mint korban legidősebb, Rantzenberger Győző tüzér százados szerepelt helyettesként, de csak az irodában. Egyúttal az ő felügyelete alá helyeztem a kaszárnya épületét, annak belső tisztaságát, továbbá a konyhákat, a legénység étkezését, stb. Elsősegély-tisztnek kinevezték Laczkovich László, másodiknak Cicatricisz Miklós főhadnagyokat. Laczkovich mint ragban a többi fölött legidősebb főhadnagy helyettesített távollétemben a zászlóalj kivonulását és kiképzését illető dolgokban. A zászlóalj gazdasági főnöki teendőivel Czifrusz Ödön főhadnagyot bíztam meg, akinek Lederer Gusztáv főhadnagy – a későbbi hentes-rablógyilkos²¹⁹ – volt, mint élelmező tiszt alárendelve. A

²¹⁹ Léderer Gusztáv (1893–1926) csendőr főhadnagy, egykori különítményes tiszt és felesége, Schwartz Mária 1925 januárjában nyereségvágyból meggyilkolták és feldarabolták ismerősüket, Kodelka Ferenc meglehetősen jómódú húsipari vállalkozó hentesmestert. Bár

törzshöz tartoztak még Szeghő Sándor karnagy a teljes létszámú zenekarával, azután Makay Imre tüzér százados, aki alá tartoztak a zászlóalj pótkeretűgyei, amelyeket pedig hozzá beosztott tisztekkel – úm. Héjjas Auréllal,²²⁰ Héjjas Ivánnal, Vannay Lászlóval,²²¹ Rády Árpáddal,²²² Kőváry Ottóval és még több más tiszttel intézte a Tisza-Duna között és a Tiszántúlon. Megszerveztetem vele a nevezett vidékeken a nemzeti propagandát – továbbá a nemzetvédelmi és irredenta alakulatokat, többek között a Kettőskereszt Vérszövetséget.

A zászlóalj-törzshöz tartoztak még a Britanniában elhelyezett tiszti század parancsnokai, melyeket eleinte Scheftsik vadász főhadnagy, utána pedig Takátsy Gyula honvéd huszár százados vezetett. Miután minden egyes

sosem bizonyították rá, Léderer Gusztáv a fehérterror ideje alatt a Prónay-különítmény tagjaként legalább egy tucat politikai gyilkosság elkövetője és résztvevője volt, de az sem kizárt, hogy feleségével már a konszolidáció ideje alatt más rablógyilkosságokban is érintettek voltak. A házaspár tagjait halálra ítélték. Léderert kivégezték, a felesége végül 25 éves börtönbüntetést kapott. Vö. PINTÉR István, *A század nevezetes bűnügyei*, Budapest, Minerva Kiadó, 1964, 95–108.

²²⁰ Héjjas Aurél honvéd főhadnagy, Héjjas Iván testvére, a nyugat-magyarországi felkelés egyik parancsnoka.

²²¹ Vannay László a Prónay-különítmény tisztje volt, aki 1931-ben egy komolytalan puccskísérlésben is részt vett, amelyért 6 hónap szabadságvesztést kapott. 1944-ben a nyilasokhoz csatlakozott és Budapest ostromakor különítményt vezetett a szovjetek ellen.

²²² Prónay itt valószínűleg pontatlan helyesírással Raád Árpád különítményparancsnokra céloz, aki később a Rongyos Gárda tagjaként és a Nyilaskeresztes Pártban vált még hírhedtebbé.

gyalogszázad a parancsnokon kívül 4-5 fiatalabb tisztet is kapott, a fönymaradókat ezen tiszti századba soroltam. [...]

HU-MNL-OL-K 26-1387. csomó-H tétel

Nagyméltóságú Miniszterelnök Úr!

Mindenesetre azért választottatok engemet, mert azt reméltétek, hogy módomban lesz a szabadcsapatok működését... megfelelően irányítani.

Olyan időben vettem át a vezetést, amely időben az egységes vezetés hiánya következtében olyan káosz uralkodott, amelyből úgy látszott, alig lehet kivergődni. Különösen ki kell emelnem azt, hogy az egyes vezérek, telve hiúsággal, önhiúsággal annyira el voltak kaptatva, hogy csak nagy önmeztagsággal bírtam őket gondolatvilágunknak megnyerni. Emellett katonai szempontból oly nagyfokú műveletlenséget, politikai szempontból oly kicsinyes rövidlátást kellett tapasztalnom, amely már az eddigi munkát

is lényegesen megnehezítette. Bizakodó természet lévén... nem adtam fel a küzdelmet ezen elemekkel szemben, sőt, a legutóbbi időkig azt hittem, hogy sikerülni fog teljes fegyelmet teremtenem.

A pándorfalui események kivizsgálására és rendezésére kiküldött Solymosi János jelentéséből azonban sajnálattal kell megállapítanom azt, hogy a jogtalanul az északi hadsereg körletébe utazott és most ott rendetlenkedő Héjjas Iván felett nem bírok semmiféle állandó és kiszámítható befolyással, úgyhogy az események kialakulásáért nem vállalhatok semmi felelősséget.

javaslom: adassék nekem annyi felfegyverzett ember, hogy én akaratomat érvényesíthessem legrövidebb időn belül Héjassal szemben; a legjobb volna a K. K. V.-szervezet 500 embere géppuskákkal, vagy ha azt nem kaphatom meg, lemondásomat méltóztassék tudomásul venni. Addig is proponálom, hogy Héjjas Ivánt, aki gyakran megfordul Magyaróváron, továbbá Bachó századost, aki neki segédje, méltóztassék letartóztatni. Figyelmeztetni kötelességem továbbá, hogy Héjjas, minden megállapodásunk ellenére, Magyaróvár területéről embereket von Pándorfalura.

Mély tisztelettel:
Gömbös Gyula

HU-MNL-CSML-XIV-12

**Részletek Shvoy Kálmán tábornok naplójából az
irreguláris-titkos katonai alakulatok
regularizálásáról, illetve Héjjas Iván Alföldi
Brigádjának átalakulásáról Kettőskereszt
Vérszövetségé**

1923. November 3.

A parlamentben az ellenzék állandóan támadta kormányt a titkos társaságok miatt. Ezért a kormány egy rendelkezést adott ki, hogy minden titkos társaságnak meg kell szűnni. Minden tiszt és képviselő írásban nyilatkozatot kell, hogy adjon, hogy nem tagja semmi titkos társaságnak.

Mint a katonanemzetség (pesti) feje, összehívtam az összes katona EX-tagokat, hogy megbeszéljük a helyzetet. Csáky nagy ellensége volt az EX-nek, tudott róla. Összejöttünk. Véleményeket mondtak, végre az a vélemény alakult ki, hogy meg kell szüntetni, felhagyjuk a további életet és szervezetet. Emiatt erős ellentétem és vitám volt Feilitzschcsel, aki részt vet és más véleményen volt, s azt akarta érvényesíteni, végül el is tanácsoltam. Ezután másnap, November 4-én este Újfalussy, Siménfalvyval a kormányzó úrhoz mentünk, előadtunk neki mindent, s azt kértük, hogy a

becsületszó-adásra adja meg ezek után az engedélyt, és adjon garanciát, hogy azoknak a tiszteknek, akik tagok voltak, emiatt nem lesz bántódásuk. Erre azért volt szükség, mert Csákynek megvolt a tagok jegyzéke.

Erre ígéretet kaptunk. Furcsa volt ilyen ügyben az államfővel tárgyalni.

December 31.

Elmúlt az 1923. év is, amelynek fő jellegzetessége volt, hogy Budapestre kerültem és ott végeztem szolgálatomat a főparancsnok mellett... Ami a hivatalomat illeti: nagyon nehéz feladat elé lettem állítva, egy egész új rendszert kellett megalapozni, és begyepesedett és meggyökeresedett, régi rosszat megszüntetni. Sok ellenséggel, ellenáramlattal találkoztam. Erős honvédszellemet fejlesztettem ki, ezért a sok közös tiszt²²³ összefogott ellenem. Egy egész hadjárat indult ellenem.

Az EX nominal²²⁴ megszűnt. Héjjas Iván szervezeteit, az Alföldi Brigádöt megszüntették, ugyanakkor azonban megalakult a Magyar Tudományos Fajvédő Társaság, amelynek alapszabályait a belügyminiszter jóváhagyta, és ennek leple alatt tovább dolgozott az EX mint titkos társaság, még erősebben, még arcátlanabban, titkosabban, és még

²²³ Shvoy Kálmán itt feltehetőleg olyan katonatisztekre céloz, akik a Monarchia fennállása alatt nem a magyar honvédségben, hanem a közös császári és királyi hadseregben szolgáltak.

²²⁴ nominal = névlegesen.

jobban destruálva, mert most már teljesen a politika és főleg személyek szolgálatában állva dolgozott. Az Alföldi Brigád helyett pedig a Kettős Kereszt Vérszövetség alakult, amely kifelé úgy szerepelt, mint a nemzeti munkavédelem tartaléka. Parancsnoka, illetve felügyelője volt a nemzeti munkavédelemnek Hajniss Győző főparancsnok, altábornagy. Minden kerületnek volt egy vezetője –a szegedinek én–, s hivatalosan összejöttünk a Hadik laktanyában, s ott tárgyaltunk, szervezkedtünk. Tagja volt a szervezetnek és egyben polgári főnöke Ráday Gedeon, tagjai, vezetői Pálóczi Horváth, Keresztes-Fischer Ferenc, Bartha László, Somogyi Aladár mint a legkiválóbb emberek. Benne volt a vasút, posta. Ilyen kétszínű volt akkor a játék – a parlamentben letagadtak mindent, s titokban ilyeneket szerveztek. Egy alkalommal jelen volt Csáky miniszter, aki tulajdonképpen a szervezet ellen beszélt és tett, de eljött, alkalmasint azért, hogy mindent megtudjon. Vita keletkezett köztünk, mely afelett folyt, hogy mi történik, ha valamilyen eltolódás lenne, és valaki rosszul akarná felhasználni a szervezetet. Megfeleltünk neki. Erre ő azt mondta, és mi lenne akkor, ha például ő volna az, aki báránybőrben közeledő oroszlán? Akkor őt is lelőnénk – mondtam én.

Ilyenek voltak akkor az állapotok, de nem is tudta ezt nekem soha megbocsátani és elfelejteni.

[...]

1924. március 25.

Piroskáékat²²⁵ 300 millió korona kaucióért szabadlábra helyezték.

A titkos egyletekre vonatkozó kormányrendelet megjelent. Ezek szerint a tisztek bejelentették az EX-nek, hogy kilépnek, s erre aláírták a becsületszóra való kijelentést, hogy nem tagjai titkos társaságnak. Micsoda aljas kettős játék, képmutatás, mikor a titkos társaság tovább fennmaradt, csak kapott egy fedő, nyílt társasági szabályt.

Az Alföldi Brigád kötelékei is átmentek a Kettős Kereszt Vérszövetség szervezetébe. Ki tudja, mennyi gyilkos is ment velük. Ezen szervezetek a honvédelmi miniszter és a belügyminiszter tudtával voltak.

²²⁵ Shvoy Kálmán itt a csongrádi bombamerényletre és a Pirooska testvérek óvadék ellenében történő szabadon bocsátására céloz.

4.

HU-BFL-VII-5-c-25646/1924

**Csáky Károly honvédelmi miniszter tanúvallomása a
nemzetvédelmi alakulatokról Budapesti Királyi
Büntetőtörvényszék előtt Márffy József és társai
büntetőperében**

Budapest, 1924. november 28.

Belép gróf Csáky Károly, szepesmindszenti születésű, 51 éves, ref. vallású, nős, m. kir. honvédelmi miniszter, érdektelen tanú, aki törvényes figyelmeztetés után bemutatja Ő Főméltósága Magyarország Kormányzójának f. évi november 27-én kelt 5360/1924. számú leiratát, amellyel tanúként leendő kihallgatásával kapcsolatban a hivatali titoktartás alól felmentette:

Elnök a kormányzói leiratot ad. 94/15. szám alatt a főtárgyalási jegyzőkönyvhöz csatolja.

Elnök: Kérem Nagyméltóságodat, méltóztassék megmondani, mi adott okot arra, hogy szíves volt jelentkezni ebben az ügyben tanúságtételre; vajon azok a körülmények-e, melyeket a lapokban olvasott, s amelyek odairányulnak, hogy bizonyos vonatkozásban állítsák be a nemzetvédelmi osztályt a m. kir. honvédséggel?

Csáky Károly: A lapokból arról értesültem, hogy a védelem súlyt helyez arra, hogy az ÉME nemzetvédelmi osztálya helyzetét a katonasághoz tisztázza. Minthogy a magam

részéről kíváncsún tartom azt, hogy ez kérdés tisztázassék és ne maradjon homályban, azért kértem tanúkihallgatásomat.

Elnök: Méltóztassék a kir. törvényszéket és a bíróságot tájékoztatni abban az irányban, hogy milyen vonatkozásban állott az ÉME nemzetvédelmi osztálya a katonasággal?

Csáky Károly: Erre nézve vissza kell mennem a nemzetvédelmi osztály eredetére és általában a hasonló célú alakulatok eredetére.

Méltóztatik tudni, hogy a bolsevik uralom felborulása után tulajdonképp semmiféle megszervezett fegyveres erő az országban nem volt, ellenben a nemzeti hadsereg legelső alakulatainak bevonulásakor és a rend helyreállításakor igen nagyszámú polgári szervezet létezett; több mint 50 ilyen szervezet volt, amely szervezetek azzal a céllal alakultak, hogy egy esetleg felújuló bolsevik veszélynek elejét vegyék. Ezek társadalmi önvédelmi szervezetek voltak.

Abban a helyzetben, amelyben akkor az ország volt, szükségesnek mutatkozott, hogy ezek a szervezetek, amelyek különböző céllal, különböző vezetések alatt működtek, egy cél érdekében egyesítenek és hasznosíttassanak. Ez vezette az akkori katonai vezetőséget arra, hogy ezeket a szervezeteket egy vezetés alatt összpontosítsa. Ezt kézbe vette az akkori vezérkari főnök, Berzeviczy tábornok. Így keletkezett a sok különböző egyesület egységes vezetés alá vétele céljából a Kettős Kereszt Várszövetség neve alatt az a bizonyos szervezet, amely tulajdonképp egyéb célt nem

szolgálat, mint a bolsevik veszedelem visszatértének esetleg elejét venni, szükség esetén az akkori kül- és belpolitikai viszonyok tisztázása érdekében segédkezni; és itt hangsúlyozni kívánom és jegyzőkönyvbe venni kérem, hogy ez a trianoni békeszerződés előtti időben történt.²²⁶

Már most a Kettős Kereszt Vérszövetség – amely annyiban állott katonai vezetés alatt, hogy egy katonai központban nyilván lett tartva valamennyi szervezet és a társadalmi úton beszervezett létszáma, hogy szükség esetén egységesen alkalmaztassanak –, ez a Szövetség úgyszólván szerződésre lépett az ÉME-vel, mely szerződésnek az volt a tartalma, hogy az ÉME szintén állít védelmi csoportokat, és alakulatait a Vérszövetség rendelkezésére bocsátja ugyanilyen célból.

A továbbiakat az ÉME teljesen önállóan végezte. Ez toborozta a tagokat, erre a katonaságnak semmiféle befolyása nem volt, ez tartotta nyilván és csak az a kötelezettsége volt, hogy bejelentse a vezérkarnak, és hogy szükség esetén rendelkezésre áll. Felfegyverezve és kiképezve a katonaság részéről nem lettek, tehát a katonaságnak semmiféle ingerenciája nem volt arra nézve, hogy kik a tagjai ezen nemzetvédelmi osztálynak és kik nem.

²²⁶ A trianoni békeszerződést 1920. június 4-én írták alá, ezért ha Csáky Károly e dátum előttre datálja a KKVSz megalakulását, akkor feltehetőleg 1919–1920-ra gondol.

Tényleg igénybe véve ezek a szervezetek egyetlenegyszer lettek katonai részről, és pedig a szomorú emléké utolsó királypuccs alkalmával, amikor az összes csoportokat ki kellett vonni Budapestről és magában Budapesten semmiféle karhatalmi erő nem volt, úgy, hogy beleértve a karhatalmi alakulatukat, beleértve az ÉME nemzetvédelmi osztályait, mint esetleg szükséges karhatalmi tartalék, összpontosítva lettek és fegyverrel is el lettek látva. Mihelyt a budaörsi események megtörténtek, a fegyverek tőlük beszedettek, és minden katonai ingerencia nélkül élt az osztály tovább.

Ami a védelemnek azt az állítását illeti, hogy rendszeres zsoldban részesültek ezek az osztályok, ez ilyen formában nem állhat meg. Katonai illetéket csak egyszer kaptak, és pedig azon kétnapi szolgálat alatt, amikor mint katonai karhatalmi lettek készenlétbe helyezve, karhatalmi pótdíj címén.

Amin azt illeti, hogy katonai kiképzésben részesültek volna, azt kell mondanom, hogy katonai részről kiképzésben nem részesültek. Koncedálom,²²⁷ hogy egyes tagjai, akik katonailag kiképezve nem voltak és karhatalmi szolgálatot minden előző kiképzés nélkül nem teljesíthettek, mint egyes egyének, a legegyszerűbb karhatalmi és nem katonai kiképzésben részesültek, különösen abban az esetben, ha egyszersmind egyetemi hallgatók is voltak, mert különösen abban az időben

²²⁷

koncedál = elismer.

épp a rendfenntartás szempontjából az egyetemi ifjúság karhatalmi célokra is ki lett képezve.

Mihelyt a trianoni békeszerződés után a belügyminisztérium útján a Nemzeti Munkavédelem szerveztetett meg, erre a Kettős Kereszt Vérszövetségre és vele kapcsolatban a nemzetvédelmi osztályokra²²⁸ szükség többé nem volt, ezek feleslegessé váltak, és tulajdonképpen anélkül, hogy bármilyen direktívákat kaptak volna, mondhatnám, maguktól tengették életüket, addig, amíg a kormány bizonyos események után rájött arra, hogy egyes tagjai ezen egyesületeknek törvényellenes cselekedetekre ragadtatták magukat. Ilyen volt például az én hivatali működésem alatt a Kovács testvérek esete, akik ilyen szervezetbe tartoztak.

Mihelyt erre a kormány rájött, feloszlatta a Kettős Kereszt Vérszövetséget és ennek következtében az ÉME nemzetvédelmi osztályait is.

Elnök: Nagyméltóságod tagja volt a honvédelmi minisztériumnak előbb is?

Csáky Károly: Nem kérem! Én azelőtt közvetlenül nem voltam tagja, hanem a megszállt területen voltam, de a háború alatt, a megszállás előtt voltam tagja.

Kiszely védő: Mikor oszlatták fel hivatalosan a Kettőskereszt Vérszövetséget?

²²⁸ Csáky Károly vallomása szerint tehát az ÉME nemzetvédelmi osztályai részben a KKVSz irányítása alatt álltak.

Csáky Károly: Hivatalosan 1923. október havában.²²⁹ Előzőleg azonban már a trianoni békeszerződéstől kezdve tulajdonképpen, hogy úgy mondjam, hallgatólagos életet élt.

Kiszely védő: Az előbb azt méltóztatott mondani, hogy ezek az alakulatok a fegyvereket beszolgáltatták a királypuccs után. Méltóztatik tudni, hogy az egészet szedték-e be, vagy maradtak künt fegyverek?

Csáky Károly: Úgy vagyok értesülve, hogy a parancs ki volt adva a fegyverek beszolgáltatására, és a fegyverek legnagyobb részét be is szolgáltatták. Nincs kizárva azonban, hogy abban a zavaros helyzetben egyesek nem adták vissza a fegyvereket, és tényleg bizonyos számú fegyver künn maradt. Erre vall az, hogy 1923 őszén, amikor újból elrendeltük a fegyverek beszolgáltatását, akkor bizonyos mennyiségű fegyvert még találtak és beszolgáltattak.

Kiszely védő: Ezzel kapcsolatban az volna a kérdésem: méltóztatik-e tudni, hogy az egyetemi karhatalmaknál és más

²²⁹ Nem egészen világos, itt a honvédelmi miniszter mire utal, ugyanis tudomásunk szerint a KKVSz nem is létezett, mint hivatalos állami szerv vagy bejegyzett társadalmi egyesület, lévén titkos társaságként működött, legfeljebb – vele formálisan nyilván nem azonos – fedőegyesületet működtetett. A különböző irreguláris karhatalmi alakulatokat 1922 augusztusában vonták össze a belügyminisztérium irányítása alá az egyfajta fehér munkásőrséggént funkcionáló Nemzeti Munkavédelmi Hivatal irányítása alá, ez a folyamat persze a valóságban tovább tartott. Talán az 1923. október 19-ei, 7502. számú kormányrendeletre céloz, amely megtiltotta az állami alkalmazottnak a részvételét olyan egyesületekben, amelynek tevékenysége az állam törvényes rendje ellen irányul vagy azzal összeegyeztethetetlen.

ilyen alakulatoknál is azért hagyattak kint fegyverek, hogy kommunista, vagy más efféle mozgalom esetére polgári karhatalom is legyen?

Csáky Károly: Ez volt a szándék, egyáltalában, az egyetemi karhatalmi alakulatoknál állandóan voltak künn fegyverek, ezeket is 1923-ban szedték be.

Kiszely védő: Méltóztatik tudni, hogy a karhatalmi alakulatok fegyelmileg katonai fegyelem alatt állottak-e; nem a honvédség alá tartoztak, de utasítást kaptak, hogy fegyelmezzék tagjaikat?

Csáky Károly: Arról van tudomásom hallomás szerint, hogy egymás között eleinte meglehetősen szigorú fegyellemmel dolgoztak, ez azonban megkülönböztetendő attól, hogy nem állottak katonai fegyelem és katonai parancsnokság alatt.

Kiszely védő: Kaptak-e utasítást, hogy csináljanak fegyelmi rendtartást, és azzal fegyelmezzék saját tagjaikat?

Csáky Károly: Erről nincs semmi tudomásom.

Kiszelyi védő: Méltóztatik-e tudni, hogy felhasználtattak-e a vasutassztrájk alkalmával?

Csáky Károly: A vasutassztrájk alkalmával elsősorban a Nemzeti Munkavédelem használtatott fel, de annak kiegészítéseként, ahol még voltak, helyenként igénybe vették a Nemzeti Munkavédelemmel kapcsolatban.

Kiszely védő: Méltóztatik-e tudni, hogy esküt tettek a karhatalmi alakulatoknál felvett tagok?

Csáky Károly: Ezt csak hallomásból és a lapokból tudom, hogy egymás között valami esküformájuk volt.

Kiszely védő: Nem volt a katonaság részéről ilyen esküforma adva?

Csáky Károly: Erről és nem tudok.

Hindy védő: Én ismerem e szervezeteket és jó irányban megszabott feladataikat. Természetesnek találja-e Nagyméltóságod, hogy a tagok esküt vagy fogadalmat tettek?

Elnök: Ez vélemény! Ne méltóztassál erre válaszolni. Tessék kérdést tenni. Kíván erre Nagyméltóságod választ adni?

Csáky Károly: Erre nem tudok válaszolni, mert tényt nem tudok, amelyre vonatkozólag nyilatkozhatnék.

Hindy védő: Igen súlyos gyanúokként szerepel itt, hogy a vádlottak bizonyos fogadalom hatása alatt állottak. Természetesnek találja-e Nagyméltóságod, hogy ily szervezetekben fogadalmat tettek?

Csáky Károly: Erre bajosan tudok választ adni, mert én ilyen alakulat nem foglalkoztam.

Hindy védő: Még a Nemzeti Munkavédelem szervezetéről kérek néhány szóval felvilágosítást...

Elnök: Nagyméltóságod bizonyára tudja, hogy ez rendeletileg szabályoztatott.

Csáky Károly: A Nemzeti Munkavédelmet a belügyminisztérium rendeletben szabályozta, és a belügyminisztérium hatáskörébe tartozik.

Hindy védő: Nagyméltóságod tud-e arról, hogy a Nemzeti Munkavédelem tagjai esküt tettek?

Elnök: Minthogy a vonatkozó rendeletről a szervezet bármikor megtudható, erre vonatkozólag kérdéseket nem engedek.

Hindy védő: Lehetséges-e, hogy a Nemzeti Munkavédelem a többi szervezetet magához kapcsolva működött?

Csáky Károly: Tudtommal nem, különben is a belügyminisztérium hatáskörébe tartozik.

Hindy védő: Az egyetemi karhatalmak nem voltak katonai szervezetek?

Csáky Károly: Nem voltak azok! Csak egyes tisztek voltak kiképzésükre kivevényelve.

Hindy védő: Az a nyilvántartás, amelybe beletartoztak, nem vonta-e maga után azt, hogy nyilvántartásuk oly formában történjék, mint a katonai szervezeteknél?

Csáky Károly: Nem kérem! Ez a nyilvántartás egyszerű, globális, számszerű nyilvántartás volt. Tehát nem névszerinti, hanem az egyedek ismerete nélküli számszerinti kimutatás.

Hindy védő: Ezek alakulatok tagjainak nem volt olyan igazolványuk, mint amilyent a katonai hatóságok adnak, hogy valaki bizonyos szolgálatot teljesített, vagy szabadságon volt?

Csáky Károly: Ez náluk nem volt meg.

Hindy védő: Méltóztassék megengedni, hogy Szász József vádlott átadja igazolványát, és az volna az utolsó kérésem, hogy ezzel kapcsolatban nyilatkozzék Nagyméltóságod.

Szász vádlott: Nincs nálam az igazolvány, lent van a fogházban.

Hindy védő: Akkor sajnálom, más kérdésem nincs.

Mazcell védő: Jáltak-e katonai eligazításra ezek az alakulatok?

Csáky Károly: Katonai eligazításra tudtommal nem.

Bartek védő: Nagyméltóságod azt mondta az előbb, hogy a nemzetvédelmi osztályok 1923. évi október hó folyamán szűntek meg. Méltóztatik-e arra emlékezni, hogy a nemzetvédelmi osztályok tagjai még 1923. év novemberében a Citadellába és a Károly király laktanyába jártak gyakorlatozni, ahol tüzéreknek, géppuskásoknak, fényszóróknak képezték ki őket?

Csáky Károly: Erről hivatalból nem tudok. Lehetséges azonban, hogy amennyiben a tagok egyszersmind egyetemi hallgatók voltak, mint egyetemi hallgatók, ilyen kiképzésben részesültek.

Bartek védő: Méltóztatik arról tudni, hogy amikor a nemzetvédelmi osztály tagjai hivatalos szolgálatot teljesítettek, akkor zsoldot kaptak a hadibiztosságtól?

Csáky Károly: Zsoldot nem kaptak soha, egyszer kaptak karhatalmi pótdíjat, amikor a budaörsi esettel kapcsolatban igénybe vették.

Bartek védő: A vasutassztrájk alkalmával felhasználták...

Elnök: Ne méltóztassék felelni erre!

Bartek védő: Méltóztatik tudni arról, hogy katonai helyzetjelentéseket olvastak fel a nemzetvédelmi osztályokban?

Csáky Károly: A katonai politikai osztály helyzetjelentéseket sok helyre adott ki, hogy ilyen eljutott oda is, az lehetséges.

Bartek védő: Ha eljutott oda ilyen helyzetjelentés, az jogtalanul jutott el? Nem tudott róla a minisztérium?

Csáky Károly: Hogy eljutott-e tényleg, azt nem tudom, de nem volt titkos, hanem rendes havi összeállítás volt a helyzetről.

Marczell védő: Kaptak-e írásos katonai parancsot?

Csáky Károly: Írásos katonai parancsot a nyilvántartásukkal megbízott illetékes helyről tudtommal nem kaptak, kivéve azt az esetet, amikor mint karhatalom voltak-e igénybe véve, de hogy ez írásban, vagy szóbelileg történt, ezt a részletkérdést nem tudom.

Vasek védő: Méltóztatik-e tudni, hogy Ybl Miklós tábornok milyen állományban van és mi a szolgálati beosztása?

Csáky Károly: Nyugállományú tábornok...

Elnök: Felmentem Nagyméltóságodat a válasz alól, mert e kérdés nem tartozik ide!

Vasek védő: A Bp. 394. §-ának 9. pontja alapján semmisségi okot jelentek be a felelet meg nem engedése miatt. (*Csáky Károlyhoz:*) Ybl Miklós tábornok meg volt-e bízva a nemzetvédelmi osztályok felülvizsgálatával?

Csáky Károly: Erről nem tudok abszolúte semmit.

Tanú megesketésére indítvány nem tétetvén, a bíróság végzett: a kir. törvényszék a tanú megesketését a Bp. 311. §. 2. bekezdése alapján mellőzi.

**Részlet a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék
Márffy József és társai perében hozott elsőfokú ítélet
indoklásából, mely az Ébredő Magyarok Egyesülete
félkatonai alakulataival foglalkozik**

I.

A nemzetvédelmi alakulatok

A kir. büntető törvényszék a főtárgylás egész anyagának egybevetése, különös figyelemmel azonban Gróf Csáky Károly m. kir. honvédelmi miniszter és Huszár János tanúk vallomása, valamint Raskovszky Iván m. kir. belügyminiszternek a magyar nemzetgyűlés folyó évi november hó 19-én tartott 338-iki ülésén egy interpellációra adott és a főtárgyaláson felolvasott nyilatkozata alapján megállapítja, hogy Magyarországon a bolsevizmus bukása után, mielőtt még szervezett fegyveres erő lett volna, igen nagyszámú, több, mint 50 polgári szervezet alakult azzal a céllal, hogy az esetleg újból fellángoló bolsevista veszély elejét vegye.

Ezen polgári szervezetek a trianoni béka megkötése előtt bizonyos fokú katonai fegyelem alatt állottak;

az ezt követő időben azonban ezen szervezetek feleslegessé váltak s csupán hallgatólagos életet éltek,

s amidőn a kormány bizonyos esetekben rájött arra, hogy ezen alakulatok törvényellenes cselekedetekre ragadtatják magukat, ezen szervezeteket feloszlatta.

II.

A IX. ker. nemzetvédelmi osztag

1920-ban az ÉME IX. ker. nemzetvédelmi osztály a fent említett hazafias és a társadalomvédendő célzattal megalakította a maga nemzetvédelmi osztagát, amellyel eleinte semmi baj nem volt. A bajok csak akkor kezdődtek, amikor Márffy bevonult oda szűkebb társaságával, s ott oly módon viselkedett, hogy Huszár Jánost, aki pedig eredetileg vezetője volt a IX. ker. ÉME-nek, az onnan való kilépésre kényszerítette.

Megállapítja továbbá a kir. büntetőtörvényszék, hogy azon csoport, amely Márffy vezetése alatt állott, név szerint: Marosi Károly, Szász József, Czaki Zoltán, Chriaszty István, Radó József, Kasnyik János, Vargha Ferenc, Vargha Lajos, ifj. Drenka Béla, Nesz Károly, Bekő Zoltán, Salló János és Péter Tivadar, a rendszerin az ÉME Ferenc körút 2. alatti IX. párthelyiségében²³⁰, valamint a Valéria kávéházi törzsasztalnál gyülekezett, s részben ÉME-, részben nemzetvédelmi tagokból, részben pedig azon kívül álló egyénekből állott, s

²³⁰ Noha a forrás az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának irodahelyiségét következetesen párthelyiségként emlegeti, az Ébredő Magyarok Egyesülete sosem volt politikai párt.

akik ellen részben ehelyütt, részben pedig a katonai bíróságoknál folyik a bünvádi eljárás, a fennálló jogrendet tagadó, társadalomellenes hajlamú, közveszélyes egyénekből alakult, akik teljesen eltérve a nemzetvédelmi osztagok eredeti védelmi jellegétől, a jogrenddel szemben a támadás terére léptek /: lásd: Márffy írásaiból a 167. számú kivonat és ÉME nemzetvédelmi osztályának 1922. március 2-án kelt utasításából :/, s állandóan afelett tanácskoztak, hogy a törvényben bevett izraelita vallást követő állampolgároknak Magyarországon való megmaradását ún. zsidóverések és bombamerényletek útján lehetetlenné tegyék;

s ezen céljuk végett különböző merényletek egész sorozatát tervezték és kísérelték meg, illetve követték el.

Megállapítja folytatólag a kir. büntető törvényszék azt is /: lásd 168. szám IX. ker. nemzetvédelmi osztály 56/923.IX. szám, 170. szám egyesített IX. és X. ker. nemzetvédelmi alosztályvezetőtől 46/923.IX :/ a főtárgyaláson felolvasott iratokból, valamint Báthory Miklós tanú vallomásából, hogy ezen Márffy vezetése alatt álló csoport annyira túlmént eredeti rendeltetésén, s annyira törvényen felül állónak képzelte magát, hogy hatósági jogkört és felségjogot bitorolva, az ún. tanácsköztársaság forradalmi törvényszékei mintájára úgynevezett vérbíróságot is szervezett, amely bíróság tényleg működésben, s magát szükség esetén halálos ítéletek meghozatalára is feljogosítottának érezte;

s noha e részben a nyomozás eredménnyel nem járt, a tárgyi bizonyíték fel nem merült, mégis feltámadt a gyanú, hogy Kasnyik János halála ezen titokzatos bíróság működésével áll összefüggésben.

Noha az elhalt Kasnyik Jánosnak nővérei a főtárgyaláson történt kihallgatásuk alkalmával nyomozati vallomásuktól és Dr. Schweinitzer József rendőrkapitány tanúvallomásától eltérően feltűnően a vádlottak javára igyekeztek vallani, mégsem tudták elfogadható megvilágítani a testvérük állítólagos öngyilkossága lélektani rugóit;

különös figyelemmel arra, hogy Kasnyik állításuk szerint ipari munkás létére tanulásra használta fel, s papi pályára készült.

Ily körülmények között tehát nem mutatkozik valószínűnek, hogy pusztán tanulási nehézségek miatt lett volna öngyilkos, s tűnt légyen el közvetlen az erzsébetvárosi kör ellen intézett merénylet utáni időben;

inkább annak a felvetésnek van több jogosultsága, hogy Kasnyik János lelke összeroskadt a borzalmas eredmény láttára, s ennél fogva vagy a büntetéstől való félelem kergette halálba, avagy pedig társai, akik megijedtek Kasnyik megmozduló lelkiismeretétől.

A Szózat²³¹ cikke, 1922. szeptember 2., p. 3.

Az oláh sziguranca²³² rémmeséje Méreg, pokolgép, ekrazit és egyéb ostobaság

Négy esztendő óta elégszer tapasztalhattuk, hogy minden olyan esetben, midőn Magyarország kérése valamely nemzetközi fórum elé kerül, az utódállamok egyik vagy másika valami képtelen hírt röpít a világgá. Most, midőn Csonka-Magyarország a Nemzetek Szövetségébe való

²³¹ 1919. szeptember 28-án jelent meg a TEVÉL (Magyarország Területi Épsége Védelmi Ligája; Területvédelmi Liga) támogatását élvező *Szózat* első száma. A „nemzeti, keresztény, agrár, pártonkívüli” lapot kormánytámogató célzattal hozták létre, ahogy azonban mélyült az ellentét Bethlen és az Egységes Párt fajvédő frakciója között, a lap jellegében változás következett be. A *Szózat* a kormányt jobbról támadó ellenzéki lappá alakult. A lapot az Etelközi Szövetség egyik vezetője, Ulain Ferenc indította s volt első főszerkesztője, tőle Bajcsy-Zsilinszky Endre vette át. Bajcsy Zsilinszky 1921. november 1-jétől főmunkatárs, 1922. szeptember 10-e és 1925. október 17.-eközött főszerkesztő volt. Bajcsy-Zsilinszky pályafutásának kezdetét – az 1919-1926 közötti éveket – Szózat-korszaknak nevezi. Ebben az időszakban Bajcsy-Zsilinszky a magyarság védelmét hirdette, fajvédő, területvédő nacionalista, zsidóellenes – hangsúlyozza –, aki a fajvédelem gondolatát erős szociális tartalommal ötvözte és elszántan küzdött a parasztság helyzetének javításáért. A lap Zsilinszky alatt a jobboldal legszínvonalasabb napilapjává fejlődött, a *Szózat* a fajvédők legfőbb propagandaeszköze lett.

²³² Sziguranca: a két világháború között a román politikai rendőrség és kémelhárítás elnevezése, teljes nevén Serviciul Poliției de Siguranță (a Rendőrség Biztonsági Szolgálat).

fölvételét kéri, hogy a balkáni önkény, a civilizálatlan népek brutalitásának kiszolgáltatott véreinket hathatósabb védelemben tudja részesíteni, el lehattunk készülve, hogy szomszédaink közül valamelyik ismét kitalál valamiféle rémmesét, melyet sajtójával világszenzációvá fúj föl.

A várakozásunk teljesedésbe ment. Most az egyszer az oláhok fedeztek föl „összeesküvést”. A kiesztelt história méltán dicséri Oláhország kultúrembereinek találékonyságát, de ízlését, a hazugságnál is annyira szükséges önmérséklését a legkevésbé sem. A nagyvárad sziguranca oly hallatlanul bornírt, képtelen, a ponyvaregények fogásaira emlékeztető rémmesét koholt, mely már állításainak groteszk és képtelen volta miatt még csak a legcsekélyebb hiedelemre sem tarthat számot.

Az „összeesküvés” részleteivel fölösleges volna foglalkozni. Hallunk valami „Kettős Kereszt Vérszövetségről,” melynek tagjai természetesen keresztény, hazafiságukról általánosan ismert férfiak, hallunk pokolgéppel és emellett még „méregfialákkal” dolgozó „kalandor úrlovasokról” és hasonló – Dumas²³³ vagy Ponson du Terrail²³⁴ fantáziáját megszegyenítő fölfedezésekről.

²³³ Alexandre Dumas (1802–1870) francia író, elsősorban történelmi kalandregényeiről, a *Monte Cristo gróffjáról*, valamint három testőr és D’Artagnan történeteiről ismert.

234

Pierre Alexis Ponson du Terrail (1821–1891) francia író, elsősorban rémregényeiről ismert.

A békeszerződések, melyek olyan sok mindenféléről intézkednek, sajnos, nem állapítják meg azt, amit minden embernek tudnia kellene, hogy hazudni nem szabad. Balkáni szomszédaink úgysem tudnák ezt betartani. Ebbe végre is bele kell nyugodnunk. De kénytelenek vagyunk fölháborodva tiltakozni az ellen, hogy a nagyon ritkán jól, de az esetek túlnyomó részében ostobán kieszelt hazugságaiknak állandóan Magyarország legyen a cégtáblája.

Természetes, hogy az egész erdélyi, de még a valamelyes és józanabb bukaresti közvélemény is az egész mesét az oláh sziguranca által kieszelt álmerényletnek tartja. Kétségtelen az, hogy azt a pokolgépet a sziguranca rendelte meg, csempészte át Csonka-Magyarországba, hogy onnan visszacsempészve megtehesse diadalmas fölfedezését. A fő cél kétségkívül az, hogy Magyarországot a külföld előtt kompromittálja, a Népszövetség előtt²³⁵ befeketítse, hogy ismét hívőkre találjon a már mindenütt hitelét vesztt fehérterror-híreknek.

Lehet azonban, hogy belpolitikai célok is lappangnak mögötte, hiszen az oláh királyi pár koronázását most éppen ötödször halasztották el és ma már a külföldi közvélemény is

²³⁵ Magyarország 1921-ben felvételét kérte a Népszövetségbe a külpolitikai konszolidáció jegyében, 1923. január 23-án a végül felvételt nyert. A román kormány feltehetőleg ennek megakadályozására találta ki a román királyi pár és állami vezetők elleni merénylettervet.

joggal kérdezősködhetik e különös körülmény oka felől. Íme a bombamerénylet, mondja a sziguranca, mely esemény miatt kell a koronázást elhalasztani, az is lehet, hogy a merénylettel a Maniu-pártot akarják kompromittálni, melyet – mint a Lupta Írja – azzal gyanúsítanak, hogy összeköttetésben áll a merénylőkkel.

Sok oka lehetett a szigurancának, midőn ezt a tervet kieszelte, egy azonban kétségtelen, hogy az egész oláh agyagnak terméke, még pedig legsikertelenebb terméke.

A pokolgépes merénylet állítólagos részletei

Az egész világot bejárta a román félhivatalos távirati ügynökségnek az a híre, hogy magyar részről merényletet terveztek a román királyi pár ellen. Magyarországra csak egészen szűkszavú jelentések érkeztek erről a mindenütt szenzációsan beállított tervről, és ezekben a szűkszavú jelentésekben mindössze egyetlen egy név szerepelt, amely hamisnak bizonyult. A Magyar Távirati Iroda a hírek vétele után azonnal táviratilag fölszólította a román félhivatalos hírügynökséget, hogy az ügyre vonatkozólag bővebb adatokat közöljön. Ez a kérése válasz nélkül maradt, úgyszintén minden egyes lépése is, amelyet Bukarestben tett, hogy az állítólagos merényletről bővebb információkat kaphasson.

A kerülőúton megszerzett erdélyi lapokból egészen furcsa képe bontakozik ki ennek a bombamerénylet-történetének. Mindenekelőtt egészen különös az, hogy a román

távírat iroda az összes romániai és erdélyi lapoknak leadta az alábbi kommunikét, amelyet Budapestre nem továbbított: „A bukaresti lapok – illetékes helyről nyert információkra hivatkozva – közük, hogy a hatóságok állítólag nagyszámú aktát találtak a tervezett pokolgépes merénylet ügyében letartóztatott egyéneknél, és ezekből az aktákból konstatálható volna, hogy a magyar kormány is tudott a tervezett merényletről. A román kormány lépéseket tett, hogy a kisantant államai is tudomást szerezzenek e dolgokról, és hogy együttesen járjanak el a magyar kormánynál. így nincs kizárva, hogy elzárják a magyar határt nemcsak Románia, hanem az összes szomszéd államok is. Ezenkívül követelni fogják a magyar kormánytól az összes titkos szervezetek haladéktalan megszüntetését. E lépéseknek eredménytelensége esetén további kényszerítő rendszabályok várhatók.”

A nagyvárad sziguranca rémregénye

Mondani sem kell, hogy a magyar kormány semmiféle ilyen jegyzéket nem kapott, természetes, hogy az Erdélyben megjelenő kisebbségi lapok ezt a komédiát a legnagyobb kétkedéssel fogadják és a sorok között félre nem érthetően azt fejezik ki, hogy az egész az agent provokátorok munkájának tartják.

A Nagyvárad című lap szeptember 7-iki száma a nagyvárad sziguranca információja alapján így sorolja fel az

állítólag lejátszódott eseményeket: A sziguranca augusztus 30-án határvizsgálatot teljesített Szentjánosnál, egy kocsit láttak a hivatalnokok, amelyben egy fiatalember ült, aki az igazolásnál feltűnő zavarba jött. A fiatalember cseh útlevelet mutatott. A kocsin fekete láda volt, melynek tartalmáról a fiatalember minden felvilágosítást megtagadott. Hosszabb vallatás után bevallotta, hogy három társa várja őt a nagyváradi pályaudvaron, akikkel Bukarestbe akart utazni. A felbontott ládában a sziguranca hatalmas óraműves pokolgépet talált. A bukaresti gyors egy másodosztályú fülkéjében tényleg megtalálták a fiatalember társát is, kinél hét kiló ekrazitot, gyújtózsínort, és mindkettőjükénél mérget találtak. A letartóztatott egyén Thuróczy István debreceni nyugalmazott MÁV-titkár és Pallagy Lajos „G” osztálybeli nyomozó.

A sziguranca megállapította, hogy a cseh útlevél és az összes vízumok hamisítványok. Mindezeket valami „Kettős Kereszt Vérszövetség” és az „Ébredő Magyarok Egyesülete” szerezte meg nekik, és ők e két egyesület utasítására jöttek Erdélybe, hogy a szeptember 3-án tartandó lóverseny alkalmával, amelyen az egész királyi család megjelenik, felrobbantsák a tribünt.

Ezek után rémregénybe illő részletek következnek, az állítólagos Kettős Kereszt Vérszövetségről melynek tagjai között találjuk Héjjast, Prónayt, Prőhle Vilmost,²³⁶ Boross

²³⁶ Prőhle Vilmos (1876–1946) orientalista, egyetemi tanár, nacionalista politikus, 1920–1922-ig egységesspárti nemzetgyűlési

századost, Dánér Bélát, Hegedűs Györgyöt, Hir Györgyöt, Pékár Gyulát,²³⁷ Gömbös Gyulát. A tett végrehajtásával a már említetteken kívül valami gróf Tiquelmont de Belmont nevű, Angliából származott magyar kalandor, egyébként úrlovas, Balázs Ignác tüzér őrmester, mint robbantó, s Égető (Szedlák) Károly volt aktív főhadnagy voltak megbízva.

Huszonnégy órai vallatás után – mondja a sziguranca – az elfogottak teljes beismerő vallomást lettek. És most jön a szenzáció: Szedlákot, aki időközben Bukarestbe, majd autón Nagyváradon át Kolozsvárra utazott, letartóztatták. Több mint 360.000 leit találtak nála, melyet az „ÉME” titkársága bocsátott rendelkezésére. Thuróczy nál 100.000 leit találtak, lejnek vallomása szerint Hir György 10 millió koronát ajánlott föl a célra.

Az erdélyi sajtó sem hiszi el a rémmesét

A kolozsvári Ellenzék szeptember 7-iki száma a többi között a következőképp kommentálja az állítólagos merénylet tervet: – Az ügy minden bizonnyal csak a Viitorul beállításában

képviselő, az Etelközi Szövetség egyik alapítója, a MOVE, az ÉME és a Magyar Tudományos Fajvédő Társaság vezetőségi tagja, a korszak ismert antiszemita-irredenta politikusa és közéleti személyisége.

²³⁷ Pékár Gyula (1866–1937) jogász, író, nemzetgyűlési képviselő, jobboldali politikus, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, 1919-ben a Friedrich-kormányban tárcanélküli miniszter, 1919–1921 között vallás- és közoktatásügyi államtitkár, a Turáni Társaság tagja, a lengyel-magyar kapcsolatok ápolását célul kitűző Magyar Miczkiewicz Társaság tagja.

tragikus komolyságú. Mi magunk ítélnénk és kárhoztatnánk a leghatározottabban az ily esztelen és gonosz tervet, ha a hír komolyságában hinni lehetne. De ez annyira örült és fantasztikus, hogy csak a legnagyobb kétkedéssel fogadhatjuk. Ugyanez a lap szeptember 8-iki számában ismerteti a nyomozás további adatait és ezt azzal fejezi be, hogy: „Mindezeket elmondva pedig fönn tartjuk azt a nézetünket, hogy az egész ügyet mérgestül, pokolgépestül és ekirazitostul együtt nem tudjuk komolyan venni.“

A Brassói Lapok szeptember 7-iki száma a következőképpen kommentálja a bukaresti tudósítást: Nincs alkalmunk közvetlenül ellenőrizni a szenzációs hír valóságát. Bizonyos időközökben már gyakran bukkantak föl váratlanul összeesküvések és merényletek tervei, tömeges letartóztatások és üldözések történnek, de a végén ezek a szenzációk nagyon kicsiny esetekké zsugorodtak össze. Nem tudjuk, nem-e ez a mostani merénylettervnek is a jellege.

Nem tudjuk, nem akarjuk elhinni, hogy e borzalmas merénylet terve igaz volna. Nem tudjuk, nem akarjuk elhinni.

A Magyarország²³⁸ cikke, 1923. július 9., p. 3.

²³⁸ A *Magyarország* az első este megjelenő politikai napilap volt. 1893-ban alapították az országos függetlenségi és 48-as párt Ugron Gábor vezetése alatt álló részének tagjai. Első tulajdonosa és felelős szerkesztője Holló Lajos országgyűlési képviselő, helyettes szerkesztője Inczédi László, kiadóhivatali igazgatója pedig Sümegi Vilmos volt. 1899-ben Holló Lajos a főszerkesztői állást foglalta el, Lovászy Márton lett a lap felelős szerkesztője. 1910 után az újság Károlyi Mihály politikai baloldaliságának képviselője lett, 1914-ben a lapot irányító szerkesztőbizottságban maga Károlyi Mihály gróf is helyet kapott. 1914 után az Országos Hírlapkiadó Vállalat részvénytársaság kiadásában jelent meg, főszerkesztője Lovászy Márton, felelős szerkesztője Szakács Andor lett. A lap programja Magyarország teljes állami függetlensége s a nemzeti demokrata állam kiépítése volt. A Magyarországnak számos kiváló munkatársa volt, közülük is kiemelkedett Bartha Miklós vezérpublicista, aki ennek a lapnak a hasábjain pendítette meg elsőnek az ellenzék egyesülése, a «koalíció» eszméjét. Vezető szerepet játszott a Magyarország számos ellenzéki akcióban. 1914 után az egyesült függetlenségi és 48-as párt orgánuma lett. 1917 után az Est-konszern tulajdonába került a lap. A két világháború közötti időszak hazai hírlapkiadásának legjelentősebb vállalata ezzel reggeli (*Pesti Napló*), kora délutáni (*Az Est*) és esti (*Magyarország*) megjelenésű napilapokat is működtetett. Az egymást kiegészítő sajtótermékek a bulvársajtó részei voltak, de a legfrissebb hírek, interjúk mellett kiadtak komoly irodalmat is. Az Est volt a zászlóshajó a maga többszázazres példányszámával, de a Magyarország is elérte a 40-50 ezres példányszámot. A Tanácsköztársaság alatt – a többi polgári sajtótermékhez hasonlóan – a Magyarország megjelenése is szünetelt. 1939-ben az Est-konszernt erőszakkal államosították, így a kormány tulajdonába került a *Magyarország* is.

**A nemzetgyűlés elé kerülnek a Kettőskereszt
Vérszövetség titkai?
Egységespárti képviselő készül
Igységespárli képviselő készül interpellálni róluk, a
“Nemzeti Múltunk”-ról és a Kovács testvérekről
Ha a bűnügyi eljárás gyorsan végéhez ér, elmarad az
interpelláció**

(*A Magyarország tudósítójától.*) Egységespárti körökből kapott értesülésünk szerint erre a hétre érdekes interpelláció készült a Kovács testvérek bűnügyével kapcsolatosan. Az interpellációt a miniszterelnök környezetéhez tartozó egységespárti képviselő akarta elmondani, aki azok közé tartozik, akik a Gömbös-csoporttal szemben a helyzet sürgős tisztázását követelik. Ez a képviselő az ellenzéki vezér politikusokkal is érintkezett és megszerezte mindazokat az adatokat, amelyek interpellációjának anyagához szükségesek. A szerdai interpellációs napra készült ez az ellenzéki körökben különösen nagy érdeklődéssel várt felszólalás, amely meg akarta világítani a Kovács-ügy összes, még homályban lévő részleteit.

Az interpelláció anyaga ugyanis kiterjeszkedett volna mindazokra a kérdésekre, amelyeket Rassay Károly az indemintás²³⁹ vitája alkalmával elmondott beszédében csak

²³⁹ indemnitás = az országgyűlés által megszavazott törvény, amely felhatalmazza a kormányt, hogy egy meghatározott időpontig, de

futólagosan érintett. Közben azonban, mielőtt még az interpellációt az egységspárti képviselő bejegyezte volna, értesítést kapott, hogy Fábíán Béla fog ebben a kérdésben felszólalni. Közölték a képviselővel azt is, hogy Fábíán Béla interpellációjára a kormány részéről válaszolnak. Erre az illető egységes párti képviselő egyelőre várakozó álláspontra helyezkedett, és felszólalását elhalasztotta, hogy bevárja a miniszterelnök által kilátásba helyezett érélyes intézkedéseket.

A Kovács testvérek ügyének kiderülése előtt ugyanis, mint már ismeretes, Vázsonyi Vilmos és Rassay Károly jelentek meg Bethlen István gróf miniszterelnöknél és feltárták előtte, hogy milyen szétágazó és szövevényes bűnügyei állanak szemben. Ismertették a miniszterelnök előtt a készülő merényleteket és kérték a legsürgősebb rendszabályokat. A miniszterelnök a tárgyalások során a következő meglepő kérdéssel fordult Rassay Károlyhoz: – Ismered a Kettőskereszt Vérszövetséget? Rassay meglepetve válaszolt: –Csodálkozom, kegyelmes uram, hogy éppen tőlem kérdezed ezt. Miért nem fordulsz országos főkapitányodhoz, aki minden bizonnyal jobban van informálva a Kettőskereszt Vérszövetségről, mint én?

A miniszterelnök ezután csakugyan részletesen informálódott a Kettőskereszt Vérszövetségről, annak működéséről és céljairól és kijelentette, hogy a kapott adatok

legkésőbb az új költségvetési törvény hatálybalépéséig az állam pénzügyeit az előző évi költségvetés szerint intézze.

birtokában tisztázni fogja ennek a titkos szervezetnek az ügyét.

Az az egységes párti képviselő, aki ebben az ügyben, különösen pedig a Kettőskereszt Vérszövetség ügyében a képviselőházban interpellálni akar, azért helyezkedett várakozó álláspontra, mert a miniszterelnök az ellenzéki vezérpolitikusoknak kijelentette, hogy a Kovács testvéreknek az ügyét a leggyorsabban fő tárgyalásra fogja vitetni. Amennyiben bármilyen módon az ügynek elposványosítása, vagy elhúzódása volna tapasztalható, az említett interpelláció a parlamentben az egységes párti képviselő részéről feltétlenül el fog hangzani. Ebben az interpellációban követelni fogja, hogy sürgősen tisztáztassanak a háttérben lévő részletek, és fel fogja tární nemcsak a Kovács testvérek ügyét, hanem a Kettőskereszt Vérszövetségnek minden titkos anyagát, amely már az interpellálni készülő képviselő birtokában van.

A miniszterelnöknek az ellenzéki politikusokkal folytatott tárgyalásai során Bethlen kijelentette az ellenzékieknek, hogy a nyomozás kizárólagos vezetésével Marinovich Jenő²⁴⁰ budapesti főkapitányt bízta meg, aki attól a pillanattól kezdve, amikor az ellenzéki képviselők közbelépése megtörtént, Pintér Ernő rendőrtanácsossal együtt folytatta a nyomozást. Amennyiben a miniszterelnök által kilátásba helyezett energikus eljárást nem folytatnák le

²⁴⁰ Marinovich Jenő (1868–1942), jogász, rendőri vezető, 1921–1928 között a magyar királyi államrendőrség budapesti főkapitánya.

sürgősen, illetve az ügyészségnek vádirata rövidebb idő alatt nem kerülne nyilvánosságra, az egységes pártnak az a csoportja, amelynek vezető tagja készült az említett interpellációt elmondani, megbízható forrásból szerzett értesülésünk szerint.

Felmerült ugyanis a nyomozás során az, hogy a Nemzeti Múltunk Kulturális Társasága által fogatanosított gyűjtések voltaképpen nem ennek a társaságnak céljait szolgálták, hanem az eddig még háttérben lévő titkos szervezetek céljait, amely titkos szervezetről a miniszterelnök az ellenzéki politikusoknál érdeklődött.

Ennek a szervezetnek, – amelyet Rassay Károly parlamenti beszédében, mint Kettőskereszt Vérszövetség szervezetet jelölt meg – a vezetőségében előkelő férfiak foglalnak helyet. Úgy értesültünk, hogy benne vannak magas állású tisztviselők is. Innen magyarázzák ellenzéki körökben azt is, hogy a Kovács testvérek ügyében bizonyos oldalról támogatás jelentkezett és innen eredhet a támogatása az egész gyűjtési akciónak. Innen magyarázzák a hatósági pecsétet a Kovács testvérek gyűjtőívén. A Kettős Kereszt Szövetség útján történhetett meg az is, hogy a Nemzeti Múltunk Kulturális Társaságnak fővédnökségét a félrevezetett József Ferenc főherceg,²⁴¹ nem pedig mint a lapok tévesen írták, József főherceg²⁴² elvállalta.

²⁴¹ Habsburg–Lotaringiai József Ferenc (1895–1957) főherceg, József Ágost főherceg fia, a Habsburg család magyar ágának tagja,

A főhercegek hír szerint azután a minisztériumban érdeklődtek, vajon a Nemzeti Múltunk Kulturális Társaság milyen célzattal alakult. Az onnan érkezett megnyugtató válasz után fogadta el a főherceg a védnökséget. Természetesen még homályban maradt az a körülmény, vajon az illető minisztériumban milyen információ alapján adtak véleményt a Nemzeti Múltunk Kulturális Társaságról, amelynek alapján a főherceg a védnökséget elfogadta.

A kérdéseknek ezek az újabb részletei, mint előrelátható, izgalmakat válthatnak még ki a parlamentben. Nagyon sok függ természetesen attól, hogy a miniszterelnök és az igazságügy minisztérium miképpen fognak tudni erélyes kézzel belenyúlni ebbe a darázsfaszekbe.

József nádor dédunokája, katonatiszt, a felsőház tagja. A második világháborúban részt vett a felvidék visszafoglalásában, majd 1945-ben nyugati emigrációba távozott. 1957-ben hunyt el Portugáliában.

²⁴² Habsburg–Lotaringiai József Ágost (1872–1962) főherceg, a Habsburg család magyar ágának tagja, József nádor unokája, a Horthy-korszak aktív politikusa, a felsőház tagja, 1936-tól a Magyar Tudományos Akadémia elnöke. A nyilas hatalomátvétel után katonatisztként hűséget esküdött Szálasinak, majd 1944 végén az Egyesült Államokba menekült. 1962-ben, németországi emigrációban hunyt el.

8.

A Pesti Hírlap²⁴³ cikke, 1923. november 29, p. 9-11.

Márffyra, Marosira és Szászra halálbüntetést kér az ügyész

²⁴³

1878. december 25-én Légrády Károly indította el az első egyértelműen üzleti alapon álló, mérsékelt konzervatív tömeglapot, a Pesti Hírlapot (a negyediket ezen a néven). Tulajdonosa a Légrády Testvérek kiadóvállalat. A Pesti Hírlap célja a programadó vezércikk szerint: „...a magyar közönségnek egy jól és fürgén szerkesztett, minden hírt gyorsan közlő, olcsó napilapot nyújtani. Óbégatás helyett tettekre van szükség” – jelezték már az első mondatok is a pragmatikus szemléletet. A Pesti Hírlap legfőbb újdonsága az volt, hogy – szakítva a hagyománnyal – nem a szerkesztőség, hanem a kiadó laptulajdonos szabta meg a lap szellemét. A magyar nyelvű apróhirdetés is itt jelent meg először. A Pesti Hírlap a jelentős európai fővárosokban szerződött tudósítókát működtetett, lapjain a legkiválóbb írók és újságírók jelentek meg, pártállásuktól vagy vonzalmaiktól függetlenül. A pártpolitikától távol tartotta magát, hogy minél nagyobb olvasóközönséget szólíthasson meg, a liberális polgárság kedvelt és színvonalas napilapja lett. Az I. világháború alatt az újság végig hazafias szellemű volt, méltatta a magyar vitézséget és harci készséget. Az 1920-as, 1930-as években a Pesti Hírlap jobban fizette újságíróit és szerkesztőit, mint a többi lap, így a korszak jeles íróit (Harsányi Zsolt, Márai Sándor, Hegedűs Lóránd, Herczeg Ferenc, Kosztolányi Dezső, Molnár Ferenc) sikerült megnyernie. Kezdetől fogva buzgón támogatta a lap a Horthy-rendszert. A Revíziós Liga, melynek elnöke Herczeg Ferenc lett, megalakulásától kezdve szócsőként használta a Pesti Hírlapot. A második világháború alatt az újság egyre jelentéktelenebb lett, de a lap túlélte a nyilas uralmat is, míg végül 1944. december 16-ától már nem jelent meg újabb száma.

„A nemzetvédelmi osztály nem volt katonai alakulat" – mondja gróf Csáky honvédelmi miniszter

Gróf Bethlen István miniszterelnök és fia soha nem ismerték Márffy

**A bíróság feleslegesnek tartotta a bizonyítás kiegészítését
Dolowschiák ügyészségi alelnök nagy vádbeszéde**

A Márffy-pör mai tárgyalásán egy jól megszerkesztett dráma fölépítéséhez hasonlóan fokozódott az izgalom.

A tárgyalás megnyitása után az elnök kihirdette a törvényszék határozatát, amely szerint a védők részéről a bizonyítás kiegészítésére előterjesztett indítványának elfogadásával elrendeli a Márffy és az édesapja között lefolyt levélváltás fölolvását. Az egyik levélben, amely ez év júniusában az ügyészségi fogházban íródott, Márffy a részletek halmozásának gyanút keltő bőségével igyekszik atyjának a memóriáját fölfrissíteni annak az igazolására, hogy az erzsébetvárosi merényletet megelőző kritikus napokban otthon tartózkodott. „Az elmúlt idő alatt rájöttem...", írja öt hónappal azután, hogy Schweinitzer kapitány ebben az ügyben kihallgatta. Mintha a súlyos váddal terhelt embernek nem hirtelen és villámgyors készséggel jutna eszébe az ilyen minden gyanú alól tisztázó alibi. Márffy édesapja nem is tud mást válaszolni erre a levélre, csak azt, hogy most már neki is „úgy tetszik", hogy április elsején és másodikán a fia csakugyan Kismegyeren időzött.

A levelek ismertetése után a bizonyítás kiegészítése tárgyában hozott végzés indokait olvasta föl Krayzell bíró.

Az elnök egyszerre félbeszakítja a felolvasást és bejelenti, hogy gróf Csáky Károly jelentkezett tanúként, és már el is rendeli a honvédelmi miniszter kihallgatását. Ez az intézkedés hirtelen viharzást vált ki a védők soraiban. Egymás után ugrálnak föl, hogy bejelentsék semmisségi panaszaikat, amiket az elnök lekicsinylő kézmozdulattal vesz tudomásul. „A bíróság csodálatos szervilizmusa” – mondja Ulain, az elnök azonban a füle mellett engedi el ezt a sértő kifejezést, mert időközben gróf Csáky Károly már belép a terembe.

A titkos alakulatok, a Kettőskereszt Vérszövetség, a karhatalmi szervezetek. A honvédelmi miniszter szükségesnek tartotta, hogy ezeknek a szervezeteknek az államhoz való viszonyáról nyilvános tárgyalás keretében és eskü szankciója alatt tájékoztassa a bíróságot és a közvéleményt. Miután a vallomás utolsó szava elhangzott, a védők kérdések özönével esnek neki a miniszternek. Hiába minden keresztkérdés, a miniszter megmarad annak a hivatalos megállapítása mellett, hogy ezek az alakulatok semmiféle hatósági jelleggel nem rendelkeztek. És megismétli: a Kettőskereszt Vérszövetséget azért kellett fölslatni, mert a szövetség egyes tagjai súlyos bűncselekményeket követtek el.

A honvédelmi miniszter vallomása után az elnök pár percre felfüggeszti a tárgyalást. Szünet alatt a vádlottak, védők, börtönőrök gomolygó tömegében egyszerre, egészen váratlanul megjelenik Bethlen István alakja. Strache főügyész kalauzolta be a terembe és mutogatja neki azt a kis asztalt, amely előtt a tanuknak meg kell állaniuk. Bethlen Márffyéknek háttal áll, zsebre dugott kezekkel beszélget a főügyésszel. Márffy egyszerre észreveszi: szélesre és vigyorgóra derül az arca, átsugárzik rajta a büszkeség és a boldogság, hogy az ő ügye Magyarország kormányának az első emberét is megmozgatta. Ettől a perctől fogva nem veszi le szemét a miniszterelnökről. Folytonosan izeg-mozog, alig tudja türtőztetni az izgatottságát.

A bíróság hirtelen visszatér. Az elnök újra megnyitja a tárgyalást. Az ügyész kéri Bethlen István kihallgatását, a bíróság elrendeli. A miniszterelnök már pontosan ott áll, ahová a főügyész kézintése az imént a helyét kijelölte. Vallomását azonban nem kezdheti meg, mert föl pattan Ulain, hogy semmiségi panaszt jelentsen be és szenvedélyes szavakkal támadjon a bíróságra. Közben egy rendreutasítást is kiérdemel az elnöktől. Őt követi egy másik védő, azután az ügyész. A miniszterelnök a nagy csetepaté közben nyugodtan áll a bírói emelvény előtt, mindig a szónokok felé fordul,

minden szót figyel és azzal a bajusza alá rejtőző, alig észrevehető mosollyal, amely sajátsága, szemmel láthatólag jól mulat a jogászok szőrszálhasogatásán. Végre ő is szóhoz juthat. Az elnök székkal kínálja. Háttal Márffy felé leül.

Márffy összefont karokkal hátradől a helyén és feszült figyelemmel mered a miniszterelnökre. Bethlen ezt vallja:

–Márffyt tudomásom szerint sohasem láttam. Ezt az embert nem ismerem!

Márffy ideges mozdulattal változtat a helyzetén, gúnyosan mosolyog, a fejét csóválja.

Bethlen folytatja: – ...tudomásom szerint a fiaim egyike sem látta soha, és nem is ismeri...

Márffy most dühösen felszisszen. Félhangosan dörmög valamit. Grimaszt vág, azután fölnevet és a fejét csóválja. A védői pad szélén ülő ügyvéd leszól hozzá valamit, Márffy a kezével integet, mintha azt mondaná, majd ő elintézi Bethlent. A védők közül egyszerre három is felugrik, hogy Bethlenhez kérdéseket intézzen. Egyszerre azonban mindannyiuknak a pecsenyéje kútba esik. Az elnök kijelenti, hogy miután a miniszterelnök a hivatalos titoktartás alól fölmentést nem hozott magával, a kormányzat ügyeit illető kérdések föltevését nem engedi meg. Miután pedig a törvényszék Márffy személyes összeköttetései tárgyában eddig sem engedte meg a kérdéseket, ilyen irányban sem lehet tovább faggatni a miniszterelnököt. Ebből új csetepaté

keletkezik az elnök és a védők között, aminek az elnök ezzel vet véget: –További vitának helye nincs!

–Igen is van! – kiáltja szenvedélyesen Ulain. –A vádlottaknak is joguk van kérdéseket föladni és észrevételeiket megtenni.

Márffy azonnal megfogadja Ulain tanácsát. Fölugrik: – És én kérdezni is akarok. Most már egészen botrányos zűrzavar támad a teremben. Ahány védő van, az mind az elnök felé ordítózik, valamennyit túlüvölti Márffy hangja: –Letagad mindent a miniszterelnök úr!

Egy pillanatnyi elképedés. Mély csendben szólal meg az elnök: –Ezért a kijelentésért nyolcnapos magánfogsággal büntetem.

Márffy a kezében levő irattáskát úgy odavágja a padhoz, hogy csak úgy csattan, és visszaveti magát a helyére. Egészen sápadt, szinte magánkívül van az izgalomtól. Halk, visszafojtott hangon káromkodik; két szót megértek belőle. Az egyik szó ez: –...Istenét!

Az elnök újra megszólal: –Az örök vezessék ki Márffyt a teremből!

Az örök már viszik is. Márffy azonban, amíg ki nem tuszkolják az ajtón, hisztériás izgalomban tovább ordít: –Ez nem igazságszolgáltatás! Én igazságot akarok! Ez politika! Az elnök politizál!

–Ezért még újabb nyolcnapi magánfogházzal büntetem! – jelenti ki az elnök.

–Annyi baj legyen! – hangzik még a Márffy hangja a küszöbről. Azután bezáródik mögötte az ajtó.

A védők között azonban tovább viharzik az izgalom. Ulain ott folytatja, ahol Márffy abbahagyta: –Erőszak, ami itt folyik! Ez nem igazság!

–Százezer korona pénzbírság! – vágja rá az elnök, aki meglepő lélekjelenléttel állja a nyolcszoros gyilkossággal vádolt terroristavezér és a védői kar egyesült rohamát.

. . . Különös dolog ez: Ulain és fajvédő társai milyen mélységes erkölcsi fölháborodás hangján utasítgatják vissza a nemzetgyűlésen az olyan kritikát, amelyik szerintük a bíróság tekintélyét sérti. Azt mondják: destrukció az, ha valaki kikezdi a független bíróság presztízsét. Egy rendreutasítás és egy pénzbírság mutatja, hogy Ulain a mai tárgyaláson nem helyezett ekkora súlyt a bíróság iránt való tiszteletre. Úgy látszik, a bíróság tisztelete és a tekintélye csak akkor fontos a fajvédő uraknak, ha a bírói ítélet vagy a bírói határozat kedvükre

való.

A bombamerényletek ügyének főtárgyalását kétnapi szünet után pénteken reggel folytatta a büntetőtörvényszék.

Dr. Langer Jenő kúriai bíró, a főtárgyalás elnöke a tárgyalás megnyitása után kijelentette, hogy a bíróság kihirdeti a bizonyítás kiegészítését kérő indítványok dolgában a törvényszék határozatát.

Dr. Krayzell Miklós táblabíró fölolvasta aztán az írásba foglalt határozatot, amely szerint a törvényszék hivatalból elrendelte a bizonyítás kiegészítse céljából Márffy Józsefnek 1924. március 24-én édesatyjához, a kismegyeri állomásfőnökhöz intézett levelének ismertetését, valamint Márffy atyjának fiához, június 9-én küldött válaszát. Elrendeli Balla Papp Gézának a budapesti rendőrségen 1924 augusztusában tett vallomásának felolvasását. Elrendeli a nemzetgyűlés 1923. november 29-én Rakovszky Iván²⁴⁴ belügyminiszternek Eckhardt Tibor felszólalására adott válaszát.

Azonban a védelemnek a bizonyítás kiegészítését célzó összes egyéb indítványait elutasítja.

Ezután utasítást ad az elnök, hogy olvassák fel Márffynak édesatyjához intézett levelét. Márffy hálasan köszöni a fogházba küldött dolgokat, majd rátér arra, hogy ő

²⁴⁴ Rakovszky Iván (1885–1960) jogász, politikus, belügyminiszter. Rakovszky István nemzetgyűlési képviselő, a nemzetgyűlés elnökének fia. Jogi tanulmányok után pályáját Turóc vármegye. szolgálatában kezdte. 1910-től 1918-ig munkapárti, majd 1920-tól 1935-ig egységes párti országgyűlési, illetve nemzetgyűlési képviselő volt. 1922. június 16-a és 1926. október 15-e között belügyminiszter Bethlen István kormányában. A frankhamisítással összefüggésben lemondott, majd 1928-tól 1935-ig a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke volt. 1941. április 28-ától volt a Közigazgatási Bíróság elnöke és felsőházi tag. 1944. augusztus 29-étől 1944. október 16-áig vallás- és közoktatásügyi miniszter a Lakatos-kormányban. Nevéhez fűződik a rendőrség újjászervezése, a vármegyei törvényhatóságok reformja és az 1925. évi választójogi törvény kidolgozása.

1922. április elsején és másodikán tényleg odahaza volt. Kéri édesatyját, hogy nézzen utána, van-e ilyen sürgöny. Erre édesatyjának feltétlenül emlékeznie kell.

Márffy édesatyja válaszlevelében azzal felelt fiának, hogy arra emlékszik, hogy Károly király halálakor elrendelték a gyászlobogó kitűzését. –Úgy tetszik, április elsején hazajött fia, de másodikán már elutazott Kőszegre.

A levelek felolvasása után Krayzell bíró a törvényszék határozatának indokolását olvassa fel. –Minden vádlottnak legelemibb védekezése – mondja a bíróság határozata –, hogy alibijét igazolja. Márffynak azonban letartóztatása után csak fél esztendő múlva jutott ez eszébe. Édesapja nem emlékszik határozottan arra, hogy április 2-án otthon lett volna a fia. Nizsalovszky Géza kihallgatását azért, mellőzte a bíróság, mert a Dohány utcai tüntetésből kifolyólag tizennégy napi fogházra ítélték, vallomása tehát megbízhatónak nem fogadható el. Elég bizonyítéknak tartja a bíróság a csatolt fényképes bizonyítványt arra, hogy Radó tagja az ÉME-nek. A pokolgépre vonatkozóan a fegyverszakértők már kielégítő magyarázatot adtak.

Nem rendeli el a bíróság a bizonyítást arra vonatkozólag, hogy a fogházba való átkísérésük után Márffyék azonnal panaszkodtak bántalmazásukról, mert az átkísérésnél nem volt rajtuk semmi nyom.

Mikor Krayzell bíró az indokolás olvasásának e részéhez ért, bejött a terembe dr. Paulay Gyula törvényszéki bíró és valamit súgott Langer elnök fülébe.

A honvédelmi miniszter tanúvallomásra jelentkezik.

–Ebben a percben értesültem arról, – mondta ekkor az elnök –, hogy gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter tanúvallomást akar tenni. A törvényszék határozatának felolvasását félbeszakítom s elrendelem a miniszter kihallgatását.

Kiszely védő semmiségi panaszt jelent be, mert a tanú kihallgatását senki sem indítványozta.

Dr. Dolowschiák Mihály ügyészségi alelnök indítványozza, hogy hallgassák ki a honvédelmi minisztert.

Vasek és Bartek védők izgatottan közbekiáltoznak, majd Ulain ugrik fel és azt hangoztatja, hogy semmiségi panaszt jelent be, mert példátlan az igazságszolgáltatás történetében, hogy egy tanú egyszerűen beüzenjen, hogy vallani akar.

Ulain még javában beszél, amikor belép gróf Csáky honvédelmi miniszter és a bírói emelvény elé áll. Langer elnök, Ulainnal nem is törődve, azonnal miniszter felé fordul és személyi adatait mondatja vele jegyzőkönyvbe.

Gróf Csáky átnyújtotta a kormányzó iratát, amely szerint a honvédelmi minisztert a hivatali titoktartás alól felmenti.

–A lapokból, értesültem, – mondja a miniszter, – hogy a védelem súlyt helyez a nemzetvédelmi osztály és a katonaság viszonyára. Magam is kíváncsi vagyok, hogy ne maradjon homályban ez a kérdés. A bolsevik uralom felbomlása után több mint ötven polgári szervezet működött azzal a céllal, hogy a bolsevista veszély elejét vegye. Berzeviczy tábornok²⁴⁵ akkori vezérkari főnök egységes szervezetbe tömörítette ezeket, amely a Kettőskereszt Vérszövetség név alatt működött. Ez a trianoni békeszerződés előtt volt. Annyiban állott katonai vezetés alatt a Vérszövetség, hogy egy katonai központban tartották nyilván a társadalmi úton önként beszervezett tagokat. Ez a szervezet csak egyszer lett igénybe véve a királypuccs alkalmával. A puccs lezajlása után a fegyvereket beszedték. Zsoldot olyan formában, ahogy azt itt előhozták, nem kaptak ezek a szervezetek. A kormány bizonyos alkalmakor rájött arra, hogy ezek az alakulatok törvénytelen cselekedetekre ragadtatták magukat. Ilyen volt például a Kovács testvérek esete. Szükséges volt tehát, hogy a kormány a Kettőskereszt vérszövetséget és a nemzetvédelmi osztályokat föloszlassa, ami meg is történt. A nemzetvédelmi osztályok sohasem voltak katonai alakulatok és nem állottak katonai parancsnokság alatt. A nyugat-magyarországi felkelés idején ezek a szervezetek a kormány intenciója ellen

²⁴⁵

Berzeviczy Béla, a honvéd vezérkar főnöke.

dolgoztak, és közbe is lépett a kormány, amikor megtudta, hogy ezekből csapatok vonultak Nyugat-Magyarországra.

A védők intéztek ezután egész sereg kérdést a miniszterhez, aki hangoztatta, hogy parancsot adott ki, amely szerint minden fegyvert be kell szolgáltatni, nincs azonban kizárva, hogy egyesek nem tettek eleget ennek a parancsnak. Az egyetemi karhatalmagnál állandóan voltak fegyverek, de ezek sem voltak katonai szervezetek.

Gróf Bethlen miniszterelnök megcáfolta Márffy vádaskodását

Szünetet rendelt el azután Langer elnök, de alig, hogy kivonult a bíróság, bejött a terembe gróf Bethlen István miniszterelnök.

A bíróság azonnal visszatért, és Dolowschiák ügyész indítványozta a miniszterelnök tanúkénti kihallgatását.

Ulain Ferenc indulatosan tiltakozik a miniszterelnök kihallgatása ellen és felszólalását azzal végzi, hogy a törvényeket nem urak, de mindenki számára csinálták.

Az elnök erőlyesen csenget. Bartek védő szintén perrendellenesnek mondja a miniszterelnök kihallgatását és olyan izgatottan beszél, hogy az elnök ismételtén kénytelen rácsengetni.

Dolowschiák ügyész a védők folytonos kiáltozásai közben fejtegeti, hogy a bizonyítási eljárás még nincs befejezve, a bíróságnak tehát joga van közben tanúkihallgatást

elrendelni. A nagy izgalomban a védők padjairól felhangzó állandó kiáltozás közben a miniszterelnök nyugodtan áll a bírói emelvény előtt.

Amikor a védők kórusban bejelentik semmiségi panaszukat, Langer elnök a miniszterelnök felé fordul és figyelmezteti, hogy azokról a dolgokról, amelyekről a hivatali titoktartás alól felmentést nem kapott, nem tehet vallomást.

–Én nem hivatalos ügyekre nézve óhajtok nyilatkozatot tenni, de privát ügyekre, – mondja a miniszterelnök. –Az egyik vádlott ugyanis a tárgyalás során olyan kijelentést tett, amelyek privát személyemet is érintették. Erre óhajtok reflektálni. Márffy részéről több alkalommal olyan kijelentés hangzott itt el, miszerint személyes érintkezésben állott velem, családommal, járatos volt hozzánk és fiaimmal teniszezett.

Elnök: –Nagyméltóságod autóján járt, azt is mondotta.

Bethlen: –Ezek semmi egyebet nem céloztak, mint hangulatkeltést. Ezzel szemben kijelentem, hogy Márffyt soha nem láttam. Ezt az embert nem ismerem.

Hangosan fölnevet a vádlottak padján Márffy.

Bethlen: –Fiaim egyike sem látta soha, nem is ismeri.

Az elnök: –A törvényszék ebben a tekintetben már állást foglalt. Én Márffyt az erre vonatkozó kérdések feltevésében több alkalommal eltiltottam. A védelem nem azonosította magát Márffyval. Most sem engedek tehát a

miniszterelnök úrhoz e kérdésre vonatkozólag sem kérdést, sem észrevételt tenni.

–Mi pedig kérdezni akarunk! – kiáltják egymás után a védők.

Bartek és Hindy védők semmiségi okot jelentenek be, amire az elnök kijelenti, hogy további vitának helye nincs.

Ulain ugrik azonban most fel és az elnökkel szembeállva, így kiált: –Igenis van – kiáltja Ulain, –joguk van a vádlottaknak is kérdéseket feladni.

Márffy is felugrik börtönőrei mellől és szinte ordít az elnök felé: –És én kérdezni is akarok. A miniszterelnök mindent letagad.

–Ezért a kijelentéséért nyolcnapos szigorított magánfogsággal büntetem Márffyt, – mondja az elnök, –fogházőrök, azonnal vezessék ki a tárgyalóteremből.

Miközben Márffyt kivezetik a teremből, Ulain indulatosan csapkodja öklével az asztalt és folytonosan ezt kiáltja: –Komédia! Komédia itt ez az egész!

Márffyt a börtönőrök kifelé vezetik, de a terem közepén megáll és az elnök felé kiált: –Az elnök politizál. Ez nem igazságszolgáltatás! Politika itt minden!

A két ór Márffyt szinte erőszakkal lökdösi a kijárat felé, de folytonosan visszakiált.

–További nyolcnapos szigorított magánzárkával büntetem ezért a viselkedésért. – szól Langer elnök Márffy után.

–Annyi baj legyen – mondja Márffy az ajtóból az elnök felé fordulva, és tovább akar beszélni, a börtönőrök azonban előrelökik.

Az izgalmas jelenet megtörténte után gróf Bethlen István miniszterelnököt az elnök elbocsátja, miután megesketését nem indítványozták.

Krayzell bíró tovább olvassa a bíróság határozatát, majd néhány perc múlva az elnök intézkedik, hogy vezessék be Márffyt.

–Figyelmeztetem – szól az elnök Márffyhoz, – hogy tisztességesen viselkedjen.

Márffy szólni akar, de az elnök erőiesen leinti. A börtönőrök pedig helyére vezetik. Krayzell bíró a törvényszék határozatának utolsó részét olvassa még fel, a bíróság nem tartja fontosnak annak a bizonyítását, hogy Marosi verésre vallott-e a rendőrségen, mert ez egyrészt meg van cáfolva, másrészt a vizsgálóbíró előtt ezt a vallomását kiegészítette.

A védők ezután sorra semmiségi panaszt jelentenek be, mert a bizonyítás kiegészítésit nem rendelték el abban az irányban, ahogy azt indítványozták. Elrendeli ezután az elnök Rakovszky belügyminiszter ez évi november 14-iki beszédének a felolvasását, majd felolvassák Balla Pap Géza vallomását.

A bizonyítási eljárás ezzel befejeződött, és az elnök szünetet rendel el.

A szünet után Ulain Ferenc bejelenti, hogy amikor a miniszterelnök eltávozott, csendes hangon az ajtóból visszaszólt, a vádlottakra értelmezve: „Majd kaptok ti!”

–Miután semmi bizonyíték nincs arra, – mondja az elnök –, hogy ez a kijelentés tényleg elhangzott, ezt a bejelentést nem is vesszük jegyzőkönyvbe. Az elnök felkéri Dolowschiák ügyészségi alelnököt a vádbeszéd megtartására.

A vádbeszéd

Az ügyész először az Ébredő Magyarok Egyesülete keletkezésével foglalkozik.

–Minden tisztességes ember azt várta, – mondta az ügyész –, hogy olyan tagjai lesznek ennek az egyesületnek, akik kellő lelki fegyelmezettséggel bírnak, amely őket a bűncselekmény elkövetésétől visszatartja. Ezzel szemben, ha a lefolyt öt év történetét vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy ha a többség talán megfelelt ennek, de sokan akadtak, akik az egyesületben elhangzott beszédek és bizonyos irányú sajtópropaganda hatása alatt nemcsak antiszemita érzelmüknek adtak kifejezést, hanem szokatlan tömegét követték el a bűncselekményeknek. Fiatalemberek, akik büszkén mondták magukat az ÉME tagjainak, több ízben támadták meg a közösséget, ártatlan polgárokat, békés járókelőket vertek, ütlegettek. Ezek a jobboldali kilengések

1920 végén befejeződtek, és ez indította a kormányt és a nemzetgyűlés többségét arra, hogy úgy a jobboldali, mint a baloldali bűnösöknek amnesztiát adjanak. A kormányzó hangsúlyozta 1921 novemberében és decemberében, hogy ez az utolsó amnesztia.²⁴⁶

Minden jóérzésű ember azt várta, hogy a szélsőséges emberek észre térnek és megszívlelik az államfő bölcs intését. Azonban nem így történt. Titkos kommunista csoportok ütötték fel fejüket, másrésről pedig egy eddig szokatlan, balkáni ízű merényletsorozat következett be.

Néhány hónappal az amnesztia után következett be az Erzsébetvárosi Kör elleni bombamerénylet, amelyben nyolc tisztességes és közbecsületben álló polgár lelte halálát, és huszonhárom polgár sebesült meg. Felmerült a kérdés, micsoda titkos társaság működik Budapesten, amely isteni és emberi törvényt semmibe véve ilyesmire vetemedik? A nyomozás megindult, de ez a merénylőket nem izgatta. Tovább végezték üzelmeiket. Jött a Koháry utcai merénylet, a Rassay Károlynak, Miklós Andornak küldött bomba, a csehszlovák követség, az újpesti zsinagóga elleni merénylet, azután a francia követség kapujába tettek füstölgő bombát, és bombával fenyegették meg a francia követet, a nemzetgyűlés elnökét és a rendőrség főkapitányát. Sok idő telt el a

²⁴⁶ Horthy Miklós kormányzó 1921-ben országos amnesztiában részesített mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobboldali atrocitások elkövetőit.

merényletek óta és sokszor avval a gyáva, alattomos váddal illették a rendőrséget, hogy része van abban, hogy ilyen soká nem derültek ki a bűncselekmények. Ezt a vádat a legerélyesebben visszautasítom.

Kik ezek az emberek? Kik voltak társaik— mondja ezután az ügyész és megkezdi Márffy társaságának a bemutatását. Ismerteti Márffy személyi adatait és felsorolja a társait. Chriaszty, Marosi, Szász, Nesz Károly, Drenka, Horváth-Halas, Varga Lajos és Vargha Ferenc, Kiss Ferenc és mások tartoztak Márffy szűkebb társaságába. Kiemeli, hogy valamennyien az Ébredő Magyarok Egyesületének és a nemzetvédelmi osztálynak voltak a tagjai.

Fejtegeti, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete belföldi és külföldi propagandát űzött, sportosztálya volt, nemzetvédelmi osztálya. A nemzetvédelmi osztályok csak megbízható bajtársakat vettek fel, akiknek az utasításokat habozás nélkül kellett teljesíteniük.

Vérbíróságokat is állítottak fel, a IX. kerületben éppen Márffy rendelkezett a vérbíróság felállításáról, ezzel a bajtársak élete tétetett le a kezébe.

Az volt a hiedelem a nemzetvédelmi osztály tagjai között, hogy vezérüknek, Márffynak mindenekre kiterjedő hatalma van. Radót és Marosit különös szeretet fűzte egymáshoz. Ez adja a magyarázatát annak, hogy dacára a közös bűn titkának, nem voltak hajlandók a közönséges bűncselekményeket sem elárulni. Amikor fiatal emberek

kerültek ide a bíróság elé tanúkihallgatásra, vádlottak nézése, kérdéseik, a tanúk rögtöni feleletei, a terhelő részre való nem emlékezések mind azt mutatták, hogy még most is mekkora az összetartás ezek között az emberek között. Márffy abban a hitben élt, hogy őt senki ezen a világon, semmiféle földi igazságszolgáltatás soha felelősségre nem vonhatja ezekért a bűncselekményekért.

Az erzsébetvárosi bombamerényletet Márffyk követlék el.

Márffy József állandóan tagadta, hogy neki az Erzsébetvárosi Kör elleni merénylet megtervezésében, kigondolásában, kivitelében része lett volna. Szász is tagadott, Marosi már a rendőrségen részletes beismerést tett avval, hogy ő Márffy hatása alatt állott. Világosan elmondotta, hogyan szállították el a bombát a IX. kerületi ÉME helyiségéből. A legnagyobb részletességgel olvassa az ügyész a vallomásokat, amikor az elnök egyszerre félbeszakítja azzal: – Ezek a vallomások már ismertette voltak.

–Kénytelen vagyok bizonyítani a bűncselekmények elkövetését. – mondja az ügyész.

Elnök: –Kérem ezt lehetőleg szóval előterjeszteni.

Az ügyész: Ezeket lehetetlenség kívülről idézni. Igen sok ideig dolgoztam én ezek összeállításán. Két hétig éjjel-nappal dolgoztam, hogy megmutassam, hogy csakugyan vannak bizonyítékok.

Gúnyos megjegyzések kísérik az ügyész kijelentését a védői székekből.

Az ügyész tovább olvassa a tárgyaláson elhangzott terhelő vallomásokat, amelyek szerint harminc diáksapkás ébredő tüntetett a merénylet idején a Dohány utcában és éltette a Körrel szemben a merényletet. Rátér Kasnyik János eltűnésére, holttestének megtalálására, majd Payer István plébános és Rogátsy Kálmán drogériái tulajdonos terhelő vallomásaira. Felolvassa Ruszkó Margit vallomását, akinek Szász előre bejelentette, hogy olyan valami történik Budapesten, ami még nem volt: a zsidók repülni fognak.

Ismerteti ezután az ügyész a Koháry utcai merénylettel kapcsolatos vallomásokat, majd a Rassay és Miklós Andor, a csehszlovák konzulátus elleni merényletre tér át, majd ismerteti azokat a vallomásokat, amelyek arról szólnak, hogy Vargha az ágyában és a díványban ekrazitot tartott.

Vargha ennél a pontnál egyszerre csak feláll és az újságírók számára a terembe betett asztalhoz megy és a mögé áll. A két ór kétoldalt Vargha mellé állott.

–Baja van? – kérdezi az elnök.

–Igen – mondja Vargha.

–Rosszul érzi magát?

–Nem.

–Hát mi baja?

–Fájdalmaim vannak – mondja alig hallható hangon Vargha.

Az ügyész folytatja a vallomások ismertetését majd emelt hangon a következőket mondja: –Tekintetes törvényszék, a fentiek alapján vádolom tehát az A esetben Márffy Józsefet, Marosi Károlyt és a kiskorú Radó Józsefet mint tetteseket, Szász Józsefet pedig mint a 69. szakasz 2. pontja alapján minősülő bűnsegédi bűnrészt a büntető törvénykönyv 278. szakaszába ütköző gyilkosság nyolc büntette és több, szám szerint meg nem határozható rendbeli gyilkosság kísérlete címén, azért, mert egy hónapig tartó előzetes összejövetelek, tanácskozások után Márffy kezdeményezésére elhatározták, hogy bomba-merényletet fognak elkövetni az Erzsébetvárosi Körben egy vacsora résztvevői ellen.

A B esetben vádolom Márffyt mint felbujtót, Horváth-Halast és Varghát mint tettestársakat több rendbeli gyilkosság kísérletének büntettével.

A C esetben vádolom Márffyt mint felbujtót és Maros, mint tettes, több ember sérelmére elkövetendő gyilkosság büntettének meghatározott kísérletével.

A D esetben vádolom Márffyt mint felbujtót és Szász Józsefet mint tettest több ember sérelmére elkövetendő gyilkosság büntettének meghatározott kísérletével.

Az E esetben vádolom Márffyt és Vargát elő készítő cselekménnyel párosult gyilkosság elkövetésére irányuló szövetség büntettével.

Az F esetben vádolom Márffy-t mint tettest gyilkosság kísérletének büntettével.

A G esetben vádolom Márffy-t és Marosit előkészítő cselekménnyel párosult gyilkosság elkövetésére irányult szövetség büntettével.

A H esetben Márffy-t, Szászt, Drenkát hatóság elleni erőszak büntettével vádolja az ügyész.

–Az A esetben Márffy-ra és Szászra vonatkozólag eltértem a vádiratban megszabott minősítéstől, mert Márffy azzal, hogy az Erzsébetvárosi Kör helyiségbe elment, mint tettes is szerepelt és tettesi tevékenységébe felbújtó szereplése is belekapcsolódik. Szász József-re vonatkozólag csak a bűnsegédi bűnrészesség állapítható meg.

Fejtegeti azután az ügyész, hogy Radó vallomásának visszavonása mennyire indokolatlan volt. A vádlottak – úgymond – a vádirat kiadása után abban állapodtak meg, hogy nemcsak tagadják a bűncselekmény elkövetését, hanem majd azzal is védekeznek, hogy veréssel kényszerítették őket a detektívek az előre elkészített jegyzőkönyvek aláírására.

A főtárgyalás utolsó napján Márffy nem átalotta egyenesen kijelenteni azt, hogy Bethlen István gróf miniszterelnök felbujtására követte el a bűncselekményeket.

Nem találok eléggé súlyos kifejezéseket, amelyekkel Márffynak és társainak a főtárgyaláson tanúsított magaviseletét elítélhetném. Márffy a kommunistáktól kitűnően eltanulta a módszert. Több mint két esztendeig űzte

pokolgépés munkáját ez az ember és tartott rettegésben mindenkit. Mérhetetlen gyalázatot hozott az Ébredő Magyarok Egyesületére, mert hiszen úgy a hazafisággal, mint a keresztény vallással ellentétben van ártatlan emberek meggyilkolása.

Minden elismerést megérdemel a rendőrség, hogy a nagy lelki izgalomban tartó, lélegzetfojtó bombamerénylet tetteseit kinyomozta és a bíróság elé állította. A törvényszék hozandó ítéletével mutassa meg, hogy minő sors vár arra, akinek ilyen merényletek jutnak eszébe, mondja ki bűnösnek a vádlottakat és sújtsa őket törvényszerű büntetéssel.

A vádbeszéd befejezése után az elnök meghatározta, hogy milyen sorrendben beszélnek holnap a védők. A holnapi tárgyalás reggel kilenc órakor veszi kezdetét, amikor is elsőnek Márffy védője, dr. Kiszely tartja meg védőbeszédét.

–Ulain – jelentette ki az elnök – engedelmet kért, hogy utolsónak mondhasa el védőbeszédét.

Az Est²⁴⁷ cikke, 1923. október 1., p. 1.

²⁴⁷

Az Est az akkori magyar sajtóélet egyik legnagyobb vállalkozása volt. Tulajdonosa és főszerkesztője, Miklós Andor előzőleg a Pesti Napló közgazdasági rovatvezetőjeként működött, de 1910-ben a laptulajdonos, Surányi József elbocsátotta. Ekkor saját újságot indított, megteremtve ezzel a következő 20–25 év legsikeresebb napilapját. Az újság délben vagy kora délután jelent meg és még aznap ott volt a vidéki városokban is. Az Est igazi bulvárlap volt. Ez nem csak az utcán, körutakon való árusítást, hanem elsősorban a régi újságsablonok kerülését, új stílus meghonosítását jelentette. Lapja ötletekben, tartalomban, nyomdai kiállításban egész sor újítást vitt a napisajtóba. Hangja merész volt, felfogása haladó szellemű, de független a politikai pártoktól. Sikeresen igyekezett a szélesebb olvasóközönség igényének megfelelni és maga is alakítani azt. A rövid, egyhasábos Az Est-vezércikkek az olvasók nagy tömegeinek nézeteire voltak jelentős hatással. A lap egyik fő erőssége a megbízható hírszolgálat volt. Kiterjedt tudósítói hálózatot, jó képességű újságírókat, rámenős riportereket foglalkoztatott. Az első évek munkatársa, Fényes László visszaéléseket feltáró (vagy csak sejtető) riportjaival tűnt ki. Külpolitikai, külföldi témákkal Kéri Pál, Adorján Andor, Pásztor Árpád jelentkezett. Az első világháború alatt a külföldi sajtó Az Estet idézte a leggyakrabban, a háború idején a lap elérte a félmillió példányszámot. A Tanácsköztársaság idején a többi polgári újsággal együtt betiltották, majd a bukás után újraindult. Ekkor szélsőjobboldali hadjárat kezdődött ellene, mert a lapot a forradalom egyik előkészítőjének tartották. A szerkesztőség a mérséklet politikáját követte és igyekezett simulékonyan alkalmazkodni az idők változásához. A szélsőjobbról jövő támadás az elvek nélküli alkalmazkodás, a köpönyegforgatás jelképévé festették át portréját, holott valószínűleg Móricz Zsigmond értette és fogalmazta meg a lényegét: „Miklós soha nem hazudott. Soha nem hallottam tőle, hogy mást kell írni, mint ami az igazság. Csak az adagolásra vigyázott. Szerkesztő volt: a legnagyobb szerkesztő zseni, akit valaha is ismernem adatott.” Miklós Andor végrendeletében színésznő-feleségére hagyta vállalkozásait. Halála (1933)

Mi lesz a konzekvencia?

Írta: Rassay Károly

Méltóztatnak még emlékezni a vészes csatakiáltásokra? „Ne bántsa a független magyar bíróságot.” „Hogy meri kritizálni a magyar bíróság ítéletét? „Nem tűrjük ezt a destrukciót.” Es így tovább.

Évekig hallottuk ezeket a kiáltásokat a kormány padjairól csak úgy, mint a háta mögött ülő táborból. Sőt a háborgók segítőtársakat kaptak az ellenzékbe vonult elvbarátjaiktól is, valahányszor a nemzetgyűlés termében hangot mert adni valaki az elnyomott közvélemény aggodalmának, elkeseredésének, amely egy-egy politikával fertőzött bírósági tárgyalás vagy Ítélet nyomában keletkezett,

után Gombaszögi Frida visszavonult a színpadtól és átvette Az Est Lapok cég irányítását. Az Est felelős szerkesztője Salusinszky Imre lett, a lap irányításában még Vadnai Béla és Seres László jutott jelentős szerephez. Az Est fönállásának huszonötödik évfordulóját 1935-ben ünnepelték. Ekkor példányszáma naponta 150 000 volt; 365 ember dolgozott szerkesztőségében, kiadóhivatalában és nyomdájában; terjesztésével 6100 alkalmazott foglalkozott. 1939-ben a vállalatot az állam elvette, és a Pesti Naplót az év végén megszüntették. Az Est ezen a címen 1939. november 17-én jelent meg utoljára. A szerkesztőség Pest címmel, de teljesen megváltozott tartalommal folytatta a lap kiadását. Felelős szerkesztője Bakos Ákos, felelős kiadója Paizs Ödön volt, akik már Az Est utolsó néhány évében is jegyezték a lapot. A Pest 1944. december 15-éig jelent meg, akkor rendeletileg szüntették meg szinte az összes budapesti lappal együtt.

és ma a belügyminiszter úr egyáltalán nem feszélyezve magát, súlyos bírálatban részesig a csongrádi merénylet ügyében ítélező bíróságot Még a szavakban sem nagyon óvatos. Egyformán elítéli a tárgyalás vezetését, az ítélet indokolását, sőt még a bírói mérlegelést is, amellyel a bíróság az egyes tanuk vallomását elbírálta.

Mi pedig csodálkozva nézünk körül, vajon nem álmodunk-e? Ugyanaz a belügyminiszter, aki elvbarátai kórusával sokszor a legterrorisztikusabb fellépéssel éveken keresztül minden kritikát visszautasított a nemzetgyűlés termében a bírói ítéletekkel szemben, ma odaáll és már nemcsak bírál, hanem garanciákat követel a bírói tárgyalás, a bírói indokolás, sőt a bírói mérlegelést illetőleg is. Hová lettek az alkotmányjogi aggodalmak? Hová lettek a puffogó frázisok? Máról holnapra megváltozott a világ. Ami még tegnap bűn és destrukció volt a nemzetgyűlés tagjaitól, akiknek végre mégis csak hivatásuk, joguk és kötelességük, hogy az állami élet minden vonatkozásaiban, tehát az igazságszolgáltatás területén is ellenőrizték a törvény betartását, ma már államférfiútt a belügyminiszter úr fellépésében. Ami még tegnap nem volt szabad a szuverén nemzetgyűlés tagjainak, ma egyszerre szabad lett a végrehajtó hatalom képviselőjének.

Pedig milyen nagy különbség van az elmúlt idők szomorú emléké egyes ítéletei és a csongrádi ítélet között. Azok alig leplezték, hogy bizonyos politikai irányokkal

szemben a gyűlölet, másokkal a megértés, az elnézés, sőt, nem egyszer a felmagasztálás álláspontjára helyezkedtek, míg a csongrádi ítéletben a bírói pártatlanságot megcsúfoló szembeszökő jelenségeket alig lehet fölfedezni. A szolnoki bírói tárgyalás vezetése lehetett szétfolyó, a mérlegelés egyoldalúan rigorózus, az ítélet téves. Ezt el fogja dönteni a felső bíróság, meg fogja ítélni az elfogulatlan jogászi kritika.

De hogy ez az ítélet nem hozta el az igazság diadalát, azt a belügyminiszter úr ne a bíróságon reklamálja.

Nézzen körül a saját területén.

Nézze meg a nyomozást, amelyet a csongrádi és éveken keresztül minden politikai vonatkozású bűnügyben folytattak az alája rendelt rendőri hatóságok. Vajon elmondhatja-e nyugodt lélekkel, hogy ezekben a politikai ügyekben mindenkor csak a személyekre és kormányzati érdekekre tekintet nélküli igazságkeresés volt a döntő szempont? Vajon a förtelmes csongrádi bűnügyben is nem találta-e szemben magát a rendőri nyomozás a múltak visszavisszajáró szellemével, az alföldi brigáddal, a Kettőskereszt Vérszövetséggel, a hatóságilag támogatott ébredő szervezkedésekkel?²⁴⁸ Vajon nem kellett-e a nyomozó hatóságoknak, mint évek óta annyiszor, itt is visszalépni bizonyos bezárt ajtók, bizonyos hivatalosan letagadott, de

²⁴⁸ Rassay Károly itt feltehetőleg nem téved, amikor arra utal, hogy a korabeli magyar paramilitáris szervezetek, így az Alföldi Brigád, az ÉME (és annak nemzetvédelmi milíciái), illetve a KKVSz között igen szoros átfedés van.

mindenki által ismert összeköttetések elől? Es ha így van, mint ahogy így van, vajon lehet-e csodálni, hogy a nyomozás félmunkát eredményez, ajtókat hagy nyitva, amelyiken a bűnös elmenekül, a vádlottak kísétálhatnak, a védelem megszervezkezhetik.

Az igazságszolgáltatás eredményének biztosítója a pártatlan, feladata magaslatán álló, csak az igazságot kereső, a törvény sértetlenségéért lelkesedő, a bűnt megtorolni akaró rendőri igazgatás. De ahol olyan, szellem van, a mely a legsötétebb bűntények aktáit évekig hagyja heverni a porban, ahol Kovács testvérek a rendőrség vezetőinek intim munkatársai, ott a rendőri nyomozás csak bátortalan, hitele kétséges, és az arra épült ítélezés bizonytalan lehet.

Itt tessék orvoslást keresni.

A bírósággal szemben nekünk csak egy követelésünk van, hogy az igazság fenntartás nélküli szolgája legyen. Az államérdek megvédése ezen túlmenőleg nem a bírói hatóságok, hanem a felelős kormányok feladata. A politikai szenvedélyektől magukat függetleníteni nem tudó egyes bírói közegek után most a hatalom és az államérdek címén akarják illuzórikussá tenni a bírói függetlenséget. Ez az, ami ellen fel kell emelni a szavunkat. A belügyi és igazságügyminiszter uraknak igenis van kötelességük azon a téren, hogy az igazságszolgáltatás visszaadassék az állam alapzatául. Tessék kidobni a politikai szempontokat úgy az igazságszolgáltatás, mint a rendőri igazgatás területéről. És még egyet: szabadítsák

meg végre a rendőri és az igazságügyi igazgatás hatóságait egyaránt azoktól az elemektől, akik sokkal mélyebben kompromittálták magukat az elmúlt idők politikai játékaiban, mintsem garanciákat adhatnának nekünk az igazságszolgáltatás pártatlanságát illetőleg a jövőre. De hogy egyfelől a kormány minden aggodalom nélkül elkönnyelje éveken keresztül magának a neki kellemes, hatalmi érdekeit szolgáló ítéleteket, rendőri tényeket és mulasztásokat, másfelől egy ránézve kellemetlen, a saját rendszerének bűneit felfedő ítélet nyomán az igazságszolgáltatás függetlensége ellen indítson hadjáratot, ezt az állam legfőbb érdekeinek veszélyeztetése nélkül tétlenül nem nézhetjük.

A csongrádi ítélet felfedte a világ előtt is azt, amit mindenki érzett és tudott, hogy a magyar rendőrigazgatás politikai vonatkozású ügyekben nem áll azon a magaslaton, amelyen állania kellene. De ennek a ténynek konzekvenciája csak a felelős politikai tényezők, és nem a bírói függetlenség bukása lehet.

10.

A Népszava²⁴⁹ cikke, 1924. január 12., p. 6.

²⁴⁹ A Népszava nagy múltú magyar baloldali politikai napilap. Eredetileg a Magyarországi Szociáldemokrata Párt (MSZDP), majd 1948-tól a szakszervezetek lapja volt. A Népszava első változata 1877 májusában indult Budapesten. A lap sokáig csak hetente egyszer majd háromszor jelent meg. 1905. április 1-jén került utcára a véglegesen napilappá alakított Népszava első száma. A lap 1910-re meghaladta a harmincezres példányszámot. „Nem lesz addig nyugalom Magyarországon, amíg az általános, egyenlő, titkos választójogot törvénybe nem iktatják!”- hirdette az I. világháború kitörése idején az újság. 1914. július 26-án egész oldalas szalagcím hirdette: „Nem akarunk háborút!”. 1916-17-ben a kormány már sűrűn élt cenzurális jogával: például az I. Ferenc József halálát hírül adó számból a címsoron kívül mindent töröltettek. A harmadik oldalon sem maradt más, mint az elhunyt király életrajza. Az oroszországi szocialista forradalmi eseményeket a békeváró polgári sajtó is üdvözölte. A Szociáldemokrata Párt százezres városligeti béketüntetésének határozata leszögezte: „Mi mindannyian, akik itt összegyűltünk, s az egész dolgozó Magyarország el vagyunk határozva arra, hogy az orosz forradalmárokat a béke megszerzésére irányuló hősi harcukban támogatni fogjuk...” A Népszava a Tanácsköztársaság kikiáltásától kezdve a Magyarországi Szocialista Párt reggeli lapjaként jelent meg. Egymás után közölte a kommunista vezetők cikkei, több évtizedes ellenzéki hagyománnyal a háta mögött kormánypárti orgánummá lett. A Tanácsköztársaság bukása után leleplező cikkeket közölt a fehérterror kegyetlenkedéseiről, ezért 1919. december 7-én szétverték a lap szerkesztőségét és nyomdáját, 1920-ban Somogyi Béla főszerkesztőt és Bacsó Bélát pedig meggyilkolták. 1921. április 29. és május 5. között megjelenését betiltották, november 30-án a belügyminiszter megvonta a laptól az utcai árusítás jogát, valamint sajtópereket indítottak a lap ellen izgatás és kormányzósértés vádjával. A két világháború közötti két évtizedben nehéz korszakokat élt át az újság. 1927-ben 320 sajtóper indult ellene, 1932-ben pedig a belügyminiszter ismét betiltotta. A II. világháború alatt Szakasits Árpád (1939-44)

**A csongrádi bombától a Kettőskereszt
Vérszövetségig
Héjjas Iván Alföldi Brigádjának teljes programja
Katonai gyakorlatok csendőrségi fegyverekkel
A Kettőskereszt Vérszövetséggel való rokonság
Hogyan készültek a brigáduralom megteremtésére?
A szentesi nyomozás újabb részletei**

Az Alföldi Brigád szervezetének és működésének földerítésére megindított újabb nyomozás a csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban ismét olyan adatokat tárt föl, amelyek stílusos háttérét adják az „újjáébredés” óta folyó

vezetésével a lap megalkuvások közepette harcolt a munkások érdekeiért, élet- és munkaviszonyaik javításáért. Ismeretterjesztő, ízlés-, jellem- és tudatformáló tevékenysége gyakran a hatalom tilalmaiba ütközött. A népszavások törzshelyén rendszeresen megfordultak a szellemi élet kiválóságai. Faludy György költő 1946 és 1950 között a Népszava irodalmi szerkesztője volt, 1934-ben Óda a magyar nyelvhez c. versét publikálta először az újságba. Az újság a nemzeti demokratikus erők együttműködésének, a nemzeti függetlenség és a népszabadság gondolatának szentelte hasábjait, melyeken a kommunistákon kívül megszólaltak a különböző antifasiszta irányzatok képviselői, köztük Bajcsy-Zsilinszky Endre, Szakasits Árpád, Móricz Zsigmond, Szekfű Gyula, Darvas József, szociáldemokrata és kisgazdapárti vezetők, valamint haladó polgári írók és újságírók. 1944. március 19-én jelent meg utoljára a Népszava és csak 1945. február 18-án indult újra a Szociáldemokrata Párt központi lapjaként, Szakasits vezetésével, akit Horváth Zoltán követett 1949-ig. Az államosításokat követően 1948-tól a Népszava a szakszervezetek lapja lett.

„fajvédelmi” politikának. Most már tisztán áll a közvélemény előtt, hogy Héjjas Iván Alföldi Brigádja hogyan készül föltámasztani és folytatni az orgoványi, izsáki, siófoki gyilkos napokat, hogyan akarta megint a többszörös gyilkos brigádjával vérbe borítani, fölforgatni az országot. A kecskeméti brigádvezér parancsnoksága alatt szervezett újabb fehér terrorszövetség folytatása és újabb kreációja volt annak a terrorista szervezetnek, amely annak idején gyilkolt, fosztogatott, rabolt „nemzeti” jelszavak cégére alatt. Főparancsnokságuk, parancsnokságuk, szolgálati szabályzatuk volt ezeknek az ébredő banditáknak, akik fegyveres csapatokkal akartak a főváros ellen vonulni, hogy megteremtsék a fehér diktatúrát. A vezérük ki lett volna más, mint Héjjas Iván, a kecskeméti, orgoványi, lajosmizsei, izsáki és ki tudja hány és hányszoros gyilkosságok fölbujtója és szellemi irányítója?

Azt is megállapították, hogy az Alföldi Brigád szoros összeköttetésben állott és együtt dolgozott az úgynevezett „Kettőskereszt Vérszövetség”-gel, amelynek szintén „hervadhatatlan érdemei” vannak a „fajvédelmi” politika megteremtésében. A kép mind szélesebben és sötétebben bontakozik ki, amely mögött fölvigyorog a kurzus ijesztő ábrázata. Kórkép ez, amelyről már kezd oszlani a homály, amely mögött négy esztendő véres rémségei, borzalmai húzódnak meg...

A szentesi brigád

Pénteken délután a csongrádi bombamerénylet és az Alföldi Brigád nyomozásának vezetői Szegeden tanácskozást tartottak, amelyen véglegesen megszövegezték a másodszor megindított rendőri nyomozás jegyzőkönyvét. Pénteken véglegesen tisztázták Kiss Jenő Gábor²⁵⁰ szerepét az Alföldi Brigád megszervezésében. Megállapították, hogy az Alföldi Brigád szervezését a múlt év “novemberében kezdte meg Héjjas Iván és ennek a szervezetnek egyik főexponense volt Kiss Jenő Gábor, aki gyakran járt Kecskemétre Héjjas Ivánhoz utasításokért, valamint a budapesti főparancsnoksághoz. A csongrádi mozgalmat is eleinte Kiss Jenő Gábor irányította, és csak később vált külön a két csoport. Az Alföldi Brigádba beszerezett emberekkel esküt tettek, és teljesen katonai alapon történt a beosztásuk. A brigád tagjai üléseket tartottak, térképeket készítettek és katonai gyakorlatokat tartottak. Mindezekre az utasítást Héjjas Ivántól és a budapesti központi parancsnokságtól kapták. 1923. december végén a csongrádiak értesítést kaptak Héjjas Ivántól, hogy december 2-án éjszaka az Alföldi Brigád megkapja a fölszerelést és a fegyvereket. Erre a társaság kivonult a határba, és várták a fegyverszállítmány megérkezését, ami azonban elmaradt. Ehelyett levelet kaptak Héjjas Ivántól, amelyben értesíti őket, hogy dolgozzanak

²⁵⁰

Helyesen: Kiss Gábor Jenő.

tovább, a fegyvereket néhány nap múlva megkapják. Megállapították azt is, hogy Kiss Jenő Gábor Szentesen az ébredő brigád tagjaival fegyveres gyakorlatokat is tartott. Erre a célra a fegyvereket a szentesi csendőrségtől kapta.

Kiss lakásán megtalálták Csongrád megye térképét, amelyen az Alföldi Brigád szervezetének kerületi beosztása volt föltüntetve.

A „Kettős Vérszövetség”

Kissnél találtak egy jegyzőkönyvet, amely titkosírással volt írva. Eleinte nem volt hajlandó semmit sem elárulni erről a jegyzőkönyvről, Lebuer gyógyszerész és a többi gyanúsítottak vallomása alapján azonban rövidesen kiderült, hogy miről volt szó. A jegyzőkönyvön is többször fordult elő a „K. K. V.” jelzés, és a gyanúsítottak is gyakran emlegették a „K. K. V.”-t. Megállapították, hogy az úgynevezett Kettőskereszt Vérszövetségről volt szó, amely már több ízben szerepelt a különböző bombamerényletek, atrocitások, államcsínyek és hasonló „fajvédelmi” akciók alkalmával. Pénteken a nyomozó hatóságok megállapították, hogy Nagy János volt főhadnagy, a szentesi ébredők titkára és az ottani nemzeti munkavédelmi osztag parancsnoka volt Kiss Jenő Gábornak a segítőtársa a szervezkedésben. A kihallgatások alkalmával szóba került a Kettőskereszt Vérszövetséggel kapcsolatban Tilrice ezredes is, akinek szintén tevékeny része volt az Alföldi Brigád szervezésében. Pénteken tisztázták azt is, hogy miképpen

jutott Kiss Jenő Gábor a szentesi brigád katonai gyakorlatánál használt csendőregi fegyverekhez. Eszerint a fegyvereket Purger József csendőr tiszthelyettes közbenjárására adta ki a szentesi csendőrség az Alföldi Brigádnak. Purger csendőr tiszthelyettes egyébként szintén tevékeny részt vett az Alföldi Brigád megszervezésében és a „Kettőskereszt Vérszövetség” működésében.

Pénteken délután Sághy Jánost, Héjjas csongrádi szolgálatvezetőjét is átszállították a rendőrségről a szegedi törvényszék fogházába, és kihirdették előtte a letartóztatást.

Rendőri jelentés az Alföldi Brigádról

A szegedi rendőrség az Alföldi Brigád szervezkedésére vonatkozóan a következő jelentést adta ki: „A szervezkedést Héjjas Iván és környezete irányította. A Brigádnak egyedüli célja államcsíny elkövetése volt. A Brigád szervezkedése Csongrád környékén teljesen befejeződött és a készen álló osztagok várták a fővárosból a jeladást, amikor megkezdték volna forradalmukat. Kikiáltották volna az Alföldi Brigád katonai diktatúráját, amelynek vezére Héjjas Iván lett volna. Fegyveres csapatok bevonultak volna a fővárosba, hogy átvegyék a hatalmat és elkergezzék a mai kormányt, és a fajvédő kabinetet jelentették volna ki a hatalom birtokosának. Azonnal hozzáfogtak volna programjuk megvalósításához és teljes szigorral, Héjjas Iván főparancsnok vezetésével, ha szükségesnek látják, fegyveres segédlettel a társadalom

átalakítására megtették volna a szükséges intézkedéseket. A Brigádnak kész miniszteri listája volt, és minden tárcát fajvédő képviselőkkel töltöttek volna be. Szó volt arról is, hogy a főparancsnok átveszi a hadügyminiszteri tárcát. A katonai diktatúra nem ismerte volna el a magyar parlamentet sem, letartóztattak volna minden ellenzéki képviselőt, és már gyökerében fojtottak volna el minden esetleges megmozdulást. Héjjas Iván korlátlan ura lett volna az országnak. A szembesítéskor kiderült, hogy az Alföldi Brigád már régen készülődött.”

A csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban kiderített tények – amint a rendőrségen mondják – szükségessé tették, hogy Héjjas Ivánt megint kihallgassák. Ebből a célból megidézik a főkapitányságra.

Az Est, cikke, 1924. december 28., p. 7.

**Lezárult a bombamerényletek korszaka
A nyomozások eredménytelenségét hosszú ideig a
bandák fegyelme és szervezettsége okozta
Az irreguláris titkos alakulatokat sokáig a vezetők
elvakult protekciója védelmezte
Az államhatalom ma már minden tekintetben biztosítja
a rendet**

Az Est tudósítójától.

A nagy törvényszéki tárgyalások véget értek. A bombavető és egyéb bűnözők felett a bíróság meghozta ítéletét, ezzel remélhetjük, hogy lezárjuk azt a szomorú korszakot, amelyet az erőszak, a bomba és az ólmosbot uralma jellemzett a magyar történelemben.

Az Est munkatársa illetékes helyen érdeklődött az iránt, hogy mennyiben tekinthetők végleg konszolidáltaknak a belső rendészeti viszonyok, mennyiben közelítik meg ezen a téren a békeviszonyokat. Legilletékesebb helyen Az Est munkatársának a következőket mondták: alig két esztendővel ezelőtt még derekán voltunk annak a korszaknak, amelyet a bombamerényletek korszakának nevezhetünk. Ekkor történt az erzsébetvárosi merénylet, utána a Miklós Andor és Rassay Károly ellen tervezett bombamerényletek,

majd a francia követség elleni bombás akció, végül a csongrádi merénylet. Mindezek a merényletek most már ki vannak nyomozva, a tettesek, illetve a gyanúsítottak bíráik előtt állnak. Remélhetőleg ezzel örökre lejárt Magyarországon a bombamerényletek korszaka. Csak aki a nyomozás izgalmait ismeri és tudja, milyen ravaszul volt a bombavető társasága megszervezve, csak az lehet tisztában azzal, hogy milyen emberfeletti munkái végzett a belügyi kormányzat és a rendőrség, milyen elkeseredett küzdelmeket kellett folytatniuk, amíg apró kis nyomocskákból elindulva össze tudták szedni a szervezet egész képét, és le tudták leplezni a társaságát olyan formában, hogy a bűnösök beismerésén felül objektív bizonyítékok is állottak rendelkezésre. Akik annak idején annak a körülménynek, hogy a nyomozás hosszú ideig eredménytelen volt, mindenféle gyanúsítást akartak háttérül festeni, most utólag, amikor a Márffy-féle tárgyaláson a nyilvánosság előtt is lelepleződött, hogy milyen szigorú fegyelem és titoktartás mellett működött Márffy bandája, kénytelenek lesznek belátni, hogy a hosszú és nehéz nyomozás sikertelensége a társaság fegyelmének és szervezetségének számlájára írható.

Annál nagyobb a rendőrség érdeme, hogy ez akadályok ellenére is sikerült a tetteseket kinyomozni. Más szempontból figyelembe kell venni, hogy körülbelül két évvel ezelőtt az utcai igazoltatások még napirenden voltak. Normális rendőri intézkedések nem voltak alkalmasak

ezeknek a visszasságoknak gyökeres megszüntetésére, mert az utcákon felállított rendőrőrszemek természetesen későn érkeztek az igazoltatások színhelyére, minthogy az igazoltató urak eléggé óvatosak voltak ahhoz, hogy munkájukat lehetőleg az őrszemek látó- és halló távolán kívül végezzék. A biciklista rendőröknek és detektíveknek egész raját kellett mozgósítani. Ezeket az igazoltatókat még akkor is, ha a cselekmény súlyosabb deliktummal nem is volt összekötve, szigorú elbánásban kellett részesíteni, míg az utcai kellemetlenkedéseknek ez a fajtája is eltűnt Budapest utcáiról.

A Miskolcon legutóbb történt eseményeket nem lehet másnak tekinteni, mint a választással kapcsolatos utcai verekedéseknek. Ezek különben sem voltak olyan arányúak, amint azt az első ijedelemben Miskolcon elhitették egymással az emberek. Mindössze két embert vertek meg, ezek közül is az egyik az ÉME miskolci titkára. A közrend szempontjából legfontosabb momentum az ellenforradalommal kapcsolatban alakult különböző irreguláris karhatalmi osztagok, különítmények, úgynevezett titkos alakulatok ügye. Ezek az alakulatok virágjakban voltak körülbelül két év előtt, abban az időben, amikor Rakovszky Iván belügyminiszter hivatalát elfoglalta. A közönség még most sem tudja, hogy ezek az alakulatok részben nem is voltak irreguláris vagy titkos alakulatok, hanem annak idején nagy részüket a Friedrich-kormány hivatalos intézkedéssel állította fel, és a katonaság, valamint a megbízható rendőri karhatalom hiányában mintegy

hivatalos szerveknek nyilvánította őket. Éppen ezért volt nehéz velük szemben szigorúan eljárni. Maguk az alakulatok jóhiszeműek voltak, a tagok egyrészt azonban mindenre kapható kalandorokból rekrutálódtak, akik azután elbizakodva a maguk hivatalos szerepének tudatától, másrészt pedig elkényeztetve különböző alakulatok vezetőinek elvakult protekciójától és minden, még bűnös ügyben is megnyilvánuló védelmétől, a legsúlyosabb kihágásokra és bűncselekményekre ragadtatták magukat.

A belügyi kormányzat Rakovszky Iván minisztersége óta az ezekben a most már céltalanul fennmaradt és a kormányzati irányítástól magukat függetlenített alakulatokban a belső rend legnagyobb veszedelmét látta. Természetesen nem volt olyan egyszerű ezt a szövevényes rendszert, amely mindenféle hivatalos védelemben is részesült, megszüntetni. Végül is a belügyi kormányzat győzött az egész vonalon, úgyhogy a felosztatás, likvidálás és lefegyverzés teljes energiával megindult.

Ma az országban egyéb, mint legális karhatalmi alakulat nincs. Felosztatattak és lefegyvereztettek az ÁBM (az állambiztonsági megbízottak), a KKV (Kettőskereszt Vérszövetség), az ÉME nemzetvédelmi osztálya, az alföldi brigád, amely nagy titokban működött, és csak a csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban fedezték fel, azon kívül még más hasonló szervezetek is.

Fegyver sehol senkinek a kezében nem maradhatott. Nem lehet természetesen garanciát vállalni, hogy egyesek lakásukban, vagy kamrájukban nem dugtak-e el egy-egy puskát, de ami fegyvert hivatalosan kiadtak, azt mind beszédtek. Erről az oldalról a közrendet többé veszedelem nem fenyegetheti.

Ezek az adatok kellőleg mutatják, hogy a közrend és közbiztonság milyen mértékben konszolidálódott az utolsó években, és hogy ebben a tekintetben egyáltalán nem kell tartani többé a viszonyok rosszabbra fordulásától. Az államhatalom ma már elég erős ahhoz, hogy a rendet minden tekintetben biztosíthassa.

12.

Fábián Béla interpellációja a titkos társaságokról

Részlet a nemzetgyűlés 149. üléséből

1923. július 4.

Fábián Béla: T. Nemzetgyűlés! (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szünetet! Zaj. Halljuk! Halljuk!*) Interpellációm szorosan összefügg azzal a témával, amellyel Rassay Károly t. képviselőtársam az indemnitási vita során mondott beszédét befejezte. Én a nemzetgyűlés szokásától eltérőleg interpellációm szövegét nem az interpelláció elmondása után olvasom fel, hanem először olvasom fel az interpelláció szövegét és azután fogok bizonyítékokkal szolgálni az interpellációhoz. A miniszterelnök úrhoz a következő interpellációt intézem (*olvassa*):

1. Van-e tudomása a miniszterelnök urnák arról, hogy *A Nép* és a *Szózat* című lapokban a legpéldátlanabb lázítás és izgatás folyik, mely a közhivatalnokokat, az egyetemi hallgatókat és a földnélkülieket törekszik az államhatalom ellen fellázítani és az uralmat egy bizonyos csoportnak erőszakosan megszerezni?

2. Van-e tudomása a miniszterelnök urnák, hogy ezek a lapok minden, az országban elkövetett bűncselekménynek nyomait eltüntetni törekszenek és ezen lapok hasábjain minden bombavető, minden gyilkos védelemre talál? (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

3. Hajlandó-e a miniszterelnök úr gondoskodni arról, hogy itt az országban bombavetőket ne tarthassanak fenn a maguk részére külön sajtóorgánumokat, melyeket kormánypárti, illetve kormányt támogató képviselők szerkesztenek?

4. Van-e tudomása a miniszterelnök urnák arról, hogy az ország alá van aknázva titkos egyesületekkel, melyeknek tagjai között magas állású funkcionáriusok, köztisztviselők és katonatisztek vannak, és hogy ezen titkos egyesületek tagjainak esküt kell letenniük, mely őket minden más eskü alól feloldja? Hajlandó-e a miniszterelnök úr ezen titkos egyesületek megszüntetéséről gondoskodni és egy olyan rendelkezést kibocsátani, mely szerint minden köztisztviselő, aki valami titkos egyesületnek tagja, viselt hivatalától azonnal felfüggesztendő és állásából fegyelmi utón elbocsátandó?

5. Hajlandó-e a miniszterelnök úr arra, hogy a merényletek értelmi szerzői és a felbujtók ellen – bárhol legyenek is és bárhol találtassanak is – a törvény szigorával lépjen fel, és végül van-e ereje a miniszterelnök urnák arra, hogy rendet csináljon?» (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az nincs!*)

Ezzel az interpellációmmal és mindazzal, amit itt ma az elmondottaknak és felolvasottaknak bizonyítékául és alátámasztásául elő fogok adni, nem a szavaknak hangos izgalmát akarom kiváltani a nemzetgyűlésből, hanem a nemzetgyűlés valamennyi tagjánál pártkülönbség nélkül azt az elmélyedést, amelyben megérik azt, hogy ebből a magyar mából, ebből a bombavető- és titkos egyesületekkel

aláaknázott magyar mából nem fakadhat ki a boldog magyar holnap, nem fakadhat ki az a magyar holnap, amely után valamennyien vágyódunk} hanem ebből csak a jelenlegi kis Magyarországnak szerencsétlensége pusztulása és felosztása fejlődhetik ki.

T. Nemzetgyűlés! Én a mai interpellációm legnagyobbrészt idézetekben fogom elmondani, idézeteket fogok felolvasni lapokból, amelyekből meg méltóztatnak majd látni, hogyan fejlődött ki hónapok izgatásai után, hogyan keletkezhetett egy Pannónia-szállodai 105-ös számú szoba, hogyan jutott el Magyarország oda, hogy öt ellenzéki képviselőt: Rassay Károlyt, Vázsonyi Vilmost, Rupert Rezsőt, Drozdy Győzőt és Rakovszky Istvánt a Pannónia Szálloda 105-ös számú szobájában egy 28 tagú értekezlet egyhangúlag ítélte

halálra,

s hogyan jutott el – hiába nevet ezen Hegedüs György képviselő úr, bátor leszek erre nézve bizonyítékokkal szolgálni – Magyarország az önök izgatásai következtében oda...

Hegedüs György:²⁵¹ Ön hisztérikus! (*Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.*)

Fábián Béla: ...Klebelsberg Kunó gróf magyar királyi közoktatásügyi minisztert szintén egyhangúlag ítélték ebben a 105-ös számú szobában halálra...

²⁵¹ Hegedüs György (1883–?), előbb kisgazdapárti, majd 1921-től független nemzetgyűlési képviselő. Radikális jobboldali politikus, egy ideig az Ébredő Magyarok Egyesülete elnöke.

Hegedüs György: Hisztérikus! (*Nagy zaj. Elnök csenget.*)

Fábián Béla: ...és hogy jutott el oda, hogy az egyetlen Závodi Kálmán főhadnagy szavazatával szemben, 27 szavazattal ítélték halálra a magyar királyi miniszterelnököt. (*Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!*)

Drozdy Győző: Ezek kapják a szimpatikus mosolyokat onnét! (*Zaj.*)

Propper Sándor: Bandatagok!

Farkas István:²⁵² Komitácsik! (*Nagy zaj.*)

Propper Sándor:²⁵³ Annál is rosszabbak! (*Nagy zaj. Elnök csenget.*)

Eckhardt Tibor: Gyerünk a dajkamesékkal! (*Nagy zaj a szélsőbaloldalon.*)

Fábián Béla: Kérem, Eckhardt Tibor képviselő urnák talán azok, de énelőttem tudom, hogy nem dajkamesék. Tessék nyugodtan várni az ön sorára, majd meg fogom mutatni azt, hogy ki a bűnnős abban... (*Folyton tartó nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.*)

Farkas István: A gyilkosok ott ülnek! Somogyi gyilkosai!²⁵⁴ (*Nagy zaj.*)

²⁵² Farkas István (1879–1941), a tiszáninneri református egyházkerület püspöke, felsőházi tag, radikális jobboldali politikus.

²⁵³ Popper Sándor (1877–1956), szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

²⁵⁴ A képviselő itt Bacsó Béla és Somogyi Béla liberális újságírók meggyilkolására céloz, melyet 1920. február 17-én követtek el Ostenburg-Moravek Gyula különítményparancsnok emberei.

Elnök (csenget): Csendet kérek! Farkas István képviselő urat rendreutasítom!

Farkas István: Már megint engem? (*Zaj.*)

Propper Sándor: Somogyit meggyilkolták!

Drozdy Győző: Az érdekelt felek legalább legyenek csendben! (*Zaj.*)

Patacsi Dénes:²⁵⁵ Nálunk nagyobb csend van, mint ott!

Pikler Emil: Az erzsébetvárosi bombamerénylet is dajkamese?

Rupert Rezső: Felszisszennek az érdekeltek! (*Nagy zaj a Ház minden oldalán. Elnök csenget.*)

Fábián Béla: T. Nemzetgyűlés! Aki a magyar politikát és a magyar politika eseményeit az utolsó négy hónapban, mondhatnám, az utolsó fél esztendőben figyelemmel kísérte, az arra a meggyőződésre jut, hogy ebben az országban van a politikusoknak egy csoportja és a sajtónak két orgánuma, amelynek minden külpolitikai esemény jó arra, hogy igyekezzék azt a maga hatalmi törekvéseinek szolgálatába beállítani.

Szabóky Jenő: A *Népszava*!

Pikler Emil: Ne vegye a szájába azt a lapot! (*Elénk derűltég jobb felől.*) Hiába nevetnek!

Szabóky Jenő: Vegye ön, és tömje be vele a száját! (*Nagy zaj a szélsőbaloldalon.*)

²⁵⁵ Patacsi Dénes (1877–?), kisgazdapárti képviselő, Simonyi-Semadam Sándor kormányában honvédelmi államtitkár.

Propper Sándor: Jelentkeznek a bandatagok!

Peyer Károly: Az érdekeltek jelentkeznek! (*Nagy zaj a Ház minden oldalán.*)

Elnök (csenget): Csendet kérek, t. képviselő urak.

Fábián Béla: T. Nemzetgyűlés! Én már beszédem elején egy tiszteletteljes kérelemmel fordultam a nemzetgyűlés minden tagjához és nem hiszem, hogy a nemzetgyűlésben nagy számmal volnának képviselők, akik helyeslik azt, hogy itt képviselőket bombákkal akarnak elpusztítani. (*Zaj a szélsőbaloldalon.*)

Propper Sándor: Odaát úgy látszik, sokan vannak! (*Zaj. Elnök csenget.*)

Fábián Béla: Nem tudom elképzelni, hogy lennének itt képviselők, akik nem akarnának meghallgatni azt, amikor egy képviselőtársuk feláll és azt mondja, hogy itt az országra nézve veszedelmes organizációk vannak az állami testben, különösen ha az a képviselő bizonyítékokkal akar szolgálni arra vonatkozólag, hogy itt egyesületekben és szállodákban nemcsak ekrazitot tartanak, hanem igenis, állandó zászlóaljakat – ők nevezik zászlóaljaknak magukat – amelyek a székesfőváros tornacsarnokaiban gyűlnek össze. (*Nagy zaj a szélsőbaloldalon.*) Ugyanakkor, amikor ez a kis Magyarország többet költ belügyi nyomozókra, mint a nagy Franciaország, ezek a belügyi nyomozók minderről nem tudnak, nem tudják, hogy ezek az emberek az ekrazitos merénylet felfedezése óta

továbbra is összegyűlnek mindenütt ugyanazokon a helyeken, ahol eddig összegyűltek. (*Zaj.*)

Propper Sándor: Úgy látszik, ők is benne vannak!

Fábián Béla: Azért kérem t. képviselőtársaimat, úgy itt, mint a túlsó oldalon, méltóztassanak engem nyugodtan végighallgatni, lehetőleg ne méltóztassanak nekem közbeszólni, sem támogatni ne méltóztassanak engem abban, amit mondok. (*Halljuk! Halljuk! bal felől.*)

A legelső eset akkor volt, amikor Törökországban bekövetkezett Kemál pasa²⁵⁶ uralomra jutása. Méltóztatnak emlékezni arra, hogy itt ebben az országban, ezzel az eseménnyel, kapcsolatban, megfeledezve arról, hogy Kis-Ázsiában a kemalisták a keresztény örményeket mészárolják, a fajvédő csoportban és abban a csoportban, amely magát – édes Istenem – különösebben kereszténynek nevezi, mint ahogy kereszténynek tartják magukat az egységes párt képviselőtagjai, állandó példálódzások történtek a magyar eseményekre. Mussolini esetében pedig ahol nagyon jól tudjuk, hogy épen a keresztény popolarikkal szemben szerezte meg Mussolini a maga táborát, megismétlődtek ezek a dolgok és ugyanez történt a legutóbbi bolgár eseményekkel kapcsolatban is. Ha el méltóztatnak olvasni az emítetem két

256

A képviselő itt feltehetőleg Mustafa Kemal Atatürk (1881–1934), a Török Köztársaság első elnökének 1920-as hatalomra jutására céloz.

lapot, akkor annak ellenére, hogy Sztambulijszki²⁵⁷ parasztdiktatúrája bukott meg a munkásság, polgárság és katonaság fellépése következtében, mégis allúziók történtek itthon a magyar eseményekre. Volt és van tehát itt állandóan egy csoport és vannak sajtóorgánumok, amelyek arra törekszenek, hogy a hatalom egy bizonyos csoport kezébe kerüljön, erőszakos úton. (*Zaj*.)

Kiss Menyhért:²⁵⁸ Mussolini kormánya nacionalista!²⁵⁹

Fábián Béla: Kérem, nekem semmi kifogásom sincs a nacionalizmus ellen. Nacionalista vagyok és voltam is, csak az ellen van kifogásom, hogy bizonyos politikai csoportnak hatalmi törekvéseiben eszközként ott szerepeljen a bomba és a törvényes állami rend ellen való feltámadás. (*Heyleslés és felkiáltások jobb felől: Teljesen igaz! van!*) Kérem, méltóztassanak engem nyugodtan meghallgatni.

A legutóbbi három hónap alatt a fajvédők sajtóját különösen hat kérdés érdekelte. Első sorban a rendőrség kérdése, amelyet magukkal szemben találtak a márciusi tüntetések alkalmával; másodsor az egyetemi ifjúság kérdése,

257

A képviselő Alekszandar Sztambolijszki (1879–1923) bolgár parasztpárti politikusra céloz, aki 1919 és 1923 között gyakorolta a hatalmat Bulgáriában. 1923-ban puccs és gyilkosság áldozata lett.

²⁵⁸ Benito Mussolini olasz miniszterelnök, későbbi fasiszta diktátor 1922 októberében került hatalomra.

²⁵⁹ Kiss Menyhért (1880–1934), író, tanárképző iskolai tanár, pártonkívüli jobboldali nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egyesületének tagja.

amelyet a maguk céljaira akartak megszerezni; harmadszor az arisztokráciának lejáratása, amelyet ők magukkal szemben találni véltek; negyedszer a földkérdés; ötödször a munkásság vezetőjének viszonya a munkássághoz és hatodszor, a kormányhatalom megszilárdulásának akadályozása. (*Zaj.*)

T. Nemzetgyűlés! Legelőször azokkal a sajtócikkekkel fogok foglalkozni, amelyek a rendőrségre és az ifjúságra vonatkoznak. Foglalkozom ezzel azzal kapcsolatosan is, hogy – majd méltóztatnak látni – az egyetemi ifjúság állandó izgalma tulajdonképpen honnan származik, hogy kik voltak azok, akik az egyetemi ifjúságot megnyugodni nem hagyták, kik voltak azok, akik az egyetemi ifjúságot a maguk hatalmi törekvéseire akarják felhasználni. (*Zaj.*) Két újságról fogok beszélni, amit már interpellációm bevezető szavaiban megmondtam, az egyik újság *A Nép*, a másik pedig a *Szózat*.

Hegedüs György: Éljen *A Nép*! (*Éljenzés a középén. Egy hang a középén: Éljen a Szózat!*)

Bárczy István:²⁶⁰ Éljen a haza! (*Helyeslés bal felől. Zaj.*)

Fábián Béla: Kérem, képviselő ur, önnek van oka éljenezni *A Népet*! (*Zaj.*)

Peyer Károly:²⁶¹ Érdekelve van!

²⁶⁰ Bárczy István (1866–1943), jogász, Budapest főpolgármestere, liberális ellenzéki képviselő, a Márrfy József és társai által elkövetett bombamerénylet egyik célpontja, életét csak a szerencsének köszönhette, ugyanis elkésett az Erzsébetvárosi Demokrata Körben rendezett ünnepségről.

Propper Sándor: Bandatag! (*Nagy zaj.*)

Hegedüs György: Éljen *A Nép*! Éljen a *Szózat*! (*Éljenzés a középén.*)

Bárczy István: Éljen a haza! A haza éljen! (*Úgy van! bal felől.*)

Hegedüs György: Úgy van! Azok a hazáért küzdenek! (*Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Ezek a lapok mondják azt, hogy éljen a haza! (*Úgy van! a középén.*)

Esztergályos János:²⁶² Zsiványbecsületesek! (*Nagy zaj.*)

Elnök (csenget): Csendet kérek!

Peyer Károly: Ekrazitliferánsok! (*Folyton tartó nagy zaj a Ház minden oldalán.*)

Elnök (csenget): Kérem a képviselő urakat minden oldalon, méltóztassanak csendben maradni és nyugodtan meghallgatni a szónokot.

Szeder Ferenc:²⁶³ A terrorcsapat beszél így! (*Zaj.*)

Fábián Béla: *A Nép* március 17-iki számában a következő címetek olvassuk (*olvassa*) »Vérbe fojtott március 15-ike. Rendőrök verték szét az ünneplő egyetemi polgárokat. Megkardlapozott diákkisasszonyok és diákok. Mi volt a

²⁶¹ Peyer Károly (1881–1956), jogász, szociáldemokrata politikus, a Bethlen-Peyer paktum keretében 1921 decemberében kiegészített a konszolidációra törekvő Bethlen István kormányával,

²⁶² Esztergályos János (1873–1941) szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

²⁶³ Szeder Ferenc (1881–1952) szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

tüntetés oka? Ki az a Kalmár Béla? Követeljük a szigorú megtorló intézkedéseket. Az eljáró rendőrparancsnok már elhárítja magáról a felelősséget.« S többek között a következő kitételeket találok a cikkekben, amelyeknek tartalmáról – ezt közbevetőleg jegyzem meg – utólag a kormány hivatalos jelentése alapján megállapítást nyert az, hogy az egészből egy betű sem volt igaz (*olvassa*) »Véres, összevert arcú egyetemi hallgatók, szétszaggatott ruhájú, megkardlapozott egyetemista nők stb. Erre a rendőrlegénység Kalmár főtanácsos biztatására – akiről megállapították azt, hogy zsidó, de természetesen 400 esztendő magyar nemes – még vehemensebben támadt rá a tömegre és olyan brutális módon akarta az oszlásra rábirni, amelyre az utóbbi évtizedekben nincs példa.« Majd tovább ezt a címet találok (*olvassa*): »Az ifjúság már az este foglalkozott a rendőri brutalitással.« És itt el van mondva, hogy egy egyetemi tanár felszólalt, aki garantálta az elégtételt ; egy egyetemi hallgatónőről megállapították, hogy úgy végig vertek karddal az arcán, hogy vér borította el az egész testét, majd nyilatkoznak Wolff Károly és Gömbös Gyula t. képviselőtársaink is.

Megvallom őszintén, Gömbös Gyula t. képviselő úr nyilatkozatában nem találok lazítást, ellenben Wolff Károly²⁶⁴ képviselő úr nyilatkozatában a következők olvashatók (*olvassa*)

²⁶⁴ Wolff Károly (1874–1936) jogász, kereszténypárti politikus, a két világháború között Budapest politikai életének egyik meghatározója, nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Társadalmi Egyesületek Szövetségének tagja.

»A legnagyobb nyomatékkal kénytelen vagyok hangoztatni, hogy ezt a példátlan rendőri brutalitást, amelyet a magyar ifjúsággal szemben elkövettek, a legélesebben és leghatározottabban megtorlandónak tartom. – Attól a vezetőségtől, amely olyan tapintattal rendezte az ügyeket, hogy *Az Est* védelmére zsidó parancsnokság alatt« – tehát ő is zsidónak mondja Kalmárt – »vezényelt ki karhatalmat, nem várok annyi objektivitást a vizsgálatot illetőleg, amely bennünket mindenképpen megnyugtathatna. – Ez az esemény úgy hat reám, mint egy villámcsapás, amely bevilágít a sötétségbe és döbbenetes képét mutatja annak a szellemnek, amely úgy látszik minden energikus törekvés dacára meg tud lapulni az egyébként hazafias, tiszteletreméltó testületben.« Ugyanez a lap »Vörös mótely pusztít a rendőrség között« cím alatt megírja, hogy mit fog az ifjúság követelni. Az egész vonalon lázítja az ifjúságot, még pedig az »Elégtételt követelünk« című cikkben, továbbá a »Fiúk, gratulálunk« című cikkben, amelynek írója Lendvay István, azután az »Újra ok nélkül véresre verték az ifjúságot« című cikkben, továbbá »A rendőrség és a liberális sajtómaffia« című cikkben, amelyet Kádár Lehel²⁶⁵ írt. Mindezekben a cikkekben a lap elejétől végig azon dolgozik, hogy a rendőrségbe, tehát a közrend egyik intézményes őrébe vetett bizalmat megingassa. (*Úgy van!*

²⁶⁵ Kádár Lehel (1884–1935) jogász, radikális jobboldali újságíró, a *Nemzeti Újság* és a *Szózat* című fajvédő újságok szerkesztője, a két világháború közti korszak ismert szélsőjobboldali publicistája.

Úgy van! a szélsőbaloldalon.) Méltóztassanak ezeket a cikkeket elolvasni és t. képviselőtársaim arra a meggyőződésre fognak jutni, hogy itt intenzív lázítás folyik az egyetemi ifjúságnak az egész kormányzati rendszer és a rendőrség ellen, még pedig bizonyos csoport hatalmi céljai szolgálatában. A március 21-iki számában A Nép című lap »Az ifjúság vállalja a felelősséget« cím alatt tovább lázítja az ifjúságot és... (Kiss Menyhért közbeszól.) Még nem tartok az ön cikkénél, t. képviselő úr, méltóztassék megvárni. (Benárd Ágoston közbeszól.) T. Benárd képviselő úr, ön privát társaságban rendszerint úgy nyilatkozik, hogy nem tartja helyesnek azt a hangot, amelyet A Nép használ.

Benárd Ágoston: Nem áll!

Fábián Béla: Igenis, ön mondotta ezt egész csomó képviselő urnák, többek között hivatkozom egységespárti képviselőtársaim közül Putnoky képviselő úrra, akinek ezt ön szintén mondotta, de mondotta nekem is akkor, amikor én önt felelősségre vontam azért, mert az ön lapjában ellenem rágalmozó és gyalázkodó cikk jelent meg. Ön akkor nekem kijelentette, hogy nem tud e cikk megjelenéséről, a cikk szerzőjét nem lehetett kinyomozni, végre egy británias tisztet, Zsabka Kálmánt nevezett meg ezen cikk szerzőjének. *(Zaj a baloldalon.)*

Szeder Ferenc: Öcsémuram így szokta!

Fábián Béla: »A miniszterelnök fogadja az ifjúság vezéreit« című cikkben megírja *A Nép*, hogy mi történik abban az esetben, ha a elmondja az egész büntetés történetét.

Benárd Ágoston:²⁶⁶ Kiderült az ifjúság ártatlansága.

Fábián Béla: ...nem az, a fontos, hogy mi derült ki, hanem az, hogy önök arra lázították tovább az ifjúságot, hogy ne fogadja el elégtételül a kormány nyilatkozatát. (*Úgy van! a baloldalon.*)

Drozdy Győző: Az önök ártatlansága nem derült ki!

Kiss Menyhért: Nem kell lázítani az ifjúságot, elég intelligens az!

Fábián Béla: A lap ezt írja ebben a cikkében (*olvassa*): »A mi vezéreink bizonyára nagyon nehezen határozták el magukat, hogy e pártatlan – e szó után kérdőjel van a cikkben – hivatalos vizsgálatnak ezt az eredményét elégtételül elfogadják, de valószínűleg igen súlyos okaik voltak rá. Épp ezért azt hisszük, hogy az ifjúság széles rétegei, ha ökölbe szorított kezekkel is, de magukévá fogják tenni a mi vezéreinknek álláspontját. Azért mérnek kétféle mértékkel, ahelyett, hogy egyszer már véglegesen leszámolnának velük. Egyébként tisztán látjuk a helyzetet, tudjuk, hogy a kormányhoz semmi közünk.« Ezt mondatják ebben a cikkben az ifjúság vezéreivel. Ugyanez a lap »Grófok és zsidók

²⁶⁶ Benárd Ágoston (1880–1968), orvos, keresztényszocialista politikus, nemzetgyűlési képviselő, Magyarország követeként a trianoni békeszerződés egyik aláírója.

szövetkeztek a keresztény demokrácia ellen» cím alatt izgat az arisztokrácia ellen. De nem óhajtok tovább felolvasást folytatni a Nép-bő (Helyeslés a jobboldalon.) rátérek a tényekre, előbb még csak óhajtom, megjegyezni, hogy ugyanilyen lázítás folyik az arisztokrácia ellen a földreformmal kapcsolatban, lázítják a munkásságot, hogy ne elégedjek meg azokkal a mérsékelt eredményekkel, amelyekkel megelégedtek az ő vezéreik. Legutóbb Wolff Károly t. képviselőtársamnak jelent meg egy megértő nyilatkozata. A Terézvárosi Keresztény Kaszinó gyűlésén, amikor az ekrazitos merényletről volt szó, az én igen t. képviselőtársam mondott egy beszédet és abban kijelentette, hogy ő ugyan nem helyesli a kilengéseket, de megérti őket. (*Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Egy firma!*) Ő tehát még ma is megérti azt, hogy itt ekrazitos gonosztevők vannak, megérti azt, hogy titkos társaságokat alakítanak és hogy politikusokat, ellenzéki képviselőket és kormányférfiakat akarnak láb alul eltenni. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Pikler Emil: Megértő lélek!

Rupert Rezső: Ha tisztességes világ jön, fegyházba kerül!

Elnök: Rupert képviselő urat rendreutasítom.

Fábián Béla: Kénytelen vagyok némely nyilatkozatokkal foglalkozni. így azzal a cikkel, amelyet a *Népben* Dánér Béla²⁶⁷ volt képviselő úr írt »Az arany középút« címen. Ebben a

²⁶⁷ Dánér Béla (1880–1930) jogász, olimpikon tornász, diákvezető, nemzetgyűlési képviselő, radikális jobboldali politikus, ebben az időben valóban gyakorló királyi ügyész.

következőket mondja: »Ezt a miniszter, t. i. Daruváry akkori igazságügyminiszter urat – mint utolsó mohikánt spirituszbaba teszik és elraktározzák a Nemzeti Múzeumban, valahol a gerinctelenek, hüllők és ázalékok osztályán«. (*Zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Hallatlan! Ez királyi ügyész ma is!*)

Györki Imre:²⁶⁸ És ez egy királyi ügyész!

Nagy Emil igazságügyminiszter: Nekem mondja! Jobban tudom!

Fábián Béla: Daruváry Géza volt igazságügyminiszter úr miatt a cikk miatt, amely március 22-én jelent meg, dorgálásban részesítette Dánér kir. ügyész urat, mire Dánér Béla a Hortobágy című lapban, amelyet ő, mint királyi ügyész szerkeszt és amely a kormánytól szubvenciót kap, válaszolt Daruváry volt igazságügyminiszter urnák ezen a címen: »Nyílt levél Daruváry igazságügyminiszter úrhoz.« Leírja, hogy az illető úr, aki ma Magyarország külügyminisztere, miként vásároltatott meg, hogy azon emberek közé tartozik, akik a bankok számláin élnek. Sajnos, nincsen kezemben ez a cikk.

Nagy Emil igazságügyminiszter: Nekem igen!

Fábián Béla: Ellenben, amint hallom, az igazságügyminiszter urnák és a miniszterelnök urnák is rendelkezésére áll. Méltóztassék megengedni, hogy csak egyetlen kérdést intézzek a jelenlevő igazságügyminiszter úrhoz és a miniszterelnök úrhoz, aki sajnos, nincs jelen, vajon fognak-e

²⁶⁸ Györki Imre (1886–1958) zsidó származású ügyvéd, szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

tovább is szubvenciót adni ennek a *Hortobágy* című lapnak.
(*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igen!*)

Eckhardt Tibor: Eddig sem adtak!

Fábián Béla: Kérdem továbbá az igazságügyminiszter urat, meddig szándékozik túrni Dánér Bélát a kir. ügyészség kebelében?

Propper Sándor: Tűri-e Dánér az igazságügyminisztert? Így kell felállítani a kérdést!

Drozdy Győző: Ez a kormány nevezte ki!

Fábián Béla: A sajtó az utóbbi időben a m. kir. államrendőrség jelentése alapján megemlékezett a merényletek egész tömegéről. (*Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Fábián Béla: Megemlékezett arról, hogy m. kir. minisztereket, nem ellenzéki képviselőket akartak eltenni láb alól; megemlékezett arról, hogy a Dohány utcai zsinagógát fel akarták robbantani. Itt elsősorban az a kérdés merül fel: miképpen lehetséges...

Vázsonyi Vilmos: Közben kasszát fúrnak!

Fábián Béla: A kasszafurás csak egy mellékes dolog, nem érdemes róla beszélni. Miképpen lehetséges, hogy Budapest székesfőváros területén valaki, vagy valakik leszállhassanak Budapest kanálisaiba, hogy megnézzék azt a helyet, hol lehet elhelyezni az ekrazitot, amellyel a zsidótemplomot majd fel fogják robbantani?

Szeder Ferenc: *A Nép* kakaóbombái!

Fábián Béla: Ezek után kénytelen vagyok rátérni a merényletek terveire. Elsősorban egy olyan merénylettervről fogok beszélni, amelyről a sajtó még nincs informálva azért, mert az illető merénylettertvet a miniszterelnök úr külföldi útja előtt fedezték fel és mi nem akartuk a miniszterelnök úr külföldi útját nehezíteni azzal, hogy itt a nemzetgyűlésen, vagy pedig a sajtóban a felfedezett merénylettertvet ismertessük.

Közvetlenül húsvét előtt a márciusi tüntetések után megjelent nálam egy úr, akivel én valamikor együtt szolgáltam és közölte velem, hogy Rassay Károly és Vázsonyi Vilmos, valamint Drozdy Győző képviselő urakat április 15-én el akarják tenni láb alól. A gyilkosságnak akként kellett volna megtörténnie, hogy a képviselő urak lakásán egy időben szerelői igazolvánnyal ellátott emberek jelentek volna meg és ezek a képviselőket legyilkolták volna.

Drozdy Győző: Nálam jártak is!

Fábián Béla: Erről a dologról tudomást szereztem. Megállapítást nyert, hogy a toborzás akként történt, hogy mindenkitől, akinek ebben az ügyben részt kellett volna vennie, megkérdezték, tagja-e az Ébredő Magyarok Egyesülete nemzetvédelmi osztályának. Tudtam azonban egyes tagokról, hogy az illetők egy kongregációnak is tagjai, és meg voltam győződve róla, hogy az a kongregáció, amikor tudomást fog szerezni arról, hogy itt gyilkos merénylet készül, maga fog megtenni mindent a rendőrség útján, – én nem akartam feljelentő lenni – hogy a gyilkosságot felfedezzék és

megakadályozzák. Az illető urat, aki nálam volt, felküldöttem ennek a kongregációnak a vezetőihez; ezek azután feljelentést tettek a rendőrségen. A rendőrség, minthogy az volt a megállapodás, hogy az első értekezleten, amelyet a Koronaőr utcában tartottak, részt vett emberek... Eckhardt képviselő úr talán tud valamit erről, hogy nevetni méltóztatik? (*Egy hang bal felől: Mindent tud ő!*)

Rothenstein Mór:²⁶⁹ Talán szervezője? (*Zaj.*)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak a közbeszólásoktól tartózkodni.

Eckhardt Tibor: Adatokat tessék hozni! Bizonyítékokat! Tessék bizonyítani!

Elnök: Eckhardt képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Pikler Emil: Annyira érdekelve van?

Fábián Béla: Minthogy Eckhardt képviselő úr engem felszólított arra, hogy bizonyítékokkal szolgáljak....

Eckhardt Tibor: Úgy van!

Fábián Béla: ...én írásos bizonyítékokat és itt jelenlevő kormánytámogató képviselőtársaim neveit fogom megnevezni, akik szintén tudnak erről.

Eckhardt Tibor: Ne itt nevezze meg, hanem ott, ahol felelősséggel tartozik! Ne az immunitás védelme alatt!

Pikler Emil: Nagyon benne van a pakliban! (*Zaj.*)

²⁶⁹ Rothenstein Mór (1864–1837) nyomdász, szociáldemokrata nemzetgyűlési képviselő.

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni!

Fábián Béla: Miért fáj a képviselő urnák, hogy gyilkos merényletek kérdését hozom ide?

Eckhardt Tibor: Így ez csak fecsegés!

Elnök: Eckhardt képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Saly Endre:²⁷⁰ A magyar parlamentben védik a gyilkosságot! (*Zaj. Halljuk! Halljuk!*)

Fábián Béla: Méltóztassanak meghallgatni a bizonyítékokat. A rendőrség, minthogy módjában volt minden egyes embernek, hogy további két embert vigyen a legközelebbi megbeszélésre, két detektívet küldött el a legközelebbi értekezletre. (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Minden le van fektetve rendőri nyomozati jegyzőkönyvekben; (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Na tessék!*) az urak megtalálhatják Andréka főkapitány-helyettes úrnál. A nyomozást ebben az ügyben Berezel kapitány úr vezette, a kihallgatásokat Benárd Vilmos rendőrtanácsos úr eszközölte. A rendőri nyomozati jegyzőkönyvek szerint a következők állapították meg: (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Az értekezlet a Hűvösvölgyben volt. Az értekezleten megállapították, hogy a gyilkosságot egyelőre nem lehet végrehajtani, mert Vázsonyi

²⁷⁰ Saly Endre (1872–1937) szociáldemokrata szakszervezeti képviselő és nemzetgyűlési képviselő.

Vilmos képviselő úr nincs Budapesten, várni kell tehát addig, amíg Vázsonyi képviselő úr hazaérkezik.

Vázsonyi Vilmos: A Devizaközpont néni adott nekik valutát! *(Derűltég a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Fábián Béla: Minthogy azt mondták, hogy pénzre van szükségük, hogy további akciókat intézhessenek el, megállapodtak abban, hogy a legközelebbi autót, amely a Hűvös völgybe fog jönni, megtámadják és az utas pénzét elrabolják.

Peyer Károly: Nemzeti Múltunk Kultúregyesület!²⁷¹

Propper Sándor: Nemzeti felbuzdulás!

Eckhardt Tibor: Ezek közönséges útonállók! *(Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat minden oldalon, méltóztassanak csendben maradni

Fábián Béla: Az értekezleten az egyik detektív felvetette azt a kérdést, hogy mi történjék abban az esetben, ha rendőr találna jönni. Erre az egész csoport vezetője kijelentette, hogy az a cél, amelynek elérésére ők törekednek, olyan fontos nemzeti cél, hogy amellet egy rendőr élete nem számít. Autó azonban nem jött. Ellenben jött egy ember, akinél ők pénzt szimatoltak. Erre ráfogták a revolvert. Az az ember elkezdett könyörögni, hogy ne bántsák, ő invalidus²⁷² és nem zsidó, mire azután kényszerítették, hogy igazolja be, hogy nem

²⁷¹ A Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület, ha hihetünk a forrásoknak, a Kettőskereszt Vérszövetség fedőszerve volt.

²⁷² invalidus = hadirokkant.

zsidó. (*Derültség a szélsőbaloldalon.*) Ezt beigazolta, mire eleresztették. (*Egy hang balfelől: Pénzt nem találtak nála, mert tanító volt!*)

Saly Endre: Ez a fajvédelem!

Rupert Rezső: Ez lett a maguk keresztény politikájából!

Eckhardt Tibor: Mi köze ennek a keresztény politikához? Kikérem magamnak!

Rupert Rezső: Mindenesetre van valami! A bankóhamisítókról beszéljen!

Eckhardt Tibor (*közbeszól*).

Elnök: Eckhardt képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Rupert Rezső: A maguk keresztény politikája idevezetett!

Pikler Emil: Maguk nevezték a pogány politikát kereszténynek!

Elnök: Pikler képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Eckhardt Tibor (*közbeszól*).

Elnök: Eckhardt képviselő urat kénytelen lennék rendreutasítani, ha állandóan zavarja az ülést!

Peyer Károly: Miért feltételesen?

Propper Sándor: Én már hármakat kaptam volna!

Kuna P. András:²⁷³ Szégyen gyalázat így beszélni!

²⁷³ Kuna P. András (1886–1934) földbirtokos, kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő.

Fábián Béla: Erre azt az invalidust az igazolás után elengedték. Ellenben szerencsétlenségére rossz sorsa arra hozott egy fiatalembert és annak menyasszonyát. Ezek megragadták mindkettőjüket, ütlegetni kezdték őket, először követelték a pénzüket, azután a nőt ott tartották, a férfit pedig befelé kezdték hurcolni az erdőbe. Mikor a detektívek látták azt, hogy azzal az emberrel odabenn valami szerencsétlenség történhetik, a levegőbe lőttek, mire az egész csoport szétszaladt. Azután ismét összejöttek, egy vendéglőben ültek össze, ahol a detektívek lefogták őket. Ez volt az az eset, midőn *A Nép* azt írta augusztus 4-iki, szerdai számában a csoport lefogásával kapcsolatban, hogy *(olvassa):* »Pogromhíreket terjesztenek, pedig munkatársunk eljárt ez ügyben a főkapitányságon, ahol azt a választ nyerte, hogy az egész tudósításból egy szó sem igaz és semmit sem tudnak az említett akcióról. Kihallgatásuk után azt a hármat is elbocsátották, akiket letartóztattak.« Ezeket az embereket...

Drozdy Győző: Azt a pénzt, amit rabolnak, a Népnek adják, és az ezért védi őket!

Elnök: Drozdy Győző képviselő urat rendreutasítom.

Rupert Rezső: Annyi bizonyos, hogy a gyilkosok szaksajtója!

Drozdy Győző: A gyilkosok szaksajtóját pénzelik ezek a gazemberek!

Eckhardt Tibor: Merje ezt ott mondani, ahol felelősséggel tartozik! Ne bujkáljon mindig itt!

Drozdy Győző: Nem szívesen megyünk Seszták elé!
(*Felkiáltások jobb felől: Mert nincs igazuk!*)

Fábián Béla: Talán elég érdekes ez a gyilkosságügy arra, hogy ezzel tovább foglalkozhatnánk. (*Zaj.*) A rendőrség az összes tetteseket letartóztatta két felső ipariskolai hallgató kivételével, akik az első értekezleten jelen voltak és miután látták, hogy miről van szó, visszamentek a felső ipariskolába, ahol a növendékek azzal fogadták őket: mi az, nem sikerült a szerelés?

Vázsonyi Vilmos: Általános nyilvános szerelési vállalat!

Fábián Béla: Ezeket az embereket letartóztatták. Előzőleg Rassay Károly t. képviselőtársamat figyelmeztettem arra, hogy legyen szíves, vigyázzon arra, hogyha a lakásába szerelők jönnek, azokat azonnal fogják le. Rassay t. képviselőtársam kiadta az utasítást: ha a szerelők megérkeznek, zárják be őket a fürdőszobába és azonnal értesítsék a rendőrséget. Drozdy t. képviselőtársamat nem találtam és így nem volt módom őt idejében értesíteni. (*Egy hang jobbfelől: Elment a rendőrségre! Derűlttség a jobboldalon.*) Nem nagyon nevetnivaló dolog ez.

Propper Sándor: Ezen is lehet röhögni? (*Zaj.*)

Szijj Bálint:²⁷⁴ Nekem szól? Látta a képviselő úr, hogy én nevettem?

Patacsi Dénes (*közbeszól; zaj*).

Saly Endre: Védelmezi őket?

²⁷⁴

Szijj Bálint (1868–?) kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő.

Fábián Béla: Nem tudom Patacsi képviselő urat megérteni, mikor azt mondja, hogy ezzel fecséreljük az ország idejét. Ha a képviselő úr személye ellen bombamerényletet terveznének, akkor ez nem volna fontos a képviselő urnák és az országnak?

Drozdy Győző: Magas protektoruk van a gyilkosoknak!

Rupert Rezső: Patacsié, az más! (*Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Fábián Béla: Lehetséges, hogy az, amit eddig elmondottam, csak közönséges bűnügy, most kezdődik azonban a politika. Mikor a legutóbbi bombamerénylet alkalmával a rendőrség engem kihallgatott, akkor én érdeklődtem aziránt, hogy mi történt a húsvéti tettesekkel. Mire elsősorban azt mondták, hogy nincsenek meg az akták. Mikor megmondtam, hogy kik voltak a nyomozást vezető rendőrtisztviselők, akkor kénytelen-kelletlen beismerték azt, hogy ennek az ügynek összes aktáit utasításra be kellett szolgáltatni Andréka főkapitány-helyettes úrnak, és nem tudom kinek az utasítására nem vezették be az egész ügyet az iktatókönyvbe sem. (*Felkiáltások a baloldalon: Hallatlan!*)

Propper Sándor: Ez Ázsia, így nem lehet élni!

Drozdy Győző: Maffia!

Rakovszky Iván belügyminiszter: Kinek az utasítására történt?

Fábián Béla: Nem vétetett be annak dacára, hogy öt ember volt hét napon keresztül őrizet alatt, nem lett bevezetve sem az őrizetes könyvbe, sem az iktatókönyvbe az egész

bűncselekmény, és amikor kutattuk ennek az okát, akkor kiderült, hogy az akták Andréka főkapitány-helyettes úr privát szekrényébe voltak elzárva azzal, hogy ennek az ügynek aktái szigorúan bizalmasan kezelendők.

Propper Sándor: Hatósági bűnpártolás!

Fábián Béla: Minthogy a belügyminiszter úr azt kérdi tőlem, hogy kinek az utasítására történt ez, kérdem a belügyminiszter úrtól, kinek az utasítására történt az, hogy a Kovács testvérek ügyében ugyancsak nem volt iktatva a Kovács testvérek letartóztatása, s az őrizetes könyvbe sem lettek felvéve napokon keresztül csupán azért, mert azt hitték, hogy eltusolható a dolog.

Drozdy Győző: Kinek az utasítására?

Rakovszky Iván belügyminiszter: Én nem tudom, most hallom először.

Fábián Béla: Ezek azok a fontos kérdések, amelyek szigorúan összefüggnek most már nemcsak a bűncselekményekkel, de szigorúan összefüggnek az egész állam fennállásának kérdésével, *(úgy van! úgy van! a szélsőbaloldalon.)* A rendőrség, amelynek az eljárást vezetnie kellene, először a Kovács testvérek ügyét nem vezeti be, azután pedig miután, mindent bevallottak, – de nem vallomási jegyzőkönyvekben, mert nem vallomást vettek fel velük, hanem csak »jelentik«, tessék megnézni a jegyzőkönyveket, – amikor már maguk bevallották, hogy meg akarták fúrni a nagyváradi kasszát, és más cselekményeket is bevallottak,

amelyekről beszélni nem óhajtók – ezeket az embereket szabadlábba helyezték és csak azután, a miniszterelnök úr utasítására, akinek nem tettek jelentést arról, hogy a miniszterelnök intézkedésére lefogott embereket szabadon bocsátották, és hogy miért történt ez a szabadon bocsátás, a miniszterelnök úr ismételt utasítására fogták le ezeket az embereket.

Rupert Rezső: Andrékával per »Károly bácsi« beszéltek! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szép állapotok! Arizona! Ne sértsd meg Arizonát!)*

Fábián Béla: Bármennyire húzódok is attól, hogy itt idézeteket olvassak fel, kénytelen vagyok vele, mert Rassay Károly t. képviselőtársam már felolvasta itt a *Miskolci Reggeli Újságban* a Magyar Távirati Iroda által leadott közleményt, amely szerint a második, a Club kávéházi merényletet²⁷⁵ elkövették a szélsőbaloldali elemek. Méltóztassanak megnézni, hogy e két újság terminológiája és előadása szerint vajon hol kell keresni a clubkávéházi, vajon hol kell keresni a legutóbbi merényletek tetteseit; kik voltak azok, akik őket felbujtották. Legelőször a *Szózat*, azután pedig *A Nép* vonatkozó cikkeit fogom felolvasni. *(Felkiáltások a*

²⁷⁵ A belvárosi Club Kávéházat az ÉME-hez köthető személyek többször is megtámadták, a zsidónak, hazafiatlannak kikiáltott vendégeket bántalmazták, a berendezést szétverték. Az egyik ilyen atrocitás kettős gyilkosságba torkollott, 1920. július 27-én Verebélyi Artúr bankigazgatót egy bajonettel szíven szúrták, Varsányi Géza ügyvédet pedig a kávéháztól nem messze agyonlőtték. Vö. ZINNER, i. m. 72–73.

szélsőbaloldalon: Szubvenciók lap! Az adófizetők pénzéből tartják! Zaj.) Méltóztatnak emlékezni arra, hogy amikor letartóztatták a Kovács testvéreket, ugyanazon a napon Czövek rendőrfőkapitány-helyettes úr²⁷⁶ egy másik szervezetet is felfedezett, amely szervezetet azért kellett nem egy napon felfedezni, hogy a két ügy szálai összekevertessenek. Mit irt a *Szózat* június 21-iki számában a letartóztatások utáni A címe: »Legitimista puccsszervezés zsidó pénzen!« Ez a Kovács testvérek ügye. *(Egy hang jobb felől: Nincs kizárva semmi!)* Elmondja továbbá, hogy a Kovács testvérek ezzel kapcsolatban, hogy »azok között a fiatalemberek között, akiket a puccsot szervező agitátorok felhasználtak, akadtak olyanok, akik cselekvő antiszemitizmusuk révén már szerepeltek a nyilvánosság előtt.« Ebből akartak összefüggést konstruálni a szélsőjobboldal felé, és annak kompromittálásával szolgálatot tenni a középutas politikának. *(Zaj és derűlttség a szélsőbaloldalon.)*

Peyer Károly: Cselekvő antiszemitizmus?

Fábián Béla: Azután *(olvassa):* »A rendőrség leleplezi a puccs előkészületeit« című cikkben a rendőrség ellen foglaltatik támadás, és itt jön egy olyan érdekesség, amely azóta túlhaladott álláspont már a *Szózat* szerkesztőségében is, de méltóztatnék megengedni, hogy mégis felolvassam. Június 23-

²⁷⁶ Czövek Sándor rendőrfőkapitány-helyettes, aki az 1920-as években aktívan részt vett a szélsőjobboldali paramilitáris csoportok felszámolásában.

án a *Szózat* a következőket írja a 18 kiló ekrazit ügyével kapcsolatban: »A nemzeti múltunk név alatt alakult társaság kizárólag kulturális propagandával foglalkozott.« (*Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Propper Sándor: Ez az ő kultúrájuk!

Fábián Béla: Azután így folytatja: »A zsidó sajtó ma annyira ment, hogy feltűnő című közleményében 18 kiló ekrazitról adott hirt, amelyet állítólag zöld papirosba csomagolva a Kovács fivérek lakásán találtak volna a detektívek.«

Drozdly Győző: Anka János maga is tagja ennek a nemzeti múltú társaságnak! (*Zaj jobb felől.*)

Rupert Rezső: Már letagadják! Eddig büszkélkedtek vele! (*Zaj.*)

Fábián Béla: Előadást tartott, megvan a nyomtatvány maga! Ez az egész híresztelés – mondja a *Szózat* – hazugság. Június 24-én a *Szózat* ezt írja: »Aljas sajtótámadások jobboldali politikusok ellen. A másik társasághoz – t. i. ez a Kovács testvéreké – néhány egészen fiatalember tartozott, akik közül egyesek hangos antiszemitizmusukkal tették ismertté nevüket...

Rupert Rezső: Bethlen István gróf a kikeresztelkedett zsidó!

Fábián Béla: ...és egy gyűjtéssel kapcsolatban bizonyos elszámolások és hiányos pénzek miatt indult eljárás ellenük. Az őrizetbe vett fiatalembereket egyszerre veszedelmes, véreskező kalandorokká fújták fel és nagyszabású merényletek tervezőiként tüntették fel, akik a Bethlen-kormány

eltávolítására és a politikai irány megváltoztatására rettenetes terveket szőttek. « T. i. minderről később kiderült, hogy igaz. Azután ugyancsak a *Szózat* írja június 29-én » Elsimultak az ekrazit-ügy hullámai» címmel a következőket: »Az előzetes letartóztatás kihirdetésével végre befejezést nyert a Kovács testvérek rejtélyes bűnügye. A főkapitányságon egyébként már csak az utolsó simításokat végzik el az elcsenevészesedett bűnügy aktáin. A Reismann-gyilkosság²⁷⁷ és a Dohány utcai merénylet ügyében történt néhány csekély jelentőségű kihallgatás anyaga már rendőri feldolgozás alatt áll.« A végső akkord a *Szózat*ban, amellyel befejezi az egész ekrazitos ügyet az, amikor a rendőrség által kiadott jelentéssel kapcsolatban megírja, hogy hol kell keresni a hiányzó ekrazitot. Kérem, méltóztassék ezt meghallgatni (olvassa): »A hivatalos jelentés 18 kg-ot mond. A hiányzó 50 kg-ot keresse most már, aki akarja az *Athenaeum*²⁷⁸ szerkesztőségeiben. (Nagy zsj.)

²⁷⁷ Reismann zongoragyárost 1921-ben budai lakásáról három, detektívigazolványt felmutató férfi magával hurcolta és meggyilkolta. Az elkövetők feltehetőleg a Kovács testvérek voltak, azonban ez sosem nyert egyértelműen bizonyítást.

²⁷⁸ Az 1892-ben induló *Athenaeum – philosophiai és államtudományi folyóirat* 1914-ig a Magyar Tudományos Akadémia filozófiai és államtudományi folyóirataként jelent meg. Azt, az 1901-ben megalakult Magyar Filozófiai Társaság – a Magyar Tudományos Akadémia hozzájárulásával – 1915-től a Társaság folyóirataként jelentette meg. A Társaság feloszlásának évében, 1948-ban, már nem adtak ki folyóiratszámot. – Általában évi 4, majd 6 számot, évente újrakezdődő folyamatos lapszámozással adtak ki.

Propper Sándor: Vagy a Chevra kadisánál!²⁷⁹

Fábián Béla: Most térek át *A Néphez* vonatkozó cikkeire, amelyekről Benárd képviselő urnák valószínűleg szintén nem volt tudomása. Méltóztatnak emlékezni arra, hogy mikor Rassay Károly és Miklós Andor bombát kaptak, akkor bizonyos százegyesek szerepeltek, hogy ők küldték a bombákat. Ha a rendőrség kutat, meg fogja tudni, hogy bizonyos szállodában van egy

101-es szoba, és onnan nevezték ezek magukat százegyeseknek. (*Zaj.*)

Kiss Menyhért: Minden nagyobb szállodában van 101-es szoba!

Fábián Béla: Méltóztatnak emlékezni, hogy a *Népben* megjelent akkor is egy nagy cikk, amelyet felolvastam februárban, s abban Kiss Sándor szarvasi tanár megírta, hogy a zsidók küldték az ekrazitot, illetve azokat a kakaóbombákat azért, hogy a kormányt kompromittálják. Azt mondotta, hogy azok a bombák is kakaóból voltak, amelyeket Rassaynak és Miklós Andornak küldtek.

Benárd Ágost: Kiderült! (*Zaj.*)

Drozdy Győző: Gyalázatosabb dolog ez, mint amit Kun Bélának csináltak!

²⁷⁹ A Chevra Kadisa, vagyis szentegylet elnevezés eredetileg vallási közösségek, illetve különböző közösségen belüli szervezetek megjelölésére használták, ekkoriban és ma is már a zsidó vallási közösségeken belül a sírgondozásért, temetőfenntartásért felelős szervezetet jelenti.

Fábián Béla: Kérem t. képviselő úr épen most jövünk *A Néphez*, és *A Népb*ben most is ugyanez van; kakaó lett ebből az ekrazitból is, mert június 24-én *A Népb* a következőt írja: »Az ekrazit is kakaóból van.« (*Zaj.*)

Drozdy Győző: Ennének meg belőle egy kanállal! Gyűjtanak alá azt a kakaót Benárd Ágostonnak!

Benárd Ágoston: Ki fog derülni, hogy lényegében így van!

Fábián Béla: Június 26-án – majd mindjárt felolvasom a dolgot – kedden *A Népb* megtalálta az utat és a módot, amelyet a Magyar Távirati Iroda csak később talált meg, s cikke címében ezt írja : »Ma már aktákat loptak el a rendőrségről a liberálisok.« Ebben a cikkben leközlí Cigány Sándor Wolff-párti fővárosi bizottsági tag úrnak interjúját. (*Nagy zaj.*)

Propper Sándor: Embert barátjáról!

Fábián Béla: Úgy látszik, vannak emberek, akik 18 kg ekrazitot tarthatnak az ágy alatt és mikor letartóztatják őket, módjukban van a börtönből interjúkat adni. (*Egy hang a szélsőbaloldalon: Héjjas Iván is adott!*) Csak azt vagyok bátor Cigány Sándor²⁸⁰ úrral kapcsolatban megjegyezni, aki a fővárosi közgyűlésen a leghangosabb szerepet játszotta és a legnagyobb túlzók egyike volt, hogy ez a Cigány Sándor úr volt az, aki Landler bohóca volt. Mikor pedig a mi a székesfőváros közgyűlésén megmondottuk, hogy ez az ember

²⁸⁰

Helyesen: Czigány Ferenc.

volt az. aki Landler Jenőnek²⁸¹ legkedvesebb embere volt, állandóan Landler társaságában járt és Miskolctól Budapestig Gödöllőn keresztül mint udvari bohóc szerepelt azért, mert úgy látszik Landler úrnak udvari bohócra volt szüksége – ez az úr később a Wolff-párt lehangosabb tagjaként szerepelt a székesfőváros közgyűlésén... (*Zaj.*)

Pikler Emil: Ilyen az egész társaság! Mindannyian olyanok! (*Nagy zaj.*)

Szeder Ferenc: Az egész egy cigánytársaság.

Patacsi Dénes: Tisztelet a kivételeknek! (*Zaj. Élénk derűlttség a szélsőbaloldalon.*)

Pikler Emil: Jelenlévők mindig ki vannak véve!

Propper Sándor: Ez a Cigány jelentékeny férfiú a kurzusban!

Fábián Béla: ...amikor a közgyűlésen megkérdeztük, hogy miként lehetséges az, hogy egy nemzeti szempontot és keresztény intranzigenciát hirdető pártnak egyik vezető tagja lehessen Landler bohóca, efölött ugyanúgy siklottak el, – hogy milyen okból, azt mi már tudjuk – amint elfelejtették Zilahi Kiss Jenőnek²⁸²... (*Zaj.*)

Drozdy Győző: A főkommunista!

²⁸¹ Landler Jenő (1875–1928) kommunista politikus, a tanácsköztársaság alatt belügyi és kereskedelmi népbiztos, a tanácskormány bukása után Bécsbe emigrált, majd franciaországi emigrációban hunyt el 1928-ban.

²⁸² Zilahi Kiss Jenő (1886–1938) politikus, Budapest székesfőváros alpolgármestere.

Fábián Béla: ...október 23-án kelt levelét, amelyet az Új Nemzedék szerkesztőségéhez intézett.

Rupert Rezső: Szerelmeslevél a kommunizmushoz! (*Zaj.*)

Drozdy Győző: A székesfőváros tanügye egy Zilahi Kiss nevű kommunistára van bízva!

Fábián Béla: 1923 június 28-án ugyancsak *A Népb*ben »Liberális visszavonulás futólépésben. Hazudnak 101-ig. Már ők is megelégték a sok hazugságot« címmel – belügyminiszter ur, igazságügyminiszter ur, méltóztassék idefigyelni (*Derűtség jobb felől.*) – írja a következőket: (*Zaj.*)

Rupert Rezső: Az állam pénzén nyomatják! Saját lapjuk!

Propper Sándor: Halljuk, mit ír a Leibjournal? (*Zaj.*)

Fábián Béla: »A liberálisok is eljutottak odáig, hogy megtalálták azt a bizonyos holt pontot, amely a sokat emlegetett Reismann- és egyéb ügyekben már több mint egy esztendeje beállott. Már pedig ennyi és ekkora bűntényért megfelelő megtorlás jár, s irgalmatlan büntetést érdemelnek a háttérben álló összes szereplők is. Csakhogy a rendőrség nem állapított meg semmit, s ezekben az újólag talán utoljára előszedett ügyekben ép olyan keveset tud, mint annak idején. A Reismann-ügy és az Erzsébetvárosi bomba-ügy újrafelvételét csak ők tartották elsőrangú fontosságúnak és nem a rendőrség.« Lendvay István úr július 1-én írott cikkében a következőket írja. Ez se lázítás.

Rupert Rezső: Ez az, aki bort szokott kávézni!

Drozdy Győző: Seszták kedvence!

Fábián Béla (olvassa): »Nem győzöm a Csemegi-féle zsidó jogrend őreinek bebizonyítani, hogy a szemmel látható, füllel hallható igazságok megmondása nem lehet hitfelekezet elleni izgatás, legfeljebb olyan hitfelekezet szemében, amelynek legfelsőbb erkölcsi tengelye a hazugság, a becstelenség, a csalás.«

Hegymegi-Kiss Pál: Ez már felekezeti izgatás!

Fábián Béla: Méltóztassék megengedni, hogy mielőtt rátérnék a Club-kávéházi eseményekre, és mielőtt rátérnék a Gyűrűs Gyuri bácsi²⁸³ esetére és a Kopinics-ügyre,²⁸⁴ (*Derűltég.*) két nyilatkozattal foglalkozzam, illetve az egyik egy kiáltvány. Az egyik nyilatkozat, azt hiszem, hogy érdekli majd a belügyminiszter urat, habár nem tudom, hogy ebből az ügyből kifolyólag...

Szedes Ferenc: Nem nagyon érdekli azt!

Fábián Béla: ...történt volna valami intézkedés. A Fővárosi Operettszínház elleni merénylet²⁸⁵ ügyében vannak bizonyos

²⁸³ Bácsi György viceházmester, akit környezete értékes gyűjteménye miatt „Gyűrű Gyuri bácsi” néven ismert, 1923 júniusában rablógyilkosság áldozata lett.

²⁸⁴ Kopinics Jenő nagyváradi orvostanhallgató 1923-ban elsikkasztott rábízott, a Magyar Állam tulajdonát képező 140 millió koronát.

²⁸⁵ 1923. január 16-án az Ébredő Magyarok Egyesülete fegyveresei merényletet kíséreltek meg a 1923. január 16-án merényletet kíséreltek meg a Fővárosi Operettszínház ellen, a nézőtéren az előadás első felvonása felé több fiatalember lövöldözni kezdett. Személyi sérülés nem történt, de nagy pánik tört ki a színházban. Az akció irányítója Adorján

tanúbizonyítékok olyan személyekkel szemben is, akiket eddig még semmiféle hatóság ki nem hallgatott. Ezek közül az urak közül az egyik Prónay Pál alezredes úr, aki legutóbb egy nyilatkozatot tett közzé, amelyben a következők vannak *(olvassa)*: »Nem akartam eddig nyilatkozni, még pedig azért, mert nem volt szándékomban megzavarni ennek a bonyodalmas merényletügynék teljes csődbe fejlődését. Most, miután a csőd és blamázs teljes, az a megjegyzésem, hogy a rendőrség a kákán is csomót keres. Örültek volna a kövér fogásnak, hiszen állandóan négy detektív lóg a sarkomban, telefonomat pedig az akusztikai ellenőrök, vagyis a spiclik miatt csak szórványosan és mérsékelten van módomban használni. Ezek az apró szívességek azt súgják nekem, hogy nem lehetetlen, hogy az egész összeesküvési komédiát csak azért kavarták fel és idézték elő, hogy engem valahogy horogra akaszthassanak. Az egész dologhoz tulajdonképpen csak annyi közöm van, hogy néhány hónappal ezelőtt végighallgattam Poók Jánosnak a gazdasági diktatúráról szóló fejtegetését.«

Szilágyi Lajos: Tavaly a nemzetgyűlésen szóvá tettem, hiába!

Fábián Béla *(olvassa)*: »A nyomozó közegek első és szinte kizárólagos kérdése, amelyet az elővezetett úgynevezett összeesküvőnek adtak, az volt, hogy mikor beszélt Prónay Pállal? Mikor és mit? Lehet, hogy közismertebben

Géza, az ÉME nemzetvédelmi osztályának egyik vezetője. Vö SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1921–1926-ban*, 8–9.

nyomatékos vallató eszközök alkalmazására egyik vagy másik igennel vallott, azonban ez engem abszolúte nem izgat. Akkor még épen fagyos nyugalomig lehültem, amikor megtudtam, hogy a Kovács testestvérek is le vannak tartóztatva. Egészen lecsillapodtam, mert tudtam, hogy forró, sőt elszakíthatatlan szálak fűzik őket bizonyos illetékes helyekhez...«

Rupert Rezső: Nádosyra²⁸⁶ céloz!

Fábián Béla: »...amely illetékes helyek az én nevemmel, továbbá Héjjas Iván nevével visszaélve, pénzt gyűjtöttek és intenzív propagandát űztek a Dunántúlon.«

Drozdy Győző: Mégis hallatlan, hogy ilyen tisztességes nevekkal visszaélnek ! (Derűltség.)

Fábián Béla (olvassa): »Ha a rendőrség úgy mellékesen, előzően Kopinicsra feleannyi energiát pazarolt volna, mint most utólag én rám, nem volna szükséges álmerényletek mesterséges beállításával takargatnia a világ legnevetesegebb rendőri felsülését, a Kopinics-ügyet. Azon gondolkozom, hogyha azokat az embereket is lefogják már, akik, gazdasági természetű távlocsogásokat meghallgatnak, vagy spriccereket isznak a Nyúzott Varjúban, akkor micsoda büntetés illethetné meg sokkal komolyabb etikai és törvényes alapon azokat, akik a hazaáruló Hatvani Lajosok vérrokonságát oly feltűnően járvák teán és tea után.«

Peyer Károly: Ki volt a Hatvani Lili teáján?

²⁸⁶

Nádosy Imre országos rendőrfőkapitány.

Fábián Béla: Itt két kérdés merül fel Prónay Pál úr nyilatkozatával kapcsolatosan. 1. Melyek azok az illetékes helyek, melyekhez forró és elszakíthatatlan szálak fűzik a Kovács-testvéreket?

Propper Sándor: A rendőrség!

Rupert Rezső: Prónay csak autentikus tanú, hogy ez így van!

Fábián Béla: 2. Melyek azok az illetékes helyek, melyek Prónay és Héjjas nevével visszaélve gyűjtöttek pénzt és úztek intenzív propagandát a Dunántúlon? Nem tudom, rágalmazás-e, ami itt foglaltatik, de azt tudom, hogy hatóságokat nyilvánosan rágalmaztak meg a legsúlyosabban, hogy visszaélve a Prónay Pál és Héjjas Iván nevével, pénzt gyűjtött a Dunántúlon.

Eckhardt Tibor (*közbeszól. Nagy zsa*)

Fábián Béla: Miért izgul, Eckhardt úr?

Rupert Rezső: Nem értjük a kappanhangját, beszéljen rendesen!

Drozdy Győző: Kuna bácsi²⁸⁷ ébredjen fel! Nagyon érdekes dolgok vannak! (*Nagy derűlttség a Ház minden oldalán. Felkiáltások bal felől: Kuna bácsi álmában hozza a törvényt! Ébredjen fel!*)

Neubauer Ferenc:²⁸⁸ Még a templomban is szabad aludni, miért ne volna itt szabad!

Rupert Rezső: Homeros dormit!²⁸⁹

²⁸⁷ Gúnyos utalás arra, hogy Kuna P. András nemzetgyűlési képviselő elaludt az ülés alatt.

²⁸⁸ Neubauer Ferenc (1882–?), ügyvéd, kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő.

Drozdy Győző: Kár felkelteni! Jobb, ha szundít!

Peyer Károly: Szigorított házsabály! Aludni se szabad!

Drozdy Győző: Hagyjátok, olyan értelmesen alszik!

Peyer Károly: Meg kell szigorítani a házsabályokat, hogy aludni se szabad!

Neuberger Ferenc: Jó idegei vannak, ha még a Fábián hangja mellett is tud aludni!

Rupert Rezső: Rendreutasítani! Még se lehet itt aludni.

Horváth Zoltán:²⁹⁰ Megszavazza?

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak, különben kénytelen volnék az ülést felfüggeszteni!

Fábián Béla: Ez az a két kérdés, amelyik a Prónay Pál alezredes úr nyilatkozatával kapcsolatosan felmerült. Méltóztassanak megengedni, hogy most a továbbiak folyamán rátérjek arra a nyilatkozatra, amelyik vezető helyen, két hasábon ugyancsak *A Nép*-ben jelent meg, annak június hó 21-iki számában.

Rupert Rezső: Elég szégyen, hogy a magyar nép pénzén ilyen dolgot csinálnak!

Drozdy Győző: Ilyen aljas lapokra lopják el az ország pénzét! Azért nem mernek idejönni a zárszámadásokkal! (*Zaj. Elnök cseppet. Fölkiáltások jobbfelől: Ki lop? Ki lop?*)

²⁸⁹ latin: Homérosz alszik.

²⁹⁰ Horváth Zoltán (1880–?) ügyvéd, kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő.

Fábián Béla: Abban az »Arany középút« című vezércikkben gyönyörűen belevág ismét a Bethlen-kormányba, amely az utóbbi időkben állandó izgatásoknak a tárgya és amellyel lehetett csak felheccelni ezeket az urakat a 105. számú szobában arra, hogy a kormány két tagja ellen a gyilkossági merényletet elhatározzák...

Patacsi Dénes: Az előbb 101-et mondott! (*Felkiáltások balfelők: Az egy másik!*)

Fábián Béla: ...van egy vezetők két hasábon keresztül, amelynek a címe az, hogy »Meghátrolást nem ismerve fogjuk véghezvinni művünket«, aláírva Hegedűs György, Herkélyi Tibor, egy állami tisztviselő, dr. Sármezey Endre, Héjjas Iván és Prónay Pál. Ez az a nyilatkozat, amelyben bejelentik azt, hogy Héjjas Iván és Prónay Pál veszik át az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetését és azzal a lanyha irányzattal szemben, amelyet eddig az Ébredő Magyarok Egyesülete követett – t. i. egy éve nem volt itt már egy olyan bombamerénylet, amelyik eredménnyel járt volna – tehát bejelentik, hogy átveszik a vezetést.

Drozdy Győző: A keresztény kurzus lanyha!

Propper Sándor: Lanyha a bombaipar! Flau!²⁹¹

Fábián Béla: 1923. június 20-án Héjjas Iván nyilatkozott a bécsi Stunde című lapban; a nyilatkozatot itt Budapesten a Nemzeti Sajtótudósító Iroda adta le. Ebből a nyilatkozatból csak a következő kedélyes részleteket olvasom fel (*olvassa*):

²⁹¹

flau (németül) = gyenge, erőtlén.

»Elsősorban meg kell oldani alaposan és végleg a zsidókérdést. Nem mi vagyunk az okai annak, hogy ez a kérdés létezik. Ha nekünk nincs is hadseregünk, van mégis egy eszközünk, mely határainktól távol tarthatja az ellenséget. Nagyon jól tudjuk, hogy zsidainknak összeköttetései vannak a hatalmas Alliance Israelite-tal, ennél fogva az egész Magyarországon élő zsidóságot vallásfelekezetre való különbség nélkül minden kilométerért, melyet az ellenség a mi országunkból megszállna, túszul jelentjük ki. Az Alliance Israelite gondoskodjék, hogy mi érintetlenek maradjunk.«
(*Mozeás.*) Ezeknek felolvasása után méltóztassanak megengedni, hogy rátérjek a clubkávéházi merénylet ügyére. A Club Kávéházban merényletet követtek el; éjjel 1 órakor a kávéház egyik üveglablakján keresztül bombát dobtak be, mely bomba azután természetesen ismét átalakult kakaó-bombává.

Patacsi Dénes: Nem bomba, gránát.

Zsilinszky Endre:²⁹² Nem robbant!

²⁹² Bajcsy-Zsilinszky Endre (1886–1944): publicista és politikus, a II. világháború idején a magyar függetlenségért folytatott harc kiemelkedő vezető egyénisége. Jogi tanulmányait Kolozsvárott, Lipcsében és Heidelbergben végezte, majd hazatérve ügyvédjelölt lett. Békéscsabán családja és a demokrata paraszttvezér, Áchim L. András között politikai és családi okokból kiéleződött a viszony. 1918 novemberében a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) egyik megalapítója. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, majd visszatérve Szegeden csatlakozott az ellenforradalmi erőkhöz, a Gömbös vezetése alatti nacionalista és fajvédő csoport (Eckhardt Tibor, Kozma Miklós, Kozma stb.) tagjaként a *Szózat* főszerkesztője lett. Derecskén 1922-ben egységes párti programmal képviselővé választották, de 1923-

Fábián Béla: Nem hiszem el a képviselő úrról, hogy ezzel azonosítja magát. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Peyer Károly: Minden gazságot lehet itt védeni?

Fábián Béla: Rendőrségi szakértő vizsgálta meg, hogy miért nem robbant fel a bomba. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

ban Gömbössel együtt kilépett Bethlen pártjából és részt vett a Fajvédő Párt megalapításában. 1925-ben vitézzé avatták és ettől kezdve anyja nevét felvéve, a Bajcsy-Zsilinszky kettős vezetéknévét használta. Politikai fejlődésében jelentős fordulatot hozott az 1935-ös év, amikor a választások idején pártszövetségre lépett az októbristákkal és a polgári radikálisokkal. Gömbös kíméletlen csendőrterrorral megakadályozta, hogy a tarpai választókerület képviselője legyen. Válaszul leköszönt vitézi rangjáról, és a demokratikus ellenzéki erők tömörítése érdekében 1936-ban pártja fuzionált a Független Kisgazdapárttal és 1939-ben Tarpán már ennek a pártnak lett a képviselője. Publicisztikai tevékenységét akkor a Független Magyarország című hétfői lap főszerkesztői tisztében, valamint a Magyarország c. napilap hasábjain végzi. Idejében felismerte, hogy a német veszéllyel szemben szükség van a Dunamenti kis népek összefogására. Ezért 1940 febr.-jában Belgrádba utazott és vezető jugoszláv államférfiakkal tárgyalt a baráti együttműködésről. 1942-ben bekapcsolódott a Történelmi Emlékbizottság munkájába és részt vett a március 15-ei antifasiszta és háborúellenes tömegtüntetés megszervezésében. 1944. márc. 19-én fegyverrel fogadta a lakásába hatoló Gestapo embereit, akik csak heves tűzharc után tudták sebesülten őrizetbe venni. Lakatos Géza kormánya 1944. október 11-én kikérte a Gestapótól, október 15-én szabadon bocsátották. 1944. november elején a németellenes fegyveres ellenállási mozgalom megszervezésére hivatott Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának elnökévé választották és részt vett a fegyveres felkelés tervezetének kidolgozásában. Németellenes tevékenysége miatt letartóztatták, a nyilas katonai bíróság halálraítélte, Sopronhőhidán pedig 1944. december 24-én kivégezték.

Propper Sándor: Az ilyen nemzetgyűlési képviselő szégyelje magát! Minden gyilkost védenek! Süljön ki a szemük!

Eckhardt Tibor: Senki sem védi! Ne rágalmazzanak! (*Nagy zaji.*)

Elnök: Csendet kérek képviselő urak! Méltóztassanak csendben maradni!

Peyer Károly: Úgy látszik, közük van hozzá!

Elnök: Peyer képviselő urat rendreutasítom!

Peyer Károly: Ott utasítson rendre, ne engem!

Elnök: Ne méltóztassék az elnöknek utasítást adni. Ott is rendreutasítok, ha ok van rá. (*Nagy zaji.*)

Eckhardt Tibor: Ki védi őket? Önök rágalmaznak! Nem kell inszINUÁLNI.²⁹³

Elnök: Eckhardt Tibor képviselő urat utoljára kérem, méltóztassék csendben maradni! (*Zaji.*)

Szeder Ferenc: Az a társaság, mindig a gyilkosokat védi!

Rothenstein Mór: 665! (*Zaji.*)

Fábián Béla: Mindenekelőtt néhány szót kell szólnom a Club-kávéház elleni merénylet ügyében lefolytatott rendőri nyomozásról. Megállapítást nyert, hogy közvetlenül azután, amikor a Club-kávéház ellen a merényletet elkövették, megszólalt a kávéházban a telefon, mely előzőleg még nem szólt és a városparancsnokság nevében jelentkezett egy ember, aki felvilágosítást kért arra vonatkozólag, hogy mi történt a kávéházban. Erre az illető detektív meg akarván

²⁹³

inszINUÁL = rágalmaz, befeketít.

tudni, hogy ki van ott, ténylegesen egy 'újságíró nevét mondta be azzal: »ne viccelj, tudjuk, hogy te vagy ott, csak meg akarod tudni, hogy mi történt«. Erre a másik letette a kagylót. Majd utána pár perccel egy úr érkezett a kávéházba, aki vizsgálni kezdte az ablakokat, bement a telefonfülkébe és kezdett mindent vizsgálni. Erre a detektívek és a most már jelenlévő újságírók is kutatni kezdték, hogy mit is akar itt ember. Azt kérdezték tőle, hogy kicsoda ő, mire az az úr elővett egy igazolványt, és azt mondta, hogy ő X. Y. bíró és katonai nyomozó. Erre a helyett, hogy megfogták volna, és megkérdezték volna, hogyan jött oda, és honnan tudta, hogy ott nyomoznia kell, elengedték, az ember pedig elment, s azóta senki sem beszél róla. Merem állítani, hogy aki elfogultság nélkül, objektíve olvassa ezt a két újságot, az láthatja, hogy igenis ebben a két újságban állandóan eltussolni törekszenek a bűncselekmények nyomait.

Ulain Ferenc: Ez már nem igaz!

Fábián Béla: Itt van az ön lapja, fel fogok belőle olvasni cikkeket és minden cikk után tessék nekem megmondani, hogy nem más-e az, mint eltussolás. A képviselő úr szerkeszti a *Szózat* című lapot, melynek július 3-iki számában a következők foglaltatnak (olvassa): Éppen ezért a vizsgálat során az a gyanú merül fel, hogy a merénylet elkövetőjének nem is volt szándékában a pusztítás, hanem csak demonstrálni akart.

Benárd Ágost: Egészen bizonyos, mert különben valóságos és jó bombát dobtak volna.

Ulain Ferenc: Ön is nagyon jól tudja!

Fábián Béla: Mit tudok nagyon jól? Mondja meg!

Benárd Ágost: A magyar konszolidációt akarja kompromittálni kifelé! (*Zaj.*)

Fábián Béla: Van még Magyarországon a bombavetőkön és önön kívül egyetlen egy ember, aki hiszi azt, hogy azzal kompromittáljuk az országot, hogy elmondjuk itt, hogy mit csinálnak a titkos szervezetek? (*Zaj a jobboldalon és a középén.*)

Benárd Ágost: Azzal is!

Fábián Béla: Nem azzal kompromittáljuk, hogy bombákat vetünk, hogy az állampolgároknak a biztonság érzetét megszüntetjük, nem azzal kompromittáljuk, hogy egyik merénylet a másik után vitetik véghez, és nincsenek meg a tettesek, és nem azzal kompromittáljuk-e, hogy itt lehet úgy előkészíteni bűncselekményeket, hogy az államhatalom nem tud róla és magánszemélyeknek kell tudomást szereznük az ellenük készülő merényletekről? De folytatom tovább a képviselő úr lapjából az idézetet (*olvassa*): »Mi a magunk részéről azért is elfogadhatónak tartjuk ezt a föltevést, mert csak ilyenekben teljesen járatlan egyén gondolhatta a kérdéses régi, rozsdás kézigránátot komoly merénylet elkövetésére alkalmasnak. Demonstrációt akartak rendezni azok, akiknek mindenekfölött érdekében áll annak a bebizonyítása, hogy a Kovács testvérek társaságának letartóztatásával a rendbontó

rétegnek csak kis töredékét tették ártalmatlanná.« *A Nép* legutóbbi számában foglalkozva ezzel a dologgal, hatalmas cikkben emlékezik meg róla. És ha ez nem izgatás és lázítás, akkor semmi sem az.

Benárd Ágost: Olvassa fel!

Fábián Béla: Csak a címét olvasom fel. A címe: Mi lesz már?!

Zsirkay János:²⁹⁴ Ez nem izgatás!

Fábián Béla: Nem izgatás? Ezeket a címeket: Fel a kezeket!, Mi lesz már?, olvastam már előzőleg a Vörös Újságban és onnan vették át önök. Kénytelen vagyok a nemzetgyűlés figyelmét még bizonyos összefüggésekre felhívni. Nem tudom, hogy azokban sem lehet-e bizonyos illúziókat találni.

Benárd Ágost: A bíróság minden héten felment bennünket! (*Zaj.*)

Rupert Rezső: Igen, a maguk Sesztákja!

Fábián Béla: *A Nép*ben Lendvai István tollából néhány hónappal ezelőtt megjelent egy cikk, amelyben ilyen kitételek vannak: Mikor jön már Francia Kiss Mihály megváltó kézigránátja, amely megszabadít minket a mai átkos helyzettől. Méltóztassék erre mondani, hogy ez sem jelent meg.

Benárd Ágost: Biztosan perelve is van!

²⁹⁴ Zsirkay János (1880–1940) író, újságíró, Gömbös Gyula körének tagja, fajvédő nemzetgyűlési képviselő.

Fábián Béla: Önök bizonyára tudják, hogy hol vannak a megváltó kézigránátok, ha megírják, hogy jöjjenek már Francia Kiss Mihály megváltó kézigránátjai! (*Zaj.*)

Benárd Ágost: Ezt nem mondhatja komolyan!

Elnök: Benárd képviselő urat kérem, szíveskedjék a közbeszólásoktól tartózkodni. A képviselő urnák módjában van erről a témáról teljes beszédet mondani, de nincs joga állandóan közbeszólni.

Fábián Béla: Szükségesnek tartottam ezeket a kérdéseket idehozni a nemzetgyűlés elé, mert a legutóbbi két bűncselekménnyel kapcsolatban is, amelyek u. n. közönséges bűncselekmények, szintén merültek fel olyan momentumok, amelyek bennünk, minden hazáját szerető állampolgárban a kétségbeesés érzését kell hogy felkeltsék. Az egyik volt a közönség körében is ismert ú. m. Gyűrűs Gyuri bácsi esete, ahol nem azt a házmestert akarták meggyilkolni, hanem ki akarták rabolni a Wiesinger-féle ékszerüzletet...

Vázsonyi Vilmos: A nagyvárad-i kasszafurás!

Fábián Béla: ...Nagyváradon is kasszát akartak fúrni, és méltóztassanak csak emlékezni arra, hogy minden kis rohadt dolgot ki lehet nyomozni, de nem lehet kinyomozni azt, hogy mi történt itt a főváros közvetlen közelében akkor, amikor egy nagy ékszerüzletet ki akartak rabolni. Azután van itt egy másik ügy is, amelynek tényállása az, hogy déli 1 órakor elvittek a Hitelbankból 145 millió koronát.

Propper Sándor: Rendőri asszisztenciával!

Fábián Béla: Ez most nem fontos. Budapestről 1/4 órakor menekült el a tettes és Szolnokról 8-kor indult tovább. Nem állami telefonon, de én mint magánember, ha valami »dringend«²⁹⁵ beszélgetésem van, megkapom Szolnokot 3 perc alatt. Mi történt a Kopinits-ügyben, hogy a távirati megkeresés a környékbeli hatóságoknak csak 7 óra után ment és pedig akként, hogy abban nem volt meg az, hogy automobilon menekültek a tettesek. (*Zaj balfelől.*) Ha áll a rendőrségnek az a védekezése, hogy azért küldték el későn a táviratot és azért indult meg csak a késői órákban a nyomozás, mert a rendőrség későn állapította meg azt, hogy honnan szerezte az autót Kopinits, és milyen irányba ment, kérdem, nem volt-e módja az államrendőrségnek arra, hogy telefonon felhívja a szolnoki államrendőrség figyelmét arra, hogy ime, itt megy egy ember autón 145 millió koronával?

Pikler Emil: Nagyon sokat tudhat az a Kopinits!

Rakovszky Iván belügyminiszter: Ha egyszer nem tudták még, hogy autón ment? Csak utóbb tudták meg.

Peyer Károly: Este 8-kor ment el a távirat!

Fábián Béla: Kérem, miniszter úr, én pontosan mondom az adatokat: fél 8-kor érkezett az autó Szolnokra és fél 7-kor tudták meg a detektívek a garázsban azt, hogy hová ment az autó. Tehát egy órai idővált arra, hogy Szolnokot telefonon értesítsék. Méltóztassanak megengedni, én láttam egy

²⁹⁵

dringend (németül) = sürgős(en).

országot, amelyet hosszú időközön, 30 esztendőn keresztül ráztak két oldalról hasonló jelenségek azért, hogy ez az ország azután a maga nagy gazdaságával, a maga gyönyörű völgyeivel, nagyszerű bányáival és fejlődő városaival belerohanjon a pusztulásba. Ez az ország Oroszország volt, ahol a bombamerényletek három évtizeden keresztül állandók voltak, és ahol két szervezet küzdött egymással életre-halálra. Mind a kettő forradalmi szervezet volt. Az egyik a forradalmárok, a másik pedig a Fekete Század szervezete volt, és azért mondom el ezt a Kopinits Gyuri bácsi ügyével kapcsolatosan, mert abban az országban találtam egy szót, amely szó: expropriáció... azt jelenti, hogy...

Kuna P. András: Nem akarok katonát látni! (*Derültség.*)

Fábián Béla: Pikler képviselő úr bűne, hogy Kuna bácsi ismét közbeszólhat. Tanultam odakint egy szót, amely szó: expropriáció, azt jelenti, hogy kisajátítás. Ez az expropriáció azt jelentette, hogy mind a két forradalmi szervezet feljogosítottnak érezte magát arra és nem tartotta erkölcstelennek, hogy kasszákat fúrjon, hogy bankokat fényes nappal kiraboljon, hogy postakocsikat állítson meg és bankót hamisítson.

Ulain Ferenc: Azok a kommunisták voltak!

Fábián Béla: Ön nagyon jól tudja, hogy mi az én véleményem és mi volt a kommunistákról, nehéz, keserves időkben!

Rupert Rezső: Minden rabló egyforma!

Fábián Béla: Itt az a helyzet, hogy Oroszországban szemben állott egymással két szervezet, két földalatti szervezet, amely egymásnak csinált konkurenciát abban, hogy miként rabolják ki az embereket és miként tegyék nyugtalanná az állampolgárok életét. Még egy dologra vagyok bátor felhívni a jelenlévő miniszter urak figyelmét. Arra, hogy Oroszországban megállapítást nyert, hogy a Fekete Század vezére, Resinov ezredes, aki az ellenspionázs²⁹⁶ osztálynak volt a vezetője, német kém volt, aki az összes hadműveleti dolgokat kiszolgáltatta Oroszország ellenségének. Bátor vagyok azt mondani, hogy az, hogy ebben az országban a nyugalom helyre ne álljon, hogy ebben az országban ne legyen rend és egyetértés és ne legyen hatalmas, egységes, nagy nemzeti akarat, elsősorban a körülöttünk lévő államoknak, Magyarország ellenségeinek érdeke.

Patacsi Dénes: Ez igaz!

Fábián Béla: Méltóztassanak beleképzelni magukat abba a helyzetbe, hogy ha a t képviselő urak egy szomszédos, ellenséges államnak belpolitikáját akarják zilálttá tenni, mit tesznek? Titkos egyesületeket alakítanak, szélső agitációt fejtenek ki, titkos egyesületekbe belopják a maguk kémeit, azokat az embereket, akiket olyan eszközök alkalmazására vesznek rá, esetleg jóhiszemű embereket, amely eszközök az illető államnak egész politikáját tönkreteszik és kompromittálják az illető államot...

²⁹⁶

ellenspionázs = kémelhárítás.

Eckhardt Tibor: Ezt csinálja az emigráció!

Fábián Béla: ...amelyek megmérgezik egyik államnak a másikhoz való viszonyát. Nemcsak feltevésekből indulok ki, amikor ezt mondom, mert volt a közelmúltban erre példa és eset, amellyel nem óhajtok itt foglalkozni, de méltóztassék ezt tudomásul venni és méltóztassék gondolkodásukat, és bizonyos egyesületekkel, bizonyos lázítókkal, izgatókkal szemben való magatartásukat ehhez igazítani, mert higgyék el, hogy ebben az országban is el fog következni idő, amikor kiderül, hogy itt is vannak Resinov ezredek és Eybnikov kapitányok.

Ugyanabban az országban, amelyre hivatkoztam az előbb, hallottam egy régi kínai mesét. Ez arról szól, hogy volt egyszer Kelet-Kínában, Sent Jaku városában egy selyemkereskedő, és ezt meggyilkoltatta a konkurensé. Az életben maradt selyemkereskedő ezután építtetett magának hatalmas palotát, de ebben nem volt lelki nyugalma, mert a gyilkosság minden fordulóján, minden hónapban megremegett a ház, lehulltak a porcelánok, az üvegek és mozogni kezdtek a bútorok. A tulajdonos végre is kiköltözött ebből a házból, de hiába volt a háromszori változás is, mert amikor az utolsó tulajdonos költözött bele, azt mondták neki, nem az a baj, hogy ez a hatalmas és szép palota holttesten épült fel, hanem az a baj, hogy a gyilkosok szabadon járnak, az a baj, hogy a gyilkosok nem kapták meg méltó büntetésüket.

Abban az esetben, ha a t. kormány el van szánva és határozva arra, hogy ebben az országban végre megalapítja a rend országát és itt egy hatalmas, nagy, erős, a régi területet visszaszerző Magyarország kialakulását segíti ismét elő, úgy ne gyakoroljon elnézést a gyilkosokkal szemben, bárkik legyenek is azoknak patrónusai, hanem álljon szembe velük, keményen, erősen és határozottan, mert ha nem teszi, ez az ország menthetetlenül halad a pusztulás felé. Interpellációmát már felolvastam, kérek arra választ. (*Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Elnök: Az igazságügyminiszter úr kíván szólni.

Nagy Emil igazságügyminiszter:²⁹⁷ T. Nemzetgyűlés! (*Halljuk! Halljuk!*) Az interpellációnak csak arra a részére kívánok röviden válaszolni, amely hozzám van intézve. Van szerencsém jelenteni és közölni azt, hogy Dánér Béla ügyész ellen a fegyelmi eljárást már tegnap megindítottam és állásától felfüggesztettem. (*Helyeslés bal felől.*) Legyen szabad ezzel együtt azt is megmondanom, hogy e tekintetben a kormány mindig tudni fogja kötelességét. Az én meggyőződésem az, hogy Magyarország jövőjének teljes kialakulása, pénzügyi és erkölcsi viszonyaink megmentése attól függ, hogy sikerül-e rövid időn belül – békeértelemben véve – a polgári jogrendet helyreállítani. (*Helyeslés bal felől.*)

²⁹⁷ Nagy Emil (1871–1956), ügyvéd, egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1923. június 11-e és 1924. február 21-e között a Bethlen-kormány igazságügyi minisztere.

Rupert Rezső: Ez tisztességes beszéd!

Nagy Emil igazságügyminiszter: Kijelentem férfiúi becsületemre, hogy erre vállalkoztam, s amely percben általam megállapítandó időn belül arra jönnek reá, hogy ehhez gyenge vagyok, engem ezen a helyen öt percig sem méltóztatnak látni. *(Helyeslés és félkiáltások bal felől: Ez férfias beszéd!)*

Rassay Károly: Jöjjön ide, mi adunk erőt.

Eckhardt Tibor: Ehhez mi is adunk támogatást önök ellen! *(Zaj.)*

Nagy Emil igazságügyminiszter: De kegyeskedjenek nekem megengedni, hogy a magam részéről némi szemrehányást is tegyek az előttem szólott t. képviselőtársamnak. Mert amikor méltóztatnak látni, hogy legutóbb a Kovács-féle bűnügyben, amelyhez először volt szerencsém *(Derűltség.)* miniszteri minőségemben hozzányúlni, nem történt semmi néven nevezendő eltussolás, és már két képviselő úr is kegyeskedett elismerni, hogy a legnagyobb nyíltsággal és eréllyel történt a nyomozás, tekintet nélkül bárminő szempontra, akkor, ha valaki igazán, egyedül csak az ország érdekét nézi és nem kivan ebből politikai tőkét kovácsolni, annak ezt szem előtt kell tartania. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon és a középen.)*

Eckhardt Tibor: Ebből élnek! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rassay Károly: Ugyan ne ízetlenkedjék!

Peyer Károly: Maga meg az Ergonból él!

Györki Imre: A 660 hamis ezresből él! (*Nagy zaj. Elnök csenget.*) Hamis ezresekből él.

Peyer Károly: Majd megvizsgáljuk, hogy ki miből él! (*Zaj és felkiáltások jobbfelől. Bútorokból!*)

Nagy Emil igazságügyminiszter: Ismétlem: ezt a kérdést méltósággal, tárgyilagossággal, a politikai szempontoknak abszolút félretételével kell kezelni, (*Heyleslés a jobboldalon és a középen.*) ha valaki, t. uraim, ebben az ügyben igazán csakis az ország érdekét tartja szem előtt. (*Úgy van! középen.*) Én ismerem a fajtámat, az én hazámnak belső mentalitását is, és őszintén kijelentem, azzal a tisztességérzettel, amelyet a t. Nemzetgyűlés tőlem mindig látni fog, mert erre a helyre nem jöttem gusztusból, sem pedig hiúságból, hanem kötelességérzetből; (*úgy van! a jobboldalon.*) tudom, hogy ennek a kérdésnek szenvedélyes beállítása nekem nem használ, hanem a munkámat nehezíteni fogja. (*Úgy van! Élénk taps a jobboldalon. Felkiáltások jobb felől: Senkinek sem használ!*) Ünnepelesen azt a kérést intézem a mélyen t. Nemzetgyűlés mindegyik pártjához, vagy árnyalatához, mindenkihez: kegyeskedjenek ebben a kérdésben nekem mint férfiembernek annyi szívességet megtenni, hogy méltóztassanak ebben & kérdésben némi kis ideig türelemmel lenni. Én magam fogom bejelenteni azt, ha munkám hiábavaló volt, és akkor az állásomat elhagyom. (*Heyleslés bal felől.*) Addig is kegyeskedjenek minden irányban felfüggeszteni mindenféle agitációt, mindenféle szenvedélyfelkavarást, mert

ha a kormány a miniszterelnök úr kezdeményezésére a legnagyobb eréllyel rendet akar teremteni az országban, ehhez a kormánynak idő kell, főleg pedig nyugalom és tárgyilagosság kell. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középén.)*

Elnök: A belügyminiszter úr kivan nyilatkozni.

Rakovszky Iván belügyminiszter: T. Nemzetgyűlés! Tekintettel arra, hogy az interpelláció a miniszterelnök úrhoz van intézve, nem érzem magamat hivatottnak arra, hogy végleges választ adjak, de kötelességemnek tartom, hogy az interpelláló képviselő urnák a rendőrségre és a rendőrség eljárására vonatkozólag tett egynéhány megjegyzésére reflektáljak. Mielőtt a lényegesebb és fontosabb kérdésekre térnék át, egypár jelentéktelenebbnek látszó üggyel kívánok foglalkozni, és mindenekelőtt szóvátenni azt a bizonyos merénylettervet, amelyet a képviselő úr húsvéti esetnek nevezett, és amely – úgy látszik – éppen abban az időben történt, amikor én kétheti szabadságom alatt nem tartózkodtam az országban. Megvallom őszintén: most hallok először erről az esetről, és bizonyos megdöbbenéssel hallok róla, hogy a képviselő úr úgy van informálva, hogy ennek az ügynek aktái félretétettek volna, és anélkül, hogy a szabályszerű lépések megtörténtek volna, az eljárás befejeztetett.

13.

Rassay Károly felszólalása a titkos társaságok által elkövetett bűncselekmények ügyében

Részlet a nemzetgyűlés 149. üléséből

1923. július 4.

Rassay Károly: ...és nekünk újra el kell mennünk Magyarország miniszterelnökéhez, akiről nekem, aki politikai ellenfele vagyok itt évek óta, ki kell állítanom azt a bizonyítványt, hogy becsületesen igyekezett ezzel szembenézni, hogy a rendőri nyomozás keretében látható visszás jelenségeket valamiképpen megjavítsuk és lehetővé tegyünk, hogy a bűnösök eljussanak megérdemelt sorsukhoz. *(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)* Micsoda rendőri szellem van itt Magyarországon, micsoda szellem van a budapesti rendőrségnél és az egész országos rendőrségnél, hogy ilyesmiket politikusoknak kell, mint magánnyomozóknak és mint magánérdekelteknek elintéznüök?

Rupert Rezső: Nádosy a főprotektoruk!

Rassay Károly: Ez a kérdés az, amelyet én az igen t. miniszterelnök úr figyelmébe ajánlok. Méltóztassék ezzel a kérdéssel bátran szembeszállni és ne méltóztassék magát félre téríttetni ezen az úton. A másik kérdés, amellyel ugyancsak ebből az ügyből kifolyólag foglalkoznom kell, a titkos szervezetek kérdése. Tiszta politikum ez, már nemcsak a

bűnügyre tartozik. Á nyomozat során kiderült az, hogy ez a »Nemzeti Múltunk Kultúregyesülete,« – hogy mennyire kultúregyesület, azt ugyebár a tényekből méltóztatik megítélni – csak egy alosztálya, csak egy zászlóalja volt egy nagyobb titkos szervezetnek, a Kettős Kereszt Vérszövetségnek. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Kiderült a nyomozás során, hogy ez a Kettős Kereszt Vérszövetség az a titkos társulat, amely tulajdonképpen mozgatja ezt a kultúregyesületet és azokat az embereket, akik ott benne szerepelnek.

Pikler Emil: A magyar leventéket!

Rassay Károly: Lefoglalták a nyomozás során azokat a riadókat, amelyeket ezek az emberek kinyomatva tartottak kéznél, és amelyekkel mozgósították az embereiket. Százszámra foglaltak le ilyen riadókat. Kézbe jutott esküminta, amelyből kiderült, hogy minden parancsnál vagy eskünél erősebbnek ismerik el azt az esküt, amelyet e titkos társulat vezetőjének tesznek le közvetlenül vagy közvetve. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!)* Kiderült, hogy ezek maguk között egy vészbíróságot vagy vérbíróságot létesítettek, amelynek alá kellett magát vetnie mindenkinek, aki ebbe a titkos társaságba belép. T. Nemzetgyűlés! Ha visszagondolok a három és fél év eseményeire és látom a ki nem nyomozott bűncselekményeket, ha látom, hogyan futnak homokba és zátonyra – amint azt Apponyi Albert t. képviselőtársam mondotta annak idején egy alkalommal –

ezen politikai vonatkozású, lényegében egészen közönséges bűncselekmények, akkor fel kell vetnem a kérdést: bizonyos-e a miniszterelnök úr és a belügyminiszter úr abban, hogy a rendőrség nincs inficiálva²⁹⁸ ilyen titkos szervezetekkel? (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Bizonyos-e benne, hogy a rendőri tisztviselői eskü mellett nincsenek-e dilemmák egyes tisztviselőknél hasonló titkos társaságoknál letett esküvel? Bizonyos-e benne, hogy az államhatalmat a kezében tudja tartani ilyen körülmények között? Én, t. Nemzetgyűlés, nem vagyok bizonyos benne. Nekem az az érzésem, az az információm, hogy Magyarország minden közhivatala inficiálva van a Kettős Kereszt Vérszövetséggel és hasonló titkos társaságokkal. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) T. miniszterelnök úr! Súlyos okom van arra, hogy ezt itt elmondjam, nem azért, hogy önnek kellemetlenkedjem, de támaszt adok és azt kérem önöktől is, hogy adjanak támaszt, hogy a miniszterelnök úr végre leszámoljon ezekkel a catilináris, anarchisztikus jelenségekkel. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Hiszen lehetetlen, hogy mi ebben a bizonytalanságban vigyük az állami élet hajóját, amikor a legkisebb megrázkódtatás kiszámíthatatlan következményekkel járhat a mi külföldi és belföldi relációinkban egyaránt. Én meg vagyok győződve arról, hogy ha a miniszterelnök úrban van energia és bátorság és emancipálni tudja magát bizonyos

²⁹⁸

inficiál = megfertőz.

befolyásoktól, akkor le tud számolni ezekkel a társaságokkal. De bizonyos vagyok abban is, hogy ha nem lép rá erre az útra, el fog bukni a miniszterelnök ur, csakhogy az ő bukása és a mi bukásunk közt az a különbség lesz: mi elbukunk, mint az állam érdekében folytatott harcok mártírjai. Ő pedig el fog bukni gyengeségből és gyávaságból, (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) T. Nemzetgyűlés! Ne méltóztassék azt hinni, hogy amikor én ezeket elmondom, akkor át nem érzem szavam súlyát. Átérzem egyénileg is, mert tudom, hogy az a csatornagyűlés, amely három és fél év óta ellenem ömlik, fokozottabb mértékben fog ömleni.

Nagy Ernő: Nem baj!

Rassay Károly: De átérzem politikailag is. Amikor azonban a kezemben vannak tanúbizonyságok arra nézve is, hogy nemcsak egy titkos társaság van, hanem a titkos társaságoknak egész szövevényével van áthálózva ez az ország, akkor mellőznöm kell az én egyéni érdekeimet, akkor ezt el kell mondanom, ha méltó akarok lenni ahhoz a férfias állásponthoz, amelyet három és fél év óta elfoglalom. T. Nemzetgyűlés! Amint van Kettős Kereszt Vérszövetség, úgy van Szent György Rend²⁹⁹ is. Itt vannak az alapszabályok, át fogom adni az igen t. miniszterelnök úrnak. Itt van egy levél, amelyben egy bizonyos Szörtsey nevű úr, bizonyára hazafias

²⁹⁹ Szent György Rend: egy a Horthy-korszak nacionalista titkos társaságai közül, mely jogfolytonosnak tartotta magát az 1326-os alapításút magyar Szent György Lovagrenddel. Megalakulásáról és tagságáról igen kevés tudható.

célból – nem is gyanúsítom meg, de nem tudja ő maga sem, milyen eszköze esetleg idegen céloknak, idegen érdekeknek – levelet intéz valakihez, amelyben felhívja őt, hogy lépjen be a Szent György Rend tagjai közé. Felhozván, hogy milyen okok teszik szükségessé a Szent György Rend megalakítását, azt mondja:

Strausz István:³⁰⁰ Legitimista!

Rassay Károly (olvassa): »Ez a körülmény indította a politikai, társadalmi és gazdasági élet vezérférfit, hogy nem nyilvánosan működő titkos egyesületekbe tömörítsék a magyar társadalom színe-javát. Felsőbb helyről megbízást kaptam, hogy az ilyen alapon megszervezett Szent György Rend tagjává téged is megnyerjelek és e célból csatoltan küldöm a rendbe való belépésre tájékoztatásul szolgáló füzetet.« Ez rendelkezésére áll a miniszterelnök urnák.

Mit mond ez a füzet, t. miniszterelnök úr? Sok zavaros dolog van ebben, nagyon szép eszmék és gondolatok, de van egy pont, amely azt mondja, hogy: »a jog és igazság fegyverére kivan támaszkodni, végső esetben az erőszak fegyverétől sem fog visszariadni«. Nem lehet olyan cél, amely az állami élet alapját meg ne ingassa, ha lehetséges, hogy egy egyesület ilyen alapon toborozzon magának tagokat, *(úgy van! a szélsőbaloldalon.)*

Horváth Zoltán: Talán jóvá is van hagyva az alapszabály!

³⁰⁰ Strauss István (1865–?) jogász, pártonkívüli nemzetgyűlési képviselő.

Pikler Emil: Felsőbb helyről támogatva! Ki az a felsőbb hely? (*Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Rassay Károly: Itt van a belépési nyilatkozat, amelyből kiderül az, hogy nemcsak egy, nemcsak két, hanem megszámlálhatatlan számú ilyen titkos szervezet van, mert önmaguk kényszerítik tagjaikat, hogy nyilatkozzanak, vajon vannak-e más titkos társaságok sorában és e nyilatkozatban kötelezettséget kell vállalniuk az iránt, hogy: »A rend rendelkezéseit parancsnak tekintem, azokat feltétlenül teljesítem és alávetem magamat a rend fegyelmi szabályzatának és a rend bírósági ítéletének.« Hát, t. Nemzetgyűlés, állam-e az, amelyben lehetséges, hogy ilyen titkos szervezetek gombamódjára szaporodjanak el és inficiálják egész közéletünket, hivatalainkat, legfontosabb szervezeteinket: a hadsereget és a rendőrséget.

Huszár Dezső:³⁰¹ Szabadkőművesek lehetnek?³⁰² (*Zaj a szélsőbaloldalon.*)

Esztergályos János: Az nem gyilkos társaság volt!

Peyer Károly: Jóváhagyott alapszabályuk volt!

³⁰¹ Huszár Dezső (1864–?) földbirtokos, kispap, nemzetgyűlési képviselő.

³⁰² Dömötör Mihály belügyminiszter 1920. május 18-ai 1550/res. számú rendeletével betiltotta a szabadkőművesség működését a Magyar Királyság egész területén, a parlamenti felszólalás idején a szervezet már csak informálisan, illegalitásban, lakáson összegyűlő értelmiségiek baráti találkozóinak formájában működött, a magyar államra pedig soha semmilyen veszélyt nem jelentett.

Farkas István: Egy bombát sem dobtak, az bizonyos!

Propper Sándor: Hány volt szabadkőműves van odaát? Majd megnézzük!

Pikler Emil: A belügyminiszter úr édesapja is az volt!

Elnök: Pikler képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Horváth Zoltán: Ezek szomorú dolgok!

Rassay Károly: T. Nemzetgyűlés! Én soha nem voltam szabadkőműves, én nyugodtan elfoglalhatom az álláspontomat azzal szemben is. Ha voltak szervezetek, amelyek arra irányultak, hogy az országnak ártsanak, vagy arra irányultak, hogy meglazítsák az állami élet struktúráját, épen olyan kíméletlenül kellett volna velük elbánni, mint ahogyan követelem, hogy ezekkel bánjanak el. (*Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Az egyik mulasztásból nem lehet jogcímet kapni a további és még súlyosabb mulasztásra. (*Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Én szükségesnek tartottam ezeket a dolgokat végre ide a nemzetgyűlés elé hozni, hogy lássa meg a miniszterelnök úr, hogy ebben a kérdésben nincsenek pártszempontok közöttünk, lássa meg, hogy ezt mi az állami élet alapkövetelményének tekintjük és mi ebben a tekintetben minden erkölcsi és anyagi erőnket rendelkezésére bocsátjuk a mindenkori kormánynak, hogy itt végre konszolidált, rendes állapotokat teremtsen. (*úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Ettől függetlenül bátor vagyok ezzel kapcsolatosan benyújtani egy határozati javaslatot. (*Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Határozati

javaslatom azt célozza, hogy végre a kormány energikus intézkedéssel tegye lehetetlenné, hogy tisztviselők, tehát olyan emberek, akiknek vállán nyugszik az állami rend fenntartása, bármiféle ilyen titkos társaság tagjai lehessenek. A következő határozati javaslatot terjesztem a t. Nemzetgyűlés elé (*olvassa*): »Utasítsa a nemzetgyűlés a kormányt, terjesszen elő haladéktalanul törvényjavaslatot, amely a köztisztviselők ideértve a bírák fegyelmi jogviszonyait is szabályozza, és amely állásvesztés terhével bünteti azt a tisztviselőt, bírót, aki olyan társaság tagja lesz, vagy olyannak tagja marad, amely tagjaitól becsületszót, fogadalmat, esküt vagy bármilyen ünnepélyes nyilatkozatot kivan.« (*Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

14.

**Vázsonyi Vilmos felszólalása a titkos társaságok
által elkövetett bűncselekmények tárgyában**

Részlet a nemzetgyűlés 162. üléséből

1923. július 26.

Vázsonyi Vilmos: Mindjárt megmagyarázom, oly türelmes a képviselő úr, hogy az első mondatot se várja be. Nem volt szándékom, hogy a vitában részt vegyek, és ha felszólalok, ez nem történik azzal a pretenzióval, mintha indemnitási beszédet akarnék tartam. Fel kell azonban szólalnom, mert nem akartam a Ház engedélyét kérni ahhoz, hogy személyes kérdésben szóljak és mert úgy érzem, hogy Gömbös t. képviselőtársamnak délelőtt elhangzott beszédére a választ meg kell adnom. Gömbös t. képviselő úr azt, mondotta, hogy az a frakció, amelyhez én is tartozom, bizonyos idő óta szélmalomharcot folytat, kicsiny dolgokat túloz és ezáltal az ellenkező hatást fogja elérni, mert ilyen módon fognak bizonyos kirobbanások történni az ország nagy kárára.

Peyer Károly: Inkább robbanások!

Vázsonyi Vilmos: A t. képviselő úrnak erre a következőket kell válaszolnom nem tudom, miben látja a képviselő úr a mi részünkről a szélmalomharcot. Nem tudom, hogy miféle akciókról tud. Én egy akcióról tudok, arról, hogy Rassay képviselőtársammal együtt kötelességszerűen tudomására juttattam a miniszterelnök úrnak, hogy van egy társaság,

amely egy másik nagyobb társaságnak, – amelyről, megjegyzem, hogy ezzel a legkevésbé sem azonosítható, – a cégére alá bújik és amely társaság hazafias címek alatt felforgató, meg nem engedett célokat követ. Nem tudtam, hogy a szélmalomokat nem a szél hajtja, hanem a szélmalomok ekrazitra vannak berendezve. (*Derűltség a szélsőbaloldalon.*)

En ezt az ekrazitos társaságot voltam bátor a hatóságok figyelmébe ajánlani. Azon a nézetem vagyok, hogy ezzel nem túloztam és nem folytattam szélmalomharcot, hanem igenis kötelességszerűen jártam el, még pedig kerülve minden politikumot. Teljesen kötelességszerűen jártam el, mert azt akartam, hogy a legszentebb eszméssel ne éljenek vissza azok, akik nem méltók arra, hogy ezeket az eszméket a szájukra vegyék. Azt hiszem, nem szélmalomharc, ha azt a szerény óhajtatást hangoztatom, hogy az ekrazit ne legyen ágyrajáró egyes polgári családoknál, (*Derűltség a szélsőbaloldalon.*) ne vándoroljon házról-házra és ágyról-ágyra rejtegetve és ne használják álompornó gyanánt, mert álompornó nagyon rossz, ha pedig vannak oly férfiak ebben a hazában, akik csak úgy tudnak aludni, ha ekrazit van az ágyuk alatt, ezeket a férfiakat ártalmatlanná kell tenni.

Én nem tudom, hogy ezen kívül miféle más akcióról tud Gömbös t. képviselő úr, és nem tudom, miért kéri számon mitőlünk azt, hogy mi mondjuk meg, hogy micsoda hatalmas vagy rettenetes titkos társaságról beszélünk. Hiszen ha ennek az ügynek az Írásbeli aktáit elolvassa, akkor látni

fogja azt, hogy igenis ez a Kovács testvérek-féle társaság egy másik nagyobb társaságnak lobogója alatt vonult be. Ennek a titkos társaságnak, amint azt Rassay t. képviselőtársam elmondotta, megvan az esküformája, lefoglaltatott az iratok között és ez a titkos társaság a céljaiban nemes és nem azonosítom ezt a titkos társaságot a Kovács-testvérek társaságával. De ha az eskümintájában azt a passzust találom, hogy fogadalmat kell tenni annak, aki megesküszik, hogy más karhatalmi alakulatnak nem tagja és nem vonul ki, csupán a társaság intő szózatára és riadójára, hát akkor az a nézetem, hogy az államhatalom érdekeivel nem egyezik, hogy ebben az országban más karhatalom legyen, mint törvényes karhatalom, hogy más erő legyen, mint az állam ereje és más riadójára és felhívására jelenjenek meg emberek fegyveresen vagy fegyvertelenül, mint a magyar állam törvényes haderejének riadójára és behívására. (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Pikler Emil: Az elnök urat is jól ismerjük abból a társaságból!

Vázsonyi Vilmos: Én ebből nem akarok politikumot csinálni... (*Zaj. Egy hang jobb felől: Mi van a szakszervezettel?*)

Peyer Károly: A szakszervezetben sem ekrazitot, sem fegyvert nem találnak! (*Zaj és felkiáltások a középén: Tudjuk!*)

Vázsonyi Vilmos: Én nagyon jól tudom, hogy ennek a Kettős Kereszt Vérszövetségnek ki az elnöke, egészen tiszteletreméltó férfiú, akit sohasem fogok egy pillanatra sem

a Kovács-féle társasággal azonosítani; de bármiféle nemes célokat tűzzön is ki a zászlajára valamilyen titkos szervezet vagy társaság, az események mutatják, hogy sohasem tudhatja, hogy miféle elemek bújnak a nemes eszmék alá, és bármilyen nemes célokat kövessen egy titkos társaság, az én nézetem szerint az igazán nemes és hazafias célok érdekében ebben az országban nincsen szükség titkos társaságokra. (*Heljeslés, taps a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Mindannyian egy társaság vagyunk és ha elérkezik annak az ideje, nem lesz olyan becsstelen ember, aki nem teljesíti a kötelességét.

Kószó István: Hát a szabadkőművesség? (*Zaj a szélsőbaloldalon.*)

Györki Imre: Annak alapszabálya volt, államtitkár úr! Ezt illenék egy belügyi államtitkárnak tudni! (*Zaj jobb felől.*)

Elnök: Györki képviselő urat kérem, tessék csendben maradni!

Peyer Károly: Ha ő ezt tudná!

Vázsonyi Vilmos: T. Nemzetgyűlés! Kószó Istvánt, képviselőtársam és Szegeden, mondhatom, még barátom, – nem tudom, megengedhetem-e most ezt magamnak, – a szabadkőművességet említi fel. A szabadkőművességnek annak idejében voltak alapszabályai, és ez nem annyira titkos, mint titokzatos társaság volt. Ha azonban a szabadkőművesség olyan célokat követett egyes páholyaiban, különösen a forradalom előtti időkben, amelyek meg nem engedhetők voltak, altkor a szabadkőművességről nekem

ugyanaz a nézetem, mint más egyéb társaságról, az a nézetem, hogy nem lehet semmiféle szervezet, semmiféle összeállítás, semmiféle egyesülés, amely az államhatalom jogait akarja gyakorolni, mert mihelyst ilyen szervezetek megalakulnak, azok működése mindig felforgatásra vezet, *(úgy van! a szélsőbaloldalon.)* mert az államhatalommal versengő mellékhatalom nem lehetséges és nem tűrhető, *(úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hiszen amikor ezt a tételt felállítom, ez éppen azok érdekében van, akik jelenleg kormányon vannak és az államhatalmat gyakorolják; *(úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hiszen, ha én, mint ellenzéki ember, azt követelem, hogy az ő hatalmukon, kívül semmiféle hatalom ne legyen sem jobbról, sem balról és ha valaki más az államhatalom jogát akarná magának arrogálni, a kormány azt irgalmatlanul tiporja el, akkor én tulajdonképpen a legnagyobb bizalommal vagyok a kormány és a fennálló államhatalom iránt. *(Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. Nemzetgyűlés! Méltóztatik látni, hogy sem személyt nem említek, sem ennek a társaságnak céljaival, sem ennek a társaságnak tagjaival nem foglalkozom. Nem pedig azért, mert tudom, hogy ennek a társaságnak. – bár én a titkos társaságok ellensége vagyok és azok fennállását az államra veszélyesnek tartom, – nagyon sok tiszteletreméltó tagja van és nagyon méltatlannak tartanám, ha én őket felforgatókkal és ekrazitos emberekkel azonosítanám, szükségesnek tartom azonban, hogy végre a kormány véglegesen leszámoljon

minden olyan szervezettel, amely konkurálni akar az állam hatalmával. Azt hiszem, hogy végre, annyi idő óta, a forradalom és a kommün lezajlása után annyi esztendővel, elérkezett annak az ideje, hogy a rendezett államhatalom vegyen át ebben az országban mindent. Az államhatalomnak ilyen mankókra, ilyen támogatásra abszolúte semmiféle szüksége nincs. *(Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Különben is az ilyen társaságok csak helytelen képzeteket ébresztenek és ellenségeink körében is csak arra szolgálnak, hogy ellenünk eszközül használják fel ezen társaságok létét. *(Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert hiszen végre is Magyarországon vagyunk és tudjuk, hogy milyen a magyar összeesküvés. A magyar összeesküvő rendszeren kívül a kávéházi ablakba összeesküdni, a magyar titkos társaság rendszeren arról nevezetes, mint a titkosrendőr, akinek arca mindenki előtt ismeretes és akiről mindenki tudja, hogy kicsoda. *(Derűltség.)*

Ha tehát ezekről a titkos társaságokról a mi ellenségeinknek is tudomásuk lehet, a mi ellenségeink csak fegyvert kovácsolnak ellenünk e titkos társaságok fennállásából, úgyhogy ennek semmiféle hasznát nem látja semmiféle cél, semmiféle eszme, csupán a kárát valljuk mindnyájan. *(Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. Nemzetgyűlés! Gömbös t. képviselőtársam beszédében azt mondotta, hogy annak a körülménynek, hogy mi egy ilyen akciót vezettünk, vagy amint ő mondotta, offenzívát vezettünk, az az eredménye lehet, hogy

kirobbanások történnek, amelyek a házára nézve veszedelmesek. Hát, én nem szeretem a prófétákat a saját hazájukban, mert rendesen áll az a közmondás, hogy: »Senki sem próféta saját hazájában«, és nem szeretem az olyan jóslásokat, amelyek fenyegetésekkel teljesen azonosak, *(úgy van! a szélsőbaloldalon.)* Honnan tudja a t. képviselőtársam azt, hogy kirobbanások lesznek? Honnan sejti ezt a t. képviselőtársam? *(Mozgás.)*

Kirobbanások lesznek azért, mert mi az ekrazitos társaságot bátrak voltunk leleplezni? Kirobbanások lesznek azért, mert mi a legális államhatalmat, amely a kormányzó nevében és a maga nevében gyakorolja itt & hatalmat, arra kérjük, hogy mellékkormányokat és mellékhatalmakat ne tűrjön?

Szilágyi Lajos:³⁰³ Mi már sokszor mondtuk ezt!

Vázsonyi Vilmos: Mi nem kívánunk a magunk számára semmit és mi nem kívánjuk, hogy a baloldali ilyen felforgató szervezkedéseket vagy titkos társaságokat tűrjön el a kormány és legkevésbé mondhatja el a mi frakciónkról a t. képviselő úr, hogy mi ilyet kívánnánk, öt. i. –itt, a közbeszóló csatározások alkalmával – Említette az úgynevezett radikális pártot. Hát, a t. képviselő úr kell, hogy tudja, hogy mi volt az én álláspontom épen a radikális párttal szemben, amely befészkelte magát a szabadkőművesség egyes páholyaiba,

³⁰³ Szilágyi Lajos (1882–?) katonatiszt, jogász, egységes párti nemzetgyűlési képviselő.

ahonnan én kimentem, – mert én onnan elmentem – nem azért, mintha a szabadkőművesség nemes eszméivel nem értettem volna egyet, hanem mert nem érttem egyet az ő nemzetiségű politikájukkal, sem az ő vallásellenes politikájukkal, sem az ő nemzetet felforgató irányzatukkal, mivel az volt a nézetem, hogy az igazi szabadkőművességet, a filantróp szabadkőművességet azzal, hogy azt politikummá tették, egyenesen megrontották, meghamisították. A t. képviselő úr tudhatja jól, hogy ezekkel a forradalmi előkészületekkel szemben senki sem volt annyira türelmetlen és a türelmetlenségig engesztelhetetlen, mint amennyire épen én voltam, türelmetlen és engesztelhetetlen akkor is, amikor a hatalom egy része reám volt bízva.

A t. képviselő úr a fajvédelem lobogója alatt halad és a kormányt támogatja, míg én a kormánynak ellenzéke vagyok; a történetíró eldöntésére fogom bízni, hogy vajon ki támogatta jobban a kormányt, ki ellenzéke jobban a kormánynak, én vagy a t. képviselő úr.

Pikler Emil: Ő agyontámogatja!

Vázsonyi Vilmos: A t. képviselő úr tehát, aki a fajvédelem lobogója alatt halad, tudja nagyon jól, hogy én sem forradalmi zsidó nem voltam, sem kommunista zsidó nem voltam....

Platthy György:³⁰⁴ Csak egyszerűen zsidó!

³⁰⁴ Platthy György (1864–?) jogász, egységes párti nemzetgyűlési képviselő.

Vázsonyi Vilmos: ...nekem szemrehányást tesz. Ő katona volt és a forradalom alatt is idehaza szolgálta hazáját; nekem nem volt erre alkalmam, mert ha idehaza maradtam volna, ma nem lenne szerencsénk egymáshoz és én nem vitatkozhatnál» most Gömbös képviselőtársammal, (*Úgy van! bal felől.*)

15.

**Rassay Károly felszólalása, melyben Andréka Károly
főkapitány-helyettest a szélsőjobboldali titkos
társaságokkal való összejátszással vádolja**

Részlet a nemzetgyűlés 196. üléséből

1923. november 29.

Rassay Károly: Nem tudom, le tudom-e azokat leplezni, én csak elmondok tényeket, amelyekből konzekvenciáknak kell folyniok. Mert vagy az igen t. belügyminiszter urat nem informálja hűen Andréka Károly főkapitány-helyettes, és akkor kell, hogy ennek konzekvenciája legyen, vagy pedig mégis vannak bizonyos szervezetek, amelyekkel szemben szükséges, hogy az utolsó percben a legteljesebb energiával lépjen fel a belügyminiszter úr.

Rakovszky Iván belügyminiszter: Talán már fel vannak oszlatva!

Rassay Károly: Igen boldog leszek, ha fel vannak oszlatva, azonban akkor sem tudom megváltoztatni azt az álláspontomat, hogy az igen t. belügyminiszter úrnak le kell vonnia bizonyos konzekvenciákat azokból a körülményekből, amelyeket én elő fogok adni.

T. Nemzetgyűlés! Méltóztatnak emlékezni, hogy a nyár folyamán az ún. Kovács testvérek ügyében a rendőrség több letartóztatást eszközölt, majd 24 óra alatt szabadon bocsátott egyéneket; erre újra intervenció történt a miniszterelnök

úrnál, mire újra lefogták ezeket a Kovács-testvéreket. Egy bizonyos idő múlva azt hallottuk, hogy a Kovács-testvéreket szabadlábra helyezték.

Rakovszky Iván belügyminiszter: A bíróság! Ezért nem vagyunk felelősek!

Rassay Károly: Arról nem méltóztatik tehetni, hogy a bíróság szabadlábra helyezte őket, de ha azt igazolom be a belügyminiszter úrnak, hogy a bíróság az ön főkapitány-helyettesének vallomása alapján tette ezt, akkor nem tud kitérni az elől a miniszter úr, hogy ezeket a konzekvenciákat levonja. Már pedig a Kovács testvéreket szabadlábra helyezte a bíróság a következő tanúvallomás alapján, amelyet én szó szerint fel fogok olvasni (*olhassa*): »Andréka Károly főkapitány-helyettes vallomása. Rövid idővel a Magyar Nemzeti Múltunk megalakulása után...«

Horváth Zoltán: Ez is egy szervezet!

Rassay Károly (*továbbolvassa*): »...a rendőrség figyelmeztetést kapott, hogy a szövetségnek egyes ügynökeinél az irredenta célokra gyűjtött pénzekkel alighanem baj lesz, mert azok nem lesznek arra a célra fordítva, amelyre adattak. Erre megindult a Magyar Nemzeti Múltunk ellen a rendőrségi nyomozás, melynek során megállapítást nyert, hogy a Magyar Nemzeti Múltunk szoros kapcsolatban áll a Kettőskereszt Vérszövetséggel.« (*Egy hang a szélsőbaloldalon: Jó cég!*)

Rakovszky Iván belügyminiszter: Fel van oszlatva!

Rassay Károly: Nagy örömmel fogom konstatálni, hogy fel van oszlatva, azonban újra ismétlem, bizonyos konzekvenciákat a t. belügyminiszter urnák mégis lé kell vonnia.

Pakots József: Magánlakásokban még tartanak üléseket!

Rassay Károly (továbbolvassa): »Ennek vezetőségénél, illetve Bartha alezredesnél a Kovács testvérekre vonatkozóan azt az értesítést nyertem ...« *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Csendet kérek!

Rassay Károly (továbbolvassa): »...hogyan a Kovács testvérek irredenta szempontból nagyon értékes emberek, akiket nem szeretne elejteni. Miután Bartha alezredes azt is igazolta, hogy a Magyar Nemzeti Múltunk által gyűjtött pénzeket részben a Kettőskereszt Vérszövetség szervezési költségeire, részben a szervezők létfenntartására fordítják, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!)* amit már azért sem lehetett kifogásolni, mert ezek más jövedelmi forrás felett nem rendelkeztek, minden idejüket arra fordították, utaztak is, ennél fogva a rendőrség a Magyar Nemzeti Múltunk ellen indított nyomozást megszüntette«. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!)*

Rupert Rezső: Gyilkosok büntársa!

Elnök: Rupert képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Zaj.)* Csendet kérek, képviselő urak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Rassay Károly (továbbolvassa): »A nyomozás során gyakran érintkeztem a három Kovács testvérrel és dr. Umlauf Siegfrieddel is és azóta évi november 29-én, csütörtökön. Gyakran felkerestek engem a Kovács testvérek...« (*Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek. (*Halljuk! Halljuk!*)

Rassay Károly (továbbolvassa): »...főleg Kovács Kornél, és informáltak engem, ha valamilyen akcióra készültek.« Legyen szabad egy pillanatra megállanom. Milyen akcióról van szó! Eddig a Kovács testvérekkel vonatkozásban az eddigi előállításokkal kapcsolatban csak olyan akciókról hallottam, amelyeket, nem hiszem, hogy bejelentettek a főkapitány-helyettes úrnak.

Rupert Rezső: A zongoragyáros meggyilkolása!

Fábián Béla: A Reismann-gyilkosság!

Rassay Károly (továbbolvassa): »Én mindenkor figyelmeztettem őket, hogy a Kettőskereszt Vérszövetség vezetőségének tudta és beleegyezése nélkül ne vállalkozzanak semmire, és úgy tapasztaltam, hogy figyelmeztetésemnek mindenkor eleget is tettek.« (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!*)

Rupert Rezső: Egy percig nem maradhat azon a helyen! Ez a kormány becsületbeli dolga!

Rakovszky István:³⁰⁵ Az új érdemrend nagykeresztjét kapja!

³⁰⁵ Rakovszky István (1858–1931), politikus, 1920-21-ben a nemzetgyűlés elnöke, 1922-től ellenzéki legitimista képviselő. Rakovszky István egységespárti belügyminiszter édesapja.

(**Rupert Rezső** *közbeszól.*)

Elnök: Rupert Rezső képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. (*Zaj. Horváth Zoltán közbeszól.*) Horváth Zoltán képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni.

Rassay Károly (továbbolvassa): »Azt soha nem tapasztaltam, hogy a fennálló társadalmi rend erőszakos felforgatását, illetőleg a kormány, vagy egyes tagjainak erőszakos eltávolítását tervezték volna, sőt ellenkezőleg úgy láttam, hogy minden törekvésük odairányult, hogy a fennálló társadalmi rendnek baloldaltól jövő esetleges felforgató törekvéseivel szemben ...«

Vázsonyi Vilmos: Szokolhamisítókra meri ezt mondani!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Tessék bejelenteni!

Rakovszky István: Andréka úr áll rendelkezésére!

Rassay Károly (továbbolvassa): »... erős szervezet álljon fenn.« Tehát a Kovács testvéreken nyugodott Magyarország biztonsága.

Horváth Zoltán: Gyalázat!

Rassay Károly (továbbolvassa): »Kovács Kornél és Tivadar több ízben jelentést tettek nekem, ha valahol legitimista vagy baloldali jelenségeket észleltek, amelyeket ők veszélyeseknek találtak a fennálló állami és társadalmi rendre nézve.«
(*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Bravó!*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Rassay Károly (továbbolvassa): »Az általuk bejelentett dolgok nem voltak ugyan alaptalanok, de nem annyira

lényegesek, hogy rendőri eljárásra alapul szolgáltak volna.«
T. Nemzetgyűlés! Amikor én ezt a vallomást, amelyet a főkapitány-helyettes úr a vizsgálóbíró előtt tett...

Rupert Rezső: Le kell tartóztatni azonnal és nem a hivatalban hagyni!

Elnök: Rupert képviselő urat kérem, méltóztassék a közbeszólásoktól tartózkodni.

Rassay Károly: ...és amelynek alapján a vizsgálóbíró szabadlábra helyezte ezeket a vádlottakat, olvastam, kedvem lett volna interpellációt bejelenteni a Kovács testvérek személyes szabadságának megsértése ügyében. Mert engedelmet kérek, ezek az urak voltak azok, akik tudtommal négy ízben voltak már előállítva a rendőrségre. Egyszer a Reismann-féle gyilkosság ügyében súlyos gyanúokkal terheltén állították őket a rendőrség elé...

Szilágyi Lajos: Akkor is Bethlen István volt a miniszterelnök!

Rassay Károly: ...azután az Erzsébetvárosi Kör ellen elkövetett bombamerénylet ügyében...

Szilágyi Lajos: Akkor is Bethlen István volt a miniszterelnök!

Rassay Károly: ...azután a Nemzeti Múltunk augusztusban megindult bűnügyében...

Szilágyi Lajos: Akkor is Bethlen volt a miniszterelnök!

Rassay Károly: ...és végül most, amikor a Reviczky-utcai palota ellen...

Szilágyi Lajos: Most is Bethlen a miniszterelnök!

Rubinek István: Ezután is ő lesz! (*Zaj.*)

Elnök (*cseppet*): Csendet kérek. Ismételten kérem a képviselő urat, méltóztassék beszédét befejezni.

Rassay Károly: Azonnal befejezem. Mondom, a Kovács-testvérek voltak azok, akik akkor, amikor a francia követség palotája ellen merénylet követtetett el, ugyancsak le lettek tartóztatva, s akiről olyan szép erkölcsi bizonyítványt állított ki a főkapitány-helyettes úr. (*Zaj. Fábíán Béla közbeszól.*)

Elnök: Fábíán Béla képviselő urat kérem, méltóztassék a közbeszólásoktól tartózkodni.

Vázsonyi Vilmos: Csak szokolt hamisítottak és betörtek Nagyváradon. Hazafias alapon állanak. (*Élénk derűtség.*)

Rassay Károly: Be kell fejeznem beszédemet. Nem vonhatom le mindazon konzekvenciákat, amelyeket le kellene vonnom e jelenségek láttára. (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Én csak azt kérdezem a belügyminiszter úrtól, megegyeztethetőnek tartja-e azokkal az elvekkkel, amelyeket ön itt beszédében ezelőtt egy órával hirdetett, hogy a politikai rendőrség élén még ezek után is Andréka főkapitány-helyettes álljon Treuga dei-t³⁰⁶ akarnak teremteni. Én azt ajánlom a miniszterelnök urnák, hogy ne itt ebben a teremben

³⁰⁶ A treuga Dei, vagyis Isteni Kegyelem, Isteni Fegyvernynyugvás a 11. században meghirdetett elv, amely szerint a katolikus egyház bizonyos esetekben szüneteltette a háborús állapotokat, és a böjti időszakokra és az egyházi ünnepek időtartamára betiltotta minden fegyveres erőszak alkalmazását.

méltóztassék Treuga dei-t teremteni, hanem kint az országban.

Peyer Károly: A közigazgatásban!

Rassay Károly: Ez a parlament csak eltorzított képe annak, ami kint a társadalomban, a népben történik. Ha Treuga dei-t akarunk, annak én szerintem első főkélléke az, hogy gondoskodjunk arról, hogy azokon a polcokon, ahova emberek kellenek, akik védik a társadalom békéjét, olyan emberek legyenek, akik sem tényekkel, sem mulasztásokkal ezt a békét nem veszélyeztetik. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A belügyminiszter úr kíván szólni.

Rakovszky Iván belügyminiszter: T. Nemzetgyűlés! Csak két percre veszem igénybe a t. Nemzetgyűlés szíves figyelmét. Tekintettel arra, hogy Rassay Károly t. képviselő úr súlyos vádakat hangoztatott a budapesti államrendőrség egyik vezetőjével szemben, arra kérem tisztelettel a képviselő urat, szíveskedjék nekem a felolvasott jegyzőkönyvet átadni, hogy ennek alapján a kellő intézkedéseket megtegyem.

Rupert Rezső: El is várjuk, hogy intézkedjék!

Hegymegi-Kiss Pál: A belügyminiszter úr még ma felfüggeszti!

(Rassay Károly szólásra jelentkezik.)

Elnök: Milyen címen kíván a képviselő úr szólni?

Rassay Károly: Azon a címen, hogy a miniszter úr felhívása folytán bejelentést akarok tenni.

Elnök: Tessék!

Rassay Károly: Csak annyit kívánok bejelenteni, hogy az ügyészségen és a törvényszéken vannak azok a nyomozati akták, amelyek a Kovács-testvérek ügyére vonatkoznak. Ezek rendelkezésre állanak. Megjegyzem, hogy ott szóról-szóra ez a jegyzőkönyv van, amelyet kiírtam, és amelyet a miniszter úr rendelkezésére bocsátok.

Elnök: A tanácskozássra szánt idő letelvé, a vitát megszakítom. Napirendi javaslatot kívánok tenni. Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket holnap, pénteken, folyó hó 30-án, délelőtt 10 órakor tartsuk, s annak napirendjére tűzessék ki:

1. a mai ülés napirendjére kitűzött kétféle mentelmi bizottsági jelentés együttes folytatólagos tárgyalása;
2. a földbirtok helyesebb megoszlását szabályozó rendelkezésekről szóló 1920. XXXVI. tc. kiegészítésére vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása.

Méltóztatnak napirendi javaslatomat elfogadni? *(Igen!)*
Ha igen, azt elfogadottnak jelenteni ki.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése. Kérem a jegyző urat, szíveskedjék a jegyzőkönyvet felolvasni.

Forgács Miklós jegyző³⁰⁷ *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

³⁰⁷ Forgács Miklós (1879–?), kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő, ebben az időben a nemzetgyűlés jegyzője.

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyvvel szembeni (*Nincs!*) Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

16.

**Drozdy Győző felszólalása Héjjas Iván és
különítménye büntetteiről**

Részlet a nemzetgyűlés 226. üléséből

1924. január 22.

Drozdy Győző: T. Nemzetgyűlés! Igazat adok igenis előttem szólott képviselőtársamnak abban, hogy ebben a Házban valóban nagyon sok beszéd hangzik el, talán sokkal több, mint kellene. Nem osztozom azonban abban a véleményében, hogy az ellenzéki oldalon történik a hiba, amikor ilyen sokat beszélnek. A felelősséget azért a sok beszédért, ami ebben a parlamentben elhangzik, a kormányra hárítom. A kormány az ezekben a beszédekben felhangzott okos, komoly és megbecsülendő kritikákat nem figyeli meg, azokat a komoly országépítő tanácsokat, amelyeket itt hallunk, nem mérlegeli és az ország javára nem értékesíti. Megállapíthatjuk, hogy ebben a nemzetgyűlésben, pl. az utolsó indemnítási vita tárgyalása alkalmával, annyi sok szép, nemes indítvány és javaslat hangzott el, hogyha a kormány figyelemre méltatná ezt és nem legtöbbször csak üres bársonyszékek merednének az ellenzék felé, akkor ennek a sok beszédnek nem sok alja lenne, hanem végre megindulhatna az ország újraépítése.

Mai felszólalásom tárgyát igen szűk keretbe vonom. Úgy látom, hogy teljesen kimerítették az ellenzéki szónokok

azokat a témákat, amelyek itt az ország- újjáépítéséhez fontosak volnának. Én tehát azzal foglalkozom, ami a munkának és a fejlesztésnek alapfeltétele, a rend és konszolidáció kérdésével.

Minden termelésnek alapja az, hogy ebben az országban meglegyen a béke, a jogrend és teljes legyen a konszolidáció. Örömmel tekintek vissza az elmúlt egy-két hétben arra a pillanatra, amidőn Magyarország miniszterelnöke felállott ebben a képviselőházban és férfiasan kijelentette, hogy véget fog szakítani Magyarországon az úgynevezett turbulenciának és végre mindent el fog követni a kormányzat, hogy megszüntesse itt azokat a viszonyokat, amelyek még mindig bizonytalanná teszik a vagyon- és életbiztonságot. Azért szeretnék segítségére lenni a kormányzatnak ezen a téren, hogy a konszolidációt teljesen kiépítsük és teljesen megteremtsük.

Mielőtt a legfontosabb esetekre mutatnék rá, egy kis kitérő, egy kis bevezetésként említem csak fel, hogy lehetetlen addig megteremtenünk itt a konszolidációt, amíg a csendőrségi és rendőrségi, közegek nem emelkednek a maguk hivatásának magaslatára, s amíg olyan dolgokat látunk napról-napra, amelyek méltán elkeseríthetik ennek az országnak népét. A szociáldemokrata szónokok számtalan olyan esetet soroltak itt elő, amikor csendőrök és rendőrségi közegek ártatlan embereket jogtalanul, brutálisan bántalmaztak és vertek. Íme, most jelentés érkezik hozzám Szekszádról, hogy

ott három rokkant összejött azért, hogy a földreformban való részvételüket megbeszélhessék egymással, s ekkor megjelent közöttük a rendőrség egyik közege, magával hurcolta és a városházán, illetőleg a rendőrségen agyba-főbe verte őket, úgyhogy két hétig munka nélkül voltak. (*Felkiáltások jobb felől: Ez tévedés! Lehetetlenség!*) Ez a dolog annyira nem tévedés, hogy a bizonyítékokkal mindenkor szolgálunk és amennyiben nem igazak, én leszek az első ember, aki bocsánatot fogok kérni ezért attól a brutális és embertelen Kiss Ernő nevű fogalmazótól, aki a kommünben a direktórium előadója volt, most pedig ezeket a verekedéseket és vérengzéseket végzi. Szekszárdon kikapnak az emberek azért, mert a *Népszavát*, vagy az *Esti Kurírt* olvassák. Van egy Horváth nevű detektív, aki a trafikban áll és nézi, hogy ki viszi onnan a *Népszavát*, vagy az *Esti Kurírt*, és aki ki meri vinni, annak másnap a rendőrséggel gyűlik meg a baja. Ezek a szegény, megvert rokkantak ügyvédet fogadtak maguknak, minthogy minden napra jelentkezésre rendelték be őket és az ügyvéd is megjelenik érdekükben a rendőrségen. Másnap, amikor a rokkantak jelentkezni mentek, agyba-főbe verték őket, mert keresztény létükre zsidó ügyvédet mertek a maguk védelmére a rendőrségre küldeni. (*Zaj bal felől.*)

De itt van egy másik eset, amely szintén a csendőrség brutalitásáról tanúskodik. Nem szívesen foglalkozom ezzel a témával, mert volt már alkalmam a nemzetgyűlésen, ebben a ciklusban felolvasni egy csendőri parancsot, amely arra oktatja

ki a csendőrlegénységei, hogy miként kell úgy verni, hogy meg ne lássék, ki ne tudódjék és bár kértem a belügyminiszter urat, hogy a rendelet kiadói ellen indítsa meg az eljárást, s bár eredeti okmányokkal rendelkeztem az ügyre vonatkozólag, úgyhogy azt letagadni nem lehetett, azóta hallani sem lehetett erről a dologról, a csendőrparancsnoknak pedig a haja szála sem görbült meg, nem igen érdemes tehát ezekkel a dolgokkal foglalkozni, mégis annak bizonyítására, hogy mindezt nem mi költjük: szívesen rendelkezésre bocsátom az alábbi levelet, mely a következőképen szól (*olvassa*): »Nagyra becsült Szerkesztő Úr! Nem vagyok képes leírni azt a váratlan, de kimondhatatlan örömet, mely szívemet eltöltötte, mikor az önök újságja megérkezett hozzám, mert szívemből pártolom és szeretem. Velem igen sok jót tesz, ha olvashatom. Mert el kell hinni, hogy tanít, oktat, gyámja a szegényeknek és jó remény csillaga. Pedig nekem egy holtig tartó csúfos emléket hagyott, mégis pártolom. Akkor, mikor a felsőbb hatalom betiltotta a május 13 vagy 14-es újságot, este lámpagyújtáskor jött hozzánk két csendőr. Én már akkor ágyban voltam, az uram az istállóba végezte a dolgát a jószág körül. Hogy mit beszéltek kint az urammal, azt nem tudom, mert egy régi hűlés okozta nagy szót hallok. Az uram pedig, mint ilyen iskolázatlan, nem olvas újságot. Odajön közel hozzám olyan kérdéssel, hogy milyen újság jár nekem. Én ráfelelem, hát nem tudod. Mert a csendőr urak azért jöttek, hogy be akarják szüntetni. Én mondtam, hogy mit bánom én, semmi közöm

hozzá. Akkor az uram lép közel a ládához, mert látta, hogy gyűjtöttem az újságot avégett, hogy a fiam rendelte meg, de nem olvasta, mert katonai szolgálatba léptették, azért szedtem össze, hogy bármikor jön haza, hogy mindet átolvashassa. De amit az uramnak mondtak, hogy mutassa fel, az a *Népszava* volt. Én, mikor látom, hogy az összes újságot veszi elő az uram, akkor leszálok az ágyról és kérdem, hogy mit akarsz. Hisz ott van az asztalon. De nem mondhattam, de nem szólhattam csak annyit, hogy mit akarsz, akkor az egyik csendőr nekem ugrik a szuronnal, hogy átdöf, a másik ordít oroszlánmódra, hogy mi maga, kommunista. Akkor mind a két kezem összeláncolta és mondta, mars a községházhoz. Az uram csak annyit tudott szólani, csak hagynak talán rávenni egy szoknyát, mert úgy akartak egy ingben, de mégis megengedték, hogy az uram kötött rám egy szoknyát és az összes újságot mind fel kellett vinni a községházhoz.

Átnézték mind, de akit akartam mondani, hogy az asztalon van, azért hazaküldték az uramat, nekem pedig ott kellett ülni összekötve. csak akkor engedtek el, mikor átnézték, amit kértek. Mikor kísértek az úton, ész nélkül visítottam, rám jött a szívbaj, összerogytam, még akkor is rugdostak és puskatussal döftek. Mikor sírásom közt mondtam, van-e Istenük vagy lelkük, hogy egy szerencsétlen siket, szívbajos ötvenkét éves vénasszonnyal így bánjanak egy újságért, akkor amelyet bírt, úgy ordított, ha siket, ne olvasson

újságot. Még a tiszalöki szolgabíróhoz is be kellett menni urastól, de egy szót sem kérdett, csak az is ordított, mint a táltos, és mindkettőnket lezárással fenyegetett, hogy olyan újságot minek járatok. És mégis megörült a lelkem, most ismét megrendelem.« Szándékosan elhallgattam az újság nevét is, nehogy reklámszínezete legyen a dolognak.

Kováts-Nagy Sándor: Mindenki tudja!

Drozdy Gőyöző: Csak az eset bizonyosságául olvastam fel ezt a levelet, de egy másik esetre vonatkozólag is kezeim közt van egy levél, melyben szavahihető, komoly emberek állítják, hogy a csendőrségi és rendőrségi brutalitások nemhogy szűnnének, de napról-napra nőnek.

Mándy Samu:³⁰⁸ Tessék feljelenteni!

Drozdy Győző: Ez a konszolidáció egy része. Addig pedig ebben az országban nem lehet rend, nem lehet. Munka, amíg ezeket a kelevényeket ki nem irtjuk. Szent meggyőződéseim szerint konszolidáció ebben az országban nem lesz addig, amíg mindenekelőtt a kecskeméti kelevényt teljesen, véglegesen és örökre ki nem pusztítjuk ennek az országnak a testéből. A kecskeméti kelevény! nem lehet elkendőzni, nem lehet betakarni, mert az rövidebb vagy hosszabb idő múlva, de mindenesetre ki fog fakadni, mert azt nem törvényesen, nem rendesen tüntették el és nem rendszeresen gyógyítják. Tudja meg végre ez az ország, hogy a konszolidáció-ellenesek

³⁰⁸ Mándy Samu (1860–1942) földbirtokos, egységes párti nemzetgyűlési képviselő.

ligájának főfészke nemcsak 1919-ben, de még ma is Kecskeméten van, ott tanyázik azon a környéken és ebben az országban egyáltalában nem lehet addig rend, amíg véglegesen le nem számoltunk azokkal a tömeggyilkosokkal és haramiákkal, akik Kecskemétről fenyegetik ennek az országnak a rendjét és közbiztonságát. Nekem módomban van a nemzetgyűlés és a kormány elé tárni az összes erre vonatkozó adatokat, hogy amennyiben a kormánynak nem volt eddig módjában megtudnia, hogy tulajdonképpen kik azok, akik veszélyeztetik az ország' békéjét, most megtudhassa. A csongrádi bombamerénylet után kiadott a kormány egy statáriális rendeletet, melyben becsületbeli kötelességévé teszi a rendőrfőkapitány a székesfőváros polgárainak, hogy akik fegyvereknek, bombáknak rejtegetéséről tudnak, azt jelentsék be és becsületbeli kötelességévé leszi minden polgárnak, hogy a kormánnyal együttműködjen a konszolidáció érdekében. Nos, nekem módomban van az egész alföldi brigád szervezetét a kormány elé terjeszteni, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* módomban van megnevezni mindazokat az egyéneket, kik mind a mai napig' sem állítottak a bíróság elé, elkövetett szörnyűséges tetteik miatt, és módomban van megnevezni azokat, akik ma is az alföldi brigád szervezetéhez tartoznak és kisebb-nagyobb mennyiségű fegyvert rejtegetnek.

Horváth Zoltán: Ezt még nem tudja a belügyminiszter úr!

Drozdy Győző: Hogy az alföldi brigád mai működését, mai szereplését megértsük, és hogy lássuk azt a szörnyűséges veszedelmet, amelyet az jelent, kénytelen vagyok visszatérni arra a borzalmas nagy, 1919 őszén történt kecskeméti bűnügyre, melynek kiderítése a mai napig sem történt meg.

Kecskeméten, a katolikus egyház bérházában a második emeleten, a színházra néző oldalon lakik Szabó Antal m. kir. állampénztári tanácsos. Itt van neki kétszobás lakása, melyet már régen »bagolyvárnak« hívnak az érdekeltek. Ez a Szabó Antal 55-60 év körüli férfi, akit józanon nagyon ritkán látnak Kecskeméten. *(Derűtség a szélsőbaloldalon.)* Már a román megszállás alatt is az ő lakásába, az úgynevezett bagolyvárba jártak össze titkos konventikulumokra az ébredők tagjai, különösen pedig azok vezetői. Ott, abban a lakásban azután sör, bor, pálinka és dorbézolások mellett, duhajkodások közben született meg az a gondolatuk, hogy bosszút kell állni a zsidóságon. Még a románok bentléte alkalmával összeállítottak, illetőleg csináltak egy feketelistát, s e feketelista tagjaira kimondották a bagolyvárban, hogy őket a románok segítségével össze fogják fogdosni, így is történt. Akiket a listára felvettek, azokat a románok segítségével összefogdosták és a törvényszék börtönébe zárták. Egy különítményt szerveztek annak végrehajtására, hogy velük végezzen. Ez a különítmény az úgynevezett Héjjas-különítmény, amely 1919. november 15-én, azon a napon akcióba lépett. Héjjas Iván kiadta a rendeletet, hogy

november 15-éről 16-ára virradó éjszakán senkinek sem szabad lakását elhagynia, és akit az ÉME jelvénye nélkül meglátnak Kecskemét utcáin, azt az ő járőrei bátran lelőhetik.

Pikler Emil: Hallatlan! (*Mozgás a baloldalon.*)

Drozdy Győző: A románok kivonulásával csakugyan a Héjjas-különítmény vette át a rendfenntartás munkáját, és azzal kezdte, hogy már délelőtt lerészegítette, leitatatta csapatait; így készültek az esti munkára. A bagolyvár ez este volt a leghangosabb. Megjelentek ott azok, akik kieszelték a nagy orgoványi és a kecskeméti gyilkosságokat, melyeknek sorozata azután egy hónapon keresztül állandó volt Kecskeméten.

Ezek a tanácskozásokon megjelentek, tehát mint értelmi szerzők indokoltan gyanúsíthatók – és legalább is annyit megkövetelhetünk, hogy a bíróság elé álljanak és kihallgassák őket arra vonatkozólag, hogy csakugyan részesek-e az értelmi szerzés bűnében? –a következők (*olvassa*): »Szabó Antal állampénztári főtanácsos, kinek lakásán, a katolikus bérházban, az úgynevezett bagolyvárban Jöttek össze; dr. Kéry János, törvényszéki bíró, Budapest, I., Győri út 2/C – szintén lejárt a gyűlésekre, Kecskemétre; dr. Zana Ferenc ügyvéd, Kecskemét, volt ÉME-elnök; dr. Magyar József ügyvéd; dr. Jeney Pál, az ÉME helyettes elnöke; dr. Kiss Endre ügyvéd, a Kecskeméti Közlöny szerkesztője; dr. Kiss József, volt árvaszéki ülnök; Révész István, pápai prelátus; Kuminergruber Emil, kegyesrendi tanár; Héjjas Aurél – Iván

bátyja; Héjjas András – Iván öccse; Héjjas Tibor – Iván öccse; Höhhinger Miklós, gimnáziumi tanár; Kiss Ferenc, ny. táblabíró, volt kormánybiztos, főispán-helyettes a román idő alatt; Ráad Árpád, közgazdasági egyetemi hallgató, volt tanító, tartalékos hadnagy; Nagy Bertalan, tartalékos hadnagy, az Ergonnál; Schmiedt Rezső, hadnagy, Budapest, I. vadászászlóalj; Schmiedt Nándor degradált³⁰⁹ őrmester, jelenleg Temesváron van; Berta István; Balog Jenő, tartalékos hadnagy, Budapest; Balog Ferenc, tartalékos hadapród jelölt őrmester; Szűcs Rezső, tartalékos hadnagy, Amerikában van; dr. Farkas Béla, gyógyszerész; Sárközy Béla, kiskazda; Barna Tibor, állami rendőrfelügyelő; Demcsák József, fogalmazó; Dávid Nándor, százados; Kerekes Dezső, városi intéző; dr. Damó Zoltán; dr. Szabó Győző; dr. Dömötör István; Dragollovics Gyula és Muraközi Ferenc: Majtényi polgármester is ott volt néha, és természetesen Héjjas Iván és Francia Kiss Mihály is. (*Zaj.*)

Tehát Héjjas mint városparancsnok kiadta a rendeletet, hogy akit az ÉME jelvénye nélkül meglátnak az utcán, azt haladéktalanul lőjék le és kiadta a másik rendeletet is, hogy abban a csendben, amikor a városban senki megmukkanni sem mer, amikor az utcákon senki sem jár, akkor végezzék el azt a munkát, amelyet a feketelista tagjaira vonatkozólag előzetesen kiterveztek. (*Zaj.*)

³⁰⁹

degradált = lefokozott.

Este tíz órakor, a kiosztott szerep szerint, csakugyan meg is kezdték a Szent Bertalan éjszakát. A városháztéren gyűltek össze, s innen részint kocsikon, részint gyalog vonultak el a törvényszék palotája elé, amelyet ellenállás nélkül nyomban megszálltak, és amelynek zárkáiból kivették a feketelistának már előre oda bevitt tagjait.

Pakots József: A kecskeméti B-lista!

Drozdy Győző: Ezeket azután, kocsira rakták, szájukat betömtek, szalmakötegekkel is átkötötték, hogy a tömés ki ne essék.

Horváth Zoltán: Rémes!

Rothenstein Mór: Keresztény és nemzeti munka!

Meskó Zoltán:³¹⁰ Ennek semmi köze a kereszténységhez!

Drozdy Győző: ...s kivítették őket a város szélére, ahol részint megfojtották, részint felakasztották, részint pedig különféle szerszámokkal addig verték agyba-főbe őket, amíg el nem pusztultak.

Pikler Emil: Mi volt ehhez képest Szamueli!³¹¹

³¹⁰ Meskó Zoltán (1883–1959) katonatiszt, kispárti nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egyesülete vezetőségi tagja, később az első nyilaskeresztes párt, a Magyar Nemzeti Szocialista Földműves- és Munkás Párt alapítója.

³¹¹ Szamuely Tibor (1890–1919) újságíró, kommunista politikus, a Tanácsköztársaság hadügyi és közoktatásügyi népbiztosa, a vörösteror idején a hírhedt terroralakulat, a Lenin-fiúk megszervezője és parancsnoka, nevéhez számos politikai gyilkosság fűződik. A Tanácsköztársaság bukása után Ausztriába próbált szökni, de mikor a

(Zaj és felkiáltások jobb felől: Ilyet már mégsem lehet mondani! Nagy zaj a szélsőbaloldalon.) **Saly Endre:** Egyformák! (**Elnök csenget.**)

Drozdy Győző: Az elpusztítottak névsora a következő *(olvassa)*: »Neumann Imre, dr. Stern Zsigmond, Czigány János, Lajos László, Vincze Lajos, Simon István, Kosa László. Szahovics György, Hajma József, Vércse Gábor, Bende József, Egyeki Mózes. P. Kovács István, Horváth Döme, Kurucz József, dr. Buday Dezső, Gubinyi Mihály, Turell László, Lugosy István, Polónyi Gyula, Kaufer Arthur, Pataki István, LazarovUs Károly, Farkas Sándor, Szegedi Lajos, Takács György, dr. Halmos Lajos, Hrobál János, Bakonyi Antal, Faragó Pál, Villám István és Szűcs Lajosné.«

Saly Endre: Egyet kifelejtettél!

Drozdy Győző: Van még több is, ez csak az első ráta. A 33 ember közül 18-at kivittek a város határában levő úgynevezett Szikraerdőbe, a Dömötör Márton-féle tanyától 200 lépésnyire a Tisza felé és ott temették el. Amennyiben a hatóság nem találná meg sírjukat, szívesen rendelkezésre bocsátom Kecskemét környékének térképét, amelyen pontosan meg vannak jelölve azok a sírok, amelyekbe ezeket az áldozatokat eltemették. Megadom azoknak nevét is, akik ezen sírokban nyugsznak.

határon osztrák rendőrök megállították, a nála lévő pisztollyal öngyilkosságot követett el.

A felsoroltak közül 18-an a Szikra nevű erdőben vannak eltemetve, 15-en pedig az Orgoványtól két kilométernyire fekvő Bugac nevű község erdejének szélén. Ez utóbbiakat exhumálták és szintén az orgoványi erdőben temették el. (*Zaj balfelől.*)

Drozdy Győző: Ugyancsak a törvényszék fogházából vitték el ez alkalommal a katonai lókorházba, amely Kecskeméttől szintén nincs nagyon messze: Berényi Pált, Berkes Sándort és Reismann Bélát; ezeket itt egy üres legénységig szobába zárták, s még két nap múlva is látták őket meztelenül, mignem harmadnapon az épület padlásán felakasztották őket; mivel azonban nem haltak meg, félálétan, ahogy voltak, levágták a szerencsétleneket, kocsira rakták és kivitték a Máriakápolna nevű tanyára, ahol az utmenti fákra újból felakasztották és addig kínozták őket, amíg meg nem haltak. Ezek ott a helyszínén fekszenek, az úttest mellett, alig félméteres sírokba, gödrökbe vannak eltemetve. Ugyancsak elvitték Satu Sándort és Hartenstein Ignácot is, ezeket azonban nem a törvényszéki, hanem a rendőrségi fogdából, s ezek a nyíri erdőben vannak eltemetve. Az előttem levő térképen meg van jelölve az a hely is, ahol sírjukat megásták. 1919 november 15-ike és 16-ika közötti éjjel saját lakásukból elhurcolták a következőket: Énekes Lászlót, Deutsch Imrét, dr. Fritz Rudolfot, Hegedűs Sándort, Csillag Bélát, Hajós Emmát és Faragó Bélát; mivel azonban az elhurcolok részek voltak és az egyik szekér kereke eltörött, erről a kocsiról, amíg a kereket

cserélték, Hajós Emmának és Faragó Bélának sikerült megmenekülnie, akik közül Hajós Emma jelenleg Kecskeméten lakik a Nagytakarék épületében és nagyon szívesen elmondja bárkinek az esetet. Ezeket az áldozatokat Jeney József ménteleki gazda tanyájára vitték – szintén meg van jelölve az áldozatok sírja –, a részeg társaság azután halálra kínozta őket, és a répaverembe ásta el.

Horváth Zoltán: Ez nem érdekli a belügyminiszter urat!

Drozdy Győző: Ugyancsak a lakásukból vitték el a következőket: Elek végrehajtónak a fiát, Szabó Mihályt, Achinszky Károlyt, Kovács Józsefet, Joós Ernőt, Váczi Jánost és Fekete Adolfot. Ezeket Zala József és Kiss József tanyájára vitték. Emlékezetes az az eset is, hogy amidőn 1919. november 22-én éjjel a lajosmizsei vonatról leszállították Fodor Ernőt, Wertheimer Jenőt, Neumann Izidort és Neubauer Izidort. Ezeket Kiss Sándor tanyájára vitték és ott végeztek velük. Ez azonban kellő időben kitudódott, feljelentést adtak be a hatósághoz, az ügyészség a nyomozást csakugyan meg is indította, kiküldtek rendőröket az előzetes nyomozás megejtésére, azonban a kiküldött rendőrök közül négyen ugyancsak ott maradtak, ott veszték és többet vissza nem jöttek. A négy rendőr Schwerteczky, Dura és még másik kettő, akikről azóta sem derítették fel, hogy hol tűntek el. Annyira elfajult ott a vérszomj és annyira vadállatias gyönyörűséggel végezték ezeket a dolgokat, hogy például Francia Kiss Mihály egy alkalommal részeg jó kedvében

Szikra-pusztára szállította kocsival az áldozatokat, Héjjas Iván, aki az orgoványi gyilkosságnál szintén személyesen jelen volt.

Pikler Emil: Sohasem gyilkolt ő!

Gr. Hoyos Miksa:³¹² Muszáj annak igaznak lenni!

Rassay Károly: Az emberek meghaltak, az igaz!

Drozdy Győző: Ezek azoknak nevei, akik eltűntek. Ha valakit meggyilkoltak és az illetőnek elrabolták pénzét, óráját, őt magát pedig eltemették, bizonyos, hogy gyilkosok is vannak. Már pedig a társaságból jelentkezik valaki, aki ezeknek a gyilkosoknak nevét megmondja. Én a kormánynak és az összes hatóságoknak rendelkezésére állok és minden szavamat, amit itt állítok, bizonyítani óhajtom.

Rassay Károly: Felesleges, mert már amnesztiában részesültek!

Pikler Emil: Gróf úr, kár védeni a gyilkosokat!

Gr. Hoyos Miksa: Nem védem, sohasem védem!

Drozdy Győző: A többi végrehajtók nevei a következők: Jenéi József gazdálkodó, ménteleki pusztá; Pataky Nándor tartalékos főhadnagy, mérnök, jelenleg Budapesten vendéglős; Danics Mihály, bezárva Budapesten; Danics József kocsis, Kecskeméten; Ferenczi József kupec, Ferenczi László kupec; Kricseh József, volt városi írnok, kisgazda kocsival;

³¹² Gróf Hoyos Miksa (1874–1956) agrárpolitikus, földbirtokos, a felsőház tagja.

Zubornyák Mátyás, Héjjas Iván volt tisztiszolgája, (Britannia); Zombori Mátyás kiscgazda, kocsival; Paksi László kiscgazda, kocsival; Kulay Mihály városi irnok; Sikari Kovács Elek kocsival; Felföldi Elek kocsival, Felföldi Dezső kocsival, Felföldi Gyula kocsival, Felföldi Sándor kocsival, akik négyen részt vettek nemcsak az orgoványi elhurcolásokban, hanem az Ördög János gazda meggyilkolásában, kirabolásában, valamint Elek és Dezső a Gróf Móric kirablásában és megölésében is; G. Lepény Mihály tart. honvéd őrmester, Raád Árpád hadnagy, Schmidt Rezső hadnagy; Schmidt Nándor; Nagy Bertalan hadnagy, Nagy Lajos hadnagy; Illy László hadnagy; Balogh Ferenc hadnagy; Balogh Jenő; Grassay József rendőrfogalmazó; ifj. Csabay János gazdálkodó; Nyúl Balázs hentes; Nyúl István gazdálkodó, sertéskereskedő; Blank Artúr nyomdász; Túri László orvosnövendék; Tőkés Elemér tart. hadnagy, biztosítási tisztviselő; Szende Vargha Sándor tart. hadapródkjelölt, őrmester, gazda és kertész; Paski László orgoványi gazdálkodó; Korb Géza tart. hadapródkjelölt őrmester, pénzügyi tisztviselő; Fűvessi Imre tart. hadapródkjelölt őrmester, pénzügyi tisztviselő, volt vörös hadnagy; Horváth József gazdálkodó Bugacon; Horváth Pál gazdálkodó Bugacon; Szabó Sándor gazdálkodó Kiskunfélegyházán; Szemerédi Dániel tart, főhadnagy, Szánk; Szemerédi Illés gazdálkodó, Szánk; Rác Dezső gazdálkodó, Szánk; Tápai Sándor Jászszentlászlon; Tápai József, Tápai Miklós Jászszentlászlon; Korom József volt csendőr,

Kiskunfélegyháza; Dragollovieh Gyula, Dragollovieh József, dr. Magyar József ügyvéd, dr. Zana Ferenc ügyvéd és dr. Zana József, ez utóbbi három kocsikkal; Vadnai Rudolf; Csabai János; Csabai Gergely; Füzessy főkapitány két fia; Francia Kiss Sándor és Francia Kiss Mihály.

Rassay Károly: Márványtáblát, emléktáblát nekik!

Pikler Emil: Itt a kupolacsarnokban kapnak márvány-táblát!

Drozdy Győző: Miután én ezt a dolgot nem kabarécsinálás szándékával és nem azért hoztam a nemzetgyűlés elé, hogy hecceket csináljunk, nem is akarok ezzel az eseménnyel tovább foglalkozni, még csak elítélő megjegyzést sem fűzök hozzá, inert hiszen az egész nemzetnek és az egész világ kulturemberiségének megvetése tapad ezeknek az embereknek neveihez, akikről a bíróság be fogja bizonyítani, hogy csakugyan elkövették ezeket a bűncselekményeiket.

Lendvai István:³¹³ Mi van a szabad szerelemmel?

Drozdy Győző: Képviselő úr, önnek a szabad szerelemről nincs joga beszélni, mert majd megnézzük, hogy a szabad szerelemnek ki az apostola: az-e, aki egy tisztességes asszonynak a férje és a gyermekét saját nevére íratja, vagy pedig olyan valaki, aki e téren nem teszi meg a maga keresztényi kötelességeit, ön és a szabad szerelem ikertestvérek. Önnek ilyen szemrehányást tenni nincs joga.

³¹³ Lendvai István (1888–1945) író, költő, újságíró, radikális jobboldali politikus, a fajvédő párt nemzetgyűlési képviselője.

Gaal Gaston:³¹⁴ Bár még nekem is volna szabad szerelmem!
(*Derültség.*)

Drozdly Győző: Az alföldi Héjjás-brigádnak és az egész alföldi brigádszervezetnek ez a társaság volt az alapja, a fundamentuma, ebből épült ki. itt van a vezérkar, amint azt a következő adatokból meg tudjuk állapítani: azt olvasom az újságokban és a hivatalos jelentésben is, hogy Héjjas Iván végre jó útra tért, a rendőrségi kihallgatásnál könnyezett és úgy, mint a kommunisták tömeggyilkosa, Cserni József, a rendőrség spiclijévé szegődött és a rendőrség kezére játszotta azokat az alakokat, akikkel a kommünben a bűntényeket elkövette, ugyanúgy szerepel most Héjjas Iván, csak hogy Csernit elérte a maga megérdemelt sorsa, Héjjas Iván azonban ma is barátja olyan nagy uraknak, akik az ország fórumán a legelsőkként jelentkeznek. Héjjas Iván szereplése azonban szorosan összefügg ezekkel a gyilkosságokkal, és bár megígérte a rendőrségnek, hogy leleplezi az Alföldi Brigádöt és a kormány kezére játssza az elrejtett bombákat, fegyvereket és hadianyagot, a mai napig sem olvastam, hogy két héttel ezelőtt tett Ígéretének eleget tett volna és csakugyan beszolgáltatta volna azt a hadianyagot és bombamennyiséget, amelyet szervezetével az Alföldi Brigádnál rejtget. Én komolyan veszem az igen tisztelt miniszterelnök úr

³¹⁴ Gaál Gaszton (1868–1932) nagybirtokos, politikus, előbb az Országos Kiszgazdapárt elnöke, majd az Egységes Párt nemzetgyűlési képviselője és alelnöke.

kijelentését, hogy a konszolidációt minden eszközzel meg akarja teremteni, komolyan veszem a belügyminiszter urnák is ezt a szándékát és azért annak megvalósításában segítségükre sietek. Felolvasom az Alföldi Brigád szervezetét. A központja itt van Budapesten. Kecskeméti szervezetét úgy hívják, hogy Héjjas-brigád. Ennek katonai parancsnoka Hübl Milán ezredes (Kecskemét), soron kívül lépett elő. Helyettes parancsnoka Szávits alezredes (Kecskemét), szintén soron kívül lépett elő. Századparancsnokok: Makay Zsiga kapitány (Budapest), Thurzó Béla főhadnagy (Budapest), Szakács István tartalékos főhadnagy (Kecskemét), Szemerédi Dániel tartalékos főhadnagy (Szánk). Beosztottak: fegyveres löszertiszt Dávid Nándor százados, pirotechnikus tiszt, nála vannak az összes fegyveres bombaelrejtésekről szóló adatok; élelmezési tiszt Orbán Nándor polgári leányiskolái igazgató (Kecskemét); pionír tisztjük Muraközi Jenő tart. főhadnagy (Kecskemét, Szikra); orvosok: dr. Szabó Győző, dr. Müller Frigyes, dr. Damó Zoltán.

Rassay Károly: Ezeknek a haláleset beálltát kell igazolni!

Drozdy Győző: Századvezetők, mint a tisztek helyettesei: Horváth József gazdálkodó (Bugac), Szabó Sándor gazdálkodó (Félegyháza), Rácz Dezső gazdálkodó (Szánk), Horváth Pál gazdálkodó (Bugac). A Héjjas-zászlóalj első százada gyülekezik a bugaci Horváth-féle csőszháznál, a második század gyülekezési helye Kiskunfélegyháza a dohánybeváltó előtt, a harmadik század gyülekezőhelye a

jászszenzlászlói temető mellett van, a negyedik századé pedig a szanki községháza mellett. A Héjjasok és Francia Kiss Mihály ennek a zászlóaljnak vezérkarában foglalnak helyet. A lőszer- és fegyvermennyiségnek egy része a következő helyeken van elrejtve, és figyelmébe ajánlom a kormánynak, hogy haladéktalanul intézkedjék, hogy még ott találja őket, amikor megjelennék kutatni. (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon*: Holnap már nem lesznek ott!) Ferenc József-laktanya (Kecskemét), Horthy-laktanya)Kecskemét), Nagy Ferenc és társai fatelepe (Kecskemét), Felföldi Sándor tanyája (Orgovány), Felföldi Gyula tanyája (Orgovány), Felföldi háza (Orgovány), Rácz Dezső tanyája (Szánk), Rácz András (Szánk), Szemerédi testvérek tanyája (Szánk), Szkari Kovács Elek tanyája (Matkó). Azon kívül Polyák János szőlőjében, Polyák Péter szőlőjében, Zombori Imre tanyáján, Szabó Sándor tanyáján Kiskunfélegyházán, és különösen ezt az utóbbit ajánlom figyelembe. A Kecskeméten lakók a lókórháznál, a Huszár-laktanya mellett gyülekeznek. A felesketett tagok száma nem annyi, mint amennyit hivatalosan megállapítottak, szóval 182–250, hanem a felesketettek létszáma a 2000 főnyit is meghaladja, még pedig úgy, hogy egyetlen egy parancsra Kecskemét piacán ennyi ember állott volna fegyverbe.

Nem akarom ezt a dolgot tovább firtatni, a kormánynon a sor, hogy teljesítse kötelességét. Csak azt jelentem még ki, hogy amíg ebben az országban nincs konszolidáció, és a bűnösök, gyilkosok szabadon járnak, amíg

olyan rendszer van ebben az országban, amely ezt eltűri... (Zaj bal felől.

Rakovszky István: A capite rendet kell teremteni.

Drozdy Győző: ...addig én a kormány iránt bizalommal nem viseltethetem, és ezért az indemnitást nem fogadom el.
(*Helyeslés balfelől*)

**A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas
körlevele törvényhatóságoknak és a
rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi
Tartalék a megszűnt Kettőskereszt Vérszövetséggel
való kapcsolatba hozása tárgyában
Budapest, 1926. március 5.**

Magyar Királyi Belügyminiszter
szám: 3473/1925. VII. res.

Szigorúan bizalmas!
Sajátkezű felbontásra!

Tárgy: A Nemzeti Munkavédelmi Tartaléknak a megszűnt
KKV-vel való kapcsolatba hozása

Valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének, a budapesti
főkapitánynak és valamennyi kerület főkapitánynak:

A legutóbbi időkben gyakran értesültem afelől, hogy a
Nemzeti Munkavédelmi Tartalékot a közönség a már rég
megszűnt Kettőskereszt Vérszövetséggel hozza kapcsolatba,
ami azután alkalmas arra, hogy magát a Nemzeti

Munkavédelmi Szervezetet a kellőképpen nem tájékozott polgárok előtt ellenszenvesse, gyűlöletessé tegye.

Ennek az intézménynek, amely az állami újjáépítésnek, a gazdasági élet szociális békéjének egyik legbiztosabb támasza, nagy érdekét képezi, hogy ún. tartaléka és ez által a szervezet maga ferde megvilágításba ne kerüljön.

Felhívom Méltóságodat, hogy a közönség eme téves megállapításainak ellenében a rendelkezésére álló módon és a legbizalmasabb úton hasson oda, hogy az NMV tartalékának a volt KKV-vel való mindennemű összefüggése a közfelfogásból elimináltassék.

Figyelmeztesse a vármegyei, illetőleg a városi és rendőri tisztviselő kart, hogy a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék említésekor még kollegiális, bizalmas beszélgetéseknél is tartózkodjék a KKV-re való hivatkozásból, nehogy esetleg megszokásból idegenek előtt is ily megnevezést használjon.

Budapest, 1926. évi március hó 5-én

[sajátkezű olvashatatlan aláírás]
miniszteri tanácsos

Nádasy, a titkos társaságok vezére

(*A Magyarország tudósítójától.*) A titkos társaságok működését, esztendőkön át képviselt, valódi vagy képzelt hatalmát csak az tudja megérteni, aki egyszersmind képet alkot magának arról a viszonyról is, amelyben ezek a szervezetek a magyar közbiztonság egyik legmagasabb funkcionáriusával, Nádasy Imrével állottak. Az elmúlt esztendők alatt nem volt a titkos társaságoknak egyetlen olyan megmozdulása, terve, vagy készülődése sem, amelyet ne Nádasy irányított volna, vagy amiről legalább ne elsősorban neki tettek volna jelentést. Csak így képzelhető, hogy különböző felelős helyen elhangzott kijelentések ellenére is éveken át továbbra is virultak a titkos társaságok, és mint virulens bacilusok, rombolták a magyar közéletet.

Érdemes elmondani, hogy Nádasy Imre hogy került összeköttetésbe ezekkel a titkosokkal, és hogy lett legfőbb patrónusa minden titokzatos megmozdulásnak. Köztudomású, hogy Nádasy Imre karrierjét az igazságügy-minisztériumban kezdte, ahol igen fiatalon miniszteri tanácsosi rangot ért el. A fiatal miniszteri tanácsost, akinek kétségtelen kvalitásait elismerték, senki sem szerette a minisztériumában, mert modorának nyersesége már

köztudomású lett. Beszélték róla, hogy fiatalember létére a hozzá hivatalos ügyben látogatni jövő, ősz, öreg kúriai bírakat nem ültette le, hanem negyedórákon át állva tárgyalt velük. Elsősorban ennek a népszerűtlenségnek köszönhetette Nádosity, hogy nyugdíjazták, és neve csak a kommün utáni időkben kezdett ismét szerepelni.

1919 vége és 1920 eleje a karhatalmi alakulások esztendeje volt. Ekkoriban Nádosityról mint energikus szervezőről beszéltek. Később a Tisza-per izgatta az egész közvéleményt, és Nádosity ekkor kezdte meg hatalmas ívű előre törését.

Csak nagyon kevesen tudnak róla, hogy Nádosity abban az időben harmadmagával a Rákóczi úton információs irodát tartott fenn, amely a Tisza-ügyre vonatkozó s bizonyítékokat szerezte be és csoportosította megfelelő formában. Ez a szervezet, ez az iroda meglepően nagy apparátussal dolgozott. és tulajdonképpen első mintája volt a háború utáni évek titkos szervezeteinek.

Később, ugyancsak a Tisza-üggyel kapcsolatban, Nádosity komoly ellentétbe került Mattyasovssky akkori budapesti rendőrfőkapitánnyal, aki az információs iroda működéséről tudomást szerzett, és annak dolgait nem nézte jó szemmel. Ez a harc, amelyről a legbeavatottabbak is csak annyit tudtak, hogy hosszú ideig és elkeseredetten tartott, Mattyasovszky vereségével végződött, a budapesti főkapitány

kénytelen volt állásáról leköszönni, és helyére győztes ellenfele, a Rákóczi úti iroda vezetője, Nádosy Imre került.

A budapesti főkapitányi állás tulajdonképpen csak ugródeszkául szolgált Nádosy számára, aki rövidesen bevonult a számára kreált országos főkapitányi hivatalba. Ebben a pillanatban, amikor ő hivatalát átvette, a különböző titkos szervezetek virágkorukat élték és a titkos szervezetek körében futótűzként terjedt el a hír: mi emberünk került az országos főkapitányi pozícióba!

Nádosy működésének elején tényleg a legkomolyabb formában igyekezett megérdemelni a titkos szervezetek bizalmát. Majdnem valamennyi szervezet vezetőségében helyet vállalt, és igen energikusan érvényesítette befolyását a vezetés körül. Az ő terve volt a különböző titkos szervezeteknek egy egységbe való tömörítése is és úgy képzelte el, hogy mindezeket a szervezeteket ő irányítja, az ő kezében futnak össze az összes szálak.

Nádosy Imre elgondolása szerint a titkos szervezetek tömegeikkel és összeköttetéseikkel valóságos állam lettek volna az államban és neki mindenre kész eszközül szolgáltak volna. Hivatalba lépésétől kezdve már körülbelül másfél esztendő telt el addig, amíg Nádosy hozzákezdett tervének megvalósításához. Ő volt az, aki a Kettőskereszt Vérszövetséget akarta megtenni az összes szervezetek fejének, hogy azon keresztül irányítsa valamennyi titkos társaságok működését. Ezek az egyeztető

tárgyalások azonban nem értek el eredményt. A különböző szervezetek vezetői részben hatalmi féltékenységből, részben pedig azért tagadták meg az újjáalakulásban való részvételt, mert féltek már Nádosity túlságos hatalmától.

Így történt meg az a majdnem hihetetlen eset, hogy Nádosity Imre országos főkapitányt, az ország egyik legelőkelőbb közfunkcionáriusát, a titkos társaságok legfőbb protektorát a szervezetek vezetőségi ülésén lehurrogták, és nem engedték szóhoz jutni.

Ennek ellenére Nádosity mégis, keresztülvitte terveinek egy részét. Különböző címek alatt csoportosította a titkos szervezeteket, így nagyon sok kisebb szervezetet beolvasztott, és a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék megszervezésével olyan keretet teremtett, amelyben minden titkos szervezet elfér.

Érdekes, hogy ennek a nagy szervező munkának köszönhette elsősorban a titkos társaságok körében való népszerűtlenségét. Nádosity ugyanis határozottan politikai színezettel végezte munkáját ebben az irányban, és a legitimista titkos társaságok ellen, mihelyt bármelyikük működéséről tudomást szerzett, a legkíméletlenebb energiával járt el. Ezzel a taktikával jelentős eredményeket ért el Nádosity, aki az utolsó két esztendőben már jóformán egyedüli főparancsnoka volt a létező titkos szervezeteknek.

Kivétel itt is a KKV volt. amely: vezetőségének székhelyét Nádosity egyre növekvő befolyása elől Egerbe tette át, és ezzel igyekezett az országos főkapitány központosító

törekvései alól mentesülni. A Nemzeti Munkavédelmi Tartalék, amely a Kettőskereszt Vérszövetséget magába olvasztotta, tulajdonképpen csak a tagok tömegét jelenti, de nem jelenti a vezetőség jó részét, akik Nádasy vezérkedését nem vették szívesen.

Így tartott ez a titokzatos földalatti szervezkedés három esztendőn át. Nádasy állta a harcot, és mindent elkövetett, hogy terveit végig vigye. Csodálatosképpen éppen 1923-ban, a frankügy megindulásával kapcsolatban lett ismét engedékeny a neki meg nem felelő renitens titkos társaságokkal szemben is. Minél inkább belekerült a frankügy hullámaiba, annál inkább érezte, hogy az idő nem alkalmas az ő külön céljainak megvalósítására a titkosokkal szemben, és ettől kezdve ismét a lehető legelnézőbbben kezelte azoknak minden dolgát.

A frankhamisítás lappangásának több, mint egyéves intervalluma tökéletesen elegendő volt arra, hogy a titkos szervezetek kebelében a megingott bizalmat isidéi helyreállítsa Nádosyval szemben. Amikor a frankügy kirobbant, és Nádasy lehetetlenné vált, a titkos szervezetek hallatlan offenzívát indítottak legfőbb protektoruk megmentésére. Titokzatos összejövedelek egymást érték, utasítások mentek a különböző vezérekhez, de ez az együttes fellépés sem tudta Nádasy állását és szabadságát megmenteni.

Nagyon valószínű, hogy mire Nádosynak újra módja lesz hasonló problémákkal foglalkozni, a közfelháborodás,

szele régen elsöpörte a titkos társaságok utolsói maradványát is, és már csak rossz emléke fog élni annak, hogy valamikor Kettőskereszt és Hármas Halom rettegett, sötét hatalmak voltak Magyarországon.

Csánk Endre

Részlet Ádám T. István A nyugat-magyarországi felkelés című, 1935-ben megjelent monográfiájából³¹⁵

A Kettős Kereszt Vérszövetség

Ez volt az a titkos társaság, amely 1921-ben sok száz tagját állította a nemzeti ügy szolgálatába. Aki be akart lépni, annak idején ez ijesztő és kissé romantikus nevet viselő társaságba, két tag ajánlatára volt szüksége. A két régi tag írott becsület szavával kellett megerősíteni az újonc nemzeti szempontból való megbízhatóságát. Ezen kívül még hosszabb próbaidőt kellett a véglegesítésig eltölteni, mely idő alatt a tagjelölt, tudtán kívül, megfigyelés alatt állt.

A tagság azonban nem járt jogokkal, hanem csak kötelességet rótt a tagokra. A kötelességek a haza szolgálatával függtek össze. Az engedetlenek, a szabályok ellen vétők fölött, ha azt főbenjáró bűnnek minősítették, a Kettős Kereszt Vérbíróság ítélkezett. A Kettős Kereszt Vérbíróság nem tévesztendő össze azzal a veszélyes gyerekcsínyszerű, fenyegető, fekete kézzel dolgozó Márffy-féle »vérbíróságokkal«, amely a fölkelés után pár évre rémisztgette a serdülő diák tagokat, és amely szomorú véget

³¹⁵ A dokumentumban az alábbi, 1935-ben megjelent könyvből közlünk újra egy részletet: ÁDÁM T. István, *A nyugat-magyarországi felkelés története*, Külpolitika Kiadása, Budapest, 1935, 115–118.

ért, amikor Márffyék a Dohány utcai bombamerénylet elkövetése után fogházba kerültek.

A Kettős Kereszt Vérszövetség korántsem volt veszélyes társaság. Tagjai nagyobb részt front járta katonák voltak, köztük nem egy tisztos józsefvárosi, vagy budai nyárspolgár, akik épp oly lelkesen jelentek meg a Szalag utca 2. szám³¹⁶ alatti fővárosi elemi iskola tornatermében tartott összejöveteleken, mint a 17-20 éves diákgyererek. A Szalag utcai iskola tornatermében képezték ki különböző fegyvernemre a fiatalságot. Ahol délelőtt az elemisták harmónium-muzsikára énekeltek és tornáztak, este a géppuska alkatrészeit magyarázta a katonai szakoktató.

1921 augusztusában a következő szövegű szolgálati jegyeket küldte szét riadó kézbesítés rendszerrel a K.K.V.Sz. tagjainak:

Szolgálati jegy

Fogadalmára való hivatkozással felszólítom, hogy folyó hó 14-én este 8 óráig a Szalag utca 2 szám alatti iskola tornatermében jelenjen meg. Szolgálati jegyét hozza magával.

K. K. V. Sz.

Aláírva: Bánovszky János főhadnagy.

³¹⁶ Más források szerint a KKVSz tagjai a mai VII. kerületben található Nyár utcai, és nem a budavári Szalag utcai általános iskola tornatermében tartották gyűléseiket. A kettő persze nem zárja ki egymást, hiszen valószínűleg a KKVSz is több területi alszervezetre oszlott.

A nevezett napon este, mintegy 50-60 ember jelent még. Bánovszky rövid tájékoztató után parancsot adott a század-, illetve a szakaszkeretek felállítására. Tompos Károly székely hadnagyot nevezte ki a gyalogosok parancsnokának, melléje dr. Szilassy hadnagyot és Mátéffy hadapródjelölt³¹⁷ őrmestert osztotta be. Egy Vas nevű hadnagy lett a géppuskások parancsnoka, a tüzérek kiválasztásával pedig Nagyunyomi Sényi Béla tüzérezászlóst és Szalay János tüzér hadapródot bízta meg. A csapatok a Nádor laktanyában jelentkeztek. Ott rendes katonaállomány szerinti élelmezésben részesültek az indulás napjáig.

A Nádor laktanyában ez időben a Prónay-csendőrzászlóalj két százada teljesített állandó szolgálatot. Az akkori viszonyok jellemzéséül álljon itt Tompos Károly vezetésével kiment kisdéd fölkelő csoport viszontagságos útjának története. Mennyi kalandot kellett átélniük, míg végre fegyvert foghattak.

Mint említettük, úgy a főváros, mint a vidék az Antant katonai bizottságok ellenőrzése alatt állott,³¹⁸ a kormány és a

³¹⁷ hadapród = olyan nem tiszti rendfokozatú katona, aki a tiszti rang elnyeréséhez szükséges elméleti és gyakorlati vizsgát letette; míg a hadapródjelölt olyan nem tiszti rendfokozatú katona, aki a tiszti rang elnyeréséhez szükséges hadapródi tanfolyam résztvevője.

³¹⁸ Magyarország az első világháború vesztes államaként valóban komoly szankciókat szenvedett el, a fegyverkezésben erősen korlátozták, az antant államok katonai ellenőrző bizottságai komoly kontrollt gyakoroltak, így az 1920-as években a hadsereg fejlesztése is csak

hatóságok kénytelenek voltak nekik engedelmeskedni és még a látszatát is kerülni annak, hogy a fölkelést csak a legkisebb mértékben támogatják. Amikor Tompos Károly 45 embere élén bevonult a Nádor laktanyába, már több indulásra kész polgári alakulat várta az indulásra kedvező időpontot, amikor is feltűnés nélkül lehetett az embereket a vasút állomásra vinni. Tompos Károly 45 emberét is azokba a zsúfolt legénységi szobákban helyezték el, amelyeket a Nádor laktanyában külön, az irreguláris csapatok részére tartott fenn a Prónay-zászlóalj parancsnoksága és ahol Tomposéknak négy napot kellett eltölteniök.

Az ötödik napon, este 10 órakor arra a hírre, hogy az Antant, még az éjjel ellenőrzi a Nádor laktanyát, hogy a békeparancsban elfogadott feltételek betartásáról meggyőződjenek,

a polgári ruhás fölkelőket, a laktanyából, az idegen katonai bizottság szeme elől, a Hűvösvölgybe vezették. Tompos emberei az ÉME és a MOVE és a Gábor Áron Székely Menekültek Szövetségében toborzott fölkelő-jelöltekkel együtt, összesen nyolcvanan a Hűvösvölgy árnyas fái alatt, a gyepen hálva töltötték az éjszakát. Ez, noha késő éjszaka értek oda, nagy feltűnést keltett a hűvösvölgyi villatelep és üdülő szanatórium lakói között. Ezek a szokatlan éjszakai táborozásban szovjet fölkelést sejtettek és sietve értesítették a

titokban történhetett, illetve annak több szervezeti egysége is csak fedésben működhetett.

rendőrséget, mire másnap délelőtt a hűvösvölgyi erdőt karhatalom vette körül, és a fölkelő-jelölteket teherautókon az első kerületi rendőrkapitányságra szállították. Itt, miután bebizonyosodott, hogy a Hűvösvölgy lakóit semmiféle vörös támadás nem veszélyezteti, szabadon engedték őket.

Tomposék a Nádor laktanyába nem mehettek vissza, állítólag valaki besúgta az antant bizottságnak, hogy Prónayék irreguláris csapatokat akarnak kicsempészni a nyugati végekre. Tehát azzal az utasítással eresztette szélnek Tompos embereit, hogy este a kelenföldi pályaudvar előtt gyülekezzenek. A kelenföldi pályaudvaron újabb meglepetés várta őket. Alig gyűltek össze az emberek a váróteremben, két, rendőrökkel megrakott teherautó érkezett a pályaudvar elé, azzal a határozott utasítással, hogy a fölkelők elutazását akadályozzák meg. Ökrös detektívfelügyelő,³¹⁹ az akkori politikai detektívcsoporthoz vezetője, össze is terelte Tomposékat, amikor, váratlan segítségére a majdnem végleg elcsüggedt fölkelő jelölteknek, a

kelenföldi állomás katonai parancsnoka – nevét sajnos nem tudjuk – meggátolta a rendőrséget intézkedésében, kijelentve,

³¹⁹ Ökrös Ferenc detektívfelügyelő ebben az időben valóban a magyar államrendőrség budapesti főkapitányságán dolgozott a politikai nyomozó főcsoport egyik baloldallelenez csoportjának vezetőjeként. Mivel maga is szélsőjobboldali hajlamú és illetőségű volt, többek között az Ébredő Magyarok Egyesületének is tagja, és leginkább csak a baloldali szervezkedések elleni fellépésével tűnt ki, a konszolidáció idején később mellőzötté vált. Vö. VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon*, 77.

hogy a fölkelő gyanús embereknek semmi közük a nyugat-magyarországi fölkeléshez, mert ezek katonai útépítő munkások, és most Győrbe utaznak és szabályszerű katonai menetlevelet adott Tomposéknak. Végre nyugodtan elutazhattak. Mint a könyvből kitűnik, a hatóságok nehéz helyzetben voltak, azt sem tudták, kinek engedelmeskedjenek. A kormánynak sem volt a kellő tekintélye.

Megemlítendő titkos szervezet volt még az ÉME. nemzetvédelmi osztálya, amely mint ÉME. n. v. o. működött, ez a név később a Márffy-perben vált különösen ismertté. Az ÉME nemzetvédelmi osztálya, mely szintén titkos jelleggel működött, megemlítendő eredményekkel járult a nyugat-magyarországi mozgalomhoz.

20.

HU-BFL-VI-15-c-205/1945

**A Magyar Államrendőrség Budapesti
Főkapitányságának Államrendészeti Osztálya
jelentése a Kettőskereszt Vérszövetség felosztatott
egyesület adatai tárgyában Budapest főváros
főpolgármesteréhez
Budapest, 1945. december 03.**

Tárgy: A „Kettőskereszt Vérszövetség” elnevezésű
felosztatott egyesület adatai
ad 50/fk. állre. 1940. sz.
Ikt. biz. 205/1945. sz.

Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságának
Államrendészeti Osztálya

Budapest

Múlt hó 6-án kelt átíratára válaszolva közlöm az alábbiakat:

A Kettőskereszt Vérszövetség a múlt világháborút
követő ellenforradalmi időkben alakult Siménfalvy tábornok
vezetése mellett. A vidéki szervezetek élén Makay Imre tüzér

ezredes állott. A Vérszövetség szoros kapcsolatban volt az Etelközi Szövetséggel, nagyrészt közös vezetés mellett is működtek. Célkitűzéseik is hasonlóak voltak: minden baloldali megmozdulás elfojtása.

Mint minden titkos szervezetben, úgy itt is a tagok szigorú fegyelem alatt állottak. Három fő részből álló fogadalmat kellett letenniük, amit ők irredenta eskünek neveztek. Az eskü három fokozatának be nem tartása büntetést vont maga után, súlyosabb esetekben „vérbírósági” intézkedést, ami elvben halál is lehetett.

A Szövetség területi szempontból budapesti és vidéki főosztályokra oszlott. Minden főosztálynak vezérmegfigyelői, főmegfigyelői és megfigyelői voltak. Ezek havi jelentésekben számoltak be a körzetükben lejátszódó baloldali megmozdulásokról. Ha bárkiről bármilyen adatra volt szükség, úgy ezek a megfigyelők kötelesek voltak azokat azonnal beszerezni. A tagok politikai meggyőződése a jobboldali antiszemita és antibolsevista karakteren belül nem volt korlátozva. Így tagjai között Horthy-pártiakat, legitimistákat, fajvédőket és nemzetiszocialistákat is lehetett találni.

Céljuk nemcsak a baloldal figyelemmel kísérése volt, hanem a megbízható jobboldali elemek összetartása és felfegyverzése is. Fegyveres terrorkülönítményei leginkább a Nagy-Alföldön dolgoztak.

Antibolsevista célkitűzéseik révén meglehetősen politikai súlyuk volt, ez azonban a Bethlen-éra alatt kezdett eltűnni, mint ahogy az egész Vérszövetség jelentősége is a harmincas években, különösen egyéb korszerű jobboldali megmozdulások miatt, erősen csökkent. Leginkább az Etelközi Szövetség vette át a helyüket.

Horthy tagsága nem állapítható meg, de tudomása és hallgatólagos jóváhagyása mellett az egyesület működésével kapcsolatban kétségtelen. A vezetők közül meg kell említeni Than Károly bárót, Kárpáthi Kamilló tábornokot, vitéz Jánky Kocsárd tábornokot, ifj. Horthy Istvánt, Erdélyi Lóránt vármegyei főjegyzőt, Héjjas Ivánt, Szigetváry alezredest, Teleki Mihály és Teleki Béla grófokat, Vass grófnét, dr. Petrányi Rezsőt, Teleki Tibor gróf képviselőt, Ernst Vilmos főjegyzőt, Ferentzy Kálmán isk.igazgatót, Hatvany Lajos bárót, Helle századost, vitéz Kemény János vm. főjegyzőt, Klebersberg Kunó volt minisztert, Prónay Pált, Prohászka Ottokárt, stb., stb.

Budapest, 1945. december 3.

[sajátkezű aláírás]

Dr. Balassa Erich

r. őrnagy

sajtóelőadó

[sajátkezű aláírás]

Szaberszky József

r. ezredes

a társadalmi osztály vezetője

KÉPMELLÉKLET

Siménfalvy Tihamér ezredes, a Kettőskereszt Vészövetség
állítólagos parancsnoka a Monarchia hadseregének őrnagyaként,
1914 körül

[*Österreichische Nationalbibliothek, forrás: EUROPEANA*]

Prónay Pál őrnagy, a Kettőskereszt Vérszövetség egyik vezetője,
mint a nyugat-magyarországi felkelés egyik parancsnoka,
Lajtabánság de facto államfője, 1921
[*Magyar Nemzeti Múzeum, forrás: Europeana*]

Ostenburg-Morawek Gyula őrnagy, különítményparancsnok, a
Kettőskereszt Vérszövetség egyik állítólagos vezetője, mint a
Monarchia hadseregének tisztje
[*Magyar Nemzeti Múzeum, forrás: Europeana*]

Héjjas Iván tartalékos honvéd főhadnagy, különítményparancsnok,
a Kettőskereszt Vérszövetség helyettes parancsnoka, mint
országgyűlési képviselő, 1930 körül
[*Magyar Nemzeti Múzeum, forrás: Europeana*]

vitész jákfai Gömbös Gyula állományon kívüli tábornok,
miniszterelnök, a Kettőskereszt Vérszövetség egyik vezetője
[Magyar Nemzeti Múzeum, forrás: Europeana]

Titokban működő szervezeteket történetét kutatni meglehetősen hálátlan feladat, hiszen az ilyen organizációk jellemzően kevés iratot képeznek, vagy rosszabb esetben egyáltalán nem képeznek iratot. Minél nagyobb továbbá az időbeli távolság, annál nehezebb egy szervezet tevékenységét bármilyen módon is rekonstruálni. A Horthy-korszak (1920–1944) a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely bővelkedett – elsősorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő – titkos társadalmi egyesületekben, szövetségekben, társaságokban, melyek a politikai életre is befolyással rendelkeztek. E titokban működő szervezeteknek olykor volt legális fedőszervezete valamiféle, a belügyminiszter által engedélyezett és jóváhagyott alapszabállyal rendelkező társadalmi egyesület formájában, olykor teljesen informális keretek között, csupán a tagok közti szóbeli megbeszélések és utasítások alapján fejtették ki tevékenységüket. A Kettőskereszt Vérszövetség névre hallgató katonai titkos társaság / titokban szerveződő irreguláris katonai alakulat ezen szervezetek közül is különösen érdekes, mert bár az 1920-as évek első felében erősen jelen volt a köztudatban, és számos baljóslatú eseményt (önbíraskodást, politikai és egyszerű rablógyilkosságokat, merényleteket, puccskísérleteket, valamint a kisantant államok területén végzett szabotázs- és diverziós tevékenységet) írtak a számlájára a korabeli sajtóban és egyéb forrásokban, iratot mégsem igen keletkeztetett, így a létezésén kívül a történészek máig igen keveset tudnak róla, konkrét tevékenysége pedig részben feltételezéseken, bizonyos személyek és események csupán részben bizonyítható hozzákötésén alapul. A források tükrében azonban a semminél így is több tudható a szervezetről, mely úgy tűnik, titkos katonai alakulatként nem csupán önszerveződő titkos társaságként, hanem állami, vagy legalábbis kvázi-állami szervként működött.